

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟΝ

Ε' Δημοτικού

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ 1982

(4)

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟΝ

Ε' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΑΛΕΞΗ ΔΗΜΑΡΑ

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Ν. ΚΟΝΤΟΠΟΥΛΟΥ Δ. ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗ
ΚΑΙ
Γ. ΚΑΛΑΜΑΤΙΑΝΟΥ - Θ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΝΑΓΝΩΣΤΙΚΟΝ
ΤΗΣ ΠΕΜΠΤΗΣ ΤΑΞΕΩΣ
ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΔΕΙΟΥ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΣΧΟΔΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑΙ 1952

Α'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

Ο ΛΑ Α ΠΡΟ ΣΕ Υ Χ Ο Ν Τ Α Ι

ΟΛΑ προσεύχονται ! καὶ γῆ καὶ οὐρανὸς κι ἀστέρια
καὶ τὰ πουλιά, ποὺ ἔχουνε στὰ σύννεφα λημέρια !
Καὶ ὅσα ἔχουνε ζωὴ κι ἐκεῖνα ποὺ δὲν ἔχουν,
κι ἐκεῖνα ὅπου σέρνονται, κι ἐκεῖνα ὅπου τρέχουν.
“Ολα προσεύχονται ! Της γῆς τὸ ταπεινὸ χορτάρι,
δ ἥλιος δ περήφανος καὶ τ' ἀργυρὸ φεγγάρι,

ἡ θάλασσα, ὁ ποταμός, τὸ δάσος καὶ ἡ βρύση.
 Δὲν ἀπομένει τίποτε, χωρὶς νὰ προσκυνήσῃ
 καὶ δίχως νὰ προσευχῇ στοῦ κόσμου τὸν Πατέρα!

Προσεύχεται κ' ἡ νύχτα, προσεύχεται κ' ἡ μέρα,
 κ' ἡ φλόγα, ποὺ στήκωνται ἐπάνω κι ἀνεβαίνει,
 δταν στὰ ἔρημα βουνὰ φτωχὸ βοσκὸ ζεσταίνη,
 κι ὁ ἥλιος δταν σ' ἄρρωστο ζωὴ καὶ ζέστη δίνῃ !
 Τὸ σκουληκάκι τὸ κορδὶ στὸν ἥλιο σὰν ζεσταίνη,
 τὸ χέρι δταν ἐλεῆ, ἡ γῆ δταν βλασταίνη,
 καὶ τ' ἄνθος, ποὺ τριγύρω του σκορπίζει τὴν πνοή του,
 καὶ εἶναι μυρισμένη του πνοὴ ἡ προσευχή του.

Προσεύχεται, δταν κανεὶς στὸ ἔργο του πιστεύῃ,
 κάνει μεγάλη προσευχὴ τὸ χέρι, ποὺ δουλεύει !
 Τὸ χέρι τοῦ μικροῦ παιδιοῦ προσεύχεται κι ἐκεῖνο,
 δταν ἀνοίγῃ τὸ κλούβι στὸ σκλαβωμένο σπίνο !
 Προσεύχεσαι, δταν ζητᾶς ψωμὸ γιὰ ξένο στόμα !
 κι δταν θυμᾶσαι τὸν νεκρούς, ποὺ κοίτονται στὸ χῶμα.
 Εἶναι ἄγια προσευχὴ τὸ γέρο νὰ ζεσταίνῃς,
 καὶ τοῦ ἔχθροῦ σου τὴν πληγὴ μὲ δάκρυα νὰ πλένης...

**Αχιλλεὺς Παράσχος*

ΤΟ ΑΓΙΟ ΦΥΛΑΚΤΟ

‘Ο Μιχάλης δ Πέλεκας.

Δὲν πέρασαν πολλοὶ μῆνες, πού δ Μιχάλης Πέλεκας ἦταν στρατιώτης, καὶ κηρύχτηκε στὰ 1912 δ Ἑλληνοτουρκικὸς πόλεμος. “Οπως σὲ δλα τὰ συντάγματα, εἶσι καὶ στὸ μηχανικό, ποὺ ὑπηρετοῦσε, οἱ ἄνδρες τὸ ἄκουσαν μὲ ἀκράτητο ἐνθουσιασμό. Οἱ στρατιῶτες ἔτοίμασαν τὰ ἐργαλεῖα τους, γιὰ νὰ ἀναχωρήσουν γιὰ τὰ σύνορα, καὶ δ Πέλεκας κατέβηκε στὸν Πειραιᾶ ν’ ἀποχαιρετήσῃ τὴ μητέρα του.

— Φεύγομε, Μάνα, γιὰ τὰ σύνορα. Ήρθε δ καιρός. Ήλμε νὰ λευτερώσωμε τοὺς σκλάβους, ν’ ἀνοίξωμε τὶς ἐκκλησίες τὶς ἀλειτούργητες..... Φεύγω ! τὴν εὐχή σου !

Ατάραχη τὸν ἀκουσε ἡ χήρα ἡ Σεριφιώτισσα.

— Μὲ τὴν εὐχὴν τῆς Παναγίας, παιδί μου, εἴπε.

Ἐκρυψε ἔνα δάκρυ, ποὺ κατέβηκε ἀπὸ τὰ μητρικά της μάτια, κι ἔτρεξε γὰ τοῦ ἑτοιμάση τὰ ἀσπρόδρουχα. “Υστερα κατέβασε ἀπὸ τὰ εἰκονίσματα ἔνα μικρὸ Εὐαγγέλιο, ἅγιο φυλαχτὸ τοῦ παπᾶ, τοῦ πατέρα της, ἔκανε τὸ σταυρό της, τὸ φίλησε καὶ εἶπε :

— Πάρε το, παιδί μου, ὁδηγό σου καὶ φυλαχτό σου!

‘Ο Μιχάλης τὸ ἔβαλε μὲ εὐλάβεια κάτω ἀπὸ τὸ χιτώνιό του, σὲ μιὰ ἐσωτερικὴ τσέπη.

“Ολα τὰ ἀγαποῦσε ὁ Μιχάλης τὰ πατρογονικὰ κειμήλια καὶ δλα τὰ σεβόταν, ἀλλὰ πὶ πολὺ τὸ μικρὸ αὐτὸ Εὐαγγέλιο, πολύτιμο δῶρο χαρισμένο στὸν παπά, τὸν παππούλη του, ἀπὸ τὸν Πατριάρχη, ὅταν πῆγε νὰ προσκυνήσῃ στὰ Ιεροσόλυμα. Μέσα στὸ πρώτο φύλλο μάλιστα ὁ Πατριάρχης εἶχε γράψει καὶ τὸ ὄνομά του, ὅταν τὸ χάριτε στὸν Πάτερ Κοσμᾶ.

Μὲ τὸ Εὐαγγέλιο αὐτὸ στὰ χέρια μεγάλωσε ὁ Μιχάλης. Κάθε Κυριακὴ διάβαζε τὸ Εὐαγγέλιο τῆς ἡμέρας δυνατά, νὰ τὸ ἀκούῃ καὶ ἄλλη μιὰ φορὰ ἡ μητέρα του. Καὶ ἐκείνη, καθισμένη στὸ σκαμνάκι της, κινούσε σιγὰ σιγὰ τὸ κεφάλι, μὲ τὸ πρόσωπο φωτισμένο ἀπὸ οὐράνια χαρά, ψιθυρίζοντας :

— Προσκυνῶ τὸ λόγο Σου, Χριστέ μου.... προσκυνῶ τὸ λόγο Σου....

Καὶ τώρα πάλι, ποὺ ἔφευγε ἀπὸ τὸ σπίτι του, τὸ ἔπαιρνε μαζί του σύντροφο καὶ βοηθό.

Ἐπῆρε λοιπὸν τὰ ρούχα του καὶ ἔκεινησε νὰ φύγη.

— Στὴν εὐχὴν τοῦ Θεοῦ, παιδί μου! “Ωρα καλή! ψιθύρισε ἡ μάνα, ἡ νησιώτισσα, ἡ χαροκαμένη.

Καὶ στάθηκε παλληκαρίσια στὴν ἔξωθυρα, δυνατὴ καὶ ἀδάκρυτη, ἔως ὅτου χάθηκε τὸ παιδί της στὸ βάθος τοῦ δρόμου.

Στὸ μέτωπο. "Οπως ὅλα τὰ σώματα τοῦ στρατοῦ, ἔτσι καὶ τὸ μηχανικὸ δοξάστηκε στὸν πόλεμο. Τὸ τάγμα τοῦ Μιχάλη ἔκανε θαύματα. Σήκωσε προχώματα, ἔκανε γεφύρια, βοήθησε τὸ πεζικό, ἔδωσε χέρι στὰ πυροβόλα. Πολλὲς φορὲς χύμηκε στὴ φωτιὰ καὶ βγῆκε δράκος ἀνίκητος." Εγινε κοσμαγάπητο.

"Ο Μιχάλης πρῶτος πάντα στὸ λόχο του. Ή μὲ τὴ σκαπάνη δούλευε ἦ μὲ τὸ τουφέκι, ἥταν τρομερός.

—'Απὸ σίδερο εἶναι αὐτὸς ὁ Σεριφιώτης; ἔλεγε ὁ λοχίας του' οὗτε κούραση τὸν πιάνει οὕτε σφαίρα.

Καὶ ὁ λοχαγός του πάλι περνώντας κάποτε ἀπὸ κοντά του ἄπλωσε ἐλαφρὰ στὸν ὕμινο του τὸ χέρι καὶ εἶπε:

— Εὖγε, παλληκάρι μου!

"Ο Μιχάλης καμογέλασε εὐχαριστημένος. Καὶ ὅταν ἀλλοτε εἶχαν καταυλισμὸ καὶ ἀνάπαυση, ἔαπλωνόταν παράμερα, ἔβγαζε ἀπὸ τὸν κόρφο του τὸ ἱερὸ βιβλίο καὶ ἀρχιζε νὰ διαβάζῃ:

Κύριος φωτισμός μου καὶ σωτήρ μου, τίνα φοβηθήσομαι;
Κύριος ὑπερασπιστής τῆς ζωῆς μου, ἀπὸ τίνος δειλιάσω;

"Υστερα ἀπὸ λίγες μέρες ἡ σημαία μας ἔφτασε ἐμπρὸς στὰ Γιαννιτσά. Τὰ τουρκικὰ στρατεύματα, ποὺ ἔφευγαν νικημένα ἀπὸ δύο ἔβδομάδες, στάθηκαν ἐκεῖ μὲ τὴν ἀπόφαση νὰ ὑπερασπίσουν τὴν ἱερή τους πόλη. Αδικος κόπος. Ποιός μποροῦσε νὰ σταματήσῃ πιὰ τὴν Ἐλλάδα, ποὺ ἀκολουθοῦσε τὸ δρόμο ποὺ ἔδειχνε τὸ δάκτυλο τοῦ Θεοῦ; Κανείς! Καὶ ἡ μάχη ἀρχισε. "Ορμησαν τὰ πεζικά, μιόγκωσαν τὰ πυροβόλα, ἀναψε ὁ τόπος.

— Μέριασε, βράχε, νὰ διαβῶ! φώναξε σὲ μιὰ στιγμὴ ὁ Μιχάλης Πέλεκας σφίγγοντας τὸ τουφέκι του. Καὶ θυμήθηκε

τὰ λόγια, ποὺ ἄκουσε ἀπὸ τὸ δάσκαλό του, ὅταν ἦταν μικρός: « Κύμα θὰ γίνη μιὰ μέρα ἡ Ἑλλάδα νὰ καταπῆ τὸ βράχο! »

Ο ποταμὸς Λουδίας μὲ τὰ παραπόταμά του κυλοῦσε ἀντικρὺ τὰ νερά του βραχνὰ καὶ ξέμακρα βογγοῦσαν τὰ τουρκικά πυροβόλα.

Σκληρὴ ἦταν γιὰ τὸ στρατό μας ἡ ἐπίθεση. Ὁ ἔχθρος ἦταν καλὰ ὀχυρωμένος σὲ βουνοπλαγιές, ἐνῶ οἱ δικοί μας βρίσκονταν στὴν πεδιάδα χωρὶς προχώματα καὶ πολλὲς φορὲς ἦταν ἀναγκασμένοι νὰ περνοῦν παραπόταμα, τρία μέτρα βάθος.

Ἐξαφνα ἥρθε μία διαταγή:

— Νὰ γεφυρωθῇ τὸ ποτάμι!

Ἔτην ἔνα βαθὺ παρακλάδι τοῦ Λουδία.

Τὸ μηχανικὸ ἔτρεξε ἐκεῖ. Οἱ ἄνδρες ἀρχισαν τὴ δουλειὰ γρήγορα, βιαστικά, νὰ στηθῇ τὸ γεφύρι, νὰ περάσῃ ὁ στρατὸς ὁ νικητής. Ἀλλὰ οἱ Τούρκοι τὸ ἔνιωσαν καὶ τοὺς ἔβαλαν στὸ σημάδι μὲ τὸ πυροβολικό τους.

Οἱ ἄνδρες ὅμως τοῦ μηχανικοῦ ἔμεναν ἀτρόμητοι στὸ ἔργο τους. Τὰ ἐργαλεῖα δούλευαν καὶ ὁ κρότος ἄκουσταν γρήγορος, βιαστικός, ἐπίμονος. Τὸ πυροβολικό μας θέλησε νὰ τοὺς προστατεύσῃ καὶ οἱ ἔλληνικὲς ὀβίδες περνοῦσαν ἐπάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια τους καὶ ἔσκαζαν πέρα στὶς ἔχθρικὲς πυροβολασχίες.

Οἱ Τούρκοι κατάλαβαν τὸν κίνδυνο. "Αν οἱ Ἐλληνες περνοῦσαν τὸ ποτάμι, ἦταν χαμένοι. Τάγματα πυκνὰ πεζικοῦ ἔτρεξαν τότε κατὰ τὸν παραπόταμο καὶ ἀρχισαν νὰ φίχνουν μὲ πεῖσμα. Τρομερὴ ἦταν ἡ ὥρα ἐκείνη. Οἱ μισοὶ ἀφήκαν τὰ ἐργαλεῖα κι ἔπιασαν τὰ τουφέκια, οἱ ἄλλοι δούλευαν στὸ γεφύρι.

Ο σωτήρας του. Ο Μιχάλης ἔριξε μιὰ ματιὰ γύνω καὶ εἶδε τοὺς ἀγαπημένους του συντρόφους, ποὺ πολεμοῦσαν σὰ λιοντάρια. Σήκωσε σὲ μιὰ στιγμὴ τὴν ψυχὴ του στὸ Θεό καὶ εἶπε μέσα του:

— Κύριε, Κύριε, βοήθα τὴν Ἑλλάδα μας!

Τίποτε ἄλλο. Ἐπειτα ἔαναπιασε τὴ δουλειά.

Ἐξαφνα ἔνιωσε ἕνα δυνατὸ τράνταγμα, σὰ νὰ τὸν ἐσπρωξε κανεὶς πίσω· λίγο ἔλειψε νὰ πέσῃ. Ἄλλὰ τὴν ἴδια στιγμὴ ἀκουσε ἀπὸ πίσω ἕνα δυνατὸ θόρυβο· γύρισε καὶ εἶδε. Ἦταν τὸ πεζικό, ποὺ ἐρχόταν νὰ βοηθήσῃ τοὺς γεφυροποιούς, νὰ τοὺς προστατεύσῃ.

Δὲν πέρασε πολλὴ ὥρα, καὶ οἱ Τοῦρκοι πῆραν δρόμο ξαλισμένοι ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ πυρά. Τὸ γειτύοι στήθηκε, τὰ στρατεύματα πέρασαν κυνηγώντας τὸ νικημένο ἔχθρο, ποὺ σκόρπιζε κατὰ τὴ Θεσσαλονίκη.

— Τοῦ Ἀγίου Δημητρίου στὴν ἐκκλησίᾳ του θὰ λειτουργῆσοῦμε..., συλλογίστηκε ὁ Μιχάλης καὶ ἔνα κρυφὸ δάκρυ χαρᾶς κατέβιανε στὸ πρόσωπό του.

Δὲν πέρασαν στιγμὲς καὶ εἶδε τὸ Γεράσιμο Κεφαλλωνίτη, συστρατιώτη του, πλέι.

— Ε, Πέλεκα! τοῦ φόναξε.

— Ἐδῶ εἰσαι καὶ σύ; εἶπε ὁ Μιχάλης.

— Ἐδῶ καὶ ὅλο ἐμπόρος! ἀπάντησε ἐκεῖνος.

Ἄλλὰ τὴν ἴδια στιγμὴ ἔαφνίστηκε καὶ δείχνοντας τὸ στῆθος τοῦ Μιχάλη, στὸ μέρος τῆς καρδιᾶς, εἶπε:

— Μωρὲ Ηέλεκα, μιὰ τρύπα ἔχεις ἐδῶ!

Ο Μιχάλης εἶδε καὶ τὰ ἔχασε. Γρήγορα ὅμως θυμήθηκε τὸ τράνταγμα, ποὺ ἔνιωσε τὴν ὥρα τῆς μάχης, κάτι κατάλα-

βε καὶ ἔκουμπώνοντας τὸ χιτώνιό του ἔβγαλε τὸ Εὐαγγέλιο.

Οἱ ἄνδρες τὸν περικύλωσαν περίεργοι νὰ δοῦν. Ὁ Μιχάλης τὸ σήκωσε ψηλὰ καὶ ἔδειξε τὸ ιερὸ βιβλίο τρυπημένο ἀπὸ σφαίρα. Ἡ σφαίρα εἶχε περάσει τὸ δερμάτινο ἔξωφυλλο καὶ εἶχε σφηνωθῆ στὸ βιβλίο ἔως τὴ μέση.

— Μέγας εἰσαι, Κύριε!... εἶπε ὁ Γεράσιμος Κεφαλλωνίτης καὶ ἔκανε τὸ σταυρό του.

Καὶ οἱ ἄλλοι ἄνδρες ἔκαναν τὸ ἴδιο. Ὁ Μιχάλης φύλησε τὸ Εὐαγγέλιο καὶ τὸ ξανάβαλε μὲ εὐλάβεια στὸ χιτώνιό του.

Στὴ θέση του. « Ἡ πίστις σώζει », λέγει ἔνας θεῖος λόγος. Ὁ Μιχάλης Πέλεκας εἶχε πάντοτε ἀσάλευτη πίστη μέσα του. Ἀπὸ τὴ μέρα ἐκείνη σὲ πολλὲς μάχες πολέμησε καὶ πολλὲς φορὲς κινδύνεψε καὶ στὸν πρῶτο καὶ στὸ δεύτερο πόλεμο. Ἄλλὰ ἡ Χάρη τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ εὐχὴ τῆς μητέρας του τὸν ἐφύλαξαν.

Οταν ἔγινε εἰρήνη καὶ γύρισε τὸ μηχανικὸ στὸν Πειραιᾶ, ἀπὸ τοὺς πρώτους, ποὺ πήδησαν στὴν προκυμαία, ἦταν καὶ ἔνας ὑψηλός, γιγαντόσωμος λοχίας, ποὺ ἔφαχνε μὲ τὴ ματιὰ γυρεύοντας τοὺς δικούς του. Μιὰ γυναίκα μὲ νησιώτικη μαντίλα γύμνηκε μέσα στὸ πλῆθος καὶ ἀγκάλιασε τὸ λοχία.

— Μιχάλη μου, παιδί μου! Δόξα νὰ ἔχῃ δ "Υψιστος.

Ήταν ἡ κυρα - Δημήτραινα, ἡ Σεριφιώτισσα, ποὺ δεχόταν τὸ γιο της νικητή, μὲ δύο γαλόνια στὸ γέρι τώρα...

Ὁ Μιχάλης ὁ Πέλεκας δὲν εἶναι πιὰ στρατιώτης. Ηῆρε τὴν ἀφεσή του, ξαναγύρισε στὸ ἐργοστάσιο καὶ εἶναι ἀρχιτεχνίτης.

Ψηλὰ στὸ εἰκονοστάσι, ἀνάμεσα στὰ εἰκονίσματα, ξανάβαλε ἡ κυρα - Δημήτραινα τὸ ἅγιο φυλακτό, ποὺ ἔσωσε τὴ ζωὴ τοῦ ἀγαπημένου της παιδιοῦ!

Στέφανος Λάζαρης

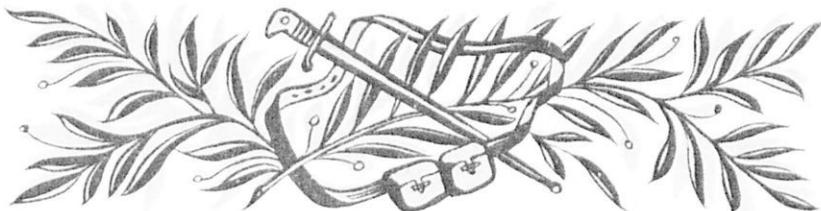
Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΤΟΥ ΠΛΗΓΩΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΠΙΝΔΟΥ

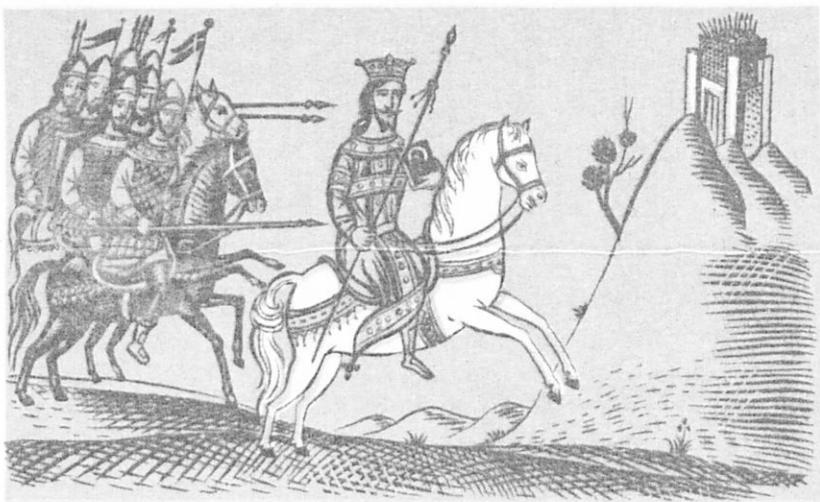
Γλυκειὰ τοῦ κόσμου Δέσποινα, μιὰ χάρη θέλω νὰ μοῦ κάνης:
τὸ χέρι μου νὰ γιάνης,
τὸ χέρι, ποὺ λαβώθηκε βαριὰ ἀπὸ τὸν ἐχθρό μου
καὶ σκλαβωμένο τώρα στέκει,
γιὰ νὰ μπορέσω γρήγορα νὰ ξανακάνω τὸ σταυρό μου,
νὰ ξαναπιάσω τὸ ντουφέκι!...

Δὲν εἶμαι ἐγὼ τὸ "Αδικο, τὸ Δίκιο εἰμ'" ἐγώ,
δὲν εἶμαι ἐγὼ ὁ κατακτητής, ἐγὼ εἰμ' ἡ 'Ελλάδα,
κι ἔστησα ἐδῶ τὴ λόγχη μου ἀλύγιστη λαμπάδα
τῇ 'Υπεριμάχῳ Στρατηγῷ!

Νὰ πολεμάω μερόνυχτα, ὡς "Αγια Παρθένα,
γιὰ τὴν Πατρίδα ὅρθιος, γονατιστὸς γιὰ Σένα!..."

Τίμος Μισθιτήνης

Ο ΗΡΑΚΛΕΙΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΔΥΟ ΤΕΛΕΤΕΣ

W Ο τίμιος Σταυρός. Ο Ήρακλειος δὲν ἦταν μόνο γενναῖος βασιλιάς· ἦταν ποτισμένος ἀκόμη μὲ βαθειὰ πίστη στὸ Θεό· καὶ τὴν πίστη του αὐτὴ κατόρθωσε νὰ μεταδώσῃ ὀλόκληρη στὸ λαὸ καὶ τὰ στρατεύματά του, γιὰ νὰ τιμωρήσουν τοὺς ἔχθροντς τῆς θρησκείας καὶ τῆς χώρας, τοὺς Πέρσες καὶ τοὺς συμμάχους των Ἀβύρους.

Ἐπτὰ χρόνια πολέμησε ὁ Ήρακλειος μὲ τοὺς Πέρσες, ἔως ὅτου τοὺς ἀνάγκασε νὰ δεχτοῦν τὴν εἰρήνη καὶ νὰ περιοριστοῦν στὰ παλιά τους σύνορα. Ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ὡρα, ποὺ ἔκεινησε γιὰ τὴν ἐκστρατεία αὐτὴ ἔως τὴν τελευταία στιγμή, πάντοτε κρατοῦσε τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ στὰ χέρια. Αὐτὴ ἔδωσε καὶ σ' αὐτὸν καὶ τοὺς στρατιῶτες του θάρρος νὰ πολεμήσουν καὶ νὰ νικήσουν.

Χάρη στὸν ἥρωικὸ καὶ εὐσεβῆ βασιλιὰ ἡ βυζαντινὴ αὐ-

τοκρατορία σώθηκε ἀπὸ τὸ μεγαλύτερο ἔως τώρα κίνδυνο. Μυριάδες αἰχμάλωτοι, ἄνδρες καὶ γυναικόπαιδα, καὶ ὁ Ἰδιος ὁ πατριάρχης Ἱεροσολύμων Ζαχαρίας, λευτερώθηκαν· οἱ ἀνατολικὲς ἐπαρχίες ἀνέπνευσαν καὶ ἡ βασιλισσα πόλη κοιμᾶται πιὰ ἥσυχη.

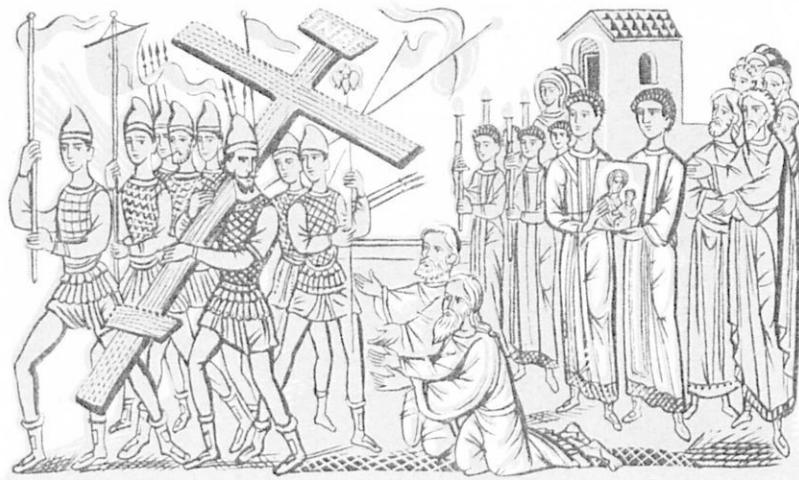
Ο δοξασμένος ὅμως αὐτοκράτορας δὲ θεωροῦσε γιὰ μεγαλύτερό του κατόρθωμα τὶς λαμπρὲς νίκες του, ἀλλὰ τὸ δτὶ ἀπέλευθέρωσε τὸν τίμιο Σταυρὸν ἀπὸ τὰ χέρια τῶν Περσῶν. Δεκαπέντε χρόνια πρωτύτερα οἱ Πέρσες, ὅταν ἐκυρίευσαν τὰ Ἱεροσόλυμα, μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα λάφυρα εἶχαν πάρει, γιὰ νὰ χλευάσουν τὸν χριστιανούς, καὶ τὸν τίμιο Σταυρό, ποὺ δέχτηκε στὸ Γολγοθᾶ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ.

Η χριστιανικὴ παράδοση ἀναφέρει, ὅτι ἡ ἀγία Ἐλένη, ἡ μητέρα τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, βρῆκε πρώτη τὸν τίμιο Σταυρὸν θαμμένο στὰ χώματα τοῦ Γολγοθᾶ. Καὶ τὸν ἀνύψωσε μὲ τὰ ἴδια βασιλικά τῆς χέρια στὴν παλιά Του θέση.

Ο εὐσεβὴς λοιπὸν Ἡράκλειος πρῶτον ὅρο τῆς συνήθηκης μὲ τὸν Πέρσες ἔβαλε νὰ τοῦ δώσουν τὸ ζωοποιὸ Σταυρό. Καὶ στὰ 628 —Σεπτέμβριο μῆνα— γυρίζοντας στὴν πρωτεύουσα Τὸν ἔφερε μαζί του, ὡς τὸ πολυτιμότερο τρόπαιο· ἐπρεπε νὰ προσκυνήσουν οἱ χριστιανοὶ τὸ Σταυρό, ποὺ τὸν ἔδωσε τῇ δύναμη νὰ νικήσουν, προτοῦ Τὸν ἀνυψώσουν στὴν ἵερὴ θέση Του.

Η μεγάλη πομπή. Ὅταν ἔφτασε ὁ Ἡράκλειος στὴν ἀπέναντι τῆς πρωτεύουσας ἀσιατικὴ ἀκτή, ὁ λαὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὅλης τῆς γύρω περιοχῆς ἔτρεξαν νὰ τὸν ὑποδεχτοῦν.

Ἐμπρὸς πήγαινε ὁ πατριάρχης Σέργιος καὶ ὁ γιὸς τοῦ αὐτοκράτορα, ὁ διάδοχος Κωνσταντῖνος· ἀκολουθοῦσε ἡ Σύγκλητος, ὁ κλῆρος, οἱ ἄρχοντες καὶ ὁ λαός. Σὲ δὲ τὴν διαδρομὴν ἔφαλλαν ὑμνούντες στὸ Θεό καὶ ἐλεγαν ἐπαίνους στὸ νέον Ἀλέξανδρο, ποὺ νίκησε τοὺς ἴδιους ἔχθροὺς τοῦ ἑλληνισμοῦ, τοὺς Πέρσες.

Συγκινητικὴ ἦταν ἡ στιγμή, ποὺ συναντήθηκαν πατέρας καὶ γιός· ὁ διάδοχος ἔπεισε μὲν λυγμούς στὰ πόδια τοῦ πατέρα του. Ὁ Ἡράκλειος σήκωσε ἀμέσως ἐπάνω τὸ παιδί του, τὸ ἀγκαλιασε καὶ τὸ φῦλησε δακρυσμένος· ἔτσι ἀγκαλιασμένοι πατέρας καὶ γιὸς ἔχυσαν ἄφονα δάκρυα, ποὺ πότισαν τὴν γῆ.

Τὸ θέαμα συγκίνησε βαθιὰ τὰ πλήθη, ποὺ ξέσπασαν καὶ ἐκεῖνα σὲ δάκρυα θερμά· γι' ἀρκετὴ ώρα δὲν ἄκουες παρὰ λυγμούς, λυγμούς, λυγμούς!

Δέκα χρόνων παιδὶ ἄφησε ὁ Ἡράκλειος τὸ διάδοχο, ποὶν ἔκεινήσῃ γιὰ τὸν πόλεμο· τὸν εἶχε ἐμπιστευθῆ, ὅπως εἶπε τότε, στὸ Θεό, στὴ Θεοτόκο καὶ στὰ χέρια τοῦ πατριάρχη. Καὶ τώ-

ρα ἦταν ἔφηβος. Ὁ Θεὸς καὶ ἡ Θεοτόκος ἐπροστάτεψαν τὸν Ἡράκλειο καὶ τὸ παιδί· καὶ ὁ πατριάρχης παραδίνει στὰ χέρια τοῦ γενναίου πατέρα τὸν ἀγαπημένο του γιό.

Πῶς νὰ ὀνομάσῃ κανεὶς τὴν ἐπιστροφὴν ἐκείνη τοῦ Ἡρακλείου στὴν πρωτεύουσα; Ἡταν τάχα ἔνας συνηθισμένος ψεύτης, ποὺ ἔκανε ὁ νικητὴς αὐτοκράτορας; Ἡταν μία εὐλαβῆς λιτανεία, ποὺ συγκινεῖ τὶς καρδιὲς τῶν χριστιανῶν; Ἡταν καὶ τὰ δύο μαζί; Ὁ, τι δῆμος καὶ νὰ ἦταν, λίγες, πολὺ λίγες, φορὲς συμβαίνουν τέτοια στὴν ἴστορία.

Ἐμπρὸς ἐμπρὸς πηγαίνει ὁ τίμιος Σταυρός. Ἄξιωματικοὶ τὸν κρατοῦν μὲ εὐλάβεια καὶ γύρω—δεξιά, ἀριστερά, πίσω—έξαπτέρυγα χρυσὰ καὶ λάβαρα πολύτιμα καὶ εἰκόνες ἀσημένιες καὶ χρυσές, καὶ σταυροὶ καὶ λαμπάδες ἀναμμένες.

Κατόπιν ἀκολουθοῦσε ἡ χρυσὴ εἰκόνα τῆς Ὁδηγήτριας. Δύο διάκοι τὴ σηκώνουν στὰ χέρια.

Ἄπο τὰ γείλη ὅλων ἀνεβαίνει ὁ ὕμνος τοῦ Ἀκαθίστου,

γιατί κανεὶς δὲν κάθισε τὴ βραδιὰ ἐκείνη, ὅταν τὸν πωτό-
φαλαν στὴν Παναγία, ποὺ βοήθησε τοὺς λίγους χριστια-
νοὺς νὰ διώξον, ἐδῷ καὶ δύο χρόνια, τοὺς Ἀβάρονς ἀπὸ τὴν
Κωνσταντινούπολη:

«Τῇ Ὑπερομάχῳ Στρατηγῷ τὰ νικητήρια, ὡς λυτρωθεῖσα
τῶν δεινῶν εὐχαριστήρια, ἀναγράφῳ Σοι ἡ πόλις Σου, Θεο-
τόκε. Ἄλλ' ὡς ἔχουσα τὸ κράτος ἀπροσμάχητον, ἐκ παντοίων
με κινδύνων ἐλευθέρωσον, Ἰνα κράζω Σοι· Χαῖρε, νῦμφη
ἀνύμφευτε!».

‘Ακολουθεῖ ἀμέσως ἡ βασιλικὴ ἄμαξα, ποὺ τὴ σύρουν
τέσσαρες ἐλέφαντες.

‘Ο πατριάρχης μὲ τὸ ἀσημένιο θυμιατὸ θυμιατᾶς μὲ
σμύρνα καὶ λιβάνι, προσεύχεται καὶ ψάλλει τὸν ὑμνο, ποὺ
συνέθεσαν ἔξεπιτηδες γιὰ τὴ νίκη ἐναντίον τῶν Περσῶν:

«Σῶσον, Κύριε, τὸν λαόν Σου καὶ εὐλόγησον τὴν κλη-
ρονομίαν Σου, νίκας τοῖς βασιλεῦσι κατὰ βαρβάρων δωρούμε-
νος καὶ τὸ Σὸν φυλάττων διὰ τοῦ Σταυροῦ Σου πολίτευμα!».

Τὸ πλῆθος, ἀνάμεικτοι ὄλοι, πλούσιοι, ἀρχοντες καὶ φτωχοί, ἵσοι καὶ ἀδερφωμένοι, κρατοῦν στὰ χέρια κλαδιὰ ἐλιᾶς καὶ ἀναμμένες λαμπάδες. "Ολοι ψάλλουν τὸν ὅμνο.

Αλλὰ ἐπάνω ἀπὸ ὅλες τις φωνὲς ἀκούεται καθαρὰ ἀπὸ τὸ βασιλικὸ ἄρμα ἡ τρεμουλιαστὴ ἀπὸ τὴ μεγάλη συγκίνηση φωνὴ τοῦ Ἡρακλείου, ποὺ συνοδεύει τὴν ψαλμωδία τῶν ἀρχιερέων καὶ τοῦ πατριάρχου. Τί δμορφα ποὺ εἶναι!

Σταυροποσκύνησις. Ἡ πομπὴ ὅλο καὶ προχωροῦσε κι ἔφτασε τέλος στὸ ναὸ τῆς ἁγίας Σοφίας, ὅπου ἔγινε ἡ πανηγυρικὴ δοξολογία καὶ ἡ πρώτη «Σταυροποσκύνησις». Ὁ τίμιος Σταυρὸς ἀπετέθη ἔπειτα στὸ ναὸ τῆς Θεοτόκου στὶς Βλαχέρνες.

Ἀρκετοὺς μῆνες συνεχίζοταν ἐκεῖ ἡ «Σταυροποσκύνησις». Ἄπο τὴν πιὸ ἀπόμερη ἀκρη τῆς αὐτοκρατορίας ἥρθαν οἱ χριστιανοὶ νὰ προσκυνήσουν τὸν τίμιο Σταυρό.

‘Ο Ήράκλειος δὲν ἐλησμόνησε τὸ χρέος του. Τὴν ἀνοιξην τοῦ 629 ἔπλευσε στὴ Συρία καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἔφτασε στὴν Ιερὴν πόλην κι ἔφερε τὸ τιμιώτατο κειμήλιο. Τὸ παρέδωσε σῦνο καὶ ἀκέραιο στὸν πατριάρχη Ζαχαρία καὶ στὶς 14 Σεπτεμβρίου ἀνύψωσε στὴν παλιὰ του θέση « τὸν ξωοποιὸν Σταυρόν ».

Πεζὸς καὶ ἀνυπόδητος δὲ αὐτοκράτορας, δῶς ἔνας ταπεινὸς ἄνθρωπος, πῆγε ὡς τὸ Γολγοθὰ κρατώντας μόνος του « τὸν τίμιον Σταυρόν ». Πατριάρχης, αἰλῆρος καὶ λαός, ποὺ οἱ περισσότεροι εἶχαν δοκιμάσει τὰ δεινὰ τῆς αἰχμαλωσίας, ἀκολούθησαν δακρυσμένοι. Ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ψυχῆς τους ἀνέβαινε ἡ εὐχαριστία πρὸς τὸ Λυτρωτή τους ἀπὸ τοὺς Πέρσες, τὸ Λυτρωτή ὅλου τοῦ κόσμου: « Σῶσον, Κύριε, τὸν λαόν Σου!...»

Τὰ εὔσεβη ἔργα του. Περισσότερα ἀπὸ 1300 χρόνια πέρασαν ἀπὸ τότε δὲν Ἅρακλειος λησμονήθηκε ἵσως καὶ ἡ βιζαντινὴ αὐτοκρατορία δὲν ὑπάρχει πιά. Ἄλλὰ ζοῦν ἀκόμη — καὶ θὰ ζοῦν, ὡς ὅτου ὑπάρχουν Ἐλληνες — οἱ δύο τελετές, τοῦ Ἀκαθίστου ὕμνου καὶ τῆς Υψώσεως τοῦ τιμίου Σταυροῦ.

Εἶναι τελετές θρησκευτικὲς καὶ ἐθνικὲς μαζὶ καὶ ἐπαναλαμβάνονται κάθε χρόνο τὴν ἔδια μέρα καὶ ὥρα· τὶς καθιέρωσαν δὲν Ἅρακλειος καὶ ἡ Ἐκκλησία, εὐχαριστήρια στὴν Παναγία, ποὺ βοήθησε τοὺς χριστιανοὺς καὶ ἔδιωξαν ἀπὸ τὴν Πόλη τοὺς Ἀβάρους, εὐχαριστήρια στὸ Θεό, ποὺ μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Σταυροῦ Του ἔσωσε ἀπὸ τοὺς Πέρσες τὴ χώρα.

Πόσο συγκινοῦν τὴν ἔλληνικὴ χριστιανικὴ ψυχή, γιατὶ τῆς θυμίζουν τί δύσκολους καιροὺς πέρασαν ἡ πατρίδα καὶ ἡ θρησκεία! Οἱ χριστιανοὶ πολέμησαν νὰ σώσουν τὴ θρησκεία τους, καὶ ἡ θρησκεία τοῦ Χριστοῦ ἅπλωσε τὴν εὐεργετικὴ τῆς δύναμη καὶ προστάτευσε τοὺς χριστιανοὺς καὶ τὴν πατρίδα τους!

Μὲ εὐλάβεια καὶ συγκίνηση στὶς 14 Σεπτεμβρίου ἀκούουν
οἱ χριστιανοὶ τὸν ὑπέροχο ὅμνο καὶ τὸν ἐπαναλαμβάνουν:

«Σῶσον, Κύριε, τὸν λαόν Σου...»

Καὶ ζητοῦν νὰ μὴ παύσῃ νὰ τοὺς χαρᾶς τὴν προστασία
Του...

Καὶ κάθε χρόνο τὴν Παρασκευὴν τῆς πέμπτης ἔβδομαδας
τῆς Μεγάλης Σαρακοστῆς, ποὺ γίνεται ἡ ἀκολουθία τοῦ Ἀ-
καθίστου ὅμνου, πλημμυρίζουν τοὺς ναοὺς σὲ κάθε γωνία τῆς
γῆς νὰ προσευχηθοῦν. "Οπου ὑπάρχει Ἑλληνικὴ ἐκκλησία,
πλούσια ἡ φτωχή, ἐλεύθερη ἡ σκλαβωμένη ἡ στὰ μακρινὰ τὰ
ξένα, μὲ κατάνυξη καὶ δάκρυα θὰ ἀκούσουν οἱ χριστιανοὶ¹
πρῶτα τὸ χορὸν νὰ ψάλλῃ τὸν περιώνυμο ὅμνο:

«Τῇ Ὑπερμάχῳ Στρατηγῷ τὰ νικητήρια!...»

Καὶ ἔπειτα ὁ ἀγαθὸς ἀσπρομάλλης ιερέας μὲ φωνὴ ὅλο
συγκίνηση ἐμπόδιος στὴν εἰκόνα τῆς σεμνῆς Θεοτόκου θὰ
τοὺς γλυκοὺς στίχους τῶν γλυκυτάτων χαιρετισμῶν Της:

Χαῖρε, δι' ἵσ τὴν χαρὰ ἐκλάμψει·

Χαῖρε, δι' ἵσ τὴν ἀρὰ ἐκλείψει·

Χαῖρε, τοῦ πεσόντος Ἀδάμ τὴν ἀνάκλησις·

Χαῖρε, τῶν δακρύων τῆς Εὔας τὴν λύτρωσις...

Χαῖρε, ἀστραπὴ τὰς ψυχὰς καταλάμπουσα·

Χαῖρε, ὡς βροντὴ τοὺς ἔχθροὺς καταπλήττουσα·

Χαῖρε, διτὶ τὸν πολύφωτον ἀνατέλλεις φωτισμόν·

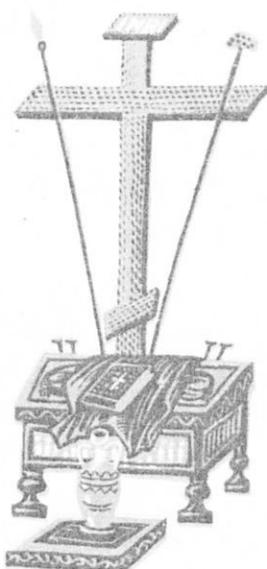
Χαῖρε, διτὶ τὸν πολύρρυτον ἀναβλύζεις ποταμόν...

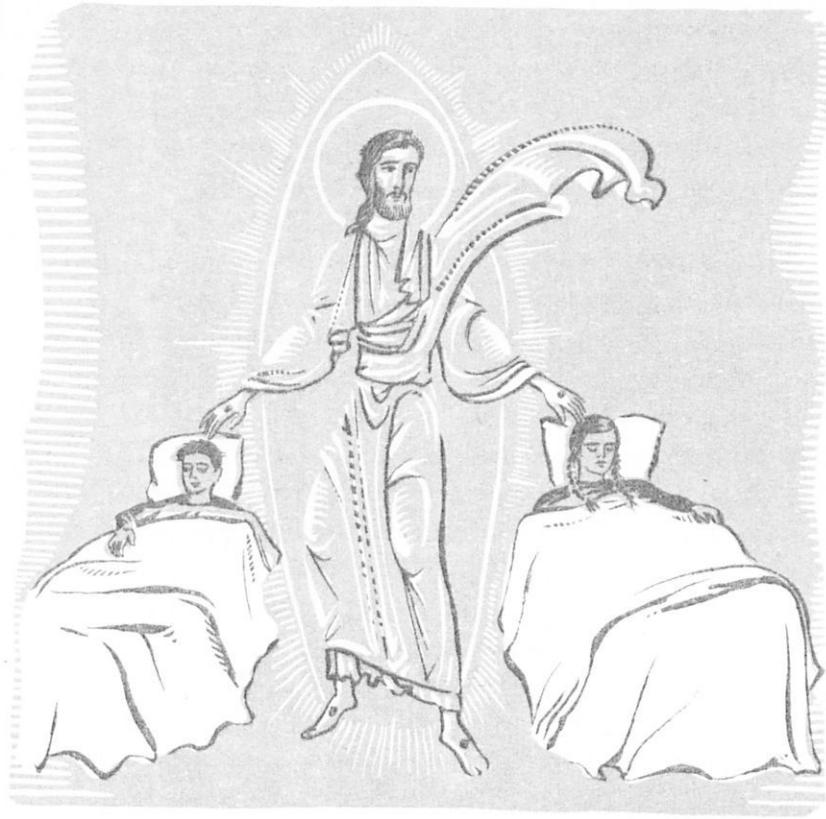
Χαῖρε, νύμφη ἀνύμφευτε!

Καὶ τότε οἱ χριστιανοὶ κλαίουν, κλαίουν εὐχαριστημένοι,

γιατί αἰσθάνονται, δτι ἡ Παναγία εἶναι κοντά τους, ἔτοιμη νὰ τοὺς παρηγορήσῃ, νὰ τοὺς πονέσῃ, νὰ τοὺς βοηθήσῃ σὲ κάθε δύσκολη στιγμὴ τῆς ζωῆς τους...

N. A. Κοντόπουλος

ΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ ΤΩΝ ΟΡΦΑΝΩΝ

‘Ο ξανθὸς ἐπισκέπτης. Ή χρονιὰ τοῦ 1943, ὅπως ὅλες οἱ χρονιὲς τῆς μαύρης Κατοχῆς, ἦταν φρικτὴ πεῖνα, ἀρρώστια καὶ δυστυχία μάστιζαν τὸν τόπο. “Ο, τι καλὸδ εἶχε ὁ τόπος τὸ ἔπαιρναν οἱ Γερμανοί καὶ δ, τι ἄφηναν ἐκεῖνοι τὸ ἄρπαζαν οἱ Ἰταλοί καὶ οἱ Βούλγαροι.

Μέσα στή γενική αύτή δυστυχία δ Θοδωράκης και ή Φανή ήταν δραφανά άπό πατέρα τὸν σκότωσαν οἱ Γερμανοὶ στήν άρχῃ τοῦ 43, γιατὶ τὸν ἔπιασαν —ἔλεγαν— σὲ μὰ σιδηροδρομικὴ γέφυρα μὲ χειροβομβίδες. "Ετσι ἔμειναν τὰ δύο παιδιά μόνα στὸν κόσμο μὲ τὴ μητέρα τους, μόνα καὶ ἀποστάτευτα.

"Η ἀλήθεια εἶναι, ὅτι ή κυρὰ "Αννα δὲν ἐλύγισε. "Ἐκρυψε στὰ κατάβαθμα τῆς καρδιᾶς τὸν πόνο της καὶ ἀρχισε νὰ ἔνοδουλεύῃ, γιὰ νὰ ζήσῃ τὰ παιδάκια της. Καὶ πάλι δὲν τὰ πρόφτανε μὲ τὴ μεγάλη ἀκρίβεια ποὺ ἔδεργε τὴν Ἑλλάδα.

Καὶ σὰ νὰ μὴν ἔφταναν δῆλα αὐτά, ἔπεισε καὶ στὸ κρεβάτι μὲ τὰ μεγάλα κρύα τοῦ Δεκεμβρίου. Πέρασε βέβαια τὸ κακό, ἀλλὰ ἥρθαν τὰ Χριστούγεννα καὶ ἀκόμη ἀδύνατη δὲν μπόρεσε νὰ ἐργασθῇ. Γι' αὐτὸ ή παραμονὴ τῆς μεγάλης ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων βρῆκε τὸ φτωχικὸ σπιτάκι — ἕνα δωμάτιο δλο δλο — ἔρημο ἀπὸ πατέρα, ἀποστάτευτο ἀπὸ μητέρα, ἄδειο ἀπ' ὅ, τι φέρνει τὴ γαρά.

Τὰ δύο παιδιά —10 χρόνων τὸ ἀγόρι, 8 ή κορούλα— ἔκαναν τὴν προσευχούλα τους καὶ κοιμήθηκαν νηστικά, γιατὶ τὸ λίγο ψωμάκι τοῦ δελτίου τὸ είλαν φάει ἀπὸ τὸ ἀπόγεια. Ποιός ξέρει τί ἀχνιστὰ ψωμιὰ νὰ ἔβλεπαν τὰ καημένα στὸν ὕπνο τους!

"Η ἄμοιοη μητέρα ἄναψε τὸ καντήλι, γονάτισε κάτω ἀπὸ τὰ είκονίσματα καὶ παρακάλεσε τὴν Παναγία καὶ τὸ θεῖο παιδάκι Της, τὸ μικρὸ Χριστούλη, νὰ λυπηθοῦν τὰ δραφανά.

Πῶς ἥρθαν τὰ ἔφετινὰ Χριστούγεννα! Χωρὶς τὸν ἄνδρα της!... Δάκρυα πλημμύρισαν τὰ μάτια τῆς πονεμένης μητέρας, ποὺ ξέσπασαν σὲ θρῆνο.

"Άλλὰ δὲ θρῆνος τῆς ἔφερε κάποιο ἐλάφρωμα καὶ ἔτσι ἀ-

ποκοιμήθηκε κι ἐκείνη. Ὡρες πέρασαν καὶ ἡ κυρὰ Ἀννα ἦταν βυθισμένη στὸν ὕπνον· κάποτε, σὰ σὲ ὄνειρο, ἀκουσε νὰ χτυποῦν οἱ καμπάνες, ποὺ καλοῦσαν τοὺς χριστιανοὺς στὴ μεγάλῃ γιορτῇ.

Θέλει νὰ σηκωθῇ, νὰ τρέξῃ στὴν ἐκκλησία μὲ τὰ ἔυπόλυτα παιδάκια της, ἀλλὰ δὲν τὰ καταφέρνει νὰ ἔυπνήσῃ, σὰ νὰ ἦταν ναρχωμένη. Ο κόπος, ἡ ἀδυναμία καὶ ὁ πόνος τὴν κρατοῦν δεμένη μὲ ἄλυτα δεσμά.

Σὲ λίγη ὥρα πάλι νόμισε, ὅτι χτύπησαν τὴν θύρα· ἦταν δῆμος τόσο βαρὺς ὁ ὕπνος της, ποὺ οὔτε τώρα τὴν ἀφήνε νὰ σηκωθῇ.

Κάποιος πέρασε μέσα ἔλαφρά, σὰ νὰ πατοῦσε στὰ νύχια, νὰ μὴν τοὺς ἔυπνήσῃ. Ποιός τάχα νὰ ἦταν;

"Ανοιξε τὰ μάτια της νὰ δῃ· τῆς φάνηκε, ὅτι τὰ ἀνοιξε, καὶ εἶδε τότε, ὅτι ὁ ξένος ἦταν ἔνας νέος γλυκός, ξανθός, μὲ μάτια γεμάτα συμπάθεια, λέτε καὶ ἦταν ἄγγελος.

"Εκαμε νὰ φωνάξῃ, νὰ ρωτήσῃ ποιός ἦταν αὐτὸς μὲ τὴν οὐράνια ἐμορφιά, ἀλλὰ ὁ βαρὺς ὁ ὕπνος δὲν τὴν ἀφήνε.

"Ο Ἐπισκέπτης προχώρησε δύο τρία βήματα καὶ ἔβαλε ἔνα χάρτινο κιβώτιο, ἔνα μεγάλο κιβώτιο, ἐπάνω στὸ τραπέζι τοῦ σπιτιοῦ. "Ἀπλωσε ἔπειτα στὰ δύο παιδάκια τὰ ἀγγελικά του χέρια, ποὺ είχαν στὶς παλάμες κάποια παλιὰ οὐλή. Τὰ χάιδεψε καὶ ἔνα φῶς ζωηρό, ἀλλὰ ἀπαλὸ καὶ γλυκὸ χύμηκε γύρω καὶ φώτισε σὰ γελαστὸς ἀνοιξιάτικος ἥλιος· τοὺς χαμογέλασε καὶ ἔνα ἀρωμα ἀπὸ ρόδα πλημμύρισε τὸ δωμάτιο.

— Χριστέ μου! εἶπε, Σὲ γνώρισα ἀπὸ τὶς θεῖες πληγές Σου!

Καὶ μὲ καρδιὰ πλημμυρισμένη λαχτάρα καὶ πόθο πετάχτηκε νὰ πέση στὰ πόδια Του νὰ τὰ ἀσπασθῇ, νὰ τὰ βρέξῃ

μὲ τὰ δάκρυά της. Ἀλλά, σταν βρέθηκε ὁρθή, δ γλυκός καὶ ξανθός Ἐπισκέπτης μὲ τὰ οὐράνια μάτια εἶχε χαθῆ.

Τὸ δνειδο εἶχε σβήσει. Μόνο τὸ φῶς τοῦ καντηλιοῦ τρεμόσθηνε στὸ εἰκονοστάσι.

Τὸ χάρτινο κιβώτιο. Ἐκανε τὸ σιαυρό της καὶ ἔπειτα ἔριξε μία ματιὰ στὰ παιδιά της· ἡ ἀναπνοούλα των ἀκουόταν ἐλαφρά· κοιμόνταν ἥσυχα ἥσυχα, σὰ σὲ θεῖο παραδεισο, εὐλογημένα ἀπὸ τὰ χέρια. Ἐκείνου μὲ τὴν παλιὰ οὐλή.

“Οταν ὅμως τὸ βλέμμα της ἔπεσε στὸ τραπέζι, εἶδε ἐκεῖ ἐπάνω ἔνα κιβώτιο χάρτινο, σὰν ἔκεινο, ποὺ ἄφησε ὁ θεῖος Ἐπισκέπτης. Μὲ δλη τὴν ἀδυναμία της ἔτρεξε καὶ τὸ πῆρε στὰ χέρια· τῆς φάνηκε πολὺ βαρύ. Τὸ ἄνοιξε· ὡ, τὸ θαῦμα! χίλια δυὸ καλά.

— Χριστέ μου! Χριστέ μου! εἶπε πάλι, καὶ ἀρχισε νὰ φωνάζῃ μὲ χαρὰ τὰ παιδάκια της.

— Θοδωράκη, Φανή! Ξυπνήστε! Σηκωθῆτε γρήγορα!

Καὶ τὰ ἔπιανε πότε ἀπὸ τὰ πόδια, πότε ἀπὸ τὰ χέρια νὰ ξυπνήσουν.

Τὰ δύο παιδιά ξύπνησαν τέλος ἀπὸ τὸ βαθὺ πρωινὸ ὑπνο καὶ καθισμένα στὸ κρεβάτι ἔτριψαν τὰ ματάκια των. Τρομαγμένα ἀπὸ τὸ ἀγουροξύπνημα ωτότησαν μὲ ἀπορία:

— Γιατί, μανούλα, μᾶς ξύπνησες τόσο πρωΐ;

— Ἐλάτε, ἐλάτε γρήγορα νὰ δητε, τοὺς ἀπάντησε καὶ τοὺς ἔδειξε τὸ κιβώτιο.

Τί νὰ δοῦν! Ἐπάνω ἦταν δύο ζευγαράκια ὑποδήματα, ἀκριβῶς στὸ πόδι τους· ἔνα κοστούμι γιὰ ἀγόρι, ἔνα φορεμα-

τάκι ζεστὸ γιὰ κοριτσάκι· ἔνα ὄφασμα μάλλινο γιὰ γυναικεῖο φόρεμα· δύο τόπια πολύχρωμα, μιὰ κούκλα καὶ ἔνας σιδηρόδρομος, σιδηρόδρομος σωστὸς μὲ μηχανή, σκευοφόρο καὶ βαγόνια.

Τὰ παιδιὰ δὲ χόρταιναν νὰ τὰ βλέπουν καὶ τὰ δάχτυλά τους ἀρχισαν νὰ τὰ ψάχνουν.

Ἄπὸ κάτω ἦταν καὶ δεύτερος θησαυρός. Κουτιά, κουτιά, κουτιά, κουτιά, χάρτινα καὶ τενεκεδένια. Ἄλλα εἶχαν κρέας, ἄλλα ψάρια, ἄλλα συμπυκνωμένο γάλα, ἄλλα νωπὸ βιούτυρο, ἄλλα φυστίκια, γαλετάκια, ζάχαρη, σοκολάτα, τσάι καραμέλες, ἀφράτα μπισκότα· ὡς καὶ βῶλοι ἦταν μέσα, νὰ παίζουν τὰ παιδιά.

Τὰ δρφανὰ τὰ ἔχασαν· ποιός τάχα νὰ ἔστειλε τὰ πολύτιμα πράγματα!

Καὶ ἐκπληκτα ρώτησαν:

— Ποιός τὰ ἔφερε αὐτά, μητέρα;

— Ο καλὸς Χριστός! Τὸν εἶδα μὲ τὰ μάτια μου!

‘Ο Θεοδωράκης, ἀνυπόμονος, πῆρε τὸ κοστούμι καὶ ἀρχισε νὰ τὸ ἐρευνᾶ. Σὲ μιὰ τσέπη βρῆκε ἔνα φάκελο.

— Μανούλα, κοίταξε ἐδῶ, ἔνα γράμμα, εἶπε καὶ τὸ ἔδωσε στὴ μητέρα του.

Τὸ ἄνοιξαν εἶχε μέσα ἔνα χαρτονόμισμα τῶν 10 δολαρίων καὶ ἔνα σημείωμα, ἐλληνικὰ γραμμένο :

«Μία οἰκογένεια ἀπὸ τὸν Καναδᾶ στέλνει τὸ μικρὸ αὐτὸ δῶρο σὲ μιὰ ἐλληνίδα μητέρα καὶ στὰ παιδάκια τῆς».

Τὴν ὥρα ἐκείνη — εἶχε βγῆ πιὰ ὁ ἥλιος — ἀνοιξε ἡ θύρα τοῦ σπιτιοῦ καὶ μπῆκε μέσα ἡ κυρία Εὐγενία, ἀδελφὴ τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ καὶ γνωστὴ κυρία τοῦ φιλοπτώχου ταμείου τῆς ἐνορίας. Ἐγύριζε ἀπὸ τὴ λειτουργία καὶ πέρασε νὰ

πῇ στὴν κυρία Ἀννα γιὰ τὸ δέμα, ποὺ εἶχε ἀφήσει περνώντας. Τὸ ἔστειλε ὁ ἐρυθρός Σταυρός, ποὺ στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ φροντίζει γιὰ τοὺς δυστυχισμένους ὅλου τοῦ κόσμου. Ἀλλὰ δὲν εἶπε τίποτε, γιὰ νὰ μὴν ταράξῃ τὴν προσευχή τους.

Γονατισμένοι, μητέρα καὶ δρφανά, ἐμπρὸς στὰ εἰκονίσματά, εὐχαριστοῦσαν τὸ θεῖο παιδάκι, ποὺ γεννήθηκε τὴ μέρα ἐκείνη, γιὰ νὰ φέρῃ στὸν κόσμο τὴν παρηγορία, τὴν ἀγάπη, τὴν καλωσύνη. Τὸ παρακαλοῦσαν ἀκόμη νὰ προστατεύῃ τὴν ἄγνωστη καὶ μακρινὴ ἐκείνη οἰκογένεια μὲ τὴ γεναία χριστιανικὴ καρδιά.

Θεομὰ δάκρυα, ποὺ ἔλαμπαν σὰ διαμάντια, κατέβαιναν ἀπὸ τὰ μάτια τους.

N. A. Κοντόπουλος

Β'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ

Ο ΑΣΚΛΗΠΙΟΣ

 Ο δάσκαλός του. Στὸ Πήλιο, ἀνάμεσα στὶς ὁξυές, τὶς βαλανιδιές, τὶς ἄγριες καστανιές, μέσα σὲ ἔνα μεγάλο σπήλαιο, ζοῦσε ὁ κένταυρος Χείρων, σοφὸς ὅσο καὶ καλός. Ἦταν ἔνα παράξενο πλάσμα, ἀνδρας καὶ ἵππος μαζί. Ἀπὸ τὸ κεφάλι ἔως τὴ μέση ἀνθρωπος καὶ ἀπὸ ἐκεῖ καὶ κάτω ἵππος.

"Αν καὶ γέρος, στεκόταν ἵπιος καὶ ἀλύγιστος. Οἱ λευκὲς τρίχες τῆς κεφαλῆς του κυμάτιζαν στοὺς πλατεῖς ὥμους του καὶ τὰ κάτασπρα γένεια του σκέπαζαν τὸ στῆθος του. Τὸ πρόσωπό του ἔδειχνε βαθειὰ σκέψη, μεγαλεῖο καὶ καλωσύνη.

Στεφανωμένος μὲ πράσινα φύλλα καὶ μὲ δέρμα λύκου γιὰ σκέπασμα στοὺς δυνατοὺς ὥμους, πέριπατοῦσε σιωπηλὸς στὰ δάση καὶ κάτω ἀπὸ τὰ πέταλά του ἔτριζαν τὰ ξερὰ κλαδιά. Ἐκόμη καὶ στὰ ἄψυχα σκόρπιζε σεβασμὸς ἀπειροῦ τὸ πέρασμά του.

Χρόνια ζοῦσε ὁ Χείρων στὸ βουνό, γιατὶ οἱ θεοὶ τὸν εἰχαν κάνει γιὰ τὶς ἀρετές του ἀθάνατο.

"Ἄλλὰ ἐκεῖ ἐπάνω δὲν ἦταν μόνος· εἶχε συντροφιὰ τὰ παιδιὰ τῶν ἡρώων, ποὺ τοῦ ἐμπιστεύονταν οἱ γονεῖς των νὰ τὰ μορφώνη.

Στὸ ἀπόμερο ἐκεῖνο σχολεῖο τοῦ παράξενου σοφοῦ, πότε στὸ προσήγιο — τὸ χειμῶνα — καὶ πότε κάτω ἀπὸ τὸ βαθὺ τὸν ἴσκιο τῶν δένδρων — τὸ καλοκαίρι —, κοντὰ στὶς κρυστάλλινες πηγές, μορφώθηκαν ὅλοι οἱ ἥρωες τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Σ' αὐτὸ τὸ σχολεῖο μαθήτευσε καὶ ὁ Ἀσκληπιός.

Μὲ τὴ σοφὴ διδασκαλία τοῦ Χείρωνα, τὴν πνευματικὴν καὶ τὴν ἀσκησὴν τὴ σωματικήν, ὅταν μεγάλωσαν τὰ παιδιὰ αὐτά, ἔγιναν σπουδαῖοι ἄνδρες· ὑπῆρξαν οἱ κοινωνικοὶ ἀναμορφωτὲς καὶ οἱ καλύτεροι ὑπερασπιστὲς τῆς πατρίδας των. Ἔκαναν δίκαιους νόμους, τὴν καθάρισαν ἀπὸ τὰ θηρία, τοὺς ληστές, τὰ ἔλη. Δημιούργησαν ἀθάνατα ἔργα, διέσχισαν τὶς θάλασσες καὶ ὁργάνωσαν τὰ πρῶτα πλουτοφόρα ταξίδια. Ἔσκυψαν πονετικοὶ ἐπάνω στὴν ἀνθρώπινη δυστυχία καὶ ἔχυσαν τὸ βάλσαμο τῆς παρηγορίας καὶ τῆς θεραπείας.

Ποιός μπορεῖ νὰ λησμονήσῃ ἀπ' αὐτοὺς τὸν Ἡρακλῆ, τὸν Ἰάσονα, τὸν Ἀχιλλέα, τὸν Ἀσκληπιό;

Ἡ πρώτη θεραπεία. Χείρων!
Χείρων! ἔξέσπασαν μιὰ μέρα ἔξαφνα
ζωηρὲς φωνὲς κοντά του καὶ ὅμησαν
μέσα ἀπὸ τὰ δένδρα καμιὰ δεκαριὰ παιδιὰ καὶ τὸν τριγύρι-
σαν Ἀνάμεσά τους εἶχαν ἕνα παιδί, ποὺ τὸ δεξί του χέρι ἔ-
σφιγγε τὸ ἀριστερό του.

— Δάσκαλε! φώναζαν τὰ παιδιά· βοήθησέ το, φίδι τὸ
δάγκασε!

‘Ο Χείρων ἔτρεξε ἀμέσως κι ἐπιασε τὸ πονεμένο χέρι. Γι’
αὐτὰ τὰ παιδιὰ ἔκαιε ἡ φλόγα μέσα του καὶ ἦταν πάντα πρό-
θυμος νὰ τὰ βοηθήσῃ, νὰ τὰ διδάξῃ. Γιατὶ μοναδικὸς σκοπὸς
τῆς ζωῆς του ἦταν νὰ τὰ μεγαλώσῃ καὶ νὰ τὰ κάνῃ ἄνδρες
καλοὺς καὶ γενναίους.

‘Ἐξέτασε τὸ χέρι, ποὺ ἀρχισε νὰ μελανιάζῃ, καὶ διέταξε:

— Γρήγορα στὸ σπήλαιο, ἵσως προφταίνω νὰ τὸ κάψω.

Τὸ πρόσωπό του ὅμως ἦταν σκοτεινιασμένο.

Γύρισε νὰ φύγη, ὅταν ἔνα παρατεταμένο σφύριγμα τὸν
ἔκανε νὰ στριώσῃ τὸ κεφάλι του. Ἐνα πρόσωπο γελαστὸ φά-
νηκε ἐπάνω ἀπὸ ἔνα βράχο καὶ μιὰ ζωηρὴ φωνὴ ἀκούστηκε:

— Ποῦ τρέχετε καὶ δὲ μὲ περιμένετε;

‘Ἐξαφνα ὅμως ἀνίσυχα πρόσθεσε:

— Πληγώθηκε κανένας σας; Τί ἔπαθες, Ἰάσονα; Στάσου
καὶ ἔρχομαι.

Καὶ κατρακυλώντας τὶς πέτρες πήδησε κοντά τους ἔνα
ἀγόρι, ποὺ εἶχε κρεμασμένα γύρω στὴ μέση του δέματα ἀπὸ
διάφορα χόρτα. Ἡ καλωσύνη ἦταν γραμμένη σ’ ὅλο τὸ πρό-
σωπό του, ποὺ τώρα ἔσκυψε συμπονετικὰ στὸ πληγωμένο χέρι.
‘Ηταν ὁ Ἀσκληπιός.

— Ἄχ, καημένε Ἰάσονα! ἔλεγε χαϊδεύοντάς το. Πῶς θὰ πο-

νῆσ! Φίδι σὲ δάγκασε! Γιὰ στάσου κάτι ξέρω νὰ σοῦ κάνω...
— "Αφησε, Δάσκαλε, μπορῶ μόνος μου νὰ τὸ θεραπεύσω.
Αλήθεια σοῦ λέω, ἄφησε νὰ δῆς.

"Ελυσε ἀμέσως ἔνα δέμα ἀπὸ τὴν ζώνη του καὶ μὲ νευρικὰ δάκτυλα γύρευε κάποιο χόρτο.

— Νά, τοῦτο γύρευα! φώναξε πιάνοντας ἔνα βιτάνι. Σήμερα τὸ ηὔρα ἀπὸ μιὰ λύκαινα τὸ ἔμαθα. Φαντάσου, Δάσκαλε, τὸ μάσησε λίγο, ἔγλειψε τὴν πληγὴν της, ποὺ ἤταν ὅμοια μὲ αὐτή, καὶ εὐθὺς θεραπεύτηκε. "Οταν τὴν εἶδα νὰ φεύγῃ τρεχάτη, ἐμάζεψα ὅσο ηὔρα ἀπ' αὐτὸ τὸ βιτάνι...

Καὶ ἐνῶ μιλοῦσε, είχε ἀπλώσει λίγα φύλλα στὴν πληγὴν ἐπάνω, τὴν είχε δέσει σφιχτὰ μὲ μιὰ ζώνη καὶ τώρα κοίταξε ἀνήσυχα τὸ σύντροφό του.

— Πέξ μου, Ἰάσονα, πονεῖ ἀκόμη πολύ; φώτησε.

Ο μικρὸς κοίταξε τὸ δεμένο του χέρι, καὶ λίγο λίγο ἔφευγε ὁ πόνος ἀπὸ τὸ πρόσωπό του.

Δὲν πέρασαν πολλὲς στιγμὲς καὶ ὁ αὐριανὸς Ἀργοναύτης, ὁ σημερινὸς φιδοπληγωμένος μικρὸς μὲ τὰ γαλανὰ μάτια, δὲ Ἰάσων, ἀναστέναξε ἔκαλαφωμένος· μὲ εὐγνωμοσύνη σήκωσε τὸ βλέμμα πρὸς τὸ συιμμαθητή του καὶ εἶπε, σὰ νὰ ἀπαντοῦσε τώρα στὴν ἔρωτησή του:

— Χαρὰ σ' ἔσε, Ἀσκληπιέ! Οἱ θεοὶ νὰ σοῦ δώσουν εὔτυχία! Κινῶ τὰ δάχτυλά μου καὶ, ὅπως πηγαίνει, σὲ λίγο οὔτε θὰ τὸ αἰσθάνωμαι.

Μὲ ἀγάπη ἀπλωσε ὁ Χείρων τὸ χέρι στὸ κεφάλι τοῦ μαθητοῦ του μικροῦ γιατροῦ καὶ τὸν ἔχαίδεψε. Τὸ πρὸινο σκοτεινασμένο πρόσωπό του φωτίστηκε τώρα βλέποντας τὴν θεραπεία τῆς κακῆς πληγῆς. Μὲ βαθειὰ συγκίνηση ψιθύρισε:

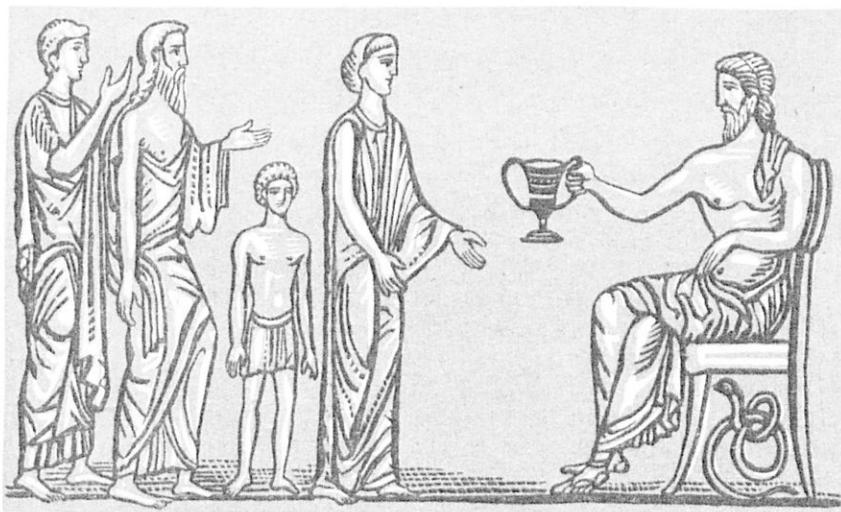
—'Εσύ, παιδί μου, καὶ τὸ Δάσκαλό σου θὰ περάσης! Θὰ γίνης ὁ μεγαλύτερος εὐεργέτης τῶν πονεμένων!

Ήταν μεγάλος λόγος αὐτός· γιατὶ ὁ σοφὸς κένταυρος Χείρων ἦταν γνωστὸς σὲ δλη τὴν Ἑλλάδα ώς ὁ ἐπιτηδειότερος καὶ σοφώτερος γιατρὸς ποὺ ὑπῆρχε.

Τὸ ὑψηλὸν ἔργο τοῦ. Ἡ προφητεία βγῆκε ἀληθινή.

Μεγάλωσε ὁ Ἀσκληπιός καὶ ἀφησε τὸ Δάσκαλό του καὶ τὰ δροσερὰ βιονά, ὅπου αὐτὸς καὶ τόσοι ἥρωες πέρασαν τὰ παιδικά τους χρόνια.

Κατέβηκε στὴν πατρίδα του Θεσσαλία, ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους, καὶ πόνεσε ἡ καρδιά του, ὅταν εἶδε τὶς ἀρρώστιες καὶ τὶς δυστυχίες, ποὺ τοὺς ἀφάνιζαν. Σπλαγχνικὰ γιάτρευε ὅποιον συναντοῦσε καὶ γρήγορα ἔγινε γνωστὸς σὲ δλη τὴν Ἑλλάδα, ὅτι ὁ Ἀσκληπιός, ὁ γιὸς τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς βασιλοπούλας Κορωνίδος, θεράπευε καὶ τοὺς πιὸ ἀπελπισμένους

ἀρρώστους, ἄλλους μὲ βότανα, ἄλλους μὲ δίαιτα καὶ γυμναστική, καὶ ἄλλους μὲ ἄλλα φάρμακα. Ὅπλωσε τὰ εὐεργετικά του χέρια σὲ ὅλους τοὺς ἀρρώστους, ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Ὅσο μακρύτερα ἔφταναν οἱ εὐεργεσίες του, τόσο μεγαλύτερη γινόταν ἡ χαρά του.

Ἄλλὰ ὁ βασιλιάς τοῦ Ἀδη Πλούτων, ὅταν εἶδε νὰ λιγοστεύῃ ἡ νεκρὴ πελατεία του ἐξ αἰτίας τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ὁργίστηκε· καὶ τὴν ὥρα ποὺ γιάτρευε ἔνα ἑτοιμοθάνατο, τὸν ἐκεράύνωσε.

Μὲ μιᾶς ὁ ἀέρας γέμισε κλάματα καὶ φωνές. Ἔως τὸν Ὁλυμπὸ ἀνέβαιναν οἱ θρῆνοι καὶ τὰ παράπονα τῶν ἀνθρώπων. Καὶ ὁ Ζεύς, ὁ πατέρας τοῦ κόσμου, γιὰ νὰ ίκανοποιήσῃ τοὺς δυστυχισμένους καὶ νὰ μαλακώσῃ τὴ δίκαιη ὁργὴ τοῦ Ἀπόλλωνος γιὰ τὸ θάνατο τοῦ γιοῦ του, ἔκανε τὸν Ἀσκληπιὸ ἀθάνατο, ἵσο μὲ τοὺς θεούς. Ἔτσι ὁ θητὸς γιατρὸς θὰ μποροῦσε ὡς θεὸς πιὰ νὰ παρακολουθήσῃ τὸ εὐεργετικὸ ἔργο του.

Πέθανε ὁ μεγάλος εὐεργέτης, ἀλλὰ δὲ λησμονήθηκε. Οἱ Ἑλληνες τὸν ἐλάτρεψαν ὡς θεό, τοῦ ἔχτισαν ναοὺς καὶ ταχτικὰ τοῦ πρόσφεραν θυσίες, γιὰ νὰ ἐκφράσουν τὴν εὐγνωμοσύνη τους καὶ νὰ ζητήσουν τὴ θεία βοήθειά του.

Ἡ φήμη του διαδόθηκε μὲ τὸν καιρὸ καὶ ἔξω ἀκόμη ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, στὴν Ἀσία, στὴν Ἰταλία, σὲ ὅλο τὸν κόσμο. Λατρεύτηκε κι ἐκεῖ, δπως καὶ στὴν Ἑλλάδα, ὡς θεὸς «Σωτήρ», καὶ παντοῦ ἴδρυσαν μεγαλοπρεπεῖς ναούς του. Ὁ Ἑλληνας γιατρὸς ἔγινε σιγὰ σιγὰ θεὸς ὅλου τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου.

Τὸ ἔργο του τὸ συνέχισαν μὲ τὴν ἴδια στοοργὴ «οἱ Ἀσκληπιάδαι», οἱ γιοί του καὶ οἱ μαθητές του καὶ οἱ ἀπόγονοί του. Συγκεντρωμένοι στοὺς μεγαλοπρεπεῖς ναούς του δέχον-

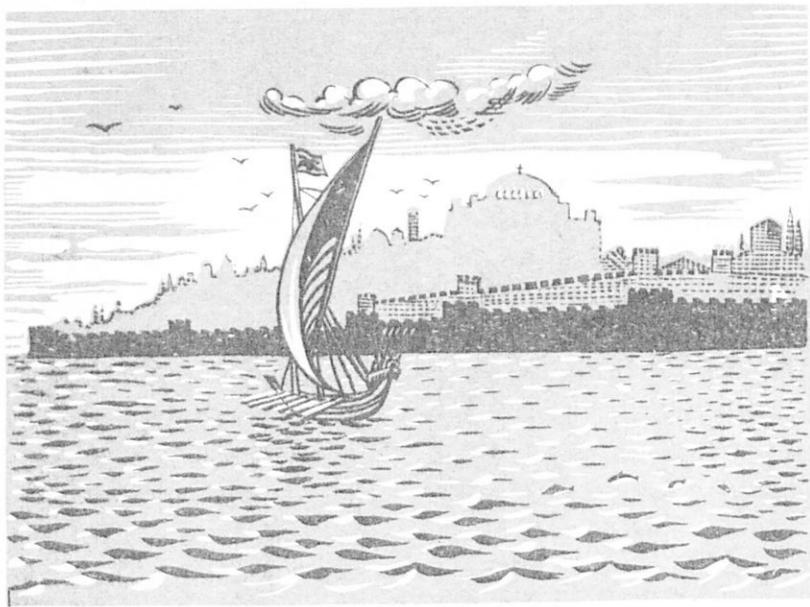
ταν τὰ πλήθη τῶν ἀρρώστων μὲ τοὺς σωματικοὺς καὶ ψυχικοὺς πόνους καὶ τοὺς θεράπευαν μὲ τὴ βοήθεια τοῦ θεοῦ.

Στὸ «'Ασκληπιεῖον» τῆς Ἐπιδαύρου, ποὺ ἦταν ὁ ἐπισημότερος ναός του, ἡ θεραπεία τῶν δυστυχισμένων ἄγγιζε τὸ ἀπίστευτο θαῦμα. Αὐτὸ τὸ βλέπομε σὲ μερικὲς μαρμάρινες πλάκες, ποὺ βρέθηκαν ἔκει. Εἶναι ἀναμνηστικὲς στῆλες — ἀφιερώματα — γιὰ τὴ θεραπεία τους. Μὲ πόση συγκίνηση μιλεῖ κάθε ἀρρώστος γιὰ τὸ θεό, ποὺ τοῦ θεράπευε τὴν ἀνίστατη ἀρρώστια του.

Ἡ εὐεργετικὴ ἐπίδραση τοῦ μεγάλου γιατροῦ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας ἦταν τεραστία. Μέχρι σήμερα ὅλου τοῦ κόσμου οἱ γιατροὶ θεωροῦνται διάδοχοι του καὶ ἀπόγονοι του καὶ λέγονται «'Ασκληπιάδαι» καὶ ἡ ιατρικὴ ἐπιστήμη ἔχει ὡς σύμβολο τὸ σύμβολο τοῦ Ἀσκληπιοῦ: ἔνα φαρδί περιτυλιγμένο μὲ φίδι.

Ἀλεξάνδρα Λέκτα
(Διασκευὴ Ν. Α. Κοντοπούλου)

ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟ

Ἄποικία τῶν Μεγαρέων. Οἱ περισσότερες πόλεις χρεωστοῦν τὴν ἀκμὴν καὶ τὴν ιστορίαν τους στὴν κατάλληλη τοποθεσία, ποὺ ἰδρύθηκαν. Τέτοια εἶναι καὶ τὸ Βυζάντιο, ἀποικία τῶν Μεγαρέων.

Τὰ Μέγαρα ἦταν πόλη κοντὰ στὴν Ἀττική, μὲ δύνομαστὴ ιστορία καὶ ναυτικὴ δύναμη. Μὲ τὸν καιρὸν ὅμως πλήθυναν πολὺν οἱ κάτοικοι, καὶ ἡ χώρα, καθὼς ἦταν φτωχή, δὲν μποροῦσε νὰ θρέψῃ τόσο πληθυσμόν· ἀναγκαῖόταν λοιπὸν νὰ στέλνῃ στὰ μακρινὰ τὰ ἔνεα ἀποίκους, ὅπως ἔκαναν καὶ τόσες ἄλλες ἑλληνικὲς πόλεις.

Ἐτσι ἐστείλε καὶ ἐκείνους ποὺ ἴδρυσαν τὸ Βυζάντιο. Οἱ

ἀποικοι, λέει ὁ Θρῦλος, πρὸν ἀναχωρήσουν, ἐθεώρησαν φρόνιμο νὰ συμβουλευτοῦν τὸ Μαντεῖο τῶν Δελφῶν. Πόλη νέα θὰ ἔχτιζαν, καὶ ὁ θεός, σοφώτερος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, θὰ ἥξερε καλύτερα ποῦ ἔπειτε νὰ τὴν χτίσουν.

Οἱ ἀπεσταλμένοι δὲν ἀργησαν νὰ φέρουν τὴν ἀπάντηση: «Νὰ χτίσετε τὴν ἀποικία σας κοντὰ στὴν πόλη τῶν τυφλῶν».

Ἡ ἀπάντηση τοῦ Μαντείου ἦταν σκοτεινὴ καὶ κανένας δὲν ἤξερε οὕτε καὶ εἶχε ἀκούσει γιὰ τέτοια πόλη. Πίστευαν ὅλοι, ὅτι ὁ χρησμὸς ἔκρυψε κάποιο μεγάλο καλό, καὶ αὐτὸ τοὺς ἔβαλε σὲ μεγαλύτερη σκέψη, γιὰ νὰ ἀνακαλύψουν τὴν πόλη τῶν τυφλῶν.

Μὲ θάρρος λοιπὸν οἱ νέοι ἀποικοι ἀπέπλευσαν ἀπὸ τὴν πατρίδα. Ἀρχηγός τους ἦταν ὁ Βύζας, ἔνας ἔξυπνος καὶ βαθυστόχαστος ἀνθρωπος.

Στὴν ἀρχὴν ἔπιαναν σὲ κάθε λιμάνι τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης, γιὰ νὰ μάθουν ἀπὸ τοὺς ντόπιους γιὰ τὴν περίφημη πιὰ πόλη τῶν τυφλῶν. Καὶ ἂμα ἔπαιρναν τὴ συνηθισμένη ἀρνητικὴ ἀπάντηση, συνέχιζαν ἀκατάβλητα τὸ κουραστικὸ ταξίδι.

Πέρασαν ἀπ' ὅλα τὰ λιμάνια, χωρὶς νὰ μπορέσουν νὰ φωτιστοῦν, καὶ ἀρχισαν νὰ πιάνουν καὶ στῆς Ἀσίας τὰ παραλία. Ἔτσι ἔφτασαν στὴν Προποντίδα, χωρὶς οὕτε τώρα νὰ γίνουν πιὸ σοφοί.

Μερικοὶ ἀρχισαν νὰ χάνουν τὸ θάρρος τους, ἀλλὰ δὲν Βύζας δὲν τοὺς ἀφῆνε νὰ ἀπελπιστοῦν· ἡ Πυθία, τοὺς ἔλεγε, ξέρει περισσότερα ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους.

Κουρασμένοι ἔφτασαν στὴ Χαλκηδόνα, στὴ μικρασιατικὴ παραλία, ποὺ καὶ αὐτὴ τὴν εἶχαν ἰδούσει ἀποικοι ἀπὸ τὰ Μέγαρα.

Πολὺ εὐχαριστήθηκαν, ποὺ ἀγκυροβόλησαν σὲ δικῇ τους πολιτεία. Θὰ μποροῦσαν ἐπὶ τέλους νὰ βγοῦν ἀπὸ τὰ πλοῖα,

νὰ ξεκουραστοῦν, νὰ εῦρουν τρόφιμα καὶ νὰ ξητήσουν πληροφορίες ἀπὸ φύλους τουλάχιστο καὶ δικούς τους. Οἱ Χαλκηδόνιοι πλούσια τοὺς φιλοξένησαν, ὅπως ὁ ἀδερφὸς τὸν ἀδερφό, ἀλλὰ γιὰ πόλη τυφλῶν οὕτε αὐτοὶ εἶχαν ἀκούσει.

‘Ο Βύζας οὕτε τώρα ἔχασε τὸ θάρρος του· ὅλη νύχτα βασάνιζε τὸ νοῦ του ὁ χρησμός, καὶ πρωὶ πρωὶ κατέβηκε στὴν παραλία. Κάθισε σὲ μιὰν ἄκρη καὶ συλλογιζόταν. Κάποτε σηκώνει τὰ μάτια του καὶ βλέπει ἕνα ὠραιότατο θέαμα, ποὺ τὸ ἔκαναν μαγικὸν οἱ χρυσές τοῦ ἥλιου ἀκτῖνες. Μία θάλασσα στενὴ καὶ δλογάλανη ἀπλωνόταν ἐμπρός του, ποὺ πιὸ κάτω τὴν στένευαν πιὸ πολὺ τὰ Δαρδανέλλια· μιὰ θάλασσα στενὴ πρὸς τὰ ἐπάνω, ὁ Βόσπορος, ποὺ ἔβγαινε στὸν Εὔξεινο, ἀπ’ ὃπου τὰ μύρια ἀγαθὰ τοῦ Θεοῦ κατέβαιναν. Ἡ ἀπέναντι ἀκτὴ μὲ ἔνα μεγάλο κόλπο, ἀληθινὸς παραδεισος! Πλούσια βλάστηση ἀπὸ κάθε λογῆς φυτεία φανέρωνε τὰ κρυστάλλινα, ποὺ τὴν πότιζαν, νερά. Ἐφτὰ λόφοι γύρω κύκλων τὸ μέρος, τὸ προστάτευαν ἀπὸ τοὺς ἄγριους καιρούς καὶ ἐπέτρεπαν στὰ κυματάκια τῆς θάλασσας νὰ γλείφουν ἀπαλὰ ἀπαλὰ τὰ πόδια τῆς ἔηρᾶς. Σωστὸ κλειδὶ τῆς θάλασσας πρὸς τὰ ἐπάνω καὶ πρὸς τὰ κάτω· ὅτι ἀκριβῶς χρειαζόταν σὲ ἔνα θαλασσινὸν λαὸν κι αὐτούς.

Τὸ ἀνοιχτὸ μάτι τοῦ Βύζαντος τὰ εἶδε ὅλα αὐτὰ καὶ δὲν ἐχόρταινε καὶ ὁ βαθυστόχαστος ἀρχηγὸς θυμήθηκε τότε τὸ χρησμὸν καὶ μὲ κρυφὴ λαχτάρα εἶπε μέσα του:

— Νὰ ὁ τόπος ποὺ γυρεύομε. Ἡ πόλη τῶν τυφλῶν εἶναι αὐτὴ ἐδῶ ἡ Χαλκηδών, ποὺ οἱ κάτοικοί της καὶ πατριῶτες μου, λέσ καὶ ἦταν τυφλοί, δὲν εἶδαν τὸ ἔξοχο μέρος νὰ ἰδρύσουν τὴ δική τους πόλη!...

Κι ἔτρεξε καὶ ἀνακοίνωσε τὴ σκέψη του στοὺς συντρόφους του. "Ολοὶ ἔμειναν σύμφωνοι οὕτε ἔνας δὲν εἶχε ἀντίο-ρηση. Πέρασαν λοιπὸν ἀπέναντι καὶ ἔχτισαν γύρω στὸν κόλπο τὴν ἀποικία τους. Οἱ ἄποικοι ἀπὸ εὐγνωμοσύνη στὸν ἄξιο ἀρχηγὸν τὴν ὄνομασαν ἀπὸ τὸ ὄνομά του Βυζάντιο.

Πρωτεύουσα τῆς Ἀνατολῆς. Χίλια περίπου χρόνια πέρασαν ἀπὸ τὸν καιρό, ποὺ ἥρθαν ἀπὸ τὰ Μέγαρα οἱ πρῶτοι ἄποικοι. Τὸ Βυζάντιο ἔγινε ἴσχυρὸν καὶ πλούσιον εἰδὲ δόξες, ἀλλὰ εἶδε καὶ πολλοὺς ἐχθρούς, ποὺ ἔζήτησαν νὰ τὸ κατακτήσουν μὲ δῆλες ὅμως τὶς καταδρομὲς ἔμεινε πάντα πλούσιο, ἀπὸ τοὺς φόρους ποὺ εἰσέπρατταν ἀπὸ τὰ πλοῖα, ποὺ ἀνέβαιναν ἢ κατέβαιναν τὸ Βόσπορο.

Σὲ χίλια χρόνια ὑστερα, ἀνακάλυψε γιὰ δεύτερη φορὰ τὴν ἐπίκαιρη θέση τὸ μάτι ἐνὸς νέου βαθυστόχαστου ἀνθρώπου, τοῦ Ρωμαίου αὐτοκράτορα Κωνσταντίνου, ποὺ ἦταν ἀπελπισμένος ἀπὸ τὴ λιπόψυχη Ρώμη. Δὲν ἦταν μόνο προκισμένη μὲ πολλὰ φυσικὰ χαρίσματα ἦταν ἀκόμη τὸ κλειδί, ποὺ ἔνωνε δύο ἡπείρους, Εὐρώπη καὶ Ἀσία, δύο κόσμους, Ἀνατολὴν καὶ Δύσην. Καὶ τὴν ἔκανε πρωτεύουσά του, πρωτεύουσα τῆς Ἀνατολῆς.

Τὸ Βυζάντιο ἔχασε πιὰ τὸ ὄνομά του καὶ πήρε νέο ὄνομα ἀπὸ τὸν ἰδουτή, «Κωνσταντινούπολις». Όλόκληρη ὅμως ἡ αὐτοκρατορία ὀνομάστηκε ἀπ' αὐτὸν «Βυζαντινὴ αὐτοκρατορία».

Καὶ ἡ πόλη μὲ τὸ νέο ὄνομα κατόρθωσε νὰ γίνῃ δῆλη μονάχα κέντρο αὐτοκρατορίας, ἀλλὰ κέντρο δῆλου τοῦ κόσμου. Κράτησε, σὰν ἄξια κόρη εὐγενεικῆς μητέρας, διλομόναγη στὰ δυνατά της χέρια ἔνα νέο πολιτισμό, τὸ Βυζαντινό, καὶ ὑψώσε σὲ δεύτερη ἀκμὴ τὴν Ἑλληνικὴ δόξα !

N. A. Κοντόπουλος

Ο ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΣΥΝΕΣΙΟΣ

(Κατά Παπαδημητρίου)

Ήταν ἡ γιορτὴ τῶν Φώτων. Ἀραιὸ χιονάκι ἀρχισε νὰ πέφτη. Ἡ οἰκογένεια τοῦ παπα-Θύμιου ἤταν καὶ πάλι μαζεμένη γύρω στὸ τζάκι καὶ μιλοῦσε γιὰ τὴν τελετὴ τοῦ Ἁγιασμοῦ καὶ γιὰ τὸν καραβοκόνδη τὸν Περικλή, ποὺ εἶχε πάρει τὸ Σταυρὸ ἀπὸ τὴ θάλασσα.

— Δέσποτα, εἶπε ξαφνικὰ ὁ Γιωργος, κοντεύουν νὰ τελειώσουν οἱ γιορτὲς καὶ δὲ μᾶς εἶπες τὴν ἴστορία τοῦ Δεσπότη, ποὺ μᾶς ὑποσχέθηκες.

— Καλὰ λές, παιδί μου, ἃς τὴν ποῦμε σήμερα.

Ἐκεῖ κάτω, στὰ βόρεια τῆς Ἀφρικῆς, ἤταν τὸν παλιὸ καιρὸ πολλὲς καὶ μεγάλες Ἑλληνικὲς πολιτεῖες· μία ἀπ’ αὐτὲς λεγόταν Κυρήνη, κι ἀπ’ αὐτὴ ὀνομάστηκε κι ὅλη ἡ χώρα Κυρηναϊκή.

Ο Ἐπίσκοπος Συνέσιος, ποὺ θὰ σᾶς πῶ ἀπόψε τὴν ἴστορία του, γεννήθηκε στὴν Πτολεμαΐδα τῆς Κυρηναϊκῆς στὰ 370 μ. Χ. Εἶχε πλούσιους γονεῖς καὶ τὸν ἔστειλαν νὰ σπουδάσῃ στὴν Ἀλεξάνδρεια. Ἔγινε νομικός, δπως κι ὁ Ἅγιος Βασίλειος, στὴν ἀρχῇ. Ἦταν ὅμως τόσο ἐνάρετος καὶ τόσο

καλὸς πατριώτης, ὥστε, ἅμα πέθανε ὁ ἐπίσκοπος τῆς χώρας, δῆλος δὲ λαὸς ἔξήτησε νὰ γίνη ἐπίσκοπος ὁ Συνέσιος. Καὶ δὲ Πατριάρχης ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια τὰ ἵδια τοῦ ἔγραφε.

Ο Συνέσιος δυσκολεύτηκε πολὺ νὰ δεχτῇ τὴν μεγάλην αὐτὴν θέσην. Σώζεται ἀκόμα ἕνα γράμμα του σταλμένο τότε στὸν ἀδελφό του καὶ μέσα σ' αὐτὸν γράφει πόσο ἀνάξιο θεωροῦσε τὸν ἑαυτό του νὰ γίνη ἐπίσκοπος. Μὰ αὐτὰ δῆλα τὰ ἔγραφε ἀπὸ μετριοφροσύνης δὲ Συνέσιος. Ἀποδείχτηκε ἀργότερα πῶς καὶ ἄξιος καὶ ὑπεράξιος ἦταν.

Ως τόσο, σχεδὸν παρὰ τὴν μέλησή του, δὲ Συνέσιος ἔγινε ἐπίσκοπος σὲ ἡλικία 40 περίπου χρόνων.

Διοικητὴς τῆς Κυρηναϊκῆς ἦταν τότε ὁ Ἀνδρόνικος. Κυβερνοῦσε τὸν τόπο μὲ πολλὴ ἀγριότητα. Στὴν ἀρχὴ μὲ συμβουλὲς καὶ παρακλήσεις δὲ Συνέσιος ἐφόροντισε νὰ τὸν ἡμερέψῃ. Ἐπειδὴ δῆμος ὁ Ἀνδρόνικος ἔμεινε ἀδιόρθωτος, δὲ Συνέσιος ἀφήνε ἀνοικτὲς τὶς ἐκκλησίες, γιὰ νὰ βρίσκουν ἄσυλο οἱ κατατρεγμένοι. Θύμωσε δὲ ὁ Ἀνδρόνικος γι' αὐτὸν κι ἐτοιχοκόλλησε στὶς ἐκκλησίες διαταγή, ποὺ ἀπαγόρευσε νὰ καταφεύγουν ἔκει καὶ στοὺς παπάδες νὰ τοὺς δέχωνται μέσα.

Απελπισμένος πιὰ δὲ ἐπίσκοπος ἀναγκάστηκε νὰ ἀφορίσῃ τὸν Ἀνδρόνικο καὶ νὰ τὸν ἀποκλείσῃ ἀπὸ τὴν ἐκκλησία. Ἄμα ἔμαθαν στὴν Κωνσταντινούπολη τὸν ἀφορισμὸν αὐτό, ἔπαιφαν τὸν Ἀνδρόνικο ἀπὸ τὴν θέση του καὶ τὸν τιμώρησαν αὐστηρότατα μὲ φυλάκιση. Καὶ τότε δὲ ἴδιος δὲ Συνέσιος τὸν λυπήθηκε κι ἔγραψε στὸν αὐτοκράτορα νὰ μετριάσῃ τὴν ποινή του.

Σὲ λίγο δῆμος παρουσιάστηκε ἄλλος ἔχθρος, πολὺ χειρότερος. Βάρβαρες φυλὲς ἀπὸ τὰ βάθη τῆς Ἀφρικῆς ἤρθαν νὰ κυριεύψουν τὴν Πτολεμαΐδα. Ο διοικητὴς ἦταν τόσο ἐλεεινός, ὥστε μάζεψε τοὺς θησαυρούς, ποὺ εἶχε ἀρπάξει ἐδῶ κι ἔκει,

τοὺς ἔβαλε σὲ δυὸ καράβια, μπῆκε κι αὐτὸς μέσα στὸ ἔνα καὶ περίμενε νὰ δῇ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦ πολέμου.

Μεγάλη ἦταν ἡ δργὴ τοῦ Συνέσιου γιὰ τὴ διαγωγὴ αὐτὴ τοῦ διοικητοῦ. « Ἄντι νὰ κάθεσαι κοντὰ στὴν πολεμίστρα τοῦ κάστρου — ἔγραφε σ' ἔνα γράμμα του — κάθεσαι κοντὰ στὸ κουπί ».

‘Ο γενναῖος ἐπίσκοπος, μ' ἔνα καலὸ ἄλογο, δῆλη τὴ μέρα γύριζε στὰ περίχωρα τῆς Πτολεμαΐδος, γιὰ νὰ μαθαίνῃ τὶς κινήσεις τῶν ἔχθρῶν· καὶ τὴ νύχτα, γιὰ νὰ κοιμοῦνται οἱ κάτοικοι μ' ἐμπιστοσύνη, ἔπαιρνε μερικὰ παλληκάρια καὶ γύριζε γύρω γύρω στὸ λόφο, ποὺ ἦταν χτισμένη ἡ πολιτεία.

Οἱ ἐπιδρομὲς ὅμως τῶν βαρβάρων γίνονταν συχνότερες κι οἱ κάτοικοι ὑπέφεραν πολὺ. Ἀρχιζαν λίγο λίγο νὰ ζάνουν τὸ θάρρος τους. Θὰ προτιμοῦσαν ν' ἀκολουθήσουν τὸ παράδειγμα τοῦ διοικητοῦ. Οἱ ἔχθροι εἶχαν ζώσει τὴν πόλη κι ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ μποροῦσαν νὰ τὴν κυριέψουν.

Ἡ ψυχὴ τοῦ Συνέσιου πλημμύρισε ἀπὸ πόνο καὶ λύπη. Κάλεσε τὸν κόσμο στὴν πλατεία τῆς ἐκκλησίας. Κι αὐτὸς παρουσιάστηκε στὴν ἔξωπορτα ντυμένος τὰ χρυσά του ἄμφια καὶ πνιγμένος στὰ δάκρυα.

“Εοῖξε μιὰ ματιὰ σ' ὅλη τὴν πόλη καὶ φώναξε :

« Ἀλίμονο στὴν Κυρήνη μου! Ἀλίμονο στὴν Πτολεμαΐδα μου, ποὺ ἔγινα ὁ τελευταῖος τῆς παπάς!

» Μὰ δὲ μπορῶ νὰ μιλήσω, δπως θέλω. Τὰ δάκρυα μοῦ δένουν τὴ γλῶσσα.

» Ηρέπει λοιπὸν νὰ φύγωμε μὲ τὰ καράβια; Καλά· νὰ φύγωμε! Τὸ καταλαβαίνω, πὼς εἶναι ἀνάγκη νὰ ἡσυχάσετε. Θέλω νὰ βρήτε πιὰ ἡσυχὸ ὑπνο. Ως πότε νὰ καθόμαστε στὶς πολεμίστρες τοῦ κάστρου; Ως πότε ν' ἀγρυπνοῦμε τὴ νύχτα γυρίζοντας ἐδῶ κι ἐκεῖ;

» Στὰ νησιὰ θὰ γλιτώσετε ἀπ' δλα αὐτά. Τὰ καράβια εἰν' ἔτοιμα. Ἀλλὰ ἐγὼ θὰ μείνω στὸν τόπο μου. Θὰ μείνω κοντά στὸν τάφο τῶν γονέων μου. Θὰ μείνω στὴν ἐκκλησία μου. Θ' ἀγκαλιάσω τὶς κολόνες, ποὺ στηρίζουν τὴν Ἀγία Τράπεζα. Ἐ-κεῖ θὰ μείνω καὶ ζωντανὸς καὶ πεθαμένος. Κι ἐλπίζω στὸ Θεό νὰ μὴν ἀφήσῃ νὰ μολυνθῇ ὁ βωμός Του μὲ τὸ αἷμα ἑνὸς πα-πά. Ἐλπίζω στὸ Θεὸν νὰ μὴν ἀφήσῃ οὕτε τὴν πατρίδα μου νὰ

σκλαβοθῆ, οὕτε τὶς ἐκκλησίες μου νὰ μολυνθοῦν ἀπ' τοὺς βιρβάδους. Ἄς συγχωρεθοῦμε ζωντανοί. Ηηγαίνετε στὴν εὐ-χὴ τοῦ Θεοῦ! Τὰ καράβια σᾶς καρτεροῦν ».

Κανένας δὲν ἔφυγε. παιδιά μου, εἶπε συγκινημένος ὁ πα-πα-Θύμιος. Μὲ καινούργιο θάρρος ἔτρεξαν ὅλοι στὸ κάστρο κ' ἡ Πτολεμαΐδα σώμηκε.

Μὴν ξεχνᾶτε ποτέ, παιδιά μου, τὸν ἐπίσκοπο Συνέσιο.

ΤΟ ΝΑΥΤΟΠΟΥΛΟ

Ναυμαχία. Οι "Αραβες προετοιμασμένοι, μῆνες καὶ χρόνια, πολιορκοῦν τὸ 717 μ.Χ. τὴν Κωνσταντινούπολη. Θέλουν νὰ τὴν κυριέψουν, νὰ λει-

λατήσουν, νὰ φονεύσουν, νὰ σκλαβώσουν, νὰ σύρουν τὸν
ἴδιο τὸν αὐτοκράτορα τῶν χριστιανῶν ἀλυσόδετο στὰ πόδια
τοῦ σουλτάνου.

‘Αλλὰ καὶ διατάξας Λέων δ Γ’ δ Ἰσανδρος δὲ μένει
ἀργός. Ἐμψυχώνει ὅλους, καλοὺς καὶ κακούς, ὡστε νὰ μὴ
σκέπτωνται τίποτε ἄλλο παρὰ τὴν κοινὴν σωτηρίαν. Μὲ τὴν
ἐπίβλεψή του ἡ Πόλη γίνεται ἔνα ἀπέραντο στρατόπεδο καὶ
διατάξας κόλπος διατάξας Ναύσταθμος.

‘Ο Λέων εἶχε σκοπὸν νὰ καταστρέψῃ πρῶτα τὸ στόλο τῶν
Σαρακηνῶν διατάξας τοὺς τότε θὰ ἔμενε στὸ ἔλεος του.
‘Οταν λοιπὸν ἐθεώρησε κατάλληλη τὴν στιγμὴν γιὰ τὸ δριστι-
κὸν χτύπημα, ὑψώσει στὴν ἀκρόπολη, τὸ σημερινὸν Σαράι-
Μπουργονύ, τὸ σῆμα νὰ ἀποκλεύσῃ διατάξας.

Πρῶτοι ἐκπλέουν ἀπὸ τὸν Κεράτιο οἱ δρόμωνες, τὰ ἀνι-
χνευτικά, νὰ ποῦμε, τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἔχουν διαταγὴ νὰ
ἔρευνήσουν τὴν Προποντίδα, νὰ ἔξαρσι βώσουν τὶς θέσεις καὶ
τὴν δύναμη τοῦ ἐχθροῦ. Ἐπειτα θὰ ἀκολουθοῦσαν τὰ βαρύ-
τερα πλοῖα, γιὰ νὰ ναυμαχήσουν.

‘Αγρυπνοι οἱ Ἀραβεῖς προβάλλουν ἀμέσως ἀπὸ τὰ δρό-
μητήριά τους· χίλια ὀκτακόσια πλοῖα εἶναι κρυμμένα στὶς δύο
παραλίες, τῆς Θράκης καὶ τῆς Ἀσίας. Προσβάλλουν πρῶτα
τοὺς δρόμωνες, μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ τοὺς διασκορπίσουν καὶ τέ-
λος νὰ τοὺς συντρίψουν.

Οἱ Βυζαντινοὶ δέχονται τὴν ἐχθρικὴν ἐπίθεσην ψύχραιμα.
‘Ο ἀρχηγὸς τῆς μοίρας Μελιγούας δίνει τὸ σύνθημα τῆς μά-
χης. ‘Οποιος ἔχθρος πλησιάσῃ, καίεται μὲ τὸ καταστρεπτικὸ
φευστό, τὸ « ὑγρὸν πῦρ ». Ἀλλὰ οἱ Μωαμεθανοὶ εἶναι ἀτε-
λείωτοι ἐπιμένουν καὶ κατορθώνουν ἐπειτα ἀπὸ πολλὲς ἀπώ-

λειες νὰ χωρίσουν τοὺς δρόμωνες· καὶ σὲ μιὰ στιγμὴ κυκλώνουν καὶ αὐτὴ τὴν ἀρχηγίδα τους.

‘Ο ἀρχηγός της γράφει τότε ἓνα σημείωμα. Καλεῖ τοὺς ἄνδρες του.

— Παιδιά, τοὺς λέει, ὁ ἐχθρὸς μᾶς κύκλωσε· εἶναι ἀνάγκη νὰ μᾶς βοηθήσουν οἱ δικοί μας. Ποιός ἀπὸ σᾶς πάει νὰ δώσῃ ἓνα σημείωμά μου στὸν ἀρχιναύαρχο;

Εἴκοσι παλληκάρια βγῆκαν ἐμπρὸς ἓνα βῆμα. Βγῆκε καὶ τὸ ναυτόπαιδο τοῦ πλοίου, 14-15 χρόνων. Σπάζει τὴ γραμμὴ καὶ παρουσιάζεται στὸ ναύαρχο.

— Ἔγὼ πηγαίνω, ἀρχηγέ! εἶπε. Ἐδῶ εἶμαι ἀγρηστος στὴ μάχη. Ἀφησέ με νὰ πάω· εἶμαι τόσο μικρός, ποὺ δὲ θὰ μὲ δοῦν οἱ ἄπιστοι, καὶ κολυμπῶ σὰ δελφίνι.

Τὰ ἀνδρικὰ λόγια τοῦ μικροῦ ἔκαναν ἐντύπωση καὶ ὁ ἀρχηγὸς τὸ ἀποφάσισε, χωρὶς νὰ ρωτήσῃ πιὰ τοὺς ἄλλους.

— Πήγαινε, παιδί μου, τοῦ εἶπε. Ἀπὸ σένα ἔξαρταται ἡ σωτηρία τῆς πατρίδας!

Τὸ ναυτόπουλο πέταξε τὰ ροῦχα του, δάγκασε στὸ στόμα τὸ χαρτί, σὰ σκύλος, καὶ πήδησε στὰ κύματα.

‘Ο στόλαρχος, μόλις ἔλαβε τὸ σημείωμα, εἰδοποίησε τὸν αὐτοκράτορα. Ὁ Λέων διέταξε ἀμέσως νὰ ἐκπλεύσῃ ὅλος ὁ στόλος. Ἐπὶ κεφαλῆς εἶναι ἡ ναυαρχίδα «‘Ἄγιος Θεόδωρος ὁ στρατηλάτης» καὶ μέσα ὁ ἴδιος ὁ αὐτοκράτορας.

‘Ο βυζαντινὸς στόλος χτυπᾶ τώρα ἀπὸ τὰ πλάγια τὸν ἐχθρικό. Οἱ Ἀραβεῖς, ποὺ δὲν περίμεναν ἀπὸ κεῖ τὴν προσβολή, στρέφουν ν’ ἀμυνθοῦν· ἀλλὰ τότε θέλοντας καὶ μὴ ἔπεισαν σὲ σύγχυση. Η ἴδια ἡ ἀραβικὴ ναυαρχίδα καίεται καὶ ὁ μωαμεθανὸς ἀρχιναύαρχος φονεύεται.

‘Η νίκη τῶν Ἑλλήνων εἶναι πλήρης· ὁ ἀραβικὸς στόλος ἔξολοθρεύεται. Ὅσος ἀπόμεινε, ζήτησε νὰ σωθῇ φεύγον-

τας. Άλλà ή τρικυμία συμπλήρωσε τὴν καταστροφή. Πέντε πλοῖα μόνο ἔφτασαν στὴ Συρία, όλιβεροὶ ἄγγελοι τοῦ ὀλέθρου. Ο νέος Πέρσης βρῆκε τὴν τύχη τοῦ παλαιοῦ στὴ Σαλαμίνα.

Ἡ Κωνσταντινούπολη πανηγυρίζει τὸ βράδυ τὸ θρίαμβο τῆς φωταγωγημένη. Χιλιάδες στόματα ψάλλουν :

«Τῇ Ὑπερμάχῳ Στρατηγῷ τὰ νικητήρια...»

Ἐμπρὸς στὸν αὐτοκράτορα. Τὴν ἄλλη μέρα ὁ Μελιγούας παρουσίασε τὸν μικρὸ στὸν αὐτοκράτορα· τέτοια διαταγὴ εἶχε πάρει. Ο Λέων ἔριξε προσεκτικὰ τὸ βλέμμα του στὸ ναυτόπαιδο· ἔμεινε πολὺ εὐχαριστημένος. Τί ζωηρὰ καὶ ἔξυπνα μάτια! Τί κορμοστασιὰ λαμπαδωτή, παρὰ τὴ μικρή του ἡλικία!

— Πῶς λέγεσαι; ρώτησε.

— Ιωάννης Θρακιώτης, ἀπάντησε ἐκεῖνο, λέγοντας τὸ ὄνομα τοῦ τόπου του, κατὰ τὴ συνήθεια τοῦ καιροῦ του.

— Ἀπὸ ποῦ εἶσαι;

— Ἀπὸ τὴ Σηλυβρία.

— Τί δουλειὰ κάνει ὁ πατέρας σου;

— Ψαράς· ἔχει δική του βάρκα.

— Ωραῖα! ἀπάντησε ὁ αὐτοκράτορας κρύβοντας κάποια σκέψη του.

Ἐπειτα πρόσθεσε :

— Εσωσες, παιδί μου, τὴν πατρίδα· πάρε λοιπὸν αὐτὰ τὰ εἴκοσι χρυσὰ νομίσματα...

Δὲν πρόφτασε ὅμως νὰ τελειώσῃ τὴ φράση του ὁ γενναῖος Ἰσαυρος καὶ τὸν διέκοψε συγκινημένο τὸ ναυτόπουλο.

— Βασίλια! εἶπε ὅ,τι ἔκανα, τὸ ἔκανα, γιὰ νὰ σώσω τὴν

πίστη μου καὶ τὴν πατρίδα ἀπὸ τοὺς ἀπίστους. Δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ πάρω ἄλλη ἀμοιβή. Μοῦ φτάνει, δτι πέτυχα τὸ σκοπό μου. Καὶ τὰ μάτια του πλημμύρισαν δάκρυα καὶ ἡ φωνούλα του κόπηκε ἀπὸ ἕνα συγκρατημένο λυγμό.

‘Ο Λέων ἐθαύμαζε τώρα τὸ θάρρος, τὴ φιλοτιμία καὶ τὴν ἀφοσίωση καὶ ἀγάπη τοῦ παιδιοῦ γιὰ τὴ θρησκεία του καὶ τὴν πατρίδα· καὶ συμπληρώνοντας τὴν πρώτη σκέψη του εἶπε :

— Εἶμαι περήφανος, ναυτόπουλό μου, γιατὶ τὸ Βυζάντιο γεννᾶ τέτοια Ἑλληνόπουλα. Ἀπὸ αὐτῷ θὰ είσαι μαθητὴς στὴ ναυτικὴ σχολή μου, γιὰ νὰ γίνης ἔνας λαμπρὸς ἀξιωματικός. Οἱ γονεῖς σου θὰ ἔχουν τὴν προστασία μου καὶ σὸν τὴν ἀγάπη τοῦ βασιλιά!

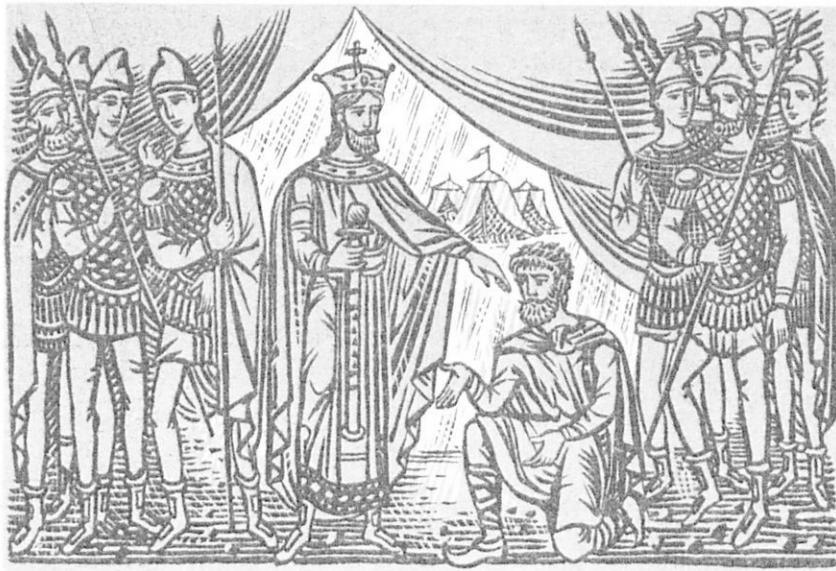
‘Ο Μελιγούας καὶ τὸ ναυτόπαιδο χαιρέτησαν κι ἔφυγαν.

‘Ετσι διάλεγαν οἱ Βυζαντινοὶ στὴ μάχῃ καὶ στὴ δοκιμασία τοὺς γενναίους, ἀνδρες καὶ παιδιά, γιὰ νὰ τοὺς κάνουν ἀρχηγοὺς τοῦ ἔθνους. ‘Ετσι ἀνανέωναν μὲ καινούργιες φίλες τὸ φυτώριο τῶν ὑπερασπιστῶν τῆς αὐτοκρατορίας.

‘Η πρόβλεψη τοῦ Λέοντος ἀλήθευσε· ὁ μικρὸς Ἰωάννης Θρακιώτης μὲ τὸν καιρὸ ἔγινε ἴδρυτὴς μιᾶς νέας φημισμένης ναυτικῆς οἰκογένειας.

N. A. Κοντόπουλος
(Τὸ ἰστορικὸ τῆς ναυμαχίας ἀπὸ K. Ράδου)

ΚΟΦΤΗ ΠΕΤΡΑ

Στὶς ὅχθες τοῦ Ἀξιοῦ. Κάθε λόγο
ἔφταναν εἰδήσεις, διὰ δὲ αὐτοκράτορας τοῦ Βυ-
ζαντίου Βασιλεὺς εἶχε κυριεύσει καὶ ἄλλα
φρούρια καὶ ἄλλες πόλεις· καὶ δὲ Σαμουήλ, δὲ
βιούλγαρος τσάρος, βιαζόταν δὲ καὶ περισσό-
τερο νὰ προχωρήσῃ καὶ ν' ἀνταμώσῃ τοὺς "Ἐλληνες" εἶχε τὴν
κρυφὴ ἐλπίδα, διὰ μία μάχη μποροῦσε νὰ σταματήσῃ, καὶ,
ποιός ξέρει, ἵσως καὶ νὰ καταστρέψῃ τὸν αὐτοκράτορα.

Μόλις λοιπὸν ἔμαθε, διὰ τὰ αὐτοκρατορικὰ στρατεύματα
τραβιοῦσαν κατὰ τὰ στενά, ποὺ βγάζουν στὰ Σκόπια, πῆρε
τὸ στρατό του δλόκληρο καὶ μὲ γρήγορες πορεῖες ἀνέβηκε τὸν
Ἀξιὸ ἔως ἐκεῖ.

Φτάνοντας θέλησε νὰ περάσῃ τὴν ἄλλη ὅχθη· ἀλλὰ

ἀπὸ τὶς βροχές, ποὺ ἀδιάκοπα ἔπεφταν ἐκεῖνες τὶς μέρες, δι ποταμὸς εἶχε πλημμυρίσει καὶ ἦταν ἀδιάβατος. Ἀναγκάστηκε τότε νὰ στήσῃ τὶς σκηνές του στὴ δεξιὰ ὅχθη καὶ ἐκεῖ νὰ περιμένῃ τὸν ἔχθρό του.

Ἡ βροχὴ ὅμως ἔξακολουθοῦσε καὶ τὸ ρεῦμα δυνάμωνε δόλο καὶ περισσότερο. Καὶ ὅταν ἔφτασε δι Βασίλειος ἐμπρὸς στὰ Σκόπια, ἀναγκάστηκε καὶ αὐτός, θέλοντας καὶ μή, νὰ στρατοπεδεύσῃ στὴν ἀριστερὴ ὅχθη τοῦ Ἀξιοῦ, ἀντίκρυντο στὸ Σαμουνήλ.

Οἱ Βούλγαροι μὲ τὴ βεβαιότητα, ὅτι οἱ Ἑλληνες δὲν μποροῦσαν νὰ περάσουν τὸ ποτάμι καὶ νὰ τοὺς κτυπήσουν, πῆραν θάρρος καὶ ὅλη τὴ μέρα τοὺς προκαλοῦσαν μὲ βριστίες καὶ εἰρωνικὰ λόγια ἀπὸ τὴν ἀκροποταμιά.

‘Ο κατάσκοπος. Ἡ βροχὴ εἶχε παύσει, ἀλλὰ βαριὰ μαῦρα σύννεφα κατρακυλοῦσαν στὸν οὐρανό, ὅταν ἤρθε ἡ φοβερὴ ἐκείνη νύχτα. Οἱ φρουροὶ στὶς θέσεις των οἱ ἄλλοι κοιμόνταν ἥσυχοι.

Ο Βασίλειος ὅμως δὲν κοιμόταν. Καθισμένος πλάι στὸ πρόχειρο τραπέζι, ποὺ τοῦ εἶχαν στήσει στὴ σκηνή του, ἐργάζόταν μὲ δύο στρατηγοὺς καὶ τοὺς ἔξηγοῦσε τὸ σχέδιό του γιὰ τὴν ἐπίθεση ἐναντίον τῶν Σκοπίων. “Οταν γιὰ μιὰ στιγμὴ σήκωσε τὸ κεφάλι του, εἶδε ἔνα βούλγαρο στρατιώτη.

— Πῶς μπῆκες ἐσὺ ἐδῶ; τί θέλεις; ἐρώτησε ἀπότομα δι αὐτοκράτορας.

— Νικᾶ ὁ Ἀετός! ἀπάντησε ἐκεῖνος ἑλληνικά.

Ο Βασίλειος τὸν ἐκοίταξε μὲ ἀπορία. Πῶς ἤξερε τὸ σύνθημα; Ποιός τάχα νὰ ἦταν; Ἀλλὰ ἔξαφνα ἀναγωρίζοντάς τον:

— Τὰ γένεια σὲ ἀλλάζουν πολύ, Νικήτα, εἶπε καὶ μένα ἀκόμα μὲ γέλαισες. Πότε ἔφτασες;

— Τώρα, Αὔγουστε !
 — Άπο ποῦ ἔρχεσαι ;
 — Άπο τὴν ἀντικρινὴν ὅχθη.
 — Επέρασες μὲ βάρκα ;
 — Οχι, Δέσποτα ! Πέρασα πεζός.

‘Ο αὐτοκράτορας ἀναπήδησε.

— Τί ; φώναξε.

— Δυὸς μέρες τὸ γύρενα. Σήμερα τὸ βρῆκα καὶ ἥρθα νὰ σοῦ τὸ εἰπῶ, Δέσποτα. Ἐξω ἀπὸ τὸ στρατόπεδο, πλάι στὴν Κοφτὴ Πέτρα εἶναι πέρασμα· εἶναι μιὰ ρηγοτοπιά.

— Καὶ τὸ ἐχθρικὸ στρατόπεδο ;

— Κομπάται, Αὔγουστε !

‘Ο Βασιλειος ἀκούοντας αὐτὰ γύρισε καὶ εἶπε στοὺς στρατηγούς του :

— Ή ἐπανάληψη τοῦ Σπερχειοῦ νὰ ἔτοιμάσετε ἀμέσως τοὺς ἄνδρες σας.

Καὶ ἐννοοῦσε τὴν μάχη τοῦ Σπερχειοῦ στὰ 995, ὅταν ὁ στρατηγός του Νικηφόρος Οὐρανὸς βρῆκε ἔναν πόρο, πέρασε στὴν ἄλλη τοῦ πλημμυρισμένου ποταμοῦ τὴν νύχτα καὶ κατάκοψε τὸν κοιμισμένο στρατὸ τοῦ Σαμουῆλ.

Οἱ δυὸς στρατηγοὶ βγῆκαν βιαστικοὶ καὶ ὁ αὐτοκράτορας διέταξε ἔνα ὑπασπιστή του νὰ φωνάξῃ τὸν Εύσταθιο Δαφνομῆλη.

‘Ως τόσο ἔξέταξε τὸ Νικήτα. Σὲ δυὸς λεπτά, νὰ καὶ ὁ στρατηγός.

— Μὲ ξήτησες, Δέσποτα ; ρώτησε ὁ Δαφνομῆλης μπαίνοντας στὴ βασιλικὴ σκηνή, καὶ μὲ ὑποψία κοίταξε τὴν βουλγαρικὴ στολὴ τοῦ Νικήτα.

‘Ο Βασιλειος γέλασε.

— Δὲν ἀναγνωρίζεις λοιπὸν τὸν πιστότερο, τὸν πιὸ ἀφοσιωμένο σου φίλο, Δαφνομήλη; ρώτησε.

‘Ο στρατηγὸς κοίταξε προσεκτικὰ τὸν ἄντρα.

— Νικήτα! φώναξε μὲ χαρά.

‘Ο Νικήτας ἔσκυψε καὶ φίλησε τὸ χέρι του.

— Ναι, ἐγώ, δὲ πιστός σου, ψιθύρισε συγκινημένος.

— Δαφνομήλη, εἴπε ό αὐτοκράτορας, σήκωσε τοὺς στρατιῶτες σου καὶ περίμενέ με στὴν Κοφτὴ Πέτρα, ἔξω ἀπὸ τὸ στρατόπεδο· δέκα βῆματα παρακάτω εἶναι μιὰ ρηχοτοπιά. Ἀπόψε, μὲ τὴν βοήθεια τῆς Θεομήτορος, θὰ περάσωμε ἀντίκρου. Κοίταξε νὰ γίνη ἡ συνάθροιση εὐθὺς καὶ σιωπηλά. Πηγαίνετε καὶ ό Παντοδύναμος βοηθός!

Οἱ δυὸς ἄνδρες βγῆκαν μαζί.

— Ήσουνα μὲ τὸ Βούλγαρο; ρώτησε ό Δαφνομήλης μὲ μιὰ κίνηση τοῦ κεφαλιοῦ πρὸς τὸ ἀντικρινὸ στρατόπεδο. Δὲ σὲ ἀναγνώρισε κανείς;

— Οχι, τὰ γένεια μὲ ἀλλάζουν πολύ. Πῆρα ὅνομα βουλγαρικό· μὲ λένε Ἀσάν. Ποιός νὰ μὲ ἀναγνωρίσῃ;

‘Ο Δαφνομήλης τοῦ ἔσφιξε τὸ χέρι.

— Άνδρες σᾶν καὶ σένα, Νικήτα, εἶναι πολύτιμοι! εἴπε μὲ συγκίνηση. Τὴ ζωὴ σου τὴν ἐκθέτεις κάθε μέρα μὲ τὸ παιγνίδι αὐτό, ποὺ παιζεις, νὰ κάνης τὸ Βούλγαρο καὶ νὰ κατασκοπεύῃς τοὺς ἔχθρούς. Τὸ σκέφτηκε ποτέ;

— Η ζωὴ μου δὲν ἔχει ἀξία, παρὰ ὅσο τὴν ξοδεύω μὲ κάποια ὠφέλεια γιὰ τὴν πατρίδα, ἀποκρίθηκε ἀπλὰ ό κατασκοπος. Καὶ ἀν τὸ πληρώσω τὸ παιγνίδι μου μὲ τὴ ζωὴ μου, δὲ θὰ εἶναι ἀκριβὰ πληρωμένο.

Καὶ γύρισε νὰ φύγῃ. ‘Ο στρατηγὸς τὸν σταμάτησε.

— Ποῦ πηγαίνεις! ρώτησε.

— Πηγαίνω πίσω νὰ συνεχίσω τὸ ἔργο μου. . . Καὶ ἄρπαξε

τοῦ στρατηγοῦ τὸ χέρι, τὸ φύλησε καὶ χάμηκε στὸ σκοτάδι.

— Νικήτα, ψιθύρισε πολὺ συγκινημένος δὲ Δαφνομήλης, ψυχὴ ἄγνη καὶ σιδερένια!... Πόσο περήφανη εἶναι ἡ Μακεδονία, ποὺ γεννᾶ ἄνδρες σᾶν καὶ σένα!...

Καὶ ἔμεινε ἀκίνητος καὶ συλλογισμένος.

Τὸ φοβερὸν τὸ υπῆρχε. "Ολοὶ οἱ Βούλγαροι κοιμόνταν· βαθειὰ σιωπὴ σκέπαζε τὸ στρατόπεδό τους. Ἄλλὰ σιγὰ σιγὰ κάποιο μουσικούρισμα ἀδιάκοπα πλησίαζε, μεγάλωνε, ἄλλαζε, ἔχειώριζε σὲ βῆματα σιγανά, προσεχτικά, κούφια, καὶ ἄλλα βῆματα ἀκολουθοῦσαν, πολλὰ μαζί, βουβὴ καὶ αὐτά, μακριὰ ἀκόμα, ποὺ ὅλο καὶ πλησίαζαν..."

"Ενα γεύπημα σὲ λίγο ἀκούστηκε, μιὰ φωνὴ ἔεσπασε καὶ πνίγηκε κι ἔσβησε· κι ἔξαφνα βοὴ μεγάλη, ἔεφωνήματα πολεμικά, διαταγές, παρακάλια, φωνές, ἐγέμισαν τὸν ἀέρα, ἀπλώθηκαν ἀπὸ τὴν μιὰν ἀκρη ἔως τὴν ἄλλη τοῦ βουλγαρικοῦ στρατοπέδου καὶ πάγωσαν τὶς καρδιὲς ἀπὸ τρόμο καὶ φρίκη καὶ πανικό.

"Ο Σαμουῆλ πετάχτηκε ἀπὸ τὸ στρῶμα, ἀρπαξε τ' ἀρματά του κι ἔτρεξε πρὸς τὴν θύρα, τὴν ὁρα, ποὺ κατατρομαγμένοι ἔμπαιναν οἱ φρουροὶ μέσα στὴ βασιλικὴ σκηνή.

— "Ελληνες! "Ελληνες! "Ο Βασίλειος! ἐφώναζαν φρικιασμένοι.

Καὶ ἔξω, ἀπὸ στόμα σὲ στόμα, μέσα στὴ σύγχυση οἱ ἴδιες λέξεις ἔτρεχαν ἔετρελαίνοντας καὶ τοὺς γενναιότερους: "Ελληνες! "Ελληνες! "Ο Βασίλειος!

— "Ελληνες; ἐφώνισε δὲ Σαμουῆλ. Τί τρέλα σᾶς στραβώνει ὅλους; "Απὸ ποὺ θὰ περάσουν οἱ "Ελληνες; Ποὺ εἶναι δὲ Βασίλειος;

Τὴν ἴδια ὁρα τέσσαρες ἀξιωματικοὶ μπῆκαν στὴ σκηνή,

ἄρπαξαν τὸν τσάρο, τὸν ἔσυραν ἔξω μὲ τὴ βίᾳ, τὸν ἔβαλαν σὲ ἕνα ἄλογο, πήδησαν καὶ αὐτοὶ στὰ δικά τους καὶ ὠρμήσαν καλπάζοντας κατὰ τὸ βουνό.

Οἱ Βούλγαροι ζαλισμένοι ἀπὸ τὴν ἵαφνικὴν προσβολὴν δὲν ἤξεραν τί νὰ κάμουν. Ἀλλοι προσπαθοῦσαν νὰ ἔσεφύγουν μὲ τὸν τσάρο τους στὰ βουνά· ἄλλοι ἐπεφταν στὸ ἀδιάβατο ποτάμι, γιὰ νὰ σωθοῦν! Οἱ περισσότεροι δὲν πρόφτασαν νὰ βγοῦν ἀπὸ τὶς καλύβες τους.

Γύρω ὅμως στὴ σκηνὴ τοῦ Σαμουὴλ ἔγινε γεορὶ ἀντίσταση. Οἱ στρατηγὸς Ἰβάτσης μὲ τοὺς διαιλεχτούς του εἶχε τρέξει νὰ σταματήσῃ τὸ πλῆθος τῶν Ἐλλήνων, γιὰ νὰ δώσῃ καιρὸ τοῦ τσάρου νὰ φύγῃ. Λίγη ὥρα κατόρθωσε μὲ τὴν ἀνδρεία του νὰ βαστάξῃ τὴν ὁρμὴ τῶν αὐτοκρατορικῶν, ποὺ σὰν κύματα ἀπλώνονταν ἀπὸ τὸ ποτάμι καὶ χύνονταν στὸ στρατόπεδο, σπρώχνοντας διλοένα πρὸς τὸ κέντρο τοὺς τελευταίους ὑπερασπιστές.

“Οταν εἰδε ὅμως τὸν ἴδιο τὸ Βασίλειο μὲ τοὺς σωματοφύλακές του νὰ φύγνεται ἐπάνω του, κατάλαβε, δῖτι κάθε ἀντίσταση ἦταν ἀδύνατη, παράτησε τὴ μάχη, γύρισε τὸ ἄλογό του καὶ ἔτρεξε κατὰ τὸ βουνὸ νὰ βρῇ τὸν τσάρο του...

Γιὰ γρόνια καὶ γενεὲς θυμοῦνται οἱ Βούλγαροι τὴν Κοφτὴ Πέτρα, καὶ στὸν ὕπνο τους ἀκόμα, καὶ ἔσεφνιζουν:

« Βεζίτε, τζαΐζαρ! » (Φύγετε, δ Αὐτοκράτορας!).

Πηγελόπη Δέλτα
(Διασκευὴ Ν. Α. Κοντοπούλου)

ΔΙΓΕΝΗΣ ΑΚΡΙΤΑΣ

Ποιός ή τα ν.—"Έχετε άκούσει, παιδιά,
γιὰ τὸ Διγενή; ρώτησε ή κ. Θάλεια τὰ τέκνα της,
τὸν Τάχη καὶ τὴν Ἀγγελική.

—"Οχι, μητέρα, ἀπάντησαν ἐκεῖνα.

— Τότε θὰ σᾶς πῶ ἐγὼ τὴν ίστορία του· μοῦ
τὴν εἶπε ή μητέρα μου καὶ ἐκείνης ή δική της
καὶ ἐκείνης πάλι ή δική της, καὶ ἔτσι ἀπὸ μητέρα σὲ μητέρα
φτάνομε στὴν ίδια ἐποχὴ τοῦ Διγενῆ, ποὺ τὴν ἔζησαν οἱ
ἄνθρωποι.

Ο Διγενῆς εἶναι ἔνας ἔξακονστὸς βυζαντινὸς ήρωας, ποὺ
ἔζησε, ὅταν στὸ Βυζάντιο ἦταν αὐτοκράτορες ὁ Ρωμανὸς Β'
καὶ ὁ Νικηφόρος Φωκᾶς.

"Ολη του τὴ ζωὴ τὴν πέρασε στὰ βάθη τῆς Μικρᾶς Ἀ-
σίας, ὅπου φύλαγε « τὰς ἄκρας », τὰ σύνορα δηλαδὴ τῆς αὐ-

τοκρατορίας· γι' αὐτὸν λεγόταν καὶ Ἀκρίτας. Τὸν ἔλεγαν Διγενή, γιατὶ ἡ καταγωγὴ του ἦταν ἀπὸ δυὸ γένη, ἀπὸ Ἑλληνικὸ καὶ ἀραβικό. Ἡ μητέρα του ἦταν Ἐλληνίδα χριστιανὴ ἀπὸ μεγάλη ἀρχοντικὴ οἰκογένεια· ὁ πατέρας του ἦταν Σαρακηνός, δηλαδὴ μωαμεθανὸς ἀπὸ τὴν Ἀραβία, καὶ ἐμίρης (ἡγεμώνων); ἔγινε δικῆς χριστιανὸς καὶ λαμπρὸς βυζαντινὸς πολίτης.

Ο Διγενῆς ἀπὸ μικρὸς ἔδειξε μεγάλη τόλμη καὶ ρώμη καὶ γι' αὐτὸν τὸν θαύμαζαν ὅλοι. Ἄλλα, διταν μεγάλωσε, τότε πιὰ δὲ λέγονται τὰ ἀνδραγαθήματά του. Ἄλλοτε, ἀν μοῦ δοθῆ καιρός, θὰ σᾶς πῶ, πῶς δράκοντες μὲ πολλὰ κεφάλια καὶ πύρινες γλῶσσες, ἄγρια λιοντάρια καὶ ἄλλα θηρία ἔπεσαν κάτω ἀπὸ τὸ σπαθί του, δπως ἔπεσαν στὰ ἀρχαῖα χρόνια ἀπὸ τὸ ρόπαλο τοῦ Ἡρακλῆ δμοια θηρία. Σήμερα θὰ σᾶς πῶ μιὰ μόνο μικρούλα ίστορία του.

Διγενῆς καὶ Μαξιμώ. Ο γενναῖος Διγενῆς, εἴπαμε, φύλαγε τὰ σύνορα· γιὰ νὰ τὰ ὑπερασπίσῃ, ἔστησε καθημερινὸ πόλεμο μὲ φοβεροὺς ἐχθρούς. Φοβερώτεροι ἀπὸ ὅλους ἦταν οἱ ἀπελάτες, δηλαδὴ οἱ ληστὲς τῶν βουνῶν καὶ οἱ ἐπιδρομεῖς ἀπὸ τὶς ξένες γειτονικὲς ἐπαρχίες. Γρήγορα δικῆς αὐτοὶ ἐνόησαν, δτι δὲν ἦταν έκανον νὰ τὰ βάλουν μόνοι τους μὲ τὸν Ἀκρίτα· πάντοτε ἔφευγαν λιγώτεροι καὶ νικημένοι.

Ἄλλὰ τέτοιοι ληστὲς πῶς νὰ ἡσυχάσουν, ποὺ μόνος σκοπὸς τῆς ζωῆς τους ἦταν νὰ ληστεύουν τοὺς Βυζαντινούς; Ἀνέβηκε λοιπὸν στὸ ἄλογό του ὁ ἀρχηγός τους ὁ Φιλόπαππος, καὶ ἔτρεξε στὰ βουνὰ νὰ βρῇ τὴν βασίλισσα Μαξιμώ, νὰ ζητήσῃ τὴν βοήθειά της.

— Καὶ ποιά εἶναι αὐτὴ ἡ Μαξιμώ; ρώτησε ἡ Ἀγγελική.

— Μιὰ φοβερὴ βασίλισσα, παιδί μου, στὸ γυκαικεῖο βασίλειο τῶν Ἀμαζόνων, ποὺ εἶχε τὸν πόλεμο γιὰ τροφή. Εἶχε νικήσει δῆλους τοὺς γύρω πολεμιστὲς καὶ τοὺς εἶχε τρομάξει τόσο, ποὺ τὴν ἀναγνώριζαν δῆλοι γιὰ ἀρχηγὸν καὶ βασίλισσα. "Ο, τι ἦταν γιὰ τοὺς Βυζαντινοὺς δ Διγενῆς, ἦταν γιὰ τοὺς ἀπελάτες καὶ τοὺς Σαρακηνοὺς ἡ Μαξιμώ.

Ἡ Μαξιμὼ λοιπόν, γιὰ νὰ τοὺς εὐχαριστήσῃ, ἔσπευσε νὰ τοὺς βοηθήσῃ. Πόλεμο γύρευαν οἱ ἀπελάτες, πόλεμο ἥθελε καὶ αὐτή. Συγκέντρωσε τὰ παλληκάρια της, διάλεξε ἑκατό, τὰ πιὸ γενναῖα καὶ ρωμαλέα, καὶ καλὰ δπλισμένοι δῆλοι ἔκεινησαν νὰ συναντήσουν τὸ Διγενῆ. Στὸ δρόμο ἐνώθηκαν μαζί της καὶ ἄλλοι ἀπελάτες καὶ ὁ Φιλόπαππος. Ἔτσι χιλιάδες στρατὸς ἔφθασε στὸν Εύφρατη, ποὺ χώριζε τὰ σύνορα.

Ἐκείνη τὴν μέρα ἔτυχε νὰ εἶναι ὁ Διγενῆς στὸ παρατηρητήριό του. Ἐρευνοῦσε τὰ γύρω, λέτε καὶ τοῦ ἔλεγε κρυφὰ κάποιος :

— Φυλάξου, Διγενῆ, ἔρχονται ἀπελάτες.

Μόλις τοὺς εἶδε νὰ κατεβαίνουν ἀπὸ τὶς βουνοπλαγιὲς στὸν ποταμό, τόσο ἀμέτρητο πλῆθος, ἔνας αὐτός, δὲν ἔχασε τὸ θάρρος του· πήδησε στὸ ἄλογό του κι ἔτρεξε νὰ τοὺς συναντήσῃ.

Φτάνοντας στὸν Εύφρατη βλέπει γιὰ πρώτη φορὰ τὴ Μαξιμώ, τὴν ἔκανον στὴ βασίλισσα, ποὺ τόσα εἶχε ἀκούσει γιὰ τὴ χάρη της καὶ τὴν παλληκαριά της.

Πραγματικὴ βασίλισσα ! Τί χάρη, τί λεβεντιά !

Ἶππευε ἔνα κατάμαυρο, σὰν τὸ χελιδόνι, ἄλογο, ποὺ μὲ βίᾳ συγκρατοῦσε τὴν δρμή του. Χρυσὴ περικεφαλαία προφύλαγε τὸ κεφάλι της καὶ χρυσὴ ἀλυσίδα κρεμόταν στὸ στῆθος της· χρυσοσθφαντα ἦταν καὶ τὰ φορέματά της.

Στὸ ἔνα χέρι κρατοῦσε χρυσὴ ἀσπίδα καὶ τὰ χαλινάρια,

καὶ στὸ ἄλλο χρυσωμένο κοντάρι. Σὲ κάθε κίνηση τοῦ ὑπερῷ-
φανους ζώου κουδουνάκια χρυσά, κρεμασμένα στὸ λαιμό του,
ἄφηναν χαρμόσυνο ἥχο. Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ παράστεκαν ἀπὸ
πέντε γιγαντόσωμοι ἀπελάτες.

— Οταν ἡ Μαξιμὸ εἶδε τὸν Ἀκρίτα, ρώτησε ἔκπληκτη :
— Αὐτὸς εἶναι ὁ Διγενής, Φιλόπαππε ;
— Αὐτός, Βασύλισσα Μεγάλη !

- Καὶ οἱ στρατιῶτες του ποῦ εἶναι ;
- Αὐτὸς δὲν ἔχει στρατό. Μοναχός του πολεμᾶ μὲ δόλους
γιὰ τὰ σύνορά του. Ἀλλὰ καὶ ἔτσι μοναχὸς ποὺ εἶναι, μόνη
σου μὴν πηγαίνεις νὰ μετρηθῆς μαζί του.
- Δειλὲ γέροντα, ἔσήκωσες δόλο αὐτὸ τὸ πλῆθος νὰ πολε-
μήσῃ ἔναν ἄνθρωπο ; εἶπε δργισμένη ἡ Μαξιμό δὲν ντέπε-
σαι ; Μόνη μου, ἐμπρὸς στὰ μάτια σας, θὰ τὸν ξεκάνω. Μὴν
κινηθῆ κανένας ! Καὶ μὲ τὰ λόγια αὐτὰ φύγεται μὲ τὸ ἄλογό
της νὰ περάσῃ τὸ βαθὺ ποτάμι.

— Φυλάξου, Βασίλισσα! "Ακουσέ με· κάτι ξέρω κι έγώ ό γέρος. Πολλά είδαν τὰ μάτια μου! Τῆς ἀπάντησε πειραγμένος δὲ Φιλόπαππος.

'Ο Διγενής βλέποντας τὴν ὥραιά Ἀμαζόνα νὰ ὅρμα στὸν ποταμό, τῆς φωνάζει μὲ εὐγένεια :

— Εἶναι πολὺ βαθὺ τὸ ρεῦμα, Βασίλισσα! Στάσου καὶ ἔρχομαι ἐγώ· μὴν κοπιάζεις ἐσύ, μιὰ γυναίκα. Στοὺς ἄνδρες πρέπει δὲ κόπος.

Καὶ ἐσυρε ἀμέσως τὸ σπαθί του, κέντησε τὸ ἄλογό του καὶ φύγηκε στὸν Εύφρατη· σὰ βέλος ἔφτασε στὴν ἀντικρινὴ ὅχθη.

Οἱ δυὸς δυνατοί, δὲ ἀνδρειότερος τῶν Βυζαντινῶν καὶ ἡ γενναιότερη τῶν ἀπελατῶν καὶ Σαρακηνῶν, γιὰ πρώτη φορὰ συναντήθηκαν στὴ μάχῃ.

'Η Μαξιμὸς μὲ μεγάλη ἐπιδεξιότητα τοῦ δίνει μιὰ δυνατὴ κονταριά· δὲ Διγενής τὴν πρόλαβε μὲ τὸ σπαθί του· ἔσπασε τὸ κοντάρι, χωρὶς καὶ νὰ βλάψῃ τὸ σπαθί.

”Αναψε τότε ή Μαξιμώ· σέρνει κι ἔκείνη τὸ σπαθὶ καὶ ἀτρόμητη δῷμᾶ· ἔβαλε δὲ τὴν τέχνη τῆς νὰ τὸν τρυπήσῃ, ἀλλὰ βρῆκε τὸν καλύτερό της. Μὲ μιὰ ἐπιδέξια κίνηση τῆς ἐτρύπησε ἐλαφρὰ τὰ δάκτυλα ὁ Διγενής, γιὰ νὰ μὴν τὴν βλάψῃ, καὶ τῆς ἐριξε ἀπὸ τὸ χέρι κάτω τὸ σπαθί. ”Ἐπειτα μὲ ἄλλη σπαθὶὰ πῆρε τὸ κεφάλι τοῦ ἵππου ἀλογο καὶ βασίλισσα σωριάστηκαν στὴ γῆ.

”Η περήφανη βασίλισσα τάχισε· φοβήθηκε γιὰ τὴ ζωὴ της, ποὺ ποτὲ δὲν εἶχε φοβηθῆ. ”Ἐπεσε λοιπὸν στὰ γόνατα καὶ μὲ μάτια δακρυσμένα παρακάλεσε τὸ Διγενὴ νὰ μὴν τὴν φονεύσῃ. ’Ο Ἀκρίτας τὴν ἐλέησε καὶ χωρὶς νὰ τῆς πῆ τίποτε τὴν ἄφησε κι ἔτρεξε στοὺς ἄλλους.

Διγενὴς καὶ ἀπελάτες. Οἱ ἀπελάτες, ἅμα εἶδαν νὰ κινδυνεύῃ ἡ βασίλισσα, ὥρμησαν νὰ κυκλώσουν τὸ Διγενῆ, σὰν τοὺς πεινασμένους λύκους, ποὺ χύνονται νὰ σπαράξουν τὴ βοφά τους. Τὸν ἔβαλαν στὴ μέση καὶ τὸν χτυποῦσαν μὲ σπαθιά, μὲ κοντάρια, μὲ ρόπαλα.

”Άλλὰ τίποτε δὲν κατόρθωσαν. ’Ο πόλεμος αὐτὸς μὲ τοὺς ληστὲς ἔσβησε γρήγορα, ὅπως σβήνει ἡ φωτιὰ στὸ ἀνίκητο νερό. Οἱ περισσότεροι ἔφυγαν ὅσοι ἔμειναν, ἔκείτονταν ἄλλοι πληγωμένοι καὶ ἄλλοι φονευμένοι. Κανένας δὲν μπόρεσε ν’ ἀντισταθῇ ἔως τὸ τέλος στὴν δῷμὴ τοῦ Ἀκρίτα.

— ”Α, τί καλά! εἶπε ὁ Τάκης. Αὐτὸ μοῦ θυμίζει τὸν Ἀχιλλέα, ποὺ ἦταν ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος στοὺς Τρῶες· καὶ μόνο ἡ φωνὴ του τοὺς ἀνάγκαζε νὰ κλείνωνται στὰ τείχη! ”Ἐνας, ποὺ τόλμησε νὰ μετρηθῇ μαζί του, ὁ ”Ἐκτωρ, ἔπεσε νεκρός.

— Βέβαια, παιδί μου! ’Ο Ἀκρίτας δὲν ἦταν κατώτερος

στὴν ἀνδρεία ἀπὸ τὸ γενναιότερο Ἔλληνα τοῦ Τρωικοῦ πολέμου. Βλέπετε, ἡ φυλή μας γεννᾷ πάντοτε τὰ ἴδια παλληκάρια!

‘Η γενναιοψυχία τού. Ἡ κ. Θάλεια ἔπειτα ἀπὸ τὴ μικρὴ αὐτὴ διακοπὴ συνέχισε:

“Οταν ἐσκόρπισαν οἱ ἀπελάτες, ὁ Διγενῆς ἔτρεξε στὴ Μαξιμώ· αὐτὴ στὸ μεταξὺ εἶχε σηκωθῆ καὶ περίμενε.

— Βασίλισσα, τῆς εἶπε, μάθε νὰ μὴν περηφανεύεσαι πιά, γιατὶ ὁ Θεὸς ταπεινώνει τοὺς περήφανους. Δὲν ἔχω κανένα σκοπὸ νὰ σὲ βλάψω· ὁ Διγενῆς δὲ φονεύει τοὺς νικημένους καὶ τὶς γυναῖκες.

‘Η Μαξιμὼ σταύρωσε τὰ χέρια καὶ δακρυσμένη εἶπε λόγια, ποὺ ποτὲ δὲν εἶπε ἄνθρωπος στὸν ἔχθρό του:

— Κανένας, Διγενή, δὲν ἔχει τὴ δική σου ἀνδρεία καὶ γενναιοφροσύνη. Μοῦ ἄφησες τὴ ζωή, σὰ δυνατὸς καὶ μεγαλόκαρδος, ποὺ εἰσαι, ἐνῶ στὸ χέρι σου ἥταν νὰ μὲ φονεύσῃς. Τὸ δοξασμένο ὅνομά σου θὰ τὸ διαλαλοῦν τὰ βουνὰ καὶ οἱ πεδιάδες τῆς Ἀσίας· ποτὲ δὲ θὰ σὲ λησμονήσουν...

‘Ο Διγενῆς φώναξε τότε τὸν ἵπποκόμο του, ποὺ ἔμενε στὴν ἀντικρινὴ ὅχθη, καὶ τοῦ ἔφερε ἔνα ώραῖο ἄλογο· τοῦ ἔβαλε πάνω τὴ χουσσοστόλιστη σέλα τοῦ ἵππου τῆς βασίλισσας καὶ τὴ βοήθησε ν’ ἀνεβῆ. Χαιρετήθηκαν μὲ εὐγένεια καὶ ἡ Μαξιμὼ ἔτρεξε στὸ βουνὸ νὰ βρῇ τοὺς σκορπισμένους συντρόφους της...

Γεμάτη θαυμασμὸ εἶπε ἡ Ἀγγελική:

— “Ω, εῦγε! εῦγε στὸν Ἀκρίτα! Ἔτσι κάνουν οἱ μεγαλόκαρδοι ἄνθρωποι· δείχνουν μεγαλοψυχία στοὺς νικημένους. Τέτοιος ἥταν καὶ ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος.

— Μάλιστα, παιδί μου· πολὺ σωστά τὰ λές! Τέτοιοι εἶναι οἱ ἥρωες τῆς Ἑλλάδας· τέτοιος ἦταν καὶ ὁ Διγενής.

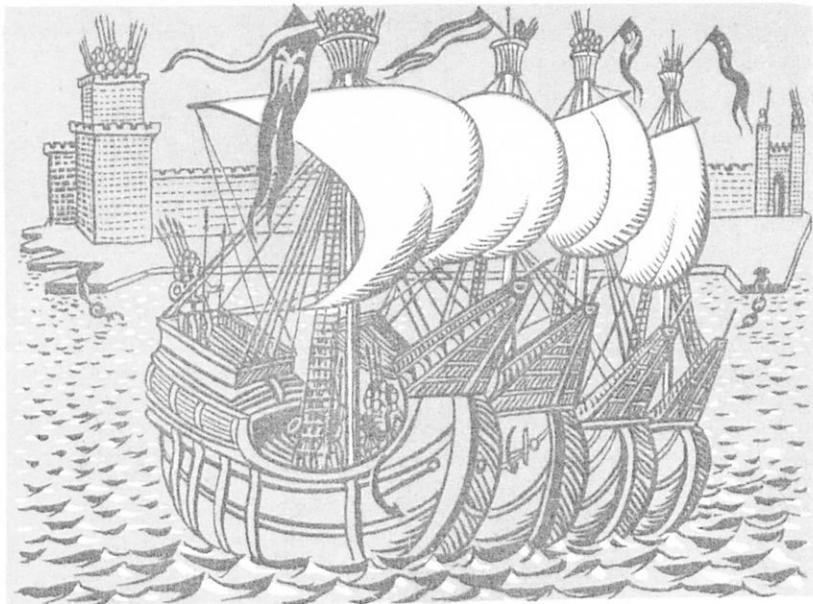
Τόση ἦταν ἡ δικαιολογημένη φήμη του, ὥστε ὁ αὐτοκράτορας Ρωμανὸς παράγγειλε στὸν ἀνίκητο ὑπέρκοο του νὰ πάντα στὸ Βυζάντιο νὰ τὸν γνωρίσῃ καὶ νὰ τὸν φιλοξενήσῃ στὰ βασιλικὰ ἀνάκτορα. Ὁ Διγενής διώρ, θέλοντας νὰ μὴν ἀφῆσῃ μήτε στιγμὴ ἀφρούρητα τὰ σύνορα, μὲ εὐλάβεια ἀρνήθηκε τὴν μεγάλη τιμήν, ποὺ καθένας θὰ ζήλευε. Καὶ τότε ὁ Ρωμανὸς τοῦ ἔκαμε τὴ μεγαλύτερη ἀκόμη τιμήν, νὰ ἔκεινήσῃ νὰ πάντα μόνος του νὰ δῇ τὸ μεγάλο πατριώτητο ὑπέρκοο!

Καὶ μὲ λίγα λόγια ὁ Διγενής, ἔνας μόνος, ὅπλισμένος μὲ ρόμη, ἀνδρεία, μεγαλοψυχία καὶ ἀγάπη γιὰ τὴν πατρίδα ἔκανε θαύματα. Κατόρθωσε ν' ἀσφαλίσῃ τὰ ἀνατολικὰ σύνορα τοῦ Βυζαντίου ἀπελάτες καὶ Σαρακηνοὶ δὲν ἐτόλμησαν στὴν ἐποχή του νὰ ληστέψουν τὶς βυζαντινὲς ἐπαρχίες.

Ο τόπος βρῆκε τὴν ἡσυχία του καὶ οἱ κάτοικοι, χωρὶς κανένα φόβο, ἀσχολήθηκαν στὰ εἰδηνικὰ ἔργα τους. Γι' αὐτὸν καὶ ἡ δόξα του γέμισε τὸν Ἑλληνισμό. Ὅπου καὶ νὰ πᾶτε, ὅπου καὶ νὰ σταθῆτε, θὰ ἀκούσετε νὰ τραγουδῇ ὁ λαός μας τὰ τραγούδια τοῦ Διγενῆ . . .

N. A. Κοριόποντος

Ο ΦΛΑΝΤΑΝΕΛΑΣ

[Στις 20 Απριλίου τοῦ 1453 τέσσερα πλοῖα μὲ ἐπικεφαλῆς ἔνα βασιλικὸ σκάφος ἐπιστρέφουν στὴν πολιορκημένη βασιλεύουσα, φορτωμένα ἐφόδια ἀπὸ διάφορες χριστιανικὲς χώρες. Ὁ Μωάμεθ διατάσσει τότε τὸ στόλο του νὰ συλλάβῃ ἢ νὰ βυθίσῃ τὰ πλοῖα, ποὺ τόλμησαν νὰ παραβιάσουν τὸν ἀποκλεισμὸ τῆς πρωτεύουσας. Κυβερνήτης τοῦ βασιλικοῦ σκάφους ἦταν ὁ γενναῖος Φλαντανελάς].

‘Η γρὶ ἡ τυφλή. Στὰ τείχη ἔφεραν μὲ εὐλάβεια τὶς ἄγιες εἰκόνες· καὶ μιὰ γριὰ τυφλή, ἀκολουθῶντας μὲ λαζτάρα τὴν ἀνθρωποπλημμύρα, ἤρθε καὶ ἐκείνη νὰ δῆ μὲ τὰ ἔνεα μάτια.

‘Ο αύτοκράτορας τῆς ἔκανε τόπο, χωρὶς νὰ σηκώσῃ τὰ μάτια του ἀπὸ τὴν θάλασσα.

Σιωπὴ νεκρικὴ βασιλεύει!

Θαρρεῖς καὶ δὲ Ἀετός, δὲ ὑψηλότερος τῆς Ἀσίας λόφος, ψήλωσε ἀκόμη πιὸ πολὺ νὰ δῃ τὴν πρωτάκουστη ναυμαχία ἐνδὸς στόλου ὀλόκληρου μὲ τέσσερα πλοῖα.

Τὸ πρῶτο βασιλικὸ πλοῖο μὲ τὴ σημαία, ποὺ τὴ στόλιζε δικέφαλος ἀετός, πρῶτο πρῶτο θέλει νὰ προχωρήσῃ, νὰ περάσῃ τὴν ἄλυσίδα τὴν χονδρή, ποὺ εἶναι φραγμένος δὲ κόλπος, καὶ νὰ φέρῃ τροφὴ στὴν κουρασμένη Πόλη.

Γιὰ μὰ στιγμὴ ἔπαινε δὲ ἄνεμος φύλλο δὲ σαλεύει καὶ τὰ χριστιανικὰ πλοῖα ἡσυχα στέκονται σὰ μαρμαρωμένα καὶ καθρεφτίζονται στὴ γαλήνια θάλασσα.

Ἐξαφνα δὲ τοῦρκος ναύαρχος Σουλεϊμᾶν πασᾶς δῷμᾶ μὲ τὸ στόλο του καὶ τὰ κυκλώνει. Οἱ κίνδυνος εἶναι μεγάλος, γιατὶ τὰ πλοῖα δὲν μποροῦν νὰ φύγουν. Καὶ δὲ περήφανος Σουλτάνος, ἔχγνόντας δὲν βρίσκεται στὴν ξηρά, προχωρεῖ μὲ τὸ ἄλογό του στὰ οργχά, νὰ τρέξῃ δὲν ίδιος νὰ βουλιάξῃ τὰ πλοῖα μὲ τὴ χριστιανικὴ σημαία.

Δίνει διαταγὲς κεραυνούς· κανένας δὲν τολμᾶ νὰ τὶς παρακούσῃ.

Τελείωσε! Θὰ γαθοῦν τὰ παλληκάρια! Δεμένα τὰ πλοῖα, γιατὶ φύλλο δὲν κινεῖται, ἔπρεπε νὰ ξεχάσουν, δὲν εἶναι θαλασσινά· θὰ γίνη στεργιανὸς δὲ πόλεμος.

Στὰ τείχη δὲ λαὸς μὲ μιὰ ἀναπνοή, μὲ μιὰ εὐχή, μὲ ἕνα ὄντειρο παρακολουθεῖ μὲ λαχτάρα τὴ ναυμαχία καὶ προσεύχεται. Προσεύχεται καὶ δὲ βασιλιὰς καὶ δὲ δίνει διαταγὲς φοβερές. Ξέρει τὰ παλληκάρια του· θὰ κάνουν μόνα τὸ καθῆκον τους.

Καὶ ἡ γριὰ προσεύχεται κι ἐκείνη καὶ κλαίει. Ἀπὸ κάτι

μισόλογα, ποὺ ἀκούει, παρακολουθεῖ τὸ μεγάλο κακὸ σὰ νὰ τὸ βλέπη.

‘Η νίκη. Οἱ Τοῦρκοι ἔφεραν φωτιὰ καὶ ἄρχισε νὰ καίεται τὸ βασιλικὸ πλοῖο. Καὶ ἄλλοι ἀπ’ αὐτὸὺς ὅρμοιν σὰν ἀστραπὲς μέσα στὰ ἄλλα πλοῖα.

Τότε ὁ κυβερνήτης Φλαντανελᾶς δίνει διαταγὴ στοὺς ναῦτες του: οἱ μισοὶ στὰ κατάρτια, μὲ τὸ ἔνα χέρι νὰ χύνουν νερὸ καὶ νὰ σβήνουν τὴ φωτιά, μὲ τὸ ἄλλο νὰ χύνουν ὑγρὴ φωτιά — τὸ ὑγρὸν πῦρ — καὶ νὰ καίουν τὰ ἐχθρικὰ πλοῖα, καὶ οἱ ἄλλοι μισοὶ νὰ πολεμοῦν στῆθος μὲ στῆθος, σπρώχνοντας τοὺς Τούρκους, ποὺ ἥθελαν νὰ πηδήσουν μέσα.

Ἐδῶ ἔγινε μεγάλη ἐκατόμβη. Ἐκατοντάδες χάνει ἀνώφελα ὁ Σουλεϊμὰν πασᾶς, καὶ ἀφρίζει ὁ Σουλτάνος καὶ δείχνει τὸ χρυσό του ρόπαλο ἀγνοεμένος. Ό κάθε ναύτης του χύνεται στὸ θάνατο, γιατὶ ξέρει, ὅτι τὸν περιμένει, ἀν παρακούσῃ, θάνατος πολυβασανισμένος.

Καὶ ὁ οὐρανὸς ἔξακολουθεῖ νὰ εἶναι γαλανὸς καὶ ἡ θάλασσα λάδι. Ἀνοίγει τὰ χῆλια στόματά της ἄθελα καὶ καταπίνει τὰ πτώματα καὶ τὰ ναυάγια.

“Εξαφνα μιὰ στιγμὴ στὰ τείχη τὴ νεκρικὴ σιωπὴ ἀκολούθησε βοὴ μεγάλη.

Τῆς γριᾶς τὰ στήθη τὰ ξέσχιζε τὸ ἀναφυλλητό. Δὲν ἥμπορει νὰ καταλάβῃ τί γίνεται γύρω της καὶ τραβᾶ τὸ πλατὺ μανίκι τοῦ πλαγινοῦ της καὶ ωτᾶ μὲ λαχτάρα:

— Ἀδεῷφέ, τί γίνεται ἐκεῖ κάτω; Δὲν ἔχω μάτια νὰ δῶ.
— Τί γίνεται; ὁ Σταυρός, μάνα, ἔκαμε τὸ θαῦμα του. Ό Φλαντανελᾶς ἐπέρασε τὴν ἀλυσίδα, ἀπάντησε ἐκεῖνος.

— Δοξασμένο τ' ὄνομά του! εἶπε ἡ γριὰ καὶ κλονίστηκε.

‘Ο ξένος τὴ στήριξε καὶ δὲν τὴν ἄφησε νὰ πέσῃ.

“Επειτα ἀκουσαν ψαλμούς· δὲ λαδὸς ἔφερνε στὰ χέρια τὸν Φλαντανελὰ μὲ τὰ παλληκάρια του καὶ μὲ τοὺς γενναίους τῶν ἄλλων πλοίων.

‘Ο Φλαντανελὰς γελαστὸς γύρισε καὶ εἶδε τὴ θάλασσα, ποὺ ἤταν ἀκόμη γεμάτη συντρίμματα καὶ ναυάγια· ἔπειτα ἔτρεξε στὸ Βασιλέα του. Ἄλλὰ ἔξαφνα βλέπει τὴ μάνα του ἀκουμπισμένη ἐπάνω στὸν αὐτοκράτορα.

— Ή μάνα μου! ἐφώναξε.

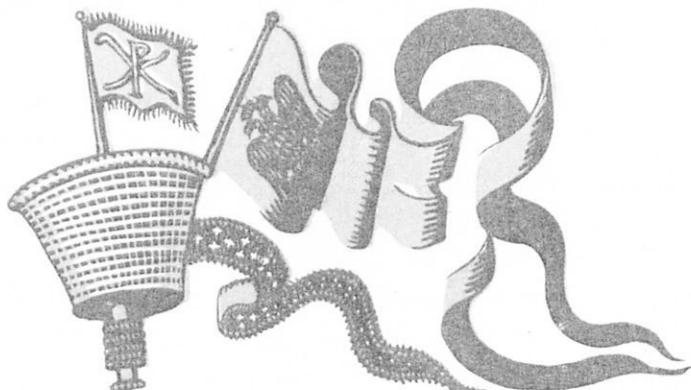
‘Ο Κωνσταντῖνος τοῦ χαιμογέλασε καὶ τὸν ἀγκάλιασε λέγοντας:

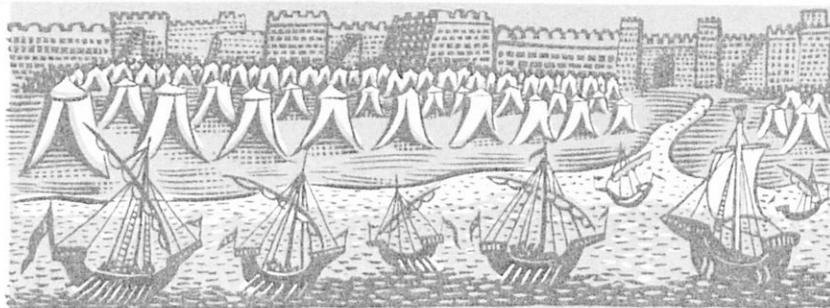
— Έσύ, Φλαντανελά, στήριξες γιὰ λίγο τὴν πόλη καὶ ἔγῳ τὴ μανούλα σου!

Στράφηκε ἔπειτα πρὸς τοὺς ἄλλους γύρω του καὶ εἶπε:

— “Ε, παιδιά! Ἐλληνικὸ αἷμα βράζει μέσα μας. Μὲ τέτοιες μάνες καὶ τέτοια παιδιὰ δὲν πέφτει ἀκόμη ἡ Πόλη, δὲν πέφτει!

Αλεξάνδρα Παπαδοπούλου

Η ΜΕΓΑΛΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ

‘Ο Βυζαντινὸς Λεωνίδας. “Ἄσ εἴθωμε πεντακόσια χρόνια πίσω, Μάιο μῆνα.

Δυὸς μῆνες τώρα πολιορκοῦν σφιχτὰ οἱ Τοῦρκοι τὴν περήφανη Κωνσταντινούπολη. Οἱ Ἑλληνες, χωρὶς καμιὰ βοήθεια ἀπὸ τοὺς ἄλλους χριστιανούς, παλαιίουν μόνοι στὸν ἄντευ καὶ σκληρὸν ἄγωνα. Οὕτε πουλάκι δὲν μπορεῖ πιὰ νὰ πετάξῃ καὶ νὰ μπῇ στὴ βασιλεύουσα, γιὰ νὰ φέρῃ τουλάχιστο στοὺς πολιορκημένους παρηγοριὰ καὶ ἐλπίδα.

Ἐκατὸν πενήντα, τὸ λιγότερο, χιλιάδες ἐκλεκτοὶ μαχητὲς τοῦ Μωάμεθ ἔχουν φιξώσει στὰ τείχη τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἔητοῦν νὰ τὴν πνίξουν στὴ σιδερένια ἀγκαλιά τους. Τετρακόσια πλοῖα γύρω γύρω, ἀδιάβατος φράχτης, τῆς κλείνουν τὴν θάλασσα καὶ τῆς κόβουν τὴν ἀναπνοή.

Καὶ ὁ Μωάμεθ, σὰν ἄλλος πικροχάροντας, τὴν περιτριγυρίζει καὶ βρυχᾶται καὶ βούλεται τὸ κεφάλι νὰ τῆς πάρῃ.

‘Η πολυδοξασμένη ὅμως Πόλη δὲν πέφτει. Τὰ τείχη τῆς, τὰ χιλιοτρυπημένα ἀπὸ τὶς ἐχθρικὲς βόμβες, ἀντέχουν ἀκόμη·

οί ύπερασπιστές της, λιγώτεροι ἀπὸ δέκα χιλιάδες, εἶναι γενναῖοι καὶ ἀκατάβλητοι.

Καὶ ὁ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος, σὰν τὸ σαραντάπηχο Διγενή, προσμένει τὸ Χάροντα Μωάμεθ νὰ μετρηθῇ μαζί του. Ὁ Σουλτάνος εἶναι μεγάλος καὶ τρανὸς στὴ δύναμη, ἀλλὰ καὶ ὁ δικός μας βασιλιὰς εἶναι λιοντάρι στὴν καρδιά.

Καὶ πάνω ἀπ' ὅλα προστατεύει τὴν θεοφύλακτη Πόλη ἥ Ὁδηγήτρια Θεοτόκος, ἡ ὑπέρμαχος στρατηγός !

« Παράδωσέ μου τὴν Πόλη, παραγγέλνει στὸν Παλαιολόγο ὁ Μωάμεθ. Εἰσαι ἐλεύθερος νὰ φύγῃς καὶ σὺ καὶ ὅσοι ἄλλοι χριστιανοὶ θέλουν μὲ ὅλους τὸνς θησαυρούς σας. Ἐκεῖ κάτω στὴν Πελοπόννησο μπορεῖς νὰ βασιλεύῃς ἀνενόχλητος. Κι ἔκείνους ποὺ θὰ θελήσουν νὰ μείνουν ἐδῶ, κανένας δὲ θὰ τὸνς πειράξῃ... Εἰδεμὴ θὰ πάρω τὴν Πόλη μὲ τὸ σπαθί μου καὶ θὰ τὴν ἀφανίσω... »

« Μολὼν λαβέ ! τοῦ ἀπάντησε ὁ βυζαντινὸς Λεωνίδας. Οὕτε ἔγῳ ἔχω δικαίωμα νὰ σοῦ τὴν παραδώσω οὔτε ἄλλος κανένας. Ἀνήκει στὸνς προγόνους μας καὶ στὰ παιδιά μας... Ἀνήκει στὸνς Ἑλληνες ποὺ εἶναι κληρονομία τους... Ἐλα νὰ τὴν πάρῃ !... »

Ἡ 28 Μαΐου τοῦ 1453, τελευταία μέρα τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίες, ἔημέρωσε θλιμμένη καὶ βουβή. Σιγὴ βασιλεύει παντοῦ, ποὺ προμηνᾶ τὴν θύελλα. Καὶ νά· δὲν πέρασε πολλὴ ὥρα καὶ τὰ τουρκικὰ πυροβόλα σείουν καὶ πάλι ἀπὸ τὰ θεμέλια τὸνς ζημιαγμένους πύργους τῆς πρωτεύουσας. Οἱ κήρυκες τοῦ Σουλτάνου τρέχουν στὸ στρατόπεδο καὶ διαλαλοῦν, ὅτι ὁ στρατός, ἅμα πάρη τὴν Πόλη, θὰ ἔχῃ τρεῖς μέρες τὸ δικαίωμα νὰ λαφυραγωγῇ, νὰ καίη, νὰ φονεύη, νὰ σκλαβώνη.

Τὸ ἄγριο κήρυγμα γέμισε ἐνθουσιασμὸς τὰ φανατικὰ ἔκει-
να κοπάδια, ποὺ διψοῦσαν τὴ σφαγὴ καὶ τὴν ἀρπαγὴν, ὅπως
λαχταρᾶ τὸ κρύο νερὸ δικαίοπος ὁδοιπόρος. Καὶ ή βάρβαρη
χαρά τους ἐτράνταζε τὸν ἀέρα ἀνεβαίνοντας ἕως τὸν οὐρανό.

Οἱ ἄγριες φωνές, οἱ ἀλαλαγμοί, οἱ τυμπανοκρουσίες καὶ οἱ
φοβεροὶ κανονιοβολισμοὶ ἔφταναν ἕως τὴν καρδιὰ τῆς πόλης
καὶ ἀποτελοῦσαν βέβαιη γιὰ τοὺς χριστιανοὺς προειδοποίηση.

‘Ο Κωνσταντῖνος εἶδε τὴ μεγάλη στιγμή, ποὺ ἔφτανε.
Νὰ μοιράσῃ δικαίωσην αὐτο-
κράτορας πλούτη καὶ ἀγαθά,
σὰν τὸ Μωάμεθ, δὲν εἶχε.
Εἶχε ὅμως ἀνεξάντλητη ὑ-
πομονή, πίστη στὸ Θεὸ καὶ
εἶχε πάρει τὴ γενναίᾳ ἀπό-
φαση νὰ ὑπερασπίσῃ καὶ μὲ
τὴ ζωὴ του τὴν πατρικὴ κλη-
ρονομία.

Ἐδωσε λοιπὸν διαταγὴ νὰ γίνη λιτανεία, γιὰ νὰ ζητήσουν τὴ θεία βοήθεια καὶ νὰ ἐμψυχώσῃ μὲ τὴν πίστη λαὸ καὶ πολεμιστές. Ἡ Μεγάλη Ὀδηγήτρια ἵσως νὰ ἄπλωνε ἄλλη μιὰ φορὰ τὰ προστατευτικά Τῆς χέρια ψηλὰ ἀπὸ τοὺς πύργους, γιὰ ν' ἀπομακρύνῃ τοὺς ἀπιστούς ἔχθρούς.

Ἄλλὰ καὶ ὁ ἴδιος δὲν ἔμεινε ἀργός. Ἀκούραστος ἐπιθεώρησε τὰ τείχη, ἔδωσε ὄδηγίες, εἶπε λόγια θεομά καὶ μὲ τὸ παράδειγμά του ἔδινε θάρρος στοὺς ὑπερασπιστές.

—Ο κίνδυνος εἶναι μεγάλος, τοὺς ἔλεγε. Ἄλλὰ ὁ Θεὸς εἶναι μαζί μας. Σὰν τὸ φαρμακεὸν φίδι, ὁ ἔχθρος θέλει νὰ χύσῃ τὸ δηλητήριο του στὴν Πόλη μας καὶ σὰν τὸ ἀνήμερο λιοντάρι θέλει νὰ μᾶς σπαράξῃ. Ἐκεῖνοι στηρίζονται στὸ πλῆθος καὶ ἔμεις στὸ Θεὸν καὶ στὴ γενναιότητά μας. Θὰ ἀγωνιστοῦμε σὰν Ἑλληνες γιὰ τὴν πίστη μας, τὴν πατρῷά μας, τοὺς ἀγαπημένους μας....

Οἱ γενναῖοι ὑπερασπιστές, μᾶς λέγοντες οἱ ίστορικοὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, «ἐκαναν καρδιὰ λεονταριοῦ» ἀκούοντας τὰ πατριωτικὰ λόγια τοῦ ἀγαπημένου τους αὐτοκράτορα.

Ἡ τελευταία λειτουργία. Εἶχε πιὰ νυχτώσει. Μεγάλες φωτιὲς φωτίζαν τώρα τὸ ἔχθρικὸ στρατόπεδο· καὶ τὰ πλοῖα φωταγωγῆμένα φωτίζαν καὶ ἐκεῖνα τὴ θάλασσα. Ἔνας πύρινος κύκλος ἔπνιγε τὴ δυστυχισμένη Πόλη.

Ἄλλὰ οἱ Χριστιανοὶ δὲν ἔχασαν τὸ θάρρος τους. Ἡ Ἀγία Σοφία, ὁ θρυλικὸς ναὸς τῆς Χριστιανοσύνης, ἀπὸ νωρὶς εἶχε γεμίσει κόσμο. Ποτὲ ἔως τώρα δὲν εἶχε συγκεντρώσει τόσο πλῆθος. Γινόταν λειτουργία καὶ εἶναι ἡ τελευταία, ποὺ ἔγινε σ' αὐτή.

Οἱ συγγενεῖς τοῦ Βασιλιά, οἱ τιτλοῦχοι τῆς Αὐλῆς, οἱ

στρατιωτικοὶ ἀρχηγοὶ καὶ οἱ πολεμιστὲς — ὅσοι δὲν ἦταν στὰ τείχη —, οἱ εὐγενεῖς ἀρχοντες, οἱ ἵερωμένοι, τὸ ἄμαχο πλῆθος, πτωχοὶ καὶ πλούσιοι, ὅλοι ἦταν συγκεντρωμένοι μέσα καὶ ἔξω στὸ ναό. Μόνο ὁ βασιλικὸς θρόνος ἦταν ἀκόμη ἀδειος.

‘Ανάμεικτοι ὅλοι, χωρὶς καμιὰ διάκριση κοινωνική, γονατιστοί, μὲ μὰ καρδιὰ καὶ μὰ ψυχὴ σὰν ἐνας ἀνθρώπος, ἐνωναν τὴ δέησή τους πρὸς τὸν Παντοδύναμο γιὰ τὴ σωτηρία τῆς «Θεοφυλάκτου πόλεως» :

«Σῶσον, Κύριε, τὸν λαόν Σου....»

‘Αργὰ καὶ μὲ κατάνυξη προβαίνει ἡ λειτουργία: ὁ Κωνσταντῖνος κάποια στιγμὴ μὲ ἑλάχιστους ἀξιωματούχους ἔφτασε ἔφιπτος ἐμπρὸς στὸ ναό. Τώρα ἀρχιζε τὸ ἄλλο χρέος του, τὸ χρέος τοῦ χριστιανοῦ. Ο Βασιλιάς τῶν δλίγων ἀνθρώπων ἐρχόταν νὰ παρουσιαστῇ στὸ Βασιλιὰ ὅλου τοῦ κόσμου, νὰ ζητήσῃ τὴν ἐπιείκειά του.

Κατέβηκε ἀπὸ τὸ ἄλογό του καὶ μπῆκε στὸ ναὸ ἀπὸ τὶς λεγόμενες βασιλικὲς πύλες τοῦ νάρθηκος. Περνώντας τὴν κεντρικὴ διπλὴ σειρὰ τῶν κιόνων ἔφτασε στὸ βασιλικὸ θρόνο. Δὲν κάθισε ὅμως, οὔτε στάθηκε ὅρθιος. Γονάτισε καὶ ἔμεινε ἐπεὶ προσευχόμενος σιωπηλά. Τοιγάρω του δλόθερομα ἔτρεχαν τὰ δάκρυα τῶν πιστῶν καὶ θερμὲς ἀνέβαιναν οἱ παρακλήσεις τους.

‘Ο μεγάλος ναὸς ἦταν γυμνὸς ἀπὸ τὰ πολύτιμα σκεύη του καὶ τὰ ἀφιερώματα: εἶχαν θυσιαστῇ καὶ αὐτὰ γιὰ τὸν ἀγῶνα καὶ εἶχαν γίνει σπαθιὰ καὶ ἀσπίδες καὶ τόξα. Μόνο τὰ φῶτα τῶν πολυελαίων, ἡ λάμψις ἀπὸ τὰ πολύχρωμα μάρμαρα —λευκά, τριανταφυλλένια, κόκκινα, πράσινα, γαλάζια, σμαραγδίνια — καὶ τὰ χρυσογάλαζα ψηφιδωτὰ δίνουν κάποια μεγαλοπρέπεια καὶ φωτίζουν τὶς σιωπηλὲς εἰκόνες καὶ τὰ θλιψιμένα πρόσωπα τῶν χριστιανῶν.

Καὶ οἱ ψαλμωδίες καὶ οἱ εὐχὲς τοῦ κλήρου καὶ τοῦ χοροῦ ἀνεβαίνουν κατανυκτικὰ ζητώντας τὸ ἔλεος τοῦ Παντοκράτορα : « Σῶσον, Κύριε, τὸν λαόν Σου ... »

Ἐξαφνα καταπαύουν οἱ στεναγμοὶ καὶ σιγᾶ ὁ θόρυβος. Σὲ ὅλον τὸν ἀπέραντο ναὸν δὲν ἀκούεται ἄλλο τίποτε παρὰ ἡ φωνὴ τοῦ λειτουργοῦ :

« Μετὰ φόβου Θεοῦ, πίστεως καὶ ἀγάπης προσέλθετε ... »

Ο Ηαλαιολόγος σηκώνεται καὶ προβαίνει πρὸς τὴν Όραία Πύλη. Τὰ βασιλικά του ἱμάτια εἶναι σκονισμένα ἀκόμη ἀπὸ τὰ τρεχάματα τῆς μέρας, τὰ μάτια του εἶναι δακρυσμένα, στὸ πρόσωπό του εἶναι ξωγραφισμένος ὁ πόνος. Ἀλλὰ τὸ βῆμα του εἶναι σταθερό. Φανερώνει τὴν ἀπόφασή του, ποὺ εἶναι καὶ ἀπόφαση ὅλου τοῦ λαοῦ, νὰ πεθάνῃ γιὰ τὴν τιμὴ τῆς πατρίδας.

Βγάζει τὸ βασιλικὸ στέμμα καὶ γονατίζει τρεῖς φορὲς ἐμπρὸς στὴν εἰκόνα τοῦ Αυτορωτοῦ καὶ τῆς Θεομήτορος. Τὰ χείλη του σαλεύουν εὐλαβικά. Ζητεῖ συγχώρηση.

Ἐπειτα σηκώνεται, κρατεῖ μὲ βίᾳ τοὺς λυγμούς, ποὺ τὸν ἔπνιγαν, καὶ στρέψει τὰ βλέμματά του στὸ πλήθος :

— Χριστιανοί, συγχωρήσετε τὶς ἀμαρτίες μου, καὶ ὁ Θεὸς ἀς συγχωρήσῃ τὶς δικές σας ! ... εἶπε.

— "Ας είσαι συγχωρημένος ! ἀπαντοῦν οἱ ἐκκλησιαῖδόμενοι, χωρὶς νὰ μποροῦν νὰ κρατήσουν τὸ θρῆνο τους, ποὺ πλημύρισε τοὺς θόλους τοῦ μεγάλου ναοῦ. Καὶ οἱ γυμνοὶ τοῖχοι ἐπανέλαβαν καὶ ἐκεῖνοι πένθιμοι λυγμούς καὶ συγχώρηση :

— "Ας είσαι συγχωρημένος ! ...

Πῆρε κατόπιν ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ λειτουργοῦ, ὅπως συνήθιζαν οἱ βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες, τὸ δισκοπότηρο, τὸ ἀσπάσθηκε καὶ μεταλαβαίνει. Ο λειτουργὸς ψιθυρίζει δακρυσμένος :

« Μεταλαμβάνει ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ Κωνσταντῖνος ... »

Ἐκείνη τὴν νύχτα ἐκοινώνησαν ὅλοι μὲ τὴν αὐτὴ ἀγάπη καὶ

πίστη: Νὰ συγχωρήσουν ὁ ἔνας τὸν ἄλλο καὶ νὰ πολεμήσουν καὶ νὰ πεθάνουν γιὰ τὸ Θεό καὶ τὴν πατρίδα, παρὰ νὰ ζῆσουν σκλάβοι τῶν ἀπίστων.

Ποιά Ἑλληνικὴ ψυχὴ θὰ λησμονήσῃ ποτὲ τὴν τελευταία Λειτουργία;

Καὶ ἐνῶ ἀκόμη αὐτὰ συνέβαιναν στὸ ναό, ὁ Παλαιολόγος ἔτρεξε στὰ ἀνάκτορά του. Δὲν πήγαινε νὰ δώσῃ τὶς βασιλικές του προσταγές· πήγαινε σὰν ἔνας ταπεινὸς ἀνθρώπος, νὰ ζητήσῃ συγχώρηση ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ποὺ ἦταν οἱ ὑπηρέτες του.

— Συγχωρῆστε με!... τοὺς εἶπε προσπαθώντας νὰ κρατήσῃ τὴν ψυχαιμία του.

Οἱ γέροι αὐλικοὶ καὶ οἱ ὑπηρέτες τῶν ἀνακτόρων συγχώρησαν μὲν θρίγνους τὸν ἀγηπημένο τους αὐτοκράτορα. Ἄλλὰ καὶ ὁ Κωνσταντῖνος δὲν κρατήθηκε· ἔσπασε σὲ δάκρυα....

«Καὶ ἀπὸ ἔνδο ή καὶ ἀπὸ πέτρα ἂν ἦταν ἔνας ἀνθρώπος, δὲ θὰ μποροῦσε νὰ μὴ θρηνήσῃ τὴν ὥρα ἐκείνη», μᾶς λέγει ἔνας σύγχρονος, ποὺ εἶδε μὲ τὰ μάτια του τὴν σκηνή.

Ἡ ἄλωση. Ἡ μεγάλη ὥρα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς συγγνώμης πέρασε. Τὸ ἔχθρικὸ στρατόπεδο ἡσυχάζει καὶ οἱ φωτιὲς ἔχουν σβήσει. Ἡ νύχτα προχωρεῖ, ἐνῶ μαῦρα σύννεφα καλύπτουν τὸν οὐρανό. Σιγὴ βασίλευε παντοῦ· μόνο ἡ φωνὴ τοῦ φρουροῦ διακόπτει πότε πότε τὴν παγεοὴν ἡσυχία:

— Φύλακες γρηγορεῖτε!

Στὴν ἐρηματὰ αὐτὴ ὁ Κωνσταντῖνος, ἔχοντας μόνο συνοδὸ τὸν ἴστορικὸ Φραντζῆ, κάλπασε ἀπὸ τὰ ἀνάκτορα πρὸς τὰ τείχη. Γιὰ τελευταία φορὰ θέλησε νὰ ἐμψυχώσῃ τοὺς ὑπερασπιστές.

Γύρισε ένα τοὺς πύργους, ἐπιθεώρησε μιὰ μιὰ τὶς πύλες· εἶδε ὅλους τοὺς φρουροὺς καὶ ὅλους τοὺς φύλακες καὶ τοὺς ἔδινε θάρρος νὰ φυλάγουν ἄγρουντοι τὰ τείχη.

Λίγο ὅμως ποὺν νὰ ξημερώσῃ ἡ αὐγή, οἱ σάλπιγγες διακόπτουν τὴν νυκτερινὴ ἡσυχία. Οἱ Τοῦρκοι ἔκαναν τὴν τελικὴν τους ἐπίθεσην. Ὁ Μωάμεθ ἄγριος πρόσταξε γὰρ πάρουν τὴν Πόλην.

Οἱ Ἑλληνες σπεύδουν στὰ τείχη, προβάλλοντας τὰ στήθη τους· πρῶτος ἔφτασε καὶ ὁ Κωνσταντῖνος.

— Στὸ καλὸν καὶ ὁ Θεὸς μαζὶ σας!... ἔσβησαν οἱ τελευταῖοι ἀποχαιρετισμοὶ μέσα στὴν κραυγὴ τῆς μάχης.

Τὴν ἄλλη μέρα ὁ γενναῖος αὐτοκράτορας τῶν Ἑλλήνων ἔπεσε ἡρωικά, ἀνάμεσα στοὺς πολλούς, στοῦ Ρωμανοῦ τὴν Ηὔλη, σὰν ἔνας ἀπλὸς στρατιώτης. Ὁ θάνατός του σφράγισε τὴν μεγάλην, ποὺ μᾶς ἀφῆσε, κληρονομία, δίνοντας ἀξία στ' ἀναφαίρετα γι' αὐτὴν δικαιώματά μας. Τὴν ἴδια μέρα ἔπεσε καὶ ἡ ἀπαρτη βασιλεύουσα, ποὺ ἦταν « σκέπη τῆς πατρίδος, καταφύγιον τῶν Χριστιανῶν, ἑλπὶς καὶ χαρὰ ὅλων τῶν Ἑλλήνων καὶ καύχημα τῆς Ἀνατολῆς ».

« Κι ἡ Δέσποινα ταράχτηκε καὶ δάκρυσαν οἱ εἰκόνες!..»

Μὲ τὴν ἄλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔσβησε πιὰ καὶ ἡ ζωὴ τῆς βυζαντινῆς μας αὐτοκρατορίας· δὲν ἔσβησε ὅμως καὶ τὸ ἑλληνικὸν γένος.

Η τελευταία λειτουργία, ὁ ἡρωικὸς Παλαιολόγος καὶ ἡ ἄλωση ἀπετέλεσαν τώρα τὴν νέα μεγάλη κληρονομία του. Δὲν τὴν λησμόνησε· τούναντίον μὲ τὴν ἀνάμνησή της ἔζησε τὰ χρόνια τῆς σκλαβιᾶς του καὶ τὰ γεῖλη του ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ ψιθύρισαν:

« Σώπασε, κυρὰ Δέσποινα, καὶ μὴν πολυδαρύζης· πάλι μὲ χρόνους, μὲ καιρούς, πάλι δικά σας εἶναι ».

N. A. Κοντόπουλος

ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ - ΣΟΦΙΑΣ

Σημαίνει δὲ Θεός, σημαίνει ἡ γῆ, σημαίνουν τὰ ἐπουράνια,
σημαίνει καὶ ἡ Ἀγια - Σοφιά, τὸ μέγα μοναστήρι,
μὲ τετρακόσια σήμαντα καὶ ἔξηνταδυὸ καμπάνες.
Κάθε καμπάνα καὶ παπάς, κάθε παπᾶς καὶ διάκος.
Ψάλλει ζερβά δὲ βασιλιάς, δεξιὰ δὲ Πατριάρχης
καὶ ἀπὸ τὴν πολλὴ τὴν ψαλμούδια ἐσειόντανε οἱ κολόνες.
Νὰ μποῦνε στὸ χερούβικὸ καὶ νά βγῃ δὲ βασιλέας,
φωνὴ τοὺς ἥρθε ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἀπὸ ἀρχαγγέλου στόμα :
« Πάψετε τὸ χερούβικὸ καὶ ἄς χαμηλώσουν τὸ ἅγια :
παπάδες, πάρτε τὰ ιερὰ καὶ σεῖς, κεριά, σθητῆτε,
γιατὶ εἶναι θέλημα Θεοῦ ἡ Πόλη νὰ τουρκέψῃ.
Μόν' στεῖλτε λόγο στὴν Φραγκιά, νὰ φθοῦν τρία καράβια :
τό νὰ πάρῃ τὸ Σταυρὸ καὶ τὸ ἄλλο τὸ Εὐαγγέλιο,
τὸ τρίτο, τὸ καλύτερο, τὴν ἄγια Τράπεζά μας... »
Η Δέσποινα ταράχτηκε καὶ ἐδάκουσαν οἱ εἰκόνες.
« Σώπασε, κυρὶ Δέσποινα, καὶ μὴν πολυδαρύζης
πάλι μὲ χρόνους, μὲ καιρούς, πάλι δικά σας εἶναι ».

Αηδονικόν (Ἐκλογαὶ Ν. Πολίτων)

Ο ΟΡΚΟΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗ

— Τὴν Κυριακή, παιδιά, μᾶς εἶπε δὲ Δάσκαλος, ότι πάμε δύοι μαζί στὸ Στάδιο. Θὰ γίνη ἡ δροκωμοσία τῶν νεοσυλλέκτων στρατιωτῶν. Θὰ μαζευτῆτε στὸ σχολεῖο στὶς δυό, γιὰ νὰ πάμε λίγο νωρὶς στὸ Στάδιο, νὰ βροῦμε θέσεις νὰ καθίσωμε, γιατὶ θὰ εἶναι πολὺς κόσμος.

Ἡ γαρὰ δύων τῶν παιδιῶν δὲν περιγράφεται. Ἀπὸ τὴν μιὰ ἀρχισε ἡ αὐλὴ τοῦ σχολείου νὰ γεμίζῃ. Πρὸιν ἀκόμα φανῆ δὲ Δάσκαλος, μᾶς ἔβαλε στὴ γραμμὴ δὲ Πρόεδρος τῆς μαθητικῆς Κοινότητας καὶ μᾶς εἶπε:

— Τὸ συμβούλιο τῆς Κοινότητας, παιδιά, στὴ χθεσινή του ἔκτακτη συνεδρίαση, ἀποφάσισε ν' ἀγοράσῃ ἀπὸ τὸ Ταμεῖο μερικὲς σημαίοις, ποὺ θὰ κρατοῦμε ὅλοι στὰ χέρια μας. Αὔριο, ὅποιος μπορεῖ, ἀς φέρη κάτι γιὰ τὴ δαπάνη αὐτῆς. Ό γραμματέας τῆς Κοινότητας θὰ σᾶς μοιράσῃ σὲ λίγο τὶς σημαῖες.

Τὸ συμβούλιο θεωρεῖ χρέος του νὰ σᾶς κάνη μιὰ θερμὴ παράκληση: Ἀπὸ τὴν ὡρα, ποὺ θὰ κινήσωμε ἀπὸ ἐδῶ, ώς τὴ στιγμή, ποὺ θὰ γυρίσωμε, νὰ σεβαστῆτε τὸ σχολεῖο μας καὶ τὶς σημαῖες, ποὺ θὰ κρατῆτε. Θέλομε νὰ ξεχωρίση στὴ συμπεριφορὰ τὸ σχολεῖο μας ἀπ' ὅλα τὰ ἄλλα, ποὺ θὰ μαζευτοῦνε στὸ Στάδιο.

Τὸ συμβούλιο ἀποφάσισε καὶ κάτι ἄλλο: Ἀφοῦ πάμε σὲ στρατιωτικὴ γιορτή, τὴ μεγάλη σημαία τοῦ σχολείου μας θὰ τὴν κρατῇ ὁ Δημητριάδης. Τοῦ ἀξέει ή τιμὴ αὐτῆς, γιατὶ εἶναι καλὸ παιδὶ καὶ δρφανὸ πολέμου.

Σὰν ἥρθε ὁ Δάσκαλος στὸ σχολεῖο, ὅλα ἦταν ἔτοιμα. Τὰ παιδιὰ ἦτανε στὴ γραμμὴ σὲ τετράδες· σὲ κάθε τέσσερις τετράδες ἦταν ἔξω ἀπὸ τὴ γραμμὴ ἔνας κοσμήτορας στὴν πρώτη τετράδα ἦτανε τὸ συμβούλιο τῆς Κοινότητας καὶ πὶ μπροστὰ οἱ δυὸ τυμπανιστές. Ὁταν ἐπλησίασε ὁ Δάσκαλος χαρούμενος καὶ μᾶς χαιρέτησε, ὅλα τὰ παιδιὰ βγάλαμε τὸ καπέλο μας κι ὁ πρόεδρος τῆς Κοινότητας προχώρησε δυὸ βήματα, χαιρέτησε κι ἀνάφερε, πῶς δὲ λείπει κανένα παιδί.

Χάρηκε πολὺ γι' αὐτὸ ὁ Δάσκαλος. Μὰ πὶ πολὺ χάρηκε σὰν εἶδε τὸ γραμματέα νὰ μοιράζῃ τὶς σημαῖες στὰ παιδιά. Σὲ λίγο ὁ Δημητριάδης, ἔχοντας δεξιὰ κι ἀριστερά του ἀπὸ δυὸ παιδιά, δρφανὰ πολέμου κι αὐτά, μπῆκε στὸ γραφεῖο τοῦ σχολείου καὶ πῆρε τὴ μεγάλη σημαία. Ἀμα φάνηκε

ἡ σημαία στὴν πόρτα τοῦ γραφείου, ὅλα τὰ παιδιὰ βγάλαμε τὰ καπέλα μας καὶ κινούσαμε τὶς σημαῖες στὸν ἀέρα.

Σὲ λίγο ὅλη ἡ γειτονιὰ ἀντηχοῦσε τὸ ρυθμικὸ βῆμα καὶ τὰ χαριόσυνα τραγούδια μας. Στὸ δρόμο ἀπαντήσαμε κι ἄλλα σχολεῖα. "Ἡτανε χαρὰ Θεοῦ τὸ χαιρέτισμα τῶν παιδῶν μὲ τὶς σημαιοῦλες. "Ολος ὁ κόσμος ἀπὸ τὰ μπαλκόνια καὶ τὰ παράθυρα μᾶς καμάρωνε κι ὅλος ὁ κόσμος χαιρετοῦσε μὲ σεβασμὸ τὴ σημαία μας.

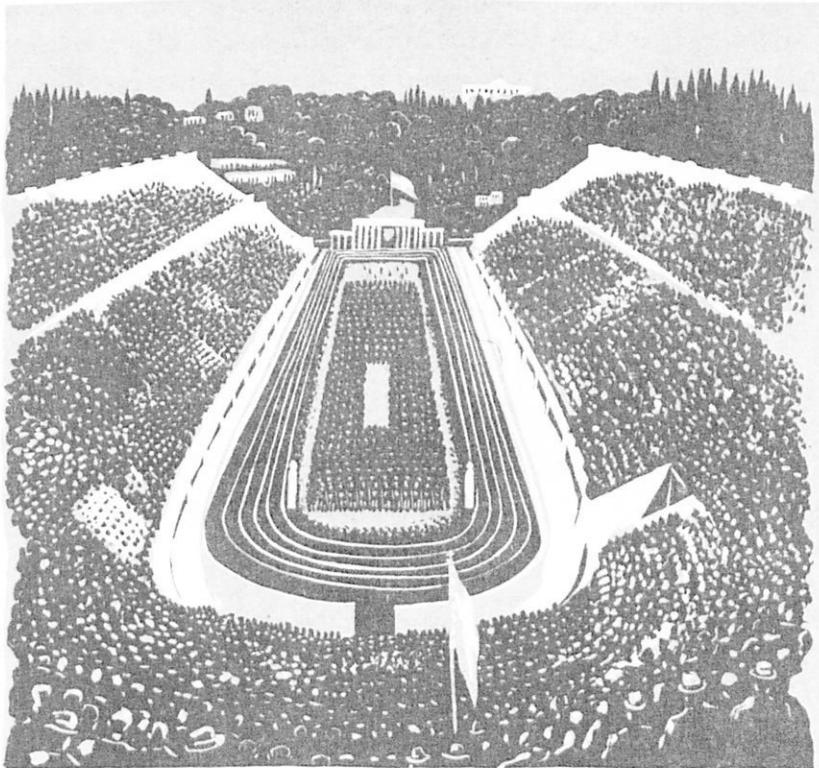
Κι ἔνας δλοκάθαρος οὐρανὸς μὲ τὸν δλόχρυσο ἥλιο του διμόρφατναν ἀπὸ ψηλὰ τὴν ωραία πομπή.

Στὸ προαύλιο τοῦ Σταδίου κόσμος καὶ στρατὸς πολύς. Χαιρετήσαμε μὲ σεβασμὸ τὸ μαρμάρινο ἄγαλμα τοῦ Ἀρέθωφ, ποὺ ὑψώνεται ἐκεῖ. Νιώσαμε ἔνα βαθὺ αἰσθημα εὐγνωμοσύνης στὸ μεγάλο Ἡπειρώτη, πού, μαζὶ μὲ τὶς ἄλλες εὐεργεσίες στὴν Πατρίδα, μᾶς γάρισε καὶ τὸ μοναδικὸ στὸν κόσμο δλομάρμαρο Στάδιο.

Σὰν καθίσαμε στὴν ωρισμένη κερκίδα, εἴδαμε μὲ ἄνεση τὸ ωραῖο θέαμα, ποὺ ἀπλωνόταν μπροστά μας. Σὲ μιὰ γωριστὴ κερκίδα ἔχωριζαν οἱ ναῦτες μὲ τὴ μουσικὴ τοῦ θωρηκτοῦ «Ἀρέθωφ». Χιλιάδες κόσμος γέμιζε τὸν ἀπέραντο γῶφρο τοῦ Σταδίου. Μέσα στὸ δλόνασπρο χρῶμα του τὰ φορέματα τῶν θεατῶν ἔπαιρναν ἀκόμα ζωηρότερο χρῶμα κι ὅλο τὸ Στάδιο φαινόταν σὰ μὰ τεράστια ἀνθοδέσμη. Στὸν παμμέγιστο στίβο τοῦ Σταδίου οἱ χιλιάδες νεοσύλλεκτοι, μὲ τὴν διμοιόχρωμη στολή τους, ἔμοιαζαν μ' ἔνα δλόπυκνο μελίσσοι καθισμένοι στὸ κέντρο τῆς ἀνθοδέσμης. Καὶ σὰν κορυφῆς στὴν πανέμορφη ζωγραφιὰ ὑψώνονταν ὁλόγυρα στὴν κορφὴ τοῦ Σταδίου μὰ σειρὰ πυκνόφυλλων δένδρων. Ἀπέναντι ἀπλώνεται δλοπράσινος ὁ ἐθνικὸς κῆπος μὲ τὸ κάτασπρο παλάτι στὸ βάθος του. Ήιδ κάτω, τριγυρισμένο ἀπὸ ἄφθονη πρασι-

νάδα ξεχώριζε τὸ μαρμάρινο μέγαρο τοῦ Ζαππείου καὶ πέρα μακριὰ καμαρώναμε τὸ βράχο τῆς Ἀκροπόλεως.

Ἐνα δυνατὸ σάλπισμα μᾶς συνέφερε ἀπὸ τὴ βαθειὰ ἐκσταση τῆς ψυχῆς μας. Ἀρχισαν νὰ ἔρχωνται οἱ ἐπίσημοι.

Στρατηγοί, ναύαρχοι, ἀνώτεροι ὑπάλληλοι, ὁ Δήμαρχος μὲ τὸ Δημοτικὸ Συμβούλιο. Στὸ τέλος ἦρθε τὸ Ὑπουργικὸ Συμβούλιο καὶ σὲ λίγο ὁ Βασιλιὰς μὲ τοὺς ὑπασπιστές του. Ἡ μουσικὴ χαιρέτησε τὸν ἔρχομό του, ὁ στρατὸς παρουσίασε ὅ-

πλα, κι ό λαδς άνασηκώθηκε χαιρετώντας τους ἀρχοντές του.

Σε μιὰ μικρὴ ἔξεδρα, κοντὰ στὸ στίβο, δὲ Μητροπολίτης μὲ ὅλη τὴν Τερά Σύνοδο ἔψαλλαν ἀγιασμό. Στὸ τέλος θὰ γινόταν ἡ ὁρκωμοσία. Μιὰ ἀπέραντη σιγὴ ἀπλώθηκε σὲ ὅλο τὸ Στάδιο. "Ολος δὲ κόσμος ὅρθιος. Οἱ ἀξιωματικοὶ χαιρετοῦν στρατιωτικά. "Ολες οἱ Σημαῖες ἔγειραν λίγο στὴ γῆ. Δέκα ἀεροπλάνα πετοῦσαν πάνω ἀπὸ τὸ Στάδιο. "Ολοι οἱ νεοσύλλεκτοι ὑψώσαν τὸ δεξί τους χέρι κι ό Μητροπολίτης διάβαζε τὸν ὄρκο τοῦ στρατιώτη καὶ οἱ νεοσύλλεκτοι τὸν ἔλεγαν κι αὐτοί:

ΟΡΚΙΖΟΜΑΙ ΝΑ ΦΥΛΑΤΤΩ ΠΙΣΤΗ ΣΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ
ΚΑΙ ΤΟΝ ΒΑΣΙΛΕΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ, ΥΠΑΚΟΗ ΣΤΟΥΣ
.ΑΝΩΤΕΡΟΥΣ ΜΟΥ, ΝΑ ΕΚΤΕΛΩ ΠΡΟΘΥΜΑ ΚΑΙ ΧΩ-
ΡΙΣ ΑΝΤΙΛΟΓΙΑ ΤΙΣ ΔΙΑΤΑΓΕΣ ΤΟΥΣ, ΝΑ ΥΠΕΡΑ-
ΣΠΙΖΩΜΑΙ ΜΕ ΠΙΣΤΗ ΚΑΙ ΑΦΟΣΙΩΣΗ, ΩΣ ΤΗΝ ΤΕ-
ΛΕΥΤΑΙΑ ΣΤΑΛΑΜΑΤΙΑ ΤΟΥ ΑΙΜΑΤΟΣ, ΤΙΣ ΣΗ-
ΜΑΙΕΣ, ΝΑ ΜΗΝ ΤΙΣ ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΠΩ, ΜΗΤΕ Ν' Α-
ΠΟΧΩΡΙΣΘΩ ΠΟΤΕ ΑΠ' ΑΥΤΕΣ. ΚΑΙ ΓΕΝΙΚΑ ΝΑ ΦΕ-
ΡΩΜΑΙ ΣΑΝ ΚΑΛΟΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΤΙΜΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ.

Μόλις τελείωσε ἡ τελετὴ τῆς ὁρκωμοσίας, δὲ στρατηγὸς Διοικητὴς ὅλου τοῦ στρατοῦ τῆς Ἀθήνας εἶπε στοὺς στρατιῶτες αὐτὰ τὰ λόγια ἀπὸ τὴν ἔξεδρα τοῦ ἀγιασμοῦ:

Νεοσύλλεκτοι,

“Ενα πατριωτικὸ χρέος σᾶς ἔκανε ν' ἀφήσετε τὰ σπίτια σας, ν' ἀφήσετε τοὺς γονεῖς σας, τὸ χωριό σας, τὶς ἐργασίες σας καὶ νὰ φορέσετε τὴν τίμια στολὴ τοῦ στρατιώτη.

“Ενα πατριωτικὸ χρέος σᾶς ἔκανε ν' ἀφήσετε τὴν ἥσυχη ζωὴ τοῦ τόπου σας καὶ νὰ ἔλθετε στὴν πολυθόρυβη ζωὴ τοῦ στρατώνα.

“Ενα πατριωτικὸ χρέος σᾶς ἔκανε ν' ἀφήσετε δλους τοὺς ἀγαπημένους σας καὶ νὰ ζητήσετε νέες γνωριμίες καὶ νέες φιλίες στοὺς ἄγνωστους ὡς τώρα συναδέλφους σας.

Νεοσύλλεκτοι,

Μὴν ἀφήσετε τὴν ψυχή σας νὰ πονῇ γιὰ τὸ χωρισμό σας ἀπ' τὰ σπίτια σας.

Μὴν ἀφήσετε τὸ νοῦ σας νὰ τρέχῃ στ' ἀγαπημένα πρόσωπα, σ' ἀγαπημένους τόπους.

Μιὰ νέα μητέρα σᾶς δέχεται ἐδῶ. Μιὰ νέα οἰκογένεια σᾶς ἀνοίγει τὴν ἀγκαλιά της. Νέους φίλους θὰ γνωρίσετε. Ο στρατώνας εἶναι σπίτι δικό σας.

Νεοσύλλεκτοι,

Ἡ στρατιωτικὴ ζωὴ δὲν εἶναι βαρειά, ὅσο νομίζετε. Θὰ σᾶς ἀγαπήσωμε δῆλοι μὲ τὴν καρδιά μας καὶ θὰ σᾶς βοηθήσωμε νὰ μὴ σᾶς στενοχωρήσῃ ἡ νέα ζωὴ. Ἐμεῖς οἱ ἀξιωματικοί σας θὰ εἴμαστε πάντα κοντά σας. Θὰ γίνωμε οἱ γονεῖς σας, οἱ φίλοι σας, οἱ δικοί σας. Θὰ γίνωμε ἡ νέα σας οἰκογένεια. Μαζὶ μὲ τὸν δρόκο ποὺ δώσατε σήμερα, δῶστε μας καὶ τὴν καρδιά σας. Ἔτσι, σὰν καλοὶ φίλοι, πιασμένοι χέρι μὲ χέρι, θὰ κάνωμε σύντομα τίμιο καὶ δυνατὸ τὸν Ἑθνικὸ Στρατό. Τὸ στρατὸ ποὺ θὰναι τὸ καμάρι καὶ ἡ ἐλπίδα τῆς μεγάλης Πατρίδας. Ἡ δοξασμένη Σημαία πάντα θὰ μᾶς προστατεύῃ. Κι ὁ Θεὸς ἀπὸ ψηλὰ πάντα θὰ μᾶς εὐλογῇ.

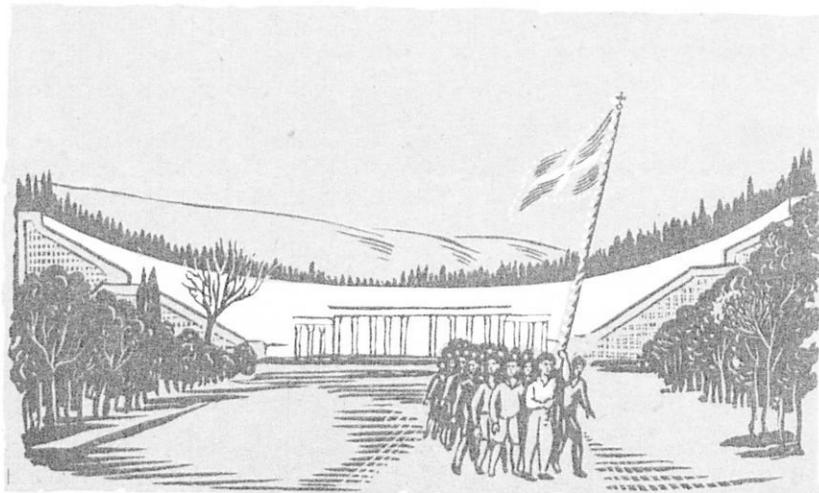
— Ζήτω, παιδιά, ή Έλληνικὴ Πατρίδα!

— Ζήτω ὁ Βασιλεύς!

— Ζήτω ὁ Ἐθνικὸς Στρατός!

"Όλο τὸ Στάδιο ἀντίχησε ἀπὸ ἀτέλειωτες ζητωκραυγές.
Γιὰ πολὺν καιρὸν θὰ νιώθωμε τὸν ἀντίλαλο τῆς γιορτῆς. Καὶ
πάντα θὰ υμώμαστε τὰ ἀπλὰ καὶ ζωντανὰ λόγια τοῦ καλοῦ
Στρατηγοῦ.

Αημ. Κοντογιάννης

ΤΟ «OXI» ΤΗΣ 28 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1940

a. Ἡ κήρυξη τοῦ πολέμου.

Οἱ σειρῆνες εἶχαν ἀγοροῦξυπνήσει ἔαφνιασμένους τοὺς Ἀθηναίους ἐκεῖνο τὸ φινοπωριάτικο πρώι. Στὴν ἀρχὴ δὲν μπόρεσαν νὰ καταλάβουν τί νὰ σήμαινε τὸ δαιμονισμένο

τους σφύριγμα. Μήν ήταν τάχα πάλι καμιά γενική άσκηση ἀεραμύνης, δπως είχε γίνει ποτὲ μῆνες; Μὰ δὲν πέρασε πολλή ώρα κι ή μεγάλη εἰδηση είχε γίνει γνωστή ώς τους πιὸ μακρινοὺς συνοικισμοὺς κι είχε συνταράξει μικροὺς καὶ μεγάλους. Ἡ Ἰταλία μᾶς είχε κηρύξει τὸν πόλεμο!

Καὶ τότε ἔγινε τὸ θαῦμα, ποὺ κανεὶς δὲν τὸ περίμενε! "Ολος ἐκεῖνος δὲ ήσυχος κόσμος, ποὺ ως χθὲς κοιτοῦσε τὴ δουλίτσα του, γιὰ νὰ βγάξῃ μὲ τὸν τίμο ίδρωτα του τὸ ψωμί του, ἔνιωσε μιὰ μεγάλη δύναμη στὴν ψυχὴ του. Κι ἀντὶ νὰ πάθη πανικό, ὅπως περίμενε ὁ ἔχθρος, ἔνας ἀνθρώπινος χείμαρρος ἔγινε καὶ ἔχει θηκε στοὺς δρόμους τῆς Ἀθήνας! Τὰ ἔχθρικὰ ἀεροπλάνα είχαν βομβαρδίσει πρωὶ πρωὶ τὸ ἀεροδρόμιο τοῦ Τατοῖου καὶ μερικὰ ἔκαναν ἐπιδεικτικὴ πτήση ἐπάνω στὴν Ἀθήνα. Ο σκοπός τους ήταν νὰ τρομοκρατήσουν τὸν ἄμαχο πληθυσμὸ καὶ νὰ πάρουν φωτογραφίες. Τὰ λίγα ἀντιαεροπορικὰ κανόνια τους ἔριχναν κάπου κάπου καμιὰ βολή, χωρὶς νὰ φτάνουν δύναμη στὸ ὑψος τους. Μὰ ὁ ἀνθρώπινος χείμαρρος δῆλο καὶ κατέβαινε πρὸς τὸ κέντρο τῆς Ἀθήνας κι δῆλο μεγάλωνε, χωρὶς νὰ δώσῃ καμιὰ σημασία στὰ ἔχθρικὰ ἀεροπλάνα.

Σὲ λίγο μιὰ τεράστια διαδήλωση είχε κατακλύσει τὴν πλατεῖα Ὄμονοίας, τὴν δδὸ Σταδίου καὶ τὴν πλατεῖα Συντάγματος. Σημαῖες καὶ λάβαρα κυμάτιζαν. Καὶ μεγάλες καὶ μικρές πινακίδες, ὑψωμένες σὲ πρόχειρους κοντούς, πετάγονταν πάνω ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα κεφάλια. « "Οχι! », « Ἐλευθερία ἡ Θάνατος! », « Θὰ νικήσωμε! », « Ζήτω ἡ ἀθάνατη Ἑλλάδα! », « Ἐμπρὸς γιὰ τὰ Τίρανα καὶ τὴ Ρόμη! » κι ἄλλα παρόμοια συνθήματα.

"Ανδρες καὶ γυναικες προχωρημένης ήλικίας είχαν παρασυρθῆ ἀπὸ τὸ νεανικὸ ἐνθουσιασμὸ τῶν ἀγοριῶν καὶ τῶν

κοριτσιών, τὰ δόποια είχαν τὴν πλειοψηφία στὴ διαδήλωση.

Ἐδῶ ἀκουες πολεμικὰ τραγούδια, παραπάνω κάποιος νέος ἀνεβασμένος σ' ἔνα περίπτερο μιλοῦσε μὲ λόγια φλογερὰ καὶ τὰ μεγάφωνα ἀντηχοῦσαν ἐνθουσιαστικὰ ἐμβατήρια. Καὶ νόμιζε κανείς, πὼς δὲν ἦταν ἡ μέρα τῆς ἀρχῆς τοῦ πολέμου μὲ μιὰ Μεγάλη Δύναμη, ποὺ ἔως τότε τὴν εἶχε φοβηθῆ δύνασμος, μὰ πὼς ἦταν ἡ μέρα τῆς Νίκης. Τόσο βέβαιος ἦταν δὲν Ἐλληνικὸς λαός, πὼς θὰ νικήσῃ.

Ο Γιαννάκης, μαθητὴς τῆς πέμπτης τοῦ δημοτικοῦ, ἀπὸ τὴν φτωχογειτονιά του κοντὰ στὸ Πολύγωνο εἶχε βρεθῆ, χωρὶς κι ὁ ἕδιος νὰ τὸ καταλάβῃ, στὴν Ὁμόνοια. Ποτέ του δὲν εἶχε φύγει τόσο μακριὰ ἀπὸ τὸ σπίτι μόνος του. Ἀλλὰ τὸν εἶχε κι αὐτὸν συνεπάρει ὁ γενικὸς ἐνθουσιασμὸς μαζὶ μὲ τόσους μικροὺς καὶ μεγάλους. Αὐτὸν ποὺ ἔως ἐκείνη τὴν μέρα τὸν τρόμαζαν οἱ βροντὲς κι οἱ ἀστραπές! Ο κόσμος πήγαινε κι ἐρχόταν κύματα κύματα. Κι ὁ Γιαννάκης, τὸ παιδί τῶν ἔνδεκα χρόνων, βρισκόταν πότε στὴν μιὰν ἄκρη τῆς πλατείας καὶ πότε στὴν ἄλλη.

Πλησίαζε πιὰ τὸ μεσημέρι. Μὰ κανεὶς δὲν εἶχε νιώσει οὔτε πεῖνα οὔτε κούραση. Οὕτε κι ὁ Γιαννάκης εἶχε καταλάβει πῶς εἶχε περάσει ἡ ὥρα. Κάποτε τὸ κύμα τῆς ἀνθρωποθάλασσας τὸν ἐσπρωξε σ' ἔνα δρόμο ἔξω ἀπὸ τὴν πλατεία. Κι ἐκεῖ εἶδε κολλημένο στὸν τοῖχο ἔνα μεγάλο φρεσκοτυπωμένο χαρτί. Πολλοὶ ἀνθρώποι στριμώχνονταν, γιὰ νὰ τὸ διαβάσουν. Εύκινητος ὅπως ἦταν ὁ Γιαννάκης, χώθηκε ἀνάμεσα στοὺς μεγάλους καὶ πλησίασε πρὸς τὸ χαρτί. «Γενικὴ Ἑπιστράτευσις» ἔγραφεν ἐπάνω ἐπάνω μὲ μεγάλα γράμματα.

— “Α! ἔκανε ὁ Γιαννάκης, σὰν κάτι νὰ υμήθηκε.

Κι ἔτρεξε βιαστικὸς γιὰ τὸ σπίτι του.

β. Ὁ ἀποχαιρετισμὸς τοῦ στρατιώτη.

Μόλις ἔφτασε δὲ Γιαννάκης λαζανιασμένος στὸ σπίτι, τοὺς βρῆκε δὲν οὐς βιαστικούς, νὰ ἐτοιμάζουν τὰ πράγματα τοῦ μεγάλου ἀδερφοῦ του. Ἡ χήρα μητέρα του, ἡ νεοπαντρεμένη νύφη του κι ἡ ἀδερφή του Βασιλικούλα, δέκα πέντε χρονῶν κοπέλα, ἐτοίμαζαν τὸ Γιῶργο, τὸ μεγάλο ἀδερφὸ καὶ προστάτη τῆς οἰκογενείας. Ἡ ταν εὔκοσι ἔφτυ χρονῶν ἄντρας. Ἡ ήλικία του εἶχε ἐπιστρατευθῆ. Ἔπειτε νὰ παρουσιαστῇ τὴν ἴδια μέρα στὸ σύνταγμά του. Ὅση ὥρα οἱ γυναῖκες τοῦ ἐτοίμαζαν σ' ἕνα δέμα τὰ ρούχα του, ἐσώρουχα, κάλτσες, πουλόβερ καὶ γάντια μάλλινα, αὐτὸς εἶχε κιόλας ντυθῆ τὸ παλιό του κουστούμι.

— Παιδί μου, τί ἔγινες ἀπ' τὸ πρωί; παρὰ λίγο νὰ φύγῃ δὲ Γιῶργος μας γιὰ τὸν πόλεμο καὶ σὺ νὰ μὴν τὸν προφτάσῃς νὰ τὸν ἀποχαιρετήσῃς... τοῦ εἶπε ἡ μητέρα του μὲ πονεμένη, ἀλλὰ σταθερὴ φωνή.

— Τὸ θυμήθηκα καὶ γι' αὐτὸ ἔτρεξα. Μὰ πῶς μπορέσατε καὶ μείνατε δὲν έσεις μέσα; Ὅλος ὁ κόσμος ἔχει πλημμυρίσει τοὺς δρόμους καὶ τὶς πλατεῖες.

Κι ἀρχισε νὰ τοὺς διηγῆται ὁ Γιαννάκης.

— Μᾶς τὰ εἶπε ὁ Γιῶργος, παιδί μου, ποὺ γύρισε πρὶν ἀπὸ λίγη ὥρα, τοῦ ξαναεῖπε ἡ μητέρα του.

‘Ο Γιαννάκης δὲν χόρταινε νὰ κοιτάζῃ καὶ νὰ κρυφοκαμαρώνῃ τὸν ἀδερφό του. ‘Ἄχ! γιατί νὰ μὴν εἶναι κι αὐτὸς μεγάλος! Πόσο τὸ λαχταροῦσε σήμερα νὰ πήγαινε στρατιώτης. Δὲ φοβόταν πιὰ οὕτε τὶς σφαῖρες οὕτε τὶς ὅβιδες καὶ τὶς βόμβες, ὅχι τὶς βροντὲς καὶ τὶς ἀστραπὲς ὅπως ἄλλοτε. Γιὰ τὸν έαυτό του ἦταν πιὰ σίγουρος, πώς ἦταν παλληκάρι. Μὰ ἀρχισε νὰ παραξενεύεται γιὰ τὴ στάση τῶν γυναικῶν. Εἶναι

τάχα οι Ἰδιες οι φοβιτσιάρες γυναῖκες, ποὺ ἔτρεμαν, ὅταν ὁ Γιωργος ἀργοῦσε ἔστω καὶ λίγα λεπτὰ ἀπὸ τὴν δρισμένη ὥρα νὰ γυρίσῃ στὸ σπίτι; Ἀλήθεια, πόσο τὸν ἐλάτρευαν ὅλοι τους!

Ἡταν ὁ μεγαλύτερος ἀδερφός, ποὺ ἔμεινε προστάτης τους ἐδῶ καὶ δέκα χρόνια, σὰν ἔχασαν τὸν πατέρα τους. Ὁ Γιαννάκης αὐτὸν ἐγνώρισε γιὰ πατέρα. Ἐργατικός, τίμιος καὶ μορφωμένος, ἦταν ἔνας ἀπὸ τοὺς πιὸ καλοὺς ὑπαλλήλους μιᾶς μεγάλης ἑταιρίας. Μὲ τὶς οἰκονομίες του εἶχε παντρέψει τὴν τρίτη ἀδελφή τους, τὴν Ἐλένη. Μόλις πρὸν ἀπὸ δύο μῆνες είλε καὶ ὁ Ἰδιος παντρευτῇ μιὰ καλὴ κοπέλα, τὴν Μαρία, καὶ ζοῦσαν ὅλοι μαζί, τόσο ἀγαπημένοι, ὅπως καὶ πρόν.

Ο Γιαννάκης μὲ ἀπορίᾳ ἔριχνε κάθε τόσο κρυφὲς ματιὲς πότε στὴ μητέρα του, πότε στὴ νύφη του καὶ πότε στὴν ἀδερφή του. Μιὰ ἐλαφρὴ θλίψη εἶχε ζωγραφιστῇ στὰ πρόσωπά τους. "Ολες ὅμως ἦταν ἀδάκρυτες.

Πρόχειρα καὶ βιαστικὰ ἔφαγαν τὸ μεσημεριανό τους φαγητό. Κανείς τους βέβαια δὲν εἶχε δρεξη. Μὰ ὁ καθένας ἔκανε κουράγιο, γιὰ νὰ φᾶνε καὶ οἱ ἄλλοι. Καί, νά τος, ἔτοιμος ὁ Γιωργος γιὰ τὸν ἀποχαιρετισμό.

— Δὲ μὲ στενοχωρεῖ τίποτε ἄλλο, παρὰ μόνο ποὺ σᾶς ἀφήνω χωρὶς προστάτη τέτοιες ώρες, εἶπε συγκινημένος.

— Νὰ μὴ στενοχωρῆσαι, Γιωργο μου, κι ἔχει ὁ Θεὸς γιὰ μᾶς καὶ γιὰ ὅλους τοὺς "Ἐλληνες. Τώρα νὰ κοιτάξετε ὅλοι σας τὴν Πατρίδα. Νὰ μὴν περάσῃ ὁ ἔχθρός! "Οχι! «Τοῦ "Ἐλληνος ὁ τράχηλος ζυγὸν δὲν ὑποφέρει», λέει ἔνας παλαιὸς στίχος.

Μιλοῦσε ἡ μητέρα. "Ολοι ξαφνιάστηκαν γιὰ τὴν ψυχραιμία της.

— "Ἔχει δίκιο ἡ μητέρα· πρῶτα τὴν Πατρίδα κι ἔπειτα ἐμᾶς, εἶπαν μ' ἔνα στόμα ἡ Μαρία κι ἡ Βασιλικούλα.

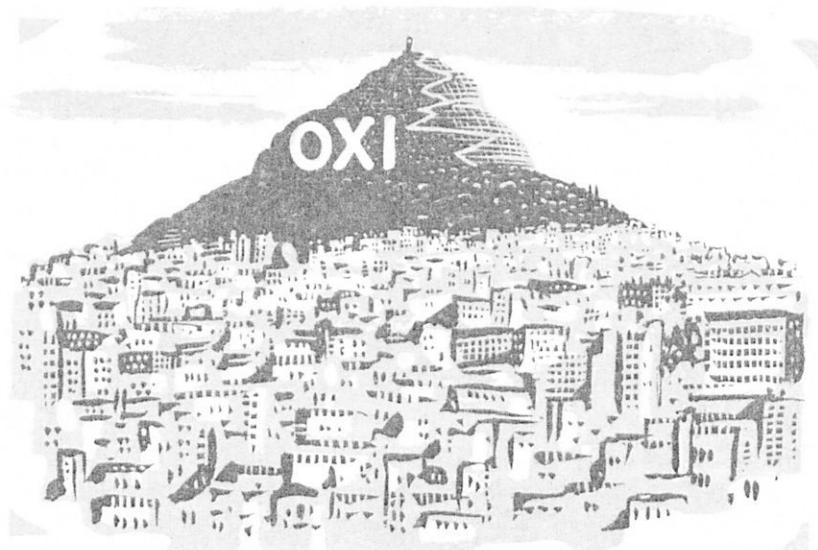
— Γιῶργο μου, εἶμαι μικρός, μὰ νὰ μὴ γελάσης γιὰ δ', τι θὰ σοῦ πῶ. Ἀπὸ σήμερα τὸ πρωὶ καταλαβαίνω, πῶς εἶμαι πιὰ μεγάλος. "Ο, τι καὶ νὰ γίνη, δσο λείπεις, θὰ μείνω ἐγὼ στὸ πόδι σου. Πήγαινε στὴν εὐχὴ τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Παναγίας καὶ μὴ στενοχωρῆσαι γιὰ μᾶς.

Κανεὶς τους δὲν μπόρεσε νὰ κρατήσῃ τὰ δάκρυα μὲ τὰ λόγια τοῦ μικροῦ Γιαννάκη, ποὺ ἔως χθὲς μόνο τὰ μαθήματά του καὶ τὰ παιχνίδια του ἤξερε. Καὶ τὸν ἔσφιξαν ὅλοι στὴν ἀγκαλιά τους.

"Ἐνας ἔνας ἀγκάλιασε τὸ Γιῶργο καὶ τὸν φύλησε. Κι ὅλων ἡ εὐχὴ ἦταν μιά : « Στὸ καλὸ καὶ μὲ τὴ νίκη! »

Κι ὁ λεβέντης "Ελληνας στρατιώτης ἔφυγε ἥρεμος κι ἀποφασισμένος νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν εὐχὴ τῶν ἀγαπημένων του.

Γεώργιος Καλαματιανὸς

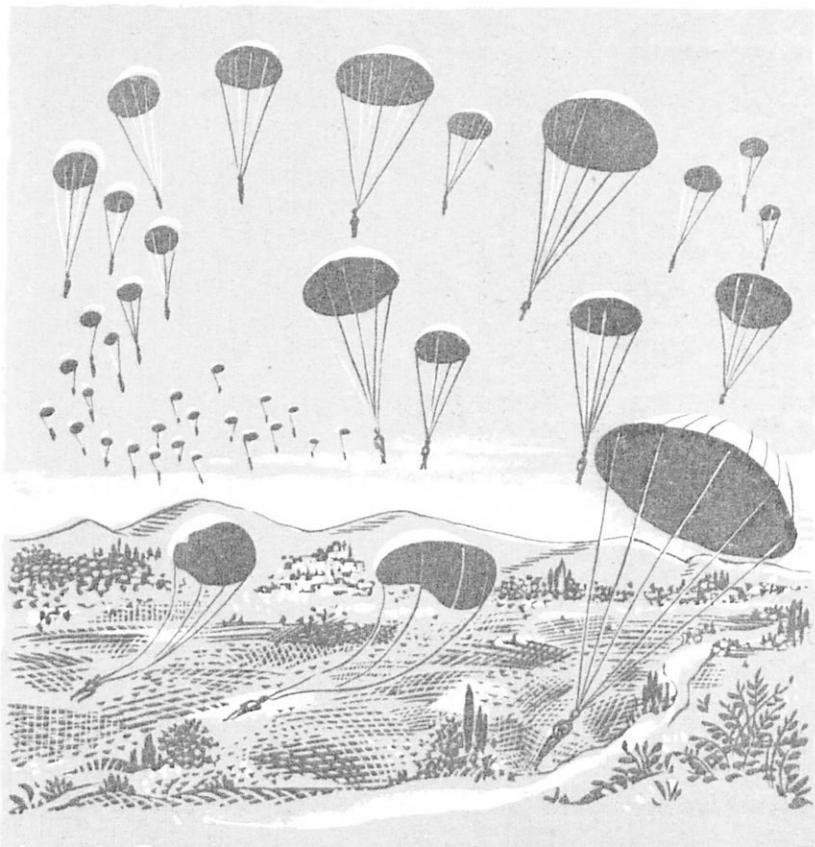

ΟΙ ΚΡΗΤΙΚΟΠΟΥΛΕΣ

Δύο λυγερόκορμες Κρητικοπούλες ἔστεκονταν ἵσιες σὰ λαμπάδες μπροστὰ στὸ Γερμανὸ διοικητὴ τῶν ἀλεξιπτωτιστῶν. Ὡταν κι οἱ δύο ψηλές, λιγνὲς ἄλλὰ γεροδεμένες, μελαχρινὲς μὲ ἔντονα χαρακτηριστικά, εἴκοσι δυὸ ἔως εἴκοσι πέντε χρόνων. Καὶ φοροῦσαν ἀνδρικὲς κρητικὲς βράκες καὶ ψηλὰ ποδήματα. Ὡταν ἀδερφές. Ἄρετὴ ὁνομαζόταν ἡ μεγαλύτερη κι Ἐλευθερία ἡ μικρότερη. Εἶχαν πιασθῆ αἰγμάλωτες σὲ

μιὰ συμπλοκὴ κοντά στὸ ἀεροδρόμιο τοῦ Μάλεμε στὴ μάχη τῆς Κρήτης. Κι ἡ διαταγὴ ἦταν: ὅσοι ἔνοπλοι πολῖτες πιάνονταν αἰχμάλωτοι, νὰ τουφεκίζωνται « ἐπὶ τόπου ».

Δὲ μιλοῦσε ὅμως ἡ διαταγὴ καθόλου γιὰ γυναῖκες. Κι οἱ

δύο ἀδεοφές εἶχαν πιαστῆ, ἀφοῦ πολέμησαν σὰν τὰ καλύτερα παλληκάρια, δπλισμένες μὲ δύο παλιοὺς γκράδες. Στὰ χέρια τῶν ἐχθρῶν ἔπεσαν μόνο, ἀφοῦ τοὺς ἔστειλαν μὲ ἀλάθευτο μάτι καὶ τὴν τελευταία τους σφαίρα. Καμιὰ προφύλα-

ξη δὲν πῆραν σ' ὅλο τὸ διάστημα τῆς φονικῆς συμπλοκῆς. Οἱ σφαῖρες ὕρες ὀλόκληρες περοῦσαν γύρῳ τους σὰ μέλισσες, χωρὶς ὄμως νὰ τὶς ἀγγίξουν καθόλου. Λέες κι εἶχαν ἐπάνω τους Τίμιο Ξύλο.

Ἡ καταγωγὴ τους ἦταν ἀπὸ ἔνα μικρὸ χωριὸ τῶν Σφακιῶν. Τὸν πατέρα τους τὸν εἶχαν χάσει στὸ μικρασιατικὸ πόλεμο. Τὰ δυὸ ἀδέρφια τους, ὁ Μανώλης κι ὁ Γιωργος, εἶχαν ἐπιστρατευθῆ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ πολέμου κι εἶχαν πάει στὴ

Βόρειο "Ηπειρο", δπου μαζί μὲ τόσους ἄλλους ἔδειξαν ἄλλη μιὰ φορὰ στὸν κόσμο, τί ἀξίζει τὸ κρητικὸ τουφέκι. Ποιός ἤ-ξερε τί νὰ ἀπέγιναν ὑστερα ἀπὸ τὴ γερμανικὴ ὑποδούλωση καὶ τὴ διάλυση τοῦ στρατοῦ μας! Τάχα νὰ ζοῦσαν; Ἡ χήρα μητέρα κι οἱ ὁρφανὲς ἀδερφές τους περνοῦσαν μέρες ἀγωνίας.

'Αντὶ νὰ ἔρθῃ στὶς πονεμένες γυναικες κάποια εἰδηση γιὰ τὴν τύχη τῶν ἀγαπημένων τους, ξαφνικὰ ἔνα πρωὶ ἔνα τρομερὸ μήνυμα συντάραξε δλη τὴν Κρήτη ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη: Πολλὰ ἐχθρικὰ ἀεροπλάνα ἔριχναν χιλιάδες ἀλεξιπτωτιστὲς γύρω στὰ ἀεροδρόμια καὶ στὶς μεγάλες πολιτεῖες.

Οἱ λίγοι "Ελληνες στρατιῶτες μὲ τὴ βοήθεια ὅσων" Αγγλῶν, Αὐστραλῶν καὶ Νεοζηλανδῶν είχαν φτάσει ἀπὸ τὴν ἡπειρωτικὴ Ελλάδα, τοὺς ἀντιμετώπιζαν ἀδείλιαστα στὸν ἄνισο ἀγῶνα. Μὰ τὰ ἀεροπλάνα δλο καὶ πλήθαιναν σὰν κοπάδια ὅρνια, ποὺ ὀσμίζονται πλούσιο κυνήγι. Ἀλλὰ κι οἱ στρατιῶτες δὲν ἀπόμειναν μόνοι νὰ ὑπερασπίσουν τὴν Κρήτη. Λὲς καὶ κάποια μαγικὴ σάλπιγγα ἐσήμανε γενικὸ συναγερμὸ στὸνς κάμπους καὶ τὰ βουνά. Γέροι ἀσπρομάλληδες καὶ παιδιὰ ἀμούστακα ἄρπαξαν δ, τι μισοσκουριασμένο τουφέκι ἢ μαχαίρι βρισκόταν στὸ σπίτι τους κι ἔτρεξαν νὰ μετρηθοῦν μὲ τὸν πιὸ τέλειο στρατό, ποὺ εἶχε γνωρίσει ἔως τότε δ κόσμος. Τὶς πιὸ πολλὲς διμάδες αὐτοσχεδίων πολεμιστῶν τὶς ὁδηγοῦσαν οἱ παπάδες, κρατώντας μὲ τὸ ἔνα χέρι τὸ σταυρὸ καὶ μὲ τὸ ἄλλο τὸ τουφέκι.

Τότε πετάχτηκαν στὴ μέση καὶ πολλὲς Κρητικοπούλες δολισμένες. Κανεὶς δὲ θέλησε νὰ τὶς ἐμποδίσῃ.

— Μανούλα, τὴν εὐχή σου.

Κι ἔσκυψαν νὰ φιλήσουν τὸ χέρι τῆς οἱ δυὸ λεβεντοκόρες. Είχαν φορέσει τὶς τιμημένες κρητικὲς στολὲς τοῦ παπποῦ τους, τοῦ φημισμένου καπετᾶν - Μανώλη, καὶ τοῦ πατέρα τους,

ποὺ τὶς φύλαγαν στὰ βάθη τοῦ σεντουκιοῦ, ἀκριβὰ οἰκογενειακὰ κειμήλια. Στὰ χέρια τους κρατοῦσαν τοὺς δυὸς παλιοὺς γκράδες τοῦ σπιτιοῦ καὶ στὰ στήθη τους εἶχαν περάσει σταυρωτὰ τὰ φυσεκλίκια.

‘Η χαροκαμένη μητέρα γιὰ μιὰ στιγμὴ ξαφνιάστηκε. Γιὰ μιὰ στιγμὴ μονάχα. Κι ἀμέσως, χωρὶς νὰ δεῖξῃ τὴν παραμυχόη ταραχή, ἄνοιξε διάπλατα τὴν ἀγκαλιά της καὶ τὶς φύλησε στὰ πυρωμένα μάγουλά τους.

— Στὴν εὐχὴν τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Παναγίας. Καὶ κοιτάξετε νὰ μὴ ντροπιάσετε τὴ γενιά σας.

Σὰ νὰ εἶχαν φτερὰ στὰ πόδια ἔτρεξαν νὰ προφτάσουν τοὺς ἄλλους χωριανοὺς πολεμιστές, ποὺ κατηφόριζαν. Καὶ μόνο σὰν τὶς ἔχασε ἀπὸ τὰ μάτια της, δάκρυσε ἡ μητέρα.

— Αχ! γιατί νὰ μὴν ἔχω κι ἐγὼ τὰ νιάτα σας, νὰ ἔρθω μαζί σας, μουρμούρισε μὲ παράπονο.

— Ξέρετε ποιά εἶναι ἡ τιμωρία γιὰ τοὺς πολῖτες, ἄνδρες καὶ γυναικες, ποὺ κτυποῦν τὸ γερμανικό στρατό; οώτησε τὶς αἰχμάλωτες ὁ Γερμανὸς διοικητής, ἐνῶ ἔνας Γερμανὸς στρατιώτης ἔκανε τὸ διερμηνέα.

— Τὴν ξέρομε. Εἶναι δὲ θάνατος, ἀπάντησε μὲ σταθεοὴ φωνὴ ἡ Ἀρετὴ καὶ γιὰ λογαριασμὸ τῆς ἀδερφῆς της.

— Γιατί δὲ σεβαστήκατε τοὺς κανόνες τοῦ πολέμου; Μόνο τακτικὸς στρατὸς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ πολεμάῃ τακτικὸ στρατό.

— Γιατὶ δὲ σεβαστήκατε ἐσεῖς τὴν Ἐλλάδα καὶ τὴν Κρήτη! Ποιά ἀφορμὴ οᾶς δώσαμε, ποὺ ἤρθατε νὰ μᾶς ὑποδουλώσετε; τοῦ πέταξε στὰ μοῦτρα τὴν πληρωμένη ἀπάντηση ἡ ὑπερήφανη Ἐλληνοπούλα.

‘Ο Γερμανὸς ἔγινε μαυροκόκκινος ἀπὸ τὸ θυμό του. Κάτι

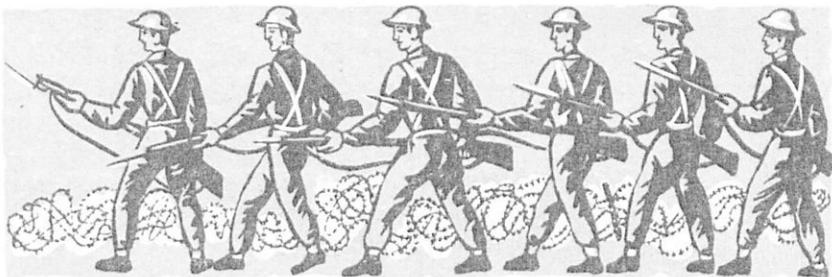
μουρμούρισε καὶ διέταξε νὰ τὶς κλείσουν στὸ ὑπόγειο τοῦ προσωρινοῦ διοικητηρίου.

— Επρεπε νὰ τὶς τουφεκίσω ἀμέσως, εἶπε στοὺς ἀξιωματικούς του, ποὺ παραστέκονταν στὴ σκηνὴ ἀκίνητοι σὰν ἀγάλματα. Μὰ τί νὰ κάνω! Μοῦ ἥρθε διαταγὴ ἀπὸ τὸ Βερολίνο νὰ στείλω ἐκεῖ ὅσες Κρητικοποῦλες ἔνοπλες πιάσουμε. Βλέπετε πρώτη φορὰ ἀντιμετωπίσαμε καὶ γυναῖκες νὰ μᾶς πολεμοῦν μὲ τόσο πεῖσμα. Φαίνεται, πὼς θέλει νὰ τὶς γνωρίσῃ ὁ Ἱδιος ὁ Χίτλερ.

Στὰ ψυχρὰ πρόσωπα τῶν ἀξιωματικῶν ζωγραφίστηκε ἡ ἔκφραση μελαγχολικῆς σκέψεως: « Πῶς θὰ ιρατήσωμε ὑποδουλωμένη μία γώρα, ὅπου κι οι γυναῖκες μᾶς πολεμοῦν παλληκαρίσια! »

Γεώργιος Καλαματιανός

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΣΤΟ ΕΛ ΑΛΑΜΕ·Ι·Ν

Η 1η Έλληνική Ταξιαρχία είχε φτάσει πρὸιν λίγες μέρες στὴ Δυτικὴ ἔορμο τῆς Αἰγύπτου καὶ είχε ἐγκατασταθῆ σ' ἔνα τομέα τοῦ συμμαχικοῦ μετώπου. Ο στρατηγὸς Μοντγκόμερον, ὁ διοικητὴς τῆς 8ης Στρατιᾶς, στὴν ὅποια ἀνῆκε κι ὁ Έλληνικὸς στρατὸς τῆς Μέσης Ἀνατολῆς, προετοιμαζόταν γιὰ τὴ μεγάλῃ ἐπίθεση. Κι ἔκρινε, πῶς δὲν ἔπειρε νὰ λείψουν οἱ "Έλληνες ἀπὸ τὴν ἀποφασιστικὴ μάχη, ποὺ θὰ χάριζε μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ ἔνδοξες νίκες στοὺς στρατοὺς τῆς ἐλευθερίας.

Τὰ προχωρημένα τμῆματα τῆς Ταξιαρχίας είχαν ἀρχίσει πιὰ τὴν προπαρασκευαστικὴ πολεμικὴ τους δράση: δηλ. ἀναγνώριση τοῦ ἐδάφους, τῶν θέσεων τοῦ ἐχθροῦ, ἐπισήμανση τῶν πολυβολείων, πυροβολείων καὶ ἄλλων ἐπικαίρων σημείων, ποὺ ἦταν ἀπαραίτητο νὰ εἶναι γνωστὰ καὶ στὶς πιὸ ἀσήμαντες λεπτομέρειες.

Τὴν νύχτα δὲλιγομελεῖς περίπολοι γλυστροῦσαν βαθιὰ μέσα στὶς ἐχθρικὲς γραμμές, γιὰ νὰ συγκεντρώσουν καὶ νὰ φέρουν μαζὶ τους πολύτιμες στρατιωτικὲς πληροφορίες. Καμιὰ φορὰ τοὺς ἔπαιρναν μυρωδιὰ οἱ σκοποὶ τῶν ἐχθρῶν. Καὶ τότε ἄρχιζε γιὰ δρες τὸ τουφεκίδι.

Ἐκεῖνο τὸ πρώτῳ ὁ ὑπασπιστὴς ἔτρεξε χαρούμενος στὴ σκηνὴ τοῦ διοικητὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ τομέα.

— Κύριε Διοικητά, μόλις μᾶς ἔφεραν αἰχμαλώτους, μιὰ δλόκληρη ἵταλική περίπολο, εἶπε χαιρετώντας στρατιωτικά.

— Καλῶς δρισαν, συμπλήρωσε γελαστὸς ἀλλὰ ἥρεμος ὁ διοικητής. Τὸ περίμενα. Νὰ ἔρθῃ πρῶτα ὁ ἀξιωματικὸς περιπολάρχης, ποὺ τοὺς συνέλαβε.

Σὲ λίγο ἔνας νέος ἡλιοκαμένος ἀνθυπολοχαγὸς στεκόταν σὲ στάση προσοχῆς μπροστὰ στὸ διοικητή.

— Τὰ συγχαρητήριά μου, κύριε ἀνθυπολοχαγέ, τοῦ εἶπε· καὶ τοῦ ἔσφιξε θερμὰ τὸ χέρι.

‘Ο διοικητής διέταξε κι ἔφεραν ἐμπρός του τοὺς δέκα αἰχμαλώτους, ἐφτὰ στρατιῶτες, δύο ὑπαξιωματικοὺς κι ἕνα ἀξιωματικό. Τὸ χρῶμα τους ἦταν σὰν τοῦ νεκροῦ. Ἐκοιτούσαν γύρω τους τρομαγμένοι, λές καὶ φοβόνταν, πὼς κάποιος θὰ πεταγόταν νὰ τοὺς πετσοκόψῃ. Ἡρθε σὲ λίγο, καλεσμένος ἀπὸ τὸ διοικητή, κι ἔνας Δωδεκανήσιος ἐθελοντὴς λοχίας, ποὺ ἤξερε τὰ ἵταλικά. Πρὸιν ἀρχίση ἡ ἀνάκριση, τοὺς ἔκαναν τὴν ἀπροσδόκητη ἔρωτηση:

— Ποιός ἀπὸ σᾶς θέλει νὰ γυρίσῃ στὸ διοικητή σας;

“Ολοι κοιτάζθηκαν ἀναμεταξύ τους κάπως παράδοξα. «Κάποια μηχανὴ μᾶς στήνουν», θὰ σκέφτηκαν, χωρὶς ν' ἀπαντήσῃ κανείς. ‘Ο διερμηνέας διατάχτηκε νὰ ἐπαναλάβῃ καὶ δεύτερη καὶ τρίτη φορὰ τὴν ἔρωτηση, χωρὶς καὶ πάλι νὰ πάρῃ ἀπάντηση ἀπὸ κανένα.

— Δὲν πειράζει, εἶπε γελαστὸς ὁ διοικητής. Διαλέγω ἐγὼ ἔνα. “Ελα ἐδῶ ἐσύ, διέταξε τὸν πιὸ ἀδύνατο, ὁ δοποῖς ἔφαινόταν κι ὁ πιὸ ἡλικιωμένος.

‘Ο δυστυχισμένος ἔπεσε μπροσύμυτα τρέμοντας καὶ μὲ δάκρυα στὰ μάτια μόλις ἐσυλλάβιζε μερικὲς λέξεις: «Μπέλλα Γκρέτσια...» (ώραια Ἐλλάδα).

‘Ο διοικητής ἔσπευσε νὰ τοῦ δώσῃ θάρρος. Δὲν εἶχε νὰ

φοβᾶται τίποτε. "Ενα γράμμα θὰ πήγαινε στὸν Ἰταλὸ διοικητὴ του καὶ θὰ κέρδιζε τὴν ἐλευθερία του. Κι ἀμέσως ἐκάθισε σ' ἔνα κιβώτιο ἐκστρατείας μπροστά σ' ἔνα κακοφτιαγμένο τραπεζάκι κι ἔγραψε αὐτὸ τὸ σύντομο σημείωμα :

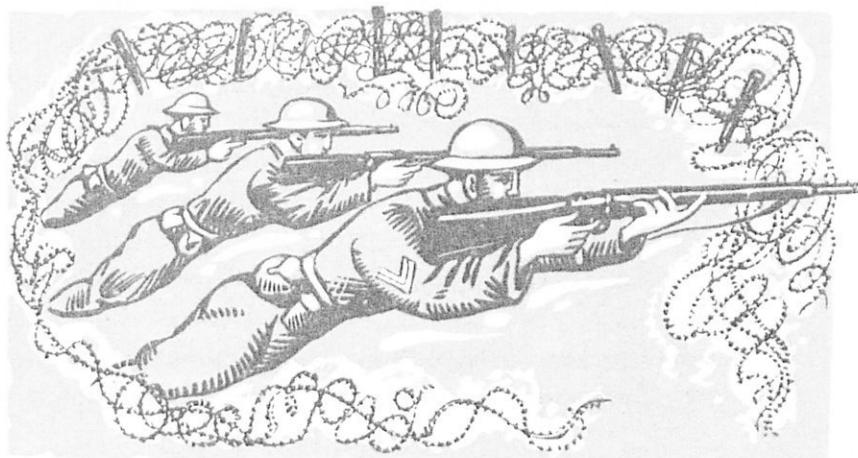
Πρὸς τὸν Ἰταλὸ διοικητή.

Μὲ ἔνα στρατιώτῃ σου αἰχμάλωτο σοῦ στέλνω τὴν εἰδοποίηση, πῶς ἀπέναντί σου ἔχεις Ἐλληνικὸ στρατό, ἀποφασισμένο νὰ πολεμήσῃ, ὅπως πολέμησε στὰ βιορειοτειρωτικὰ βουνὰ κι ἀκόμη καλύτερα. Μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ ἐλπίζει νὰ σᾶς πληρώσωμε μὲ τὸ παραπάνω γιὰ ὅσα ὑποφέρει ἐξ αἰτίας σας ὁ δουλωμένος λαός μας. Περιμένετε μας νὰ μετρηθοῦμε.

"Ο Ἐλλην διοικητὴς

"Επειτα ἀπὸ μερικὲς μέρες ἀρχισε ἡ μεγάλη μάχη. Ἡ ἀπέραντη ἔρημος ἄκουσε γιὰ πρώτη φορὰ τὴν ἐλληνικὴ πολεμικὴ κραυγὴ « Ἀέρα ! Ἀέρα ! » καὶ ξαφνιάστηκε. Οἱ Ἰταλοὶ ὅμως, ποὺ τὴν εἶχαν ξανακούσει, δὲν μπόρεσαν νὰ κρατηθοῦν. Καὶ τὸ ἐχθρικὸ μέτωπο ἔσπασε στὸν Ἐλληνικὸ τομέα.

Γεώργιος Καλαματιανὸς

Ο ΜΙΚΡΟΣ ΑΚΡΙΤΗΣ

Τὸ ταχυδρομεῖο. Στὴ μαύρη κατοχὴ ἡ συσκότιση τὰ βράδυα εἶναι ἀπόλυτη σὲ δλες τὶς πόλεις τῆς Ἑλλάδας· σκοτάδι βαθὺ ἀπὸ τὴν μιὰ ἔως τὴν ἄλλη ἄκρη. Οἱ ἀνθρώποι μαζεύονται νωρὶς στὰ σπίτια τους· ἔξω εἶναι οἱ κατακτητές, ἄγριοι καὶ σκληροί, καὶ τοὺς ἀποφεύγει ὁ κόσμος. Ξέρει καλὰ τί τύραννοι εἶναι!

Τὸ ἴδιο καὶ στὴ μικρὴ Ἀλεξανδρούπολη, ἐκεῖ ἐπάνω στῆς Θράκης τ' ἀκρογιάλια· δῶρο ἀπὸ τὸ Χίτλερ τὴν κατέχουν οἱ Βούλγαροι, ποὺ εἶναι χάλιες φορὲς χειρότεροι ἀπὸ Ἰταλοὺς καὶ Γερμανούς. Μὲ κάθε τρόπο προσπάθησαν ν' ἀλλοιώσουν τὸν ἐθνικό τῆς γαρακτῆρα, ἀλλὰ δὲν τὰ κατάφεραν. Οἱ κάτοικοί της, μὲ δλη τὴν τυραννία, πιστοὶ στὴ μάνα Ἑλλάδα ἔμειναν. Οὕτε ἔφυγαν, γιὰ νὰ γλιτώσουν ἀπὸ τὰ βάσανα, οὕτε ἀλλαξοπίστησαν ἀπὸ ταπεινὸν ὑπολογισμό.

Ἐνα βράδυ λοιπόν, ἐνῶ ἡ πόλη εἶναι βυθισμένη στὸ σκοτάδι καὶ οἱ περίπολοι ἀγρυπνοῦν, κάτι σκιές γλυστροῦν· μιὰ μπαίνουν στὸ ἀπόμακρο σπιτάκι ἐνὸς ἀναπήρου λογίᾳ τῶν δύχρων τῆς Μακεδονίας, ποὺ κι ἐκεῖνο εἶναι ὄλοσκότεινο.

Παρόντες πέντε ἄνδρες. Ἐνα παιδὶ ἀκόμη ἀνάμεσα σ' αὐτούς, δ 'Αλέκος, συμπλήρωνε τὴ συντροφιά· τὸ εἶχε μυήσει δ

στύλος τῆς δργανώσεως, ὁ δάσκαλος, ποὺ τί ἄξιζε ἥξερε καλά.
Καὶ τὰ πράγματα ἔδειξαν πόσο δίκιο εἶχε.

Γιὸς μικροπωροπόλη, ὅταν ἔκλεισαν τὰ σχολεῖα μας οἱ
Βούλγαροι, ἀκολούθησε τὴ δουλειὰ τοῦ πατέρα του. Ἀλλὰ
ἄφηνε πολλὲς φορὲς τὸ μαγαζί, γιὰ νὰ ἐκτελέσῃ μὲ ἀνδρικὴ
παλληκαριὰ τὴν πιὸ ἐπικίνδυνη ἐντολή. Γι' αὐτὸ σὲ κάθε σύ-
σκεψή τῶν μεγάλων εἶχε κι ὁ Ἀλέκος τὴ θέση του.

Σιωπῆλοὶ κάθισαν γύρω στὸ τραπέζι. Ὁ νοικοκύρης μί-
λησε πρῶτος σὰν ἀρχηγός.

— Ἀδέρφια Θρακιῶτες, εἶπε, σήμερα μᾶς ἤρθε τὸ ταχυδρο-
μεῖο· ὅλο μήνυμα γιὰ τὴν πατρίδα. Ἡ Ἑλλάδα εἶναι βράχος
ἀκατάλυτος· τὸν ὑψωσε ὁ Θεὸς σ' αὐτὴ τὴ γῆ νὰ σπάζουν τὰ
βαρβαρικὰ τὰ κύματα, ἔως ὅτου σωριαστοῦν ἄβουλα καὶ ἄψυ-
χα στὰ πόδια της. Καὶ τώρα, ἀς εἶναι σκλαβιθυμένη, δείχνει
στὸν κόσμο τὸ δρόμο τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἐλευθερίας· τὰ παι-
διά της, ἀντάρτες στὰ βουνά, ἀλύπητα τὸν ἐχθρὸ κτυποῦν.
Ὁ Γερμανὸς καὶ ὁ Βούλγαρος δὲν ἡμποροῦν πιὰ νὰ κρατη-
θοῦν· σὲ λίγο θὰ σωριαστοῦν καὶ αὐτοὶ στὰ πόδια της. Ἡ
ἐλευθερία ἔρχεται γοργά. Μᾶς παραγγέλνουν νὰ κάμωμε τοῦ-
το καὶ ἐκεῖνο . . .

Καὶ εἶπε τί ἔπειπε νὰ κάμουν ὁ καθένας.

Σὲ μιὰ ὕδρα οἱ δυὸ ἔφευγαν γιὰ τὸ βουνό· θὰ ἐσχημάτι-
ζαν τὸν πυρῆνα μᾶς νέας ὅμιλος ἀνταρτῶν. Ἄλλοι δυὸ ἔ-
φευγαν, δ' ἔνας γιὰ τὴν Κομοτηνὴ καὶ ὁ ἄλλος γιὰ τὴν Ξάν-
θη μὲ μηνύματα.

— Εμειναν ὁ ἀρχηγός, ὁ δάσκαλος καὶ ὁ Ἀλέκος.

— Ἔ, τί λές, Ἀλέκο; φάτησε ὁ ἀρχηγός, χωρὶς καὶ νὰ φα-
νερώσῃ τὴ σκέψη του ἀπὸ ἀνεξήγητο δισταγμό.

— Τί νὰ πῶ, ἀρχηγέ, ἀφοῦ δὲν ξέρω τί θέλεις!

— "Ηθελα νὰ πῶ, ποιός θὰ πάη τὶς ἐλεύθερες ἐφημερίδες στὸ Διδυμότειχο, εἶπε, χωρὶς πάλι νὰ φανερώσῃ τὴ γνώμη του.

— "Οποιον διατάξῃς, ἀρχηγέ !

— Εὖγε, Ἄλεκο ! ἔτσι σὲ θέλω, εἶπε ἵκανοποιημένος ἐκεῖνος ἀπὸ τὴν ἀπάντηση τοῦ παιδιοῦ. Πηγαίνεις λοιπὸν ἐσύ ;

— Μάλιστα, ἀρχηγέ ! Τὴν παίρνω ἐπάνω μου τὴ δουλειά !

— Γειά σου, παλληκάρι μου ! καλὴ τύχη ! εἶπε ὁ ἀρχηγός.

Καὶ τοῦ ἔδωσε τὶς τελευταῖς παραγγελίες.

"Οταν ἔμειναν πιὰ οἱ δύο τους, ὁ δάσκαλος εἶπε :

— Δὲ φαντάζεσαι, ἀρχηγέ, τί παιδὶ εἶναι· ἀκούει, κάνει ὅ, τι τοῦ λέεις καὶ μιλιὰ δὲν ἔχει ! . . .

Ζήτω ἡ Ἐλλάδα. Πρωὶ πρωὶ ἑτοίμασε ὁ Ἄλεκος τὸ γάϊδαρό του, τὸν φόρτωσε μὲ κάτι ψευτοεμπορεύματα, δικαιολογήθηκε στοὺς γονεῖς του, δτὶ πηγαίνει νὰ τὰ ἀνταλλάξῃ μὲ ἀλεύρι καὶ σιτάρι, ποὺ δὲν εἶχαν, καὶ ξεκίνησε.

Τὸ παιδὶ ἄντρας ἔγινε, καὶ τὸ βαρὺ ἔργο μὲ νοῦ καὶ γνώση τὸ ἔφερε σὲ πέρας. Σὲ πέντε μέρες ξαναγύριζε.

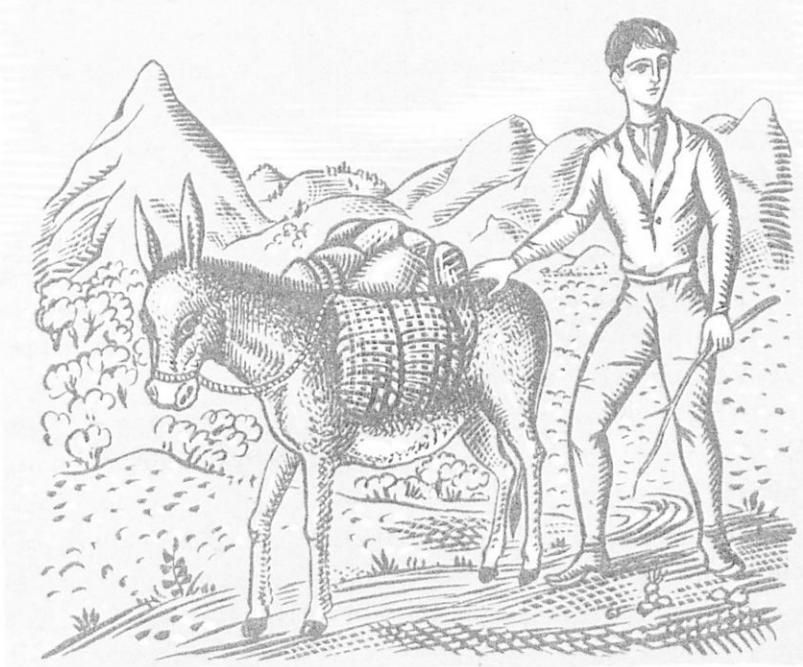
Στὸ δρόμο σταμάτησε σὲ μιὰ βρύση νὰ ξεκουραστῇ. Κατέβηκε ἀπὸ τὸ γάϊδαρό του, ἥπιε κρύο νερὸν καὶ ἔπειτα κάθισε σὲ ἔνα ὅχτο ν' ἀναλογιστῇ τὸ ἔργο του. Γύρω ἔρημία: κάτι πουλάκια μόνο ἔλεγαν τὸ γλυκόφωνο σκοπό τους στὸ ἀντικρινὸ δέντρο κάνοντας μουσικὴ συμφωνία μὲ τὸ κελάρυσμα τῆς βρυσούλας.

Ο Ἄλεκος εἶχε ἀπορροφηθῆ ὅλος ἀπὸ τοὺς στοχασμούς του. ⁷ Ήρθε στὸ νοῦ του τὸ μήνυμα τοῦ Πρωθυπουργοῦ τῆς Ἀγγλίας Τσῶρτσιλ, ποὺ διάβασε στὶς ἐφημερίδες τὸ εἶχε μάθει ἀπέξω. Σιγόφωνα ἀρχισε νὰ τὸ ἐπαναλαμβάνη :

« Παλλόμεθα ἀπὸ συγκίνηση καὶ παρακολουθοῦμε μὲ θαυ-

μασμὸ τὴν θαρραλέα Ἑλλάδα, τὴν Ἑλλάδα τὴν ἡρωική, ποὺ
ἔκανε ν' ἀναζήσῃ στὴν ἐποχή μας ή ἀρχαία της δόξα!...»

Εἴμαστε Ἑλληνες! Οἱ ἴδιοι εἴμαστε πάντοτε, Ἑλληνες,
Ἑλληνες! Ἐξακολούθησε μὲ περηφάνεια νὰ μιλῇ μὲ τὸν ἑ-

αυτό του, καὶ ἀπὸ τὰ μάτια του κατέβαιναν ποτάμι τὰ δάκρυα. "Ἄγ, νὰ μποροῦσα νὰ μοιράσω ἐφημερίδες σὲ δλα τὰ Ἑλληνόπουλα, νὰ διαβάσουν κι ἔκεινα! σκέφτηκε ἔπειτα.

Τὴ στιγμὴ ἔκεινη μία βουλγαρικὴ περύπολος βρέθηκε ἐμ-

πρός του. Τὸ κακὸ δὲν ἀργεῖ νὰ ἔρθῃ καὶ στὴ μεγαλύτερη ἐ-
ρημίᾳ. Ὁ Ἀλέκος ἀπασχολημένος μὲ τοὺς λογισμούς του οὐ-
τε τοὺς πῆρε εἰδῆση.

”Ἄρχισε ἡ ἔρευνα καὶ ἡ ἀνάκριση. Τίποτε. Πονηροί, ἔψα-
ξαν τότε καὶ τὸ σαμάρι τοῦ ζώου· ηὔραν κρυμμένη μία ἐφη-
μερίδα· τὴν εἶχε φυλαγμένη νὰ τὴ δώσῃ ἐπιστρέφοντας στὸ
χωριό... σύμφωνα μὲ τὴ διαταγὴ τοῦ ἀρχηγοῦ. Οἱ Βούλγαροι
ἐφρύναξαν.

- Τί εἶναι αὐτή;.. ἐσὺ λοιπὸν μοιράζεις τὸν παράνομο τύπο;
- Ναί! Ἐγὼ καὶ ὅχι ἄλλος!

Οἱ Βούλγαροι τὸν βασάνισαν νὰ μαρτυρήσῃ ποῦ καὶ
ποιός τοῦ ἔδωσε τὶς ἐφημερίδες· ποῦ καὶ σὲ ποιόν τὶς ἔδωσε.
Μάταιες προσπάθειες.

— Δὲν ξέρω! Δὲν ξέρω! ἀπαντοῦσε στερεότυπα.
— Κοίταξε ἐκεὶ! εἴπε ὁ ἀξιωματικός τους· ἔνα παλιόπαιδο
ἔχει τὴ δύναμη ν' ἀντέχῃ στὰ βασανιστήρια καὶ νὰ μὴν διμο-
λογῇ τὴν ἀλήθεια.

— Ἀδικος κόπος, κύριε ὑπολογαγέ! Δὲν τὰ ξέρεις ἐσὺ τὰ
έλληνόπουλα! εἴπε ἔνας λοχίας, ποὺ εἶχε ζήσει στὰ μέρη ἐκεῖνα.
Τοῦτο ἔδω θὰ πεθάνῃ, ἀλλὰ δὲ θὰ μαρτυρήσῃ τὸ μυστικό του!

‘Ο Βούλγαρος ἀξιωματικὸς στάθηκε γιὰ μία στιγμὴ δί-
βουλος· ἔπειτα εἶπε:

- Τουφεκίστε το!

“Ἐνας ἀγνώστος ἀπὸ τὶς κακώσεις Ἀλέκος στάθηκε
ἐμπρόδες στὸ ἀπόσπασμα. Τὸ κορμί του ὅμως ἵσιο, λαμπάδα.
Τὰ μάτια βρῆκαν τὴ δύναμη, μέσα ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ χιλιοβασα-
νισμένο σῶμα, ν' ἀντιλοῦν θάρρος καὶ νὰ βγάζουν σπίθες.

— Ἐχεις νὰ πῆς τίποτε; τὸν ωτησαν μὲ τὴ γ ἐλπίδα νὰ τοῦ
ἀποσπάσουν κάτι, τώρα τουλάχιστο.

— Ή Έλλάς δὲν πεθαίνει, Βούλγαροι! Ζήτω ἡ Ἑλλάς!
εἶπε· καὶ ἐπεσε στὺς πρῶτες βολές.

Καὶ ὁ Θεὸς ἀπὸ ψηλά, ποὺ βλέπει καὶ ἀκούει, σημείωσε
στὸ βιβλίο του τὴ φωνούλα τοῦ μικροῦ ἀκρίτη τῆς Θράκης μὲ
γράμματα μεγάλα :

ΖΗΤΩ Η ΕΛΛΑΣ!

N. A. Κοντόπουλος

ΥΜΝΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΝ

Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν αόψη
τοῦ σπαθιοῦ τὴν τρομερή,
σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὅψη,
ποὺ μὲ βίᾳ μετράει τὴ γῆ.

Ἄπ' τὰ κόκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ιερὰ
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
χαῖρε, ὦ, χαῖρε, Ἐλευθεριά !

Ἐκεῖ μέσα ἐκατοικοῦσες
πιραμένη, ἐντροπαλή,
κι ἔνα στόμα ἀκαρτεροῦσες,
« ἔλα πάλι », νὰ σοῦ εἰπῆ.

Ἄργειε νᾶλθη ἐκείνη ἡ μέρα
κι ἥταν ὅλα σιωπηλά,
γιατὶ τᾶσκιαζε ἡ φοβέρα,
καὶ τὰ πλάκωνε ἡ σκλαβιά.

Δυστυχήσ ! Παρηγορία
μόνη σοῦ ἔμενε, νὰ λέσ
περασμένα μεγαλεῖα,
καὶ διηγώντας τα νὰ κλαῖς.

Καὶ ἀκαρτέρει καὶ ἀκαρτέρει
φιλελεύθερη λαλιά,
ἔνα ἐκτύπαε τ' ἄλλο χέρι
ἀπὸ τὴν ἀπελπισιά.

Κι ἔλεες : « Πότε ; Ᾱ ! πότε βγάνω
τὸ κεφάλι ἀπὸ τς ἐρμιές ; »
Καὶ ἀποκρίγοντο ἀπὸ πάνω
κλάψες, ἀλυσες, φωνές !

Τότ' ἐσήκωνες τὸ βλέμμα
μὲς στὰ κλάηματα θολὸ
καὶ εἰς τὸ ροῦχο σου ἔσταζε αἷμα,
πλῆθος αἷμα ἑλληνικό.

Μὲ τὰ ροῦχα αἵματωμένα,
ξέρω ὅτι ἔβγαινες κρυφά,
νὰ γυρεύῃς εἰς τὰ ἔνα
ἄλλα χέρια δυνατά.

Μοναχὴ τὸ δρόμο ἐπῆρες,
ἔξανάλθεις μοναχή.
Δὲν εἴν’ εὔκολες οἱ θύρες,
ἐὰν ἡ χρεία τὲς κουρταλῆ.

”Ἄλλος σοῦ ἔκλαψε εἰς τὰ στήθια,
ἀλλ’ ἀνάσσασῃ καμιά·
ἄλλος σοῦ ἔταξε βοήθεια,
καὶ σὲ γέλασε φρικτά.

”Αλλοι, ωὶμέ! στὴ συμφορά σου,
δποὺ ἔχαιροντο πολύ,
« σύρε ναῦδης τὰ παιδιά σου,
σύρε! », ἐλέγαν οἱ σκληροί...

Ναί· ἀλλὰ τώρα ἀντιπαλεύει
κάθε τέκνο σου μὲ δρμή,
ποὺ ἀκατάπαυστα γυρεύει
ἢ τὴ νίκη ἢ τὴ θανή.

Ἄπ' τὰ κόκαλα βγαλμένη
τῶν Ἑλλήνων τὰ ιερά,
καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη
χαιρε, ὦ, χαιρε, Ἐλευθεριά!

("Αλαντα)

Διονύσιος Σολωμός

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΠΑΤΕΡΑΣ ΚΑΙ ΗΛΙΔΙΑ

Τὰ πέντε παιδιὰ συζηνὰ ἐμαλώνανε,
τοῦ κάκου μέρα νύχτα τὰ δρμήνενε,
τέλος τοὺς λέει : « Παιδιά μου, τρέξτε γρίγορα,
ραβδιὰ σφικτοδεμένα νὰ μοῦ φέρετε

καὶ κάτι τι θὰ δῆτε, ποὺ δὲν ξέρετε...».
 Σὰν τἄφεραν, τοῦ λέει τοῦ μεγαλύτερου:
 «Προσπάθα, ἔτσι δεμένα, ἐσὺ ὁ μεγαλύτερος
 νὰ τὰ τσακίσῃς». Μήτε κἄν τὰ λύγισε.
 Κι δεύτερος, κι ὁ τρίτος, κι ὁ μικρότερος,
 κι ὅλοι μαζί, ως τὸ βράδυ ἐπολεμήσανε
 τοῦ κάκου τὰ λυγοῦν, μὰ δὲν τὰ σπάζουνε...
 «Παιδιά μου, ἔτσι καὶ σεῖς νὰ ξῆτε σύμφωνοι
 καὶ μονιασμένοι πάντα: νὰ σᾶς βλάψουνε
 δὲ θὰ μπορέσουν μήτε οἱ δυνατώτεροι,
 κι ἀκόμη μήτε οἱ ἐχθροί σας οἱ χειρότεροι!»

(κατὰ τὸν Αἴσωπο)

Γιάννης Περγιαλίτης

Η ΓΙΑΓΙΑ ΜΕ ΤΑ ΕΓΓΟΝΙΑ

Ἐργασία καὶ ὀνειροπολήματα. Τὰ ἄσπρα μαλλιά τῆς γιαγιᾶς, ποὺ ἔφευγον ἀπὸ τὸ κατάμαυρο μαντήλι, λάμπουν στὸ φῶς τοῦ λυχναριοῦ, ἀλλὰ πιὸ πολὺ λάμπουν τὰ χρυσὰ μαλλάκια τῆς Νίκης.

Τὰ δάκτυλα τῆς γιαγιᾶς μὲ τὸ ζαρωμένο δέρμα πλέκουν γρήγορα γρήγορα κάλτσα· καὶ ἂν τῆς φύγῃ ἀπὸ τὸ βελόνι κανένας πόντος, χαῖδεύει τὰ χρυσὰ μαλλάκια τῆς Νίκης καὶ ἐκείνη τὸ καταλαβαίνει. Ἀφήνει τὸ καλλιτεχνικό της κέντημα, βρίσκει τὸν πόντο καὶ τὸν ἔαναφέρνει στὴν θέση του.

Ἡ κάλτσα τῆς γριᾶς, τὸ κέντημα τῆς νέας, τὸ νυχτέρι τὸ ἀδιάκοπο καὶ ἡ ζωὴ ἡ μετρημένη ἔχουν ἔνα σκοπό. Σπουδάζει στὴ Δύση ὁ Δόσιος, ὁ ἀδερφὸς τῆς Νίκης, καὶ δὲν πρέπει ἐκεῖ στὴν ἔενητιὰ τίποτε νὰ τοῦ λείψῃ.

Ἡ γριὰ ἔανανιωσε, ἡ νέα ἔγινε γριά· ἡ γριὰ δουλεύει σὰ νέα, ἡ νέα συλλογίζεται σὰ γριά, καὶ ὁ Δόσιος σπουδάζει ἐκεῖ πέρα.

Τὰ γράμματά του, χωριστισμένα μὲ πολλὴ ἀγάπη, εἶναι ή μόνη χαρὰ τοῦ ἐρημικοῦ σπιτιοῦ. Γελᾶ ἡ Νίκη, δταν τὰ διαβάζῃ, κλαίει ἡ γριά ποὺ τὰ ἀκούει. Τὸ κάθε γράμμα τοῦ γλύπτη δίνει φτερὰ στὰ δάκτυλά τους καὶ δουλεύουν, δουλεύουν! Αὐτὰ τὰ τέσσερα ἐργατικὰ χέρια θὰ γαίσουν στὴν πατρίδα μας ἵνα γλύπτη ἀθάνατο.

Ἡ γιαγιά δουλεύει καὶ ὅνειροπολεῖ. "Οταν ἔρθη ὁ Δόσιος, μεγάλος καὶ τρανός, μὲ τὰ πρῶτα χρήματά του θὰ βάλη μιὰ πλάκα μαρμαρένια στὸ χῶμα, ποὺ σκεπάζει τοὺς γονεῖς του. Τὸ μνῆμα ὡς τώρα δὲν ἔχει σημάδι — οὔτε ἓνα ξύλινο σταυρὸ δὲν ἀξιώθηκε νὰ βάλῃ — καὶ φοβᾶται μὴν τῆς τὸ πάρονν. Γι' αὐτὸ τρέχει συχνὰ σ' αὐτὸ καὶ ἀφοῦ κλάψῃ τὴ μονάχοιβῇ της κόρη καὶ τὸν ἄμιορο πατέρα τῶν παιδιῶν, φεύγει πάλι μὲ τὸν ἴδιο φόβο.

Κατόπι — ἔξακολουθεῖ τὸ ὅνειρό της — πρέπει νὰ διορθώσῃ τὸ σπίτι. Χόρνια τώρα πολλὰ οὔτε καρφὶ νὰ καρφώσῃ δὲν μπόρεσε· καὶ ἡ Δημαρχία τὴ φοβερίζει, δτι θὰ τῆς τὸ γκρεμίσῃ. Καὶ τότε, ἦ! τότε ἡ Νίκη θὰ μείνη στοὺς πέντε δρόμους. Ηαρακάλεσε τὸ Δήμαρχο νὰ περιμείνῃ ἀκόμη ἓνα γρόνο, ἔως ποὺ νὰ ἔρθη ὁ Δόσιος· καὶ ὁ Δήμαρχος δέχτηκε.

Ἡ καλὴ εἰδηση. Ὁ Δόσιος μὲ τὸν καιρὸ ἔγινε μεγάλος καὶ τρανός· κερδίζει χοήματα πολλά· ἔγινε γλύπτης ἔκανοντὸς στὴ Δύση· ὅλοι ὑμνοῦν τὴν Ἑλλάδα, ποὺ τὸν γέννησε.

Ἡ Νίκη διάβασε μὲ χαρὰ τὸ τελευταῖο γράμμα, ποὺ ἔγραψε ὁ ἀδερφός της γιὰ τὸν ἐρχομό του. Καὶ ἡ γιαγιά, δταν τὸ ἀκούσει, κλαίει σὰν παιδὶ ἀπ' τὴ συγκίνησή της. Ἡταν τόσο γριά ἡ καημένη, δταν ἔφευγε ὁ ἔγγονός της, ποὺ δὲν

περίμενε νὰ τὸν ξαναΐδῃ. Ἐλλὰ ὁ Θεὸς χρόνια τῆς χάρισε, καὶ ἔξησε· ἔξησε νὰ ζαρῇ αὐτὴ τὴν εύτυχισμένη μέρα.

Φορεῖ λοιπὸν τὸ γιορτινό της φόρεμα ἡ γερόντισσα καὶ ἀντικρὺ στὸν καθόρεψη χτενίστηκε. Χρόνια πολλὰ στὸν καθόρεψη δὲ σύμωσε. Καὶ τώρα εἶναι ἀντικρὺ της κουφάρι τὸ κυπαρισσένιο της κορμὶ καὶ ζαρωμένο τὸ ώραῖο πρόσωπό της.

Ἐλλὰ αὐτὴ ἡ συλλογὴ καθόλου δὲν ἐσκίασε τὸν ἥλιο τῆς ζαρᾶς της.

— Εξαφνα κτυπᾶ ἡ θύρα.

— Γιαγιά, ἄνοιξε, γιαγιά!

Μπά! Ἡταν ἡ Νίκη. Ποῦ ἔτρεχε πρωὶ πρωὶ; Θὰ τὴν μαλώσῃ, δὲ βαστᾶ ἡ πονεμένη γιαγιά. Ἔνω ὅμως ἀνοίγει, τὴν βλέπει φορτωμένη μὲ ἄνθη.

— Γιαγιά, τὰ ἔφερα νὰ στολίσωμε τὸ τραπέζι.

Πῶς νὰ τὴν μαλώσῃ τώρα!

Ἀνοίγει τὴν τραπεζαρία γελαστὴ γελαστή. Ἀνάμεσα ἀπὸ τὶς γλάστρες, ποὺ στολίζουν τὰ παράθυρα, φαίνεται ἡ θάλασσα μὲ τὰ πολλὰ πλοῖα καὶ πέρα ἐκεῖ ἀπλώνεται ἡ πράσινη γραμμὴ τῶν κυπαρισσιῶν. Τὸ τραπέζι μὲ τρία πιάτα, ἀσπροντυμένο, καθαρό. Καὶ τώρα ἡ Νίκη τὸ στολίζει μὲ ἄνθη.

Καὶ τὸ καναρινάκι ἀκόμη εἶναι φλύαρο σήμερα, καὶ ὁ Μπέης, ὁ καλὸς ὁ γάτος, λιάζεται εὐχαριστημένος. Φαίνονται καὶ τὰ δυό, ὅτι νιώθουν τὴν ζαρὰ τοῦ σπιτιοῦ.

Ἡ Νίκη φορεῖ ἔνα τριανταφύλλι φόρεμα ραμμένο μὲ τὰ χεράκια της. Στόλισε ἀκόμη τὴν ζώνη της μὲ τριαντάφυλλα καὶ γελᾶ, γελᾶ, ὅλο γελᾶ.

Πῶς μοιάζει ἡ ζαρούμενη κόρη μὲ τὴν γελαστὴ ἄνοιξη!

Ο φημισμένος γλύπτης. Ἔνω ὅμως ἡ γιαγιά τὴν καμαρώνει, δὲν εἶδε κάποιον, ποὺ σιγὰ σιγὰ μπήκε στὸ δωμά-

τιο. 'Αλλὰ μέσα ἀπ' τὸν καθηρέφτη ἡ Νίκη τὸν εἶδε καὶ οὐκτή-
κε στὴν ἀγκαλιά του καὶ τὸν ἔσυρε στὰ πόδια τῆς γιαγιᾶς.

'Εκείνη σήκωσε ψηλὰ τὰ χέρια, ποὺ ἔτρεμαν, καὶ τοὺς
εὐχήθηκε δακρυσμένη:

— Νὰ ζήσετε εὐτυχισμένα, παιδιά μου!

— Χρυσέ μου!

— Αδερφούλα μου!

— "Α! Ἡ Νίκη δὲ φορεῖ κοντὰ φουστανάκια; Μπά, πῶς
μεγάλωσε! εἶπε ὁ Δόσιος.

— 'Εσὺ ἔβγαλες καὶ μουστάκια μεγάλα μεγάλα... Πώ... πώ...
πώ... μουστάκια! τοῦ λέει ἡ ἀδερφή του.

— Αδερφούλα μου! Καλή μου γιαγιά!

Καὶ πότε ἀγκαλιάζει τὴν μιὰ καὶ πότε τὴν ἄλλην.

'Ανοίγει ἔπειτα ὁ Δόσιος τὸ μικρὸ κιβώτιό του καὶ χαρί-
ζει ἔνα ώρατο βραχιολάκι τῆς Νίκης. Δίνει καὶ τῆς γιαγιᾶς
ἔνα χαρτί. Αὐτὴ φορεῖ τὰ γυαλιά της, σηκώνει ψηλὰ τὸ χαρτί
καὶ τὸ βλέπει καὶ πάλι ἀρχίζει τὰ δάκρυα καὶ τὸν ἐρωτᾶ μὲ
λαχτάρα:

— Πῶς τὸ συλλογίστηκες, παιδί μου;

— Μιὰ μέρα ποὺ ἥμουν μικρός, μὲ πῆγες ἔκει ἀπάνω καὶ
μοῦ εἶπες τὸν πόνο σου. 'Απὸ τότε τὸ συλλογιζόμουν κάθε
μέρα, καὶ τώρα, μὲ τὰ πρῶτα χρήματα, ποὺ κέρδισα, ἀγό-
ρασσα, γιαγιά μου, τὸ μάρμαρο καὶ τὸ πρῶτο σχέδιο, ποὺ ἔ-
καμα, ἦταν γιὰ ἔκείνους, ποὺ χάσαμε.

'Η Νίκη βλέπει τὸ σχέδιο καὶ κλαίει καὶ αὐτὴ καὶ ψιθυ-
ρίζει:

— Πῶς; Καὶ σύ;

— Καὶ ἔγώ, ἀδερφούλα μου!

"Ολοι λοιπὸν τὰ ἵδια ἐσυλλογίζοντο.

Δὲν πέρασε πολὺς καιρὸς καὶ τὸ μνῆμα, μαρμαρόχιτοστο, στολίζει τὸ νεκροταφεῖο τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς μὲ τὴν ἐπιγραφή:

« Εἰς τοὺς ἀναπαυθέντας γονεῖς μου, ὁ εὐσεβὴς νίός ».

“Οποιος τὸ δῆ, σταματᾶ καὶ ἀναγγωρίζει τὸ γλύπτη τὸ φημισμένο, ποὺ θυμίζει χρόνια ἑλληνικὰ τῆς τέχνης τῆς ἀθανατης.

Τὸ σπίτι ἔγινε ἀγνώριστο. ‘Ο Δόσιος τὸ ἔκανε καινούργιο, ὅπως ἥθελε καὶ ἡ γιαγιά.

Καὶ ἐνῶ ἐργάζεται τώρα εὔτυχής, μὲ τὴ γλυφίδα στὸ χέρι, συλλογίζεται :

« Ἡ γιαγιὰ σημερινὴ εἶναι καὶ αὔριο δὲν εἶναι. ”Οσο ἔζησε, δὲ θὰ ζήσῃ. ”Αχ, πόσα χρόνια πέρασε βασανισμένη! Αύτὰ τὰ λίγα χρόνια τῆς εὔτυχίας θὰ τὴν κάνουν ἄραγε νὰ ξεχάσῃ τὰ βάσανά της; »

‘Αλλὰ πῶς νὰ μὴν τὰ ξεχάσῃ μὲ τέτοια ἐγγόνια;

(Διασκευὴ N. A. Κοντοπούλου)

*Αλεξάνδρα Παπαδοπούλου

ΤΟ ΓΑΛΑ ΤΟΥ ΚΩΣΤΑΚΗ

Μεγάλη ήταν ή χαρά τῶν παιδιῶν ἔκείνη τὴν ἡμέρα. Στὰ παιδικὰ συσσίτια γιὰ πρώτη φορὰ θὰ μοίραζαν γάλα, που εἶχε ἔξαφανιστῇ ἀπὸ τὴν Ἀθήνα πολλοὺς μῆνες. Λίγο ἔπειτα ἀπὸ τὴν εἰσόδο τῶν Γεομανῶν εἶχε καὶ αὐτὸς γίνει εἶδος πολυτελείας. Μὰ τώρα εύτυχῶς ἔφτασε ή πρώτη ἀποστολὴ τοῦ Διευθυνοῦς Ἐρυθροῦ Σταυροῦ.

Τὸ γάλα βραζόταν σὲ μεγάλα καζάνια στὰ σχολεῖα καὶ ὅπου ἀλλοῦ λειτουργοῦσαν παιδικὰ συσσίτια. Καὶ τὰ πεινασμένα ἐλληνόπουλα δὲν χόρταιναν νὰ τὸ ρουφοῦν μὲ τὰ μάτια, πρὶν ἀκόμη γίνη ἡ διανομή. Τὰ φασόλια, τὰ μπιζέλια καὶ τὸ πληγούρι μόλις τὰ εἶχαν συγκρατήσει ώς τώρα στὴ ζωή. Καὶ τὰ εἶχαν πιὰ βαρεθῆ. Τὸ γάλα δμως θὰ τοὺς ξαναφερνε τὸ ρόδινο χρῶμα τῆς ὑγείας.

Σ' ενα συνοικιακό δημοτικό σχολεῖο τοῦ Πειραιῶς ἦταν μαθητής κι ὁ Κωστάκης, παιδί φτωχοῦ ὑπαλλήλου. Ἡ οἰκογένειά του εἶχε ύποφέρει πολὺ ἐνάμιση χρόνο ἀπὸ τὶς στερήσεις. Ἀφοῦ ἀναγκάστηκαν στὴν ἀρχὴν νὰ πουλήσουν τὰ λίγα κοσμήματα τῆς μητέρας, τὰ περισσότερα ἔπιπλα καὶ πολλὰ ροῦχα τους, τώρα τελευταῖα στήριζαν ὅλες τὶς ἐλπίδες τους στὰ συσσίτια καὶ στὶς διανομές. Ὁ πατέρας ἔπαιρνε συσσίτιο ἀπὸ τὴν ὑπηρεσία του καὶ τὰ δυὸ παιδιά, ἡ Λέλα καὶ ὁ Κωστάκης, ἀπὸ τὰ σχολεῖα τους. Ὁ μισθὸς τοῦ πατέρα ἐκείνη τὴν ἐποχὴν δὲν ἦταν ἀρκετὸς νὰ τοὺς θρέψῃ οὕτε πέντε μέρες τὸ μῆνα. Καὶ ἡ καημένη ἡ μητέρα ἔπειρε νὰ βάλῃ ὅλη τὴν τέχνη της, γιὰ νὰ ἔχουν πέντε πιάτα φαγητὸ τὸ μεσημέρι καὶ πέντε τὸ βράδυ.

Ἡ φτωχὴ οἰκογένεια εἶχε κι ἔνα φιλοξενούμενο σὲ ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα. Ἡταν ἔνας Κύπριος, στρατιώτης στὸν ἀγγλικὸ στρατό, ποὺ τὸν ἔλεγαν Μιχάλη. Εἶχε πολεμήσει γενναῖα τοὺς Γερμανούς, πληγώθηκε ἐλαφρὰ στὸ δεξὶ χέρι καὶ εἶχε πιαστῇ αἰγμάλωτος. Ἀλλὰ κατόρθωσε νὰ δραπετεύσῃ καὶ τυχαῖα εἶχε χτυπήσει τὴν πόρτα τοῦ φτωχοῦ ὑπαλλήλου. Τὸν δέχτηκαν μὲ δλη τὴν καρδιά τους, τὸν ἔκρυψαν ἀπὸ κάθε ὄποιο μάτι καὶ μοιράστηκαν μαζί του τὸ λίγο φαγητό τους. Κι οὕτε ἥθελαν ν' ἀκούσουν τὶς παρακλήσεις του νὰ τὸν ἀφήσουν νὰ παραδοθῇ. Τὸν κίνδυνο νὰ τουφεκιστοῦν οἱ γονεῖς, ἀν τὸν ἀνακάλυπταν οἱ ἔχθροι, ἡ οἰκογένεια δὲν τὸν ἐλογάριαζε.

— Τὸ γάλα σας θὰ τὸ πιῆτε ὅλοι ἐδῶ, κι ὅταν φεύγετε, θὰ μιᾶς δείχνετε ἄδειο τὸ τενεκεδάκι σας, εἶπε ἡ διευθύντρια στὰ παιδιὰ τὴν ὥρα τῆς διανομῆς.

Τὰ παιδιὰ εἶχαν μπῆ στὴ σειρὰ καὶ περνοῦσαν μπροστά ἀπὸ τὸ καζάνι, ἀπὸ τὸ δποῖο δυὸ διδασκάλισσες μὲ δυὸ μεγά-

λες κουτάλες ἔχουναν τὸ γάλα στὰ τενεκάκια τους. Καὶ τὸ καθένα καθόταν σ' ἕνα θρανίο καὶ τὸ ροφοῦσε γρήγορα καὶ μὲ μεγάλη εὐχαρίστηση. Κι ὅταν τελείωνε, περνοῦσε ἐμπρὸς ἀπὸ τὴν διευθύντρια κι ἔδειχνε τὸ ἀδειανὸν τενεκάκι του.

‘Ο μικρὸς Κωστάκης κάθισε σὲ μιὰ γωνία καὶ φαινόταν πώς ἔπινε τὸ γάλα του. Ἐπειτα σὲ μιὰ στιγμή, ποὺ ἔβγαιναν πολλὰ παιδιὰ μαζεμένα, χώμηκε ἀνάμεσά τους κι αὐτὸς μισοκύβοντας τὸ τενεκάκι του. Ἡ διευθύντρια δὲν μποροῦσε νὰ ὑποπτεύθῃ, πὼς θὰ τὴν ἔεγελοῦσε, γιατὶ ἦταν ὅ πιὸ καλὸς μαθητὴς στὴν τάξη του.

Αὐτὸ τὸ παιγνίδι τοῦ Κωστάκη κράτησε μιὰ ἑβδομάδα. Μὰ στὸ τέλος πιάστηκε. Ἡ διευθύντρια δὲν μποροῦσε νὰ τὸ πιστέψῃ!

— Γιατί τὸ ἔκανες αὐτό, Κωστάκη; τὸν μάλωσε περισσότερο λυπημένη παρὰ θυμωμένη.

— Κυρία, δὲν ἔχω δρεξῆ σήμερα, δικαιολογήθηκε μὲ βουρκωμένα μάτια καὶ μὲ κατακόκκινα μάγουλα.

Εἶχε φανερωθῆ, πὼς δὲν ἔλεγε τὴν ἀλήθεια. Κι ἡ διευθύντρια κατάλαβε, πὼς κάτι πολὺ σοβαρὸ τοῦ συνέβαινε.

— Τὸ γάλα εἶναι ἵσα ἵσα γιὰ τοὺς ἀνόρεκτους καὶ νὰ καθίσης νὰ τὸ πιῆς, τοῦ εἶπε.

‘Ο Κωστάκης ξανακάθισε καὶ ἤπιε τὸ γάλα του, χωρὶς νὰ μπορῇ νὰ σταματήσῃ τὰ δάκρυνά του.

Τὸ ἀπόγευμα ἡ διευθύντρια ἐπισκέφτηκε τὴν μητέρα τοῦ Κωστάκη καὶ τῆς διηγήθηκε τὸ πρωινὸ ἐπεισόδιο. Κι ἡ μητέρα δὲν μπόρεσε νὰ κρατηθῆ. Ἐγνώριζε πολὺ καλὰ τὸν καλὸ χαρακτῆρα τῆς διευθυντρίας καὶ γι αὐτὸ τῆς εἶπε ὅλη τὴν ἀλήθεια: πὼς ἔχρυβαν τὸ Μιχάλη, ποὺ ἦταν τώρα μέρες ἀρωστος ἀπὸ κρυολόγημα, καὶ πὼς τὰ δύο παιδιά της, ἡ Λέλα

κι ο δ Κωστάκης, είχαν συμφωνήσει κρυφά άπο τους γονεῖς τους νὰ τοῦ φέρουν τὸ γάλα τους. Καὶ οἱ ἕδιοι οἱ γονεῖς ἐβλεπαν, πῶς τὸ γάλα ἦταν πιὸ ἀπαραίτητο γιὰ τὸν ἄρρωστο παρὰ γιὰ τὰ παιδιά τους. Δυστυχῶς δὲν είχαν ἐμπιστοσύνη νὰ τοῦ φέρουν καὶ γιατρό.

—Ο Κωστάκης νὰ πίνῃ τὸ γάλα του, γιατὶ εἶναι ἀδύνατος. Κι ἐγὼ θὰ ἔξοικονομῶ ἄλλο γιὰ τὸν ἄρρωστο καὶ μὲ τρόπο θὰ σᾶς τὸ φέρων ώ ἵδια. Αὔριο θὰ φέρω καὶ γιατρό, στὸν δῆμο μπορεῖτε νὰ ἔχετε ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη.

Ο Κωστάκης είχε προσθέσει δύο ἀκόμη προστάτες τοῦ Μιχάλη, τὴν διευθύντριά του καὶ τὸ γιατρό. Κι ως τὴ μέρα ποὺ ἔφυγαν οἱ Γερμανοί, τὸν ἐφύλαξαν πολὺ καλὰ κρυμμένο.

Γεώργιος Καλαματανός

ΕΚΑΜΑ ΤΟ ΚΑΘΗΚΟΝ ΜΟΥ

Ειχα ξαπλωθή ἐπάνω στὴ γλόη καὶ φέμβαζα ἀμέοιμνος·
λίγο πιὸ πέρα κυλοῦσε τὰ κρυστάλλινα νερά του δ ποταμός.
Ἐξαφνα, ἐνῶ περιέφερα τὰ βλέμματά μου ἐδῶ καὶ ἔκει, ἔνα
παράξενο πρᾶγμα ἔσυρε τὴν προσοχή μου. Ἀπέναντί μου,
ἀπὸ τὸν κλῶνο μιᾶς ἵτιᾶς, κυμάτιζε κάτι σὰν τεντωμένο πα-
νί. Ἡ ἵτιὰ δὲν καρποφορεῖ, σκέφτηκα· ἀλλὰ καὶ τὸ πρᾶγμα
ἔκεινο δὲν ἔμοιαζε μὲ καρπό. Τί ἦταν; Φωλιά;

Σηκώθηκα καὶ ἀπὸ περιέργεια θέλησα νὰ δῶ τί εἶναι.
Ἄλλὰ ὅταν πλησίασα, εἶδα μιὰ κρεμασμένη σανίδα μὲ χον-
τρὰ γράμματα:

Ο ΘΕΟΦΙΛΙΔΗΣ ΕΙΝΑΙ ΚΛΕΦΤΗΣ

Τὸ αἷμα ἀνέβηκε στὸ κεφάλι μου· τὰ μάτια μου θόλωσαν.
— Πάλι, πάλι τὰ ἵδια!

Συμφορά μου! "Ημουν κλέφτης; "Όχι. Εἶχα ἀδικήσει κανένα ἢ εἶχα κάνει κανένα ἄλλο κακό; "Όχι. Γιατί τότε συναντῶ στοὺς δρόμους καὶ ἐδῶ ἀκόμη πινακίδες μὲ τὶς λέξεις αὐτές; Γιατί, ἀφοῦ εἴλαι αὖθος; Γιατί;

"Ω, ἔὰν συνελάμβανα αὐτὴ τὴν στιγμὴν τὸ συκοφάντη, θὰ ἦταν τρομερὴ ἢ ἐκδίκησή μου. Τὸ μῆσος μου ἦταν φοβερό· ἔβραζα ὅλος...

Τὴν ὥρα ἐκείνη ἀπελπιστικὲς κραυγὲς ἔφτασαν στ' αὐτιά μου:

— Βοήθεια!... Βοήθεια!... "Ελεος!... Βοήθεια!...

Γυρίζω τὰ θολωμένα ἀπὸ τὰ δάκρυα μάτια μου καὶ βλέπω σὲ ἀπόσταση 100 μέτρων νὰ παλαιύῃ μέσα στὸ νερό ἓνας ἄνθρωπος.

Εὔτυχῶς ξέρω νὰ κολυμπῶ σὰν ψάρι καὶ ἥμουν βέβαιος, ὅτι θὰ τοῦ σώσω τὴν ζωὴν. Λησμόνησα τὴν δική μου στενογχώρια καὶ ἀπελπισία καὶ ἔτρεξα στὸ μέρος, ὅπου ἀγωνιζόταν νὰ σωθῇ ὁ δυστυχήσ· ἔβγαλα τὰ ρούχα μου καὶ ἔπεσα στὸ νερό. Καμιὰ ἄλλη σκέψη δὲν εἶχα, παρὰ πῶς νὰ σώσω ἔναν ἄνθρωπο.

Δὲν εἶχα προχωρήσει περισσότερο ἀπὸ δυὸ μέτρα καὶ ἀναγνώρισα τὸ συμμαθητή μου Μενεκράτη, ποὺ ἔξαφανιζόταν στὰ νερὰ τοῦ ποταμοῦ μὲ γοερὲς φωνές.

Γιὰ τὸ χαριτωμένο αὐτὸ πλάσμα λοιπὸν βυθίστηκα στὸ ποτάμι, τὸν ἔχθρό μου καὶ συκοφάντη μου;

Ναύ τὸ λέγω καὶ δὲ σᾶς κρύβω, ὅτι δὲ μετανόησα. "Επεσα νὰ τὸν σώσω, ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν ποὺ τὸν ἀναγνώρισα

καὶ εἶχα τὴν πεποίθηση, δτι τοῦ λόγου του εἶναι ὁ δράστης τῶν φαύλων πινακίδων στοὺς τούχους καὶ τὰ δέντρα.

Βυθίζομαι λοιπὸν στὸ νερὸν καὶ ἀρπάζω τὸ Μενεκράτη ἀπὸ τὸν τράχηλο. Αὐτὸς ὅμως κολλᾷει ἐπάνω μου σὰ στρείδι, ὅπως κολλοῦν ὅσοι πνίγονται· μὲν σφίγγει, μὲ παραλύει. Εἴχαμε βυθιστῆ καὶ οἱ δυὸς ἔως τὴν ἄμμο τοῦ βυθοῦ. Μάταια

ἀγωνίζομαι νὰ ἐλευθερωθῶ ἀπὸ τὴ θανατηφόρο ἀγκαλιά του. 'Ο ἀνόητος σφίγγεται δυνατώτερα ἐπάνω μου!

'Ἄλλὰ ἡ ἵκανότητά μου νὰ ἀντέχω μέσα στὸ νερὸν ἔχει καὶ δρια. "Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ καταφύγω σὲ δραστικώτερα φάρμακα. Μὲ τὸ ἀριστερό μου χέρι, ποὺ εἶχε μείνει ἐλεύθερο, τοῦ δίνω μία δυνατὴ γροθιὰ στὸν αὐχένα, ποὺ τοῦ ἀφαιρεῖ τὴ

δύναμι, γιὰ λίγα λεπτὰ τουλάχιστο, νὰ βλάψῃ καὶ μένα καὶ τὸν έαυτό του.

Μὲ μεγάλη προσπάθεια ἀνεβαίνω στὴν ἐπιφάνεια, φτάνω στὴν δύνη, ἀποθέτω στὰ μαλακὰ χόρτα τὸ πολύτιμο προϊὸν τῆς ἀλιείας μου. Φόρεσα γρήγορα τὰ ἐνδύματά μου καὶ σκεπτόμουν νὰ τὸν ἀφήσω μόνο του. Ὁ κλέφτης δὲν εἶναι σωστὸς νὰ εἶναι κοντὰ σὲ ἕνα ἔντιμο νέο, γιατὶ εἶναι κίνδυνος νὰ δυσφημήσῃ τὴν ὑπόληψή του μὲ τὴν παρουσία του!

Πίστευα, δτι γρήγορα θὰ ἀναλάμβανε τὶς αἰσθήσεις του· ὅσο γιὰ τὴ φροντίδα νὰ στεγνώσῃ καὶ νὰ ἀναλάβῃ τὶς δυνάμεις του, εὐχαρίστως θὰ τὴν ἀφηνα σὲ ἄλλους, γιατὶ δὲν ἥξερα ἀνθὰ ἤμουν πιὰ ἐπιμυητός. Ἀλλὰ ὁ Μενεκράτης ἔξακολουθοῦσε νὰ εἶναι λιπόθυμος. Ἡταν ἀνάγκη λοιπὸν νὰ τὸν ἐπαναφέρω στὴ ζωή.

Καὶ ὅμως η ὥρα τοῦ σχολείου πλησιάζει... Τί νὰ κάνω!

Τοῦ βγάζω γρήγορα γρήγορα τὰ φορέματα καὶ ἀρχίζω νὰ τοῦ κάνω τεχνητὴ ἀναπνοὴ καὶ ἐντριβές, ἀφοῦ, ἐννοεῖται, τὸν ἔβαλα πρῶτα μὲ τὸ κεφάλι πρὸς τὰ κάτω, νὰ βγάλῃ τὸ νερὸ ποὺ εἶχε πιεῖ. Σὲ λίγο ἀνοίγει τὰ μάτια του, μὲ ἀναγνώρισε καὶ εἶπε μὲ σιγανή φωνή :

— 'Εσύ! 'Εσύ εἶσαι, Θεοφιλίδη, ποὺ μοῦ ἔσωσες τὴ ζωή! "Α, τί ώρα!... Πόση χάρη σοῦ χρεωστῶ!...

Δὲν κρατήθηκα· δίχως νὰ τοῦ ἀπαντήσω, τοῦ δείχνω τὴ μιστητὴ σανίδα, ποὺ κυμάτιζε σχεδὸν ἐπάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια μας, καὶ ἔπειτα τὸν οὐρανὸν ψηλά.

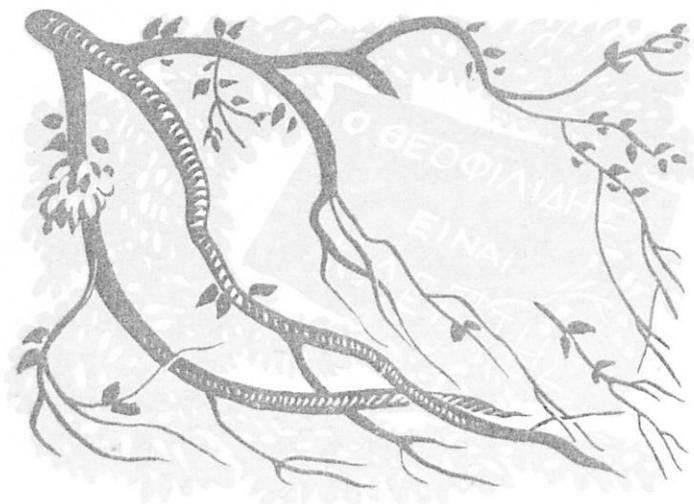
Δάκρυα καταβρέχουν τὸ πρόσωπό του.

— Συγχώρεσέ με, Θεοφιλίδη! Συγχώρεσέ με! Δὲ θὰ τὸ ξανακάνω. Μετανοῶ μὲ δᾶλη μους τὴν καρδιά· σοῦ τὸ δόρκείζομαι, δὲ θὰ ξαναγράψω, δ ἀνόητος, δ κακός.... "Ηθελα νὰ σὲ προσβάλω καὶ σὺ μοῦ ἔσωσες τὴ ζωή, τοῦ ἔχθροῦ σου, τοῦ συκο-

φάντη σου! Συγγάρεσέ με!... Σοῦ χρεωστῶ μεγάλη γάρη!
ἔλεγε.

—'Εγὼ δὲν ἔκανα τίποτε γιὰ σένα, γιὰ νὰ μοῦ χρεωστᾶς
γάρη, εἶπα· τὸν ἑαυτό μου εὐχαρίστησα· ἔκανα τὸ καθῆκον
μου.

(Διασκενὴ Ν. Α. Κοτοπούλου)

Ο ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΣ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Καλόκαρδοι στή δουλειά τους. Τού! Τού! Τού! άκουστηκε στήν ακρη τοῦ χωριοῦ ή σαλπιγγούλα τοῦ ἀγορικοῦ διανομέα.

Ο κύριος Βασίλης εἶναι τὸ κινητὸ ταχυδρομεῖο δέκα γωνιῶν. Παίρνει τὰ γράμματα, ποὺ ἔρχονται στὸ ταχυδρομεῖο τῆς παλιᾶς πρωτεύουσας τοῦ δήμου, τὰ βάζει στήν πέτσινη σάκκα του καὶ μὲ τὸ φαρδί του γιὰ σύντροφο καὶ βοηθὸ ξεκινᾶ γιὰ τὰ γύρω χωριά. Δίνει γράμματα σὲ ἀγαπημένους καὶ παίρνει γράμματα γιὰ ἀγαπημένους.

Τοιάντα χρόνια τώρα — ἄρχισε νέος καὶ ἔγινε γέρος — κάνει τήν ἴδια δουλειὰ μὲ τήν ἴδια καλὴ καρδιά. Πουθενὰ δὲν κάθεται πάντοτε εἶναι βιαστικός, γιὰ νὰ προφτάνῃ. Δουλεύει, μπορεῖ νὰ πῆ κανείς, σὰν τὸ χρονόμετρο φολδῆ. Εἶναι πάντα ύγιής, λέτε καὶ ἔχει κάνει σύμφωνο φιλίας μὲ τήν ἀρρώστια. Γνωρίζει μὲ τὸ ὄνομά τους ὅλους καὶ εἶναι φίλος ὅλων.

Άλλὰ τώρα, ποὺ εἶναι πόλεμος μὲ τοὺς Ιταλοὺς καὶ τοὺς Γερμανούς, μὲ λαχτάρα περιμένουν ὅλοι τὸν κύριο Βασίλη. Τὰ παλληκάρια εἶναι στὸ μέτωπο καὶ κάθε χωριὸ τὸν περιμένει μὲ ἀγωνία — καλή του ὥρα —, γιὰ νὰ μάθουν νέα ἀπὸ τὰ παιδιά τους καὶ νὰ στείλουν καὶ ἐκεῖνοι τὰ δικά τους.

Στὰ Λουσικὰ δ Γιάννης Δήμου εἶχει πολλὴ δουλειά. Μόλις είναι 11-12 χρόνων καὶ ὅμως πολλὰ λόγια δὲ λέει σὰν παιδί. Γράφει σιωπηλὸς τὰ γράμματα ἐκείνων ποὺ δὲν ξέρουν, στὰ παλληκάρια στὸ μέτωπο.

Τὸ γέροντος του δὲν είναι ἀκόμη συνηθισμένο νὰ γράφῃ συνεχῶς, ἀλλὰ τὰ καταφέρνει. Οἱ σπίθες τῶν ματιῶν του δείχνουν τὴν ἀδάμαστη θέλησή του νὰ ἔξυπηρετήσῃ τοὺς χωριανούς του. Σὲ κανένα δὲ λέει « δχι » ποτέ του πάντα « ναὶ » καὶ μὲ γαμόγελο. Τὴν ὥρα ποὺ γράφει, σκέψη ἀλλη δὲν ἔχει παρὰ νὰ πῆ στὸ γαρτὶ καθαρὰ καὶ ξάστερα τὶς σκέψεις τῶν ἄλλων.

Ἐκείνη τὴν μέρα ποὺ ἀκούστηκε ἡ μικρὴ σάλπιγγα, εἶχε πολλὴ δουλειά, κατὰ τὰ συνηθισμένα. Ἀπὸ τὸ πρώτῳ καθισμένος στὸ γραφεῖο του, ἔνα ξύλινο τραπέζι χωρὶς τραπεζομάνδηλο, γράφει, γράφει, γράφει. Στὸ ἔργο του δοκίμαζε ἵκανοποίηση· πρόσφερε καὶ αὐτὸς μία μικρὴ ὑπηρεσία στὴν πατρίδα, ἀδιάφορο ἂν δὲν ἦταν στὴν πρώτη γραμμῇ.

Τὸ γράμμα τῆς Μόσχως. "Ἐγραφε πιὰ τὸ τελευταῖο γράμμα. Ἡ Μόσχω Γιαννάκου, ἡ νεόπαντρη, ἔγραφε στὸν ἄντρα της, ποὺ είναι στὸ μέτωπο :

Κώστα μου,

Χάρηκα ἡ καημενούλα πολὺ μὲ τὸ γράμμα σου, καθὼς καὶ ἡ μάνα. Γιὰ μᾶς νὰ μὴ στενοχωρῆσαι, ποὺ εἴμαστε δυδγυναῖκες. Ἡ Μεγαλόχαρη μᾶς δίνει δύναμη. Μέρα καὶ νύχτα ἀνάβομε τὸ καντίλι της καὶ τὴν παρακαλοῦμε νὰ σὲ φυλάγη καὶ νὰ δώσῃ δ Θεὸς νὰ νικήσετε τοὺς Ἰταλούς...

Ἡ σαλπιγγούλα τοῦ ταχυδρόμου ἀκούστηκε τώρα πιὸ κοντά, ὅταν τὸ γράμμα τῆς Μόσχως ἦταν ἔτοιμο. Ὁ Γιάννης Δήμου ἔγραψε τὴ διεύθυνση καὶ ἔτοιμαζόταν νὰ τὸ κλείσῃ. Ἀλλὰ

η Μόσχω ἔκείνη τὴν στιγμὴν φάνηκε, ὅτι κάτι ἔζησε καὶ ἥθελε νὰ τὸ προσθέσῃ. Ἐβγαλε μὲ προσοχὴν ἔνα κλῶνο βασιλικὸν ἀπὸ τὴν τσέπη της, ἔκοψε δύο φύλλα του, τὰ ἔδωσε στὸ γραμματικὸν λέγοντας:

— Βάλε καὶ αὐτὰ μέσα στὸ γράμμα καὶ γράψε τοῦ Κώ-

στα μου: Σοῦ στέλνω καὶ δυὸ φύλλα βασιλικὸν νὰ μυρίζεσαι, γιὰ νὰ θυμᾶσαι τὸ σπιτάκι μας.

Τὸ πρόσωπο τῆς Μόσχως ἦταν τώρα κόκκινο ἀπὸ ντροπή, ἀλλὰ χαρούμενο. Ἡ ἀγράμματη ἔστελνε τὴν ἴδιοχειρην ὑπογραφήν της στὸν ἄνδρα της.

‘Ο κύριος Βασίλης, δταν ἔφτασε στὸ σπίτι τοῦ Δήμου, ἐκαλημέρωσε δὲ λους καὶ ὅλες. “Ανοιξε τὴ σάκκα του, μοίρασε τὰ γράμματα τῆς γειτονιᾶς σὲ γέρους καὶ γυναικες, ποὺ περίμεναν, καὶ πήρε δσα τοῦ παράδωσαν. Καλοδεξίματα καὶ κατευόδια συνόδευαν κάθε ἐπιστολὴ ἀπὸ τόσα στόματα καὶ τόσες ψυχές.

“Αλλαξε δυὸς θεομὰ λόγια μὲ τὸ Γιάννη Δήμου, τὸ μικρό του συνεργάτη στὸ μεγάλο ἔργο τους, ξαναγαιρέτησε μὲ τὴν καρδιά του καὶ συνέχισε τὸ δρόμο του.

“Αρχισε τότε δ μικρὸς γραμματικὸς νὰ διαβάζῃ ἕνα ἕνα τὰ γράμματα. Οἱ χωριανοί του δὲν εἶχαν μεταξύ τους μυστικά. “Ιδιες εἶχαν τὶς σκέψεις, ίδιες καὶ ἀπαράλλαχτες εἶχαν τὶς χαρὲς καὶ τὶς λαχτάρες.

“Οταν ἔφτανε σὲ κάθε γράμμα στὴ συνηθισμένη φράση : «.... Πὲς χαιρετίσματα σὲ δὲ λους, στὸν Μπάρμπα - Γιώτη, τὴ θειά - Βασιλική, τὴν Ντίνα...τόν...τόν...τήν...τήν...», τὰ δάκρυα πλημμύριζαν τὰ μάτια δὲν ἐκείνων, ποὺ ἄκουαν τὸ ὄνομά τους. “Ἐκλαιαν παραπονεμένα καὶ δσοι δὲν ἄκουαν, δπως ἔκλαιαν ἀπὸ χαρὰ κι ἐκεῖνοι, ποὺ λάβαιναν τὴν πολύτιμη ἐπιστολὴ.

Τὸ γράμμα τοῦ Γιάννη Σωστοὺς 6 μῆνες ὁ Γιάννης Δήμου σκυμμένος ἐπάνω στὸ μικρὸ τραπέζι γράφει καὶ διαβάζει γράμματα. Τὸ σχολεῖο τοῦ χωριοῦ δὲν ἐλειτούργησε, δπως κι δλα τὰ σχολεῖα τοῦ Κράτους. Αὐτὸς δμως δὲν ἔμεινε ἀργός. Στέλνει καημοὺς καὶ χαρές, διαβάζει λαχτάρες καὶ πόθους.

Στοὺς 6 μῆνες τελείωσε δ πόλεμος· τὰ παλληκάρια γύρισαν στὸ χωριό. Τὰ σπίτια ἀνοιξαν, ἀλλὰ ἔλειπαν οἱ χαρές. ‘Ο βραχνὰς τῶν κατακτητῶν ἐβάραινε στὰ στήθη τῶν Έλλήνων.

⁷ Ήρθε δμως κάποτε ή εύλογημένη ἔλευθερία καὶ τὸ χωριὸν ἀνέπνευσε, δπως ὅλη ἡ Ἑλλάδα. Μαζί της ἄνοιξαν καὶ οἱ θύραις τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἀρχισαν νὰ ἔρχωνται τὰ πρῶτα μηνύματα ἀπὸ τοὺς ξενιτεμένους. Καὶ τὰ γράμματα ἀκολούθησαν δέματα καὶ δολλάρια.

Οἱ γυμνοὶ ντύθηκαν καὶ οἱ ξυπόλυτοι ποδέθηκαν. Καὶ δ Γιάννης Δήμου, ἔφηβος πιά; γράφει κάθη μέρα γιὰ δσους δὲν ξέρουν γράμματα. Εἶχε ἀναγνωριστῇ ὡς ἐπίσημος γραμματικὸς τοῦ χωριοῦ.

Ἐνα πρωὶ παράδωσε στὸν κὺρο - Βασίλη κι ἔνα δικό του γράμμα γιὰ τὸ θεῖο του, ποὺ ἔμενε στὴν Καλιφόρνια. Τί ἔγραφε; τί τάχα νὰ γύρευε; Κανένας δὲν ἤξερε τὸ μυστικό του.

Τρεῖς μῆνες ἀργότερα δ κύρο - Βασίλης ἔπαιρνε ἔνα δέμα ἀπὸ τὴν Ἀμερική. Παραξενεύτηκε· δὲν εἶχε κανένα ἔκει, οὔτε συγγενῆ οὔτε φύλο. Ποιός λοιπὸν τὸν θυμήθηκε;

Δὲν εἶναι δικό μου τὸ δέμα, ἐσκέφθηκε. Θὰ εἶναι γιὰ κάποιον ἄλλο, ίσως γιὰ κανέναν ἀγράμματο, καὶ τὸ ἔστειλαν γιὰ ἀσφάλεια σὲ μένα νὰ τὸ δώσω.

Τὸ ἄνοιξε μὲ προσοχή. Ἐπάνω ἐπάνω ἦταν μία ἐπιστολὴ σὲ ἀνοιχτὸ φάκελλο. Ἐβαλε τὰ γυαλιά του καὶ διάβασε:

⁷Αγαπητέ μας κύρο - Βασίλη,

‘Ο Γιάννης Δήμου μᾶς ἔγραψε γιὰ σένα καὶ μάθαμε πόσα κρύα καὶ βροχὲς καὶ βάσανα πέρασες καὶ περνᾶς, γιὰ νὰ πηγαίνης ταχτικὰ τὰ γράμματα στὸ χωριό μας, τὰ ἀγαπημένα μας Λουσικά. Σοῦ στέλνομε λοιπὸν ὅλοι οἱ χωριανοί, ὅσοι εἴμαστε ἐδῶ, τὸ μικρὸ αὐτὸ δῦρο, γιὰ νὰ θυμᾶσαι καὶ μᾶς τοὺς Λουσικιῶτες, ποὺ ἀγαποῦμε τὸν καλὸ κύρο - Βασίλη... Μὲ τὸ ἄλλο ταχυδρομεῖο θὰ σοῦ στείλωμε καὶ ἔνα δέμα γιὰ τὴν οἰκογένειά σου...’

‘Ο Πρόεδρος τοῦ Συλλόγου...

‘Ο κύρος - Βασίλης τὰ ἔχασε. ”Έκανε τὸ σταυρό του καὶ εἶπε:
—”Α ! τὸ καλὸ παιδί. ”Α ! τοὺς καλοὺς Λουσικιῶτες.

Τὴν ἄλλη μέρα πέρασε ὁ κύρος - Βασίλης καὶ ἀπὸ τὰ Λουσικά γιὰ τὴ συνηθισμένη διανομὴ τῶν ἐπιστολῶν ἀλλὰ ἡταν ἀγνώριστος, σωστὸς Ἀμερικανὸς ἀπὸ τὸ κεφάλι ἔως τὰ πόδια, μὲ τὴν δλοκαίνουσιγη φορεσιὰ καὶ τὰ ὑψηλὰ ὑποδήματα. ‘Ο ταχυδρόμος ὅμως καμάρωνε περισσότερο τὴ δερμάτινη σάκκα του μὲ 4 διαμερισματάκια.

“Οταν ἔφτασε στὸ σπίτι τοῦ Δήμου, ἀγκάλιασε τὸ Γιάννη καὶ τὸν φίλησε δακούσμενος λέγοντας:

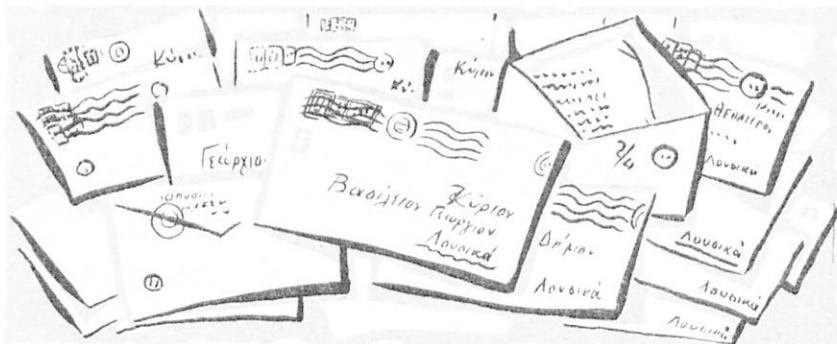
— Παιδί μου, ἐσὺ σκέφτηκες μένα τὸ γεροκουρελή. ‘Ο Θεὸς νὰ δώσῃ νὰ προκόψῃς· ἔχεις μεγάλη καρδιά!

‘Ο Γιάννης δὲν εἶπε τίποτε· ἀλλὰ στὰ μάτια του κύλησαν θεομὰ δάκρυα ἀπὸ χαρά.

Καὶ ὅταν ρωτούσαν τὸν κύρος - Βασίλη, ἐκεῖ ποὺ μοίραζε τὰ γράμματα στὰ ἄλλα χωριά, ποὺ βρῆκε τὴν ὥραια φορεσιά, ἀπαντοῦσε μὲ χαμόγελο.

— Τί νομίζετε ! ἔχω καὶ ἔγὼ θεῖο, ὅχι ὅμως στὴν Ἀμερική, ἀλλὰ ἐδῶ. Είναι ὁ μικρὸς καὶ καλόκαρδος φίλος μου Γιάννης Δήμου ἀπὸ τὰ Λουσικά, ὁ γράμματικὸς τοῦ χωριοῦ!

N. A. Κοντόπουλος

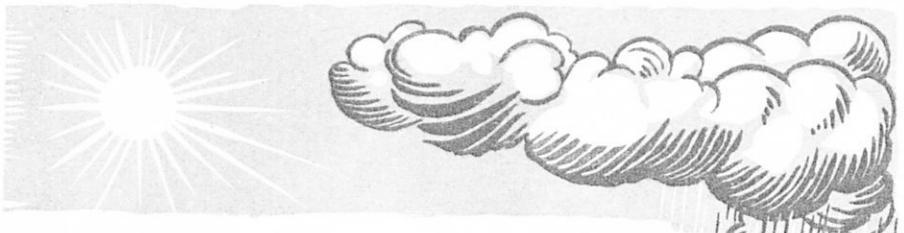

O I X O R P I A N O I

"Ολοι μας γνωριζόμαστε άπο άνηλικα παιδιά·
μὲ τὸ μικρό του τ' ὄνομα δὲν εἶνας τὸν ἄλλον κράζει.
Στὰ μυστικά μας δὲν μπορεῖ νὰ βάλουμε κλειδιά,
ξέρει δὲν καθένας στ' ἄλλουνοῦ τὰ μάτια νὰ διαβάζῃ.

Σὰν ὅπως τὰ τρεχούμενα μοιράζουμε νερά
καὶ τὰ σπαρτά ποτίζουμε καθείς μὲ τὴν ἀράδα,
ἔτσι τὶς μοιραζόμαστε καὶ θλίψη καὶ χαρά,
γιὰ βρέχει σ' ὅλο τὸ χωριό, γιὰ σ' ὅλο εἶναι λιακάδα !

Γάμος; Ἀστράφτει ἀπὸ χαρὰ καὶ γέλιο τὸ χωριὸ
κι ἀντιλαλεῖ τὸ νυφικὸ τραγούνδι πέρα ώς πέρα.
Θάνατος; Ὅλοι θλιβεροί· κι ἀπ' τὸ καμπαναριό
κατάμαυρο ἡ καμπάνα μας τὸν βάφει τὸν ἀγέρα.

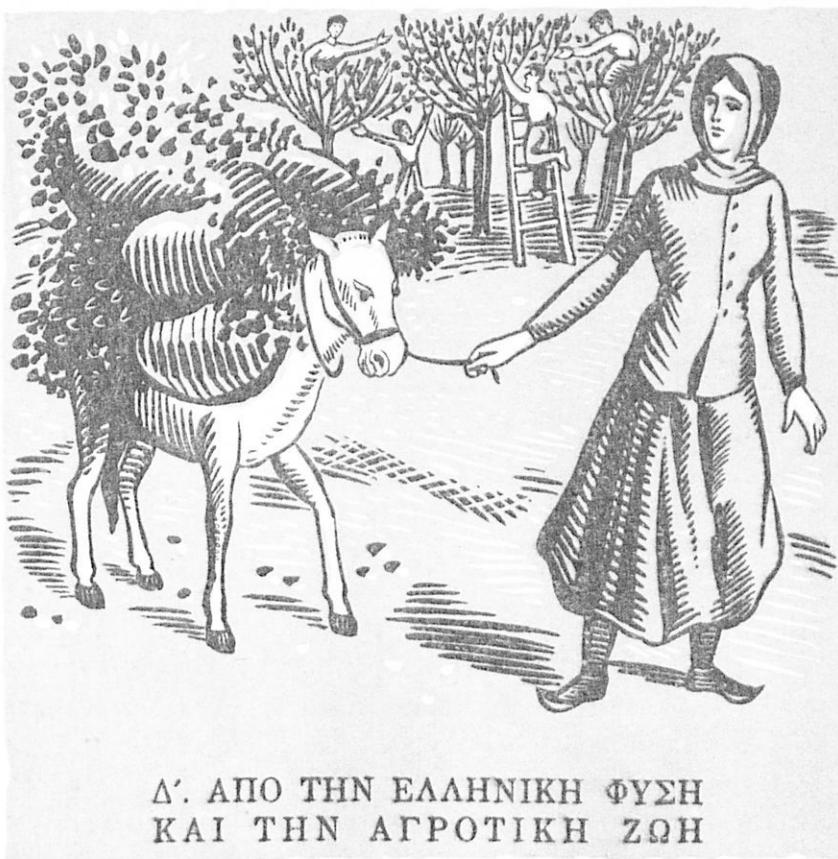
Διάπλατα τὶς ἔξωπορτες ἡ καλωσύνη ἀνοῖ
καὶ στὸ παλάτι τοῦ τρανοῦ καὶ στοῦ φτωχοῦ
[τὴν τρούπα·
κι δποιος περάση κι δποιος μπῆ, γιορτὴ-καθημερνή,
θὰ βρῆ στρωμένο καναπέ, θὰ βρῆ γλυκὸ στὴν κούπα.

Χώρια ἀπ' τὶς ἔγνοιες τῆς ζωῆς, τοὺς χάρους τοὺς
[πικρούς,
μεσ' στὶς καρδιές μας ἔχομε παντοτινὸν Ἀπρύῃ,
κι δσες τσουκνίδες βγαίνουνε μονάχες στοὺς ἀγρούς,
ἐκεὶ ἔεμοναχιάζονται πνιχτὲς στὸ χαμοκῆλι....

« Πρωινὸ ξεκίνημα »

Γεώργιος Αθάνας

Δ'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΥΣΗ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΖΩΗ

ΟΙ ΜΕΤΑΞΟΣΚΩΛΙΚΕΣ

Βρισκόμαστε στήν άρχη τοῦ Μαίου. Ή μικρὴ κοιλάδα, ἡ κατάφυτη ἀπὸ μουριὲς κι ἄλλα ὄπωροφόρα δέντρα, ἔχει ξωηρὴ κίνηση. Νομίζει κανείς, πώς ἔχει γύρω του μιὰ μεγάλη μυρμηγκοφωλιά.

“Αντρες, γυναικες και παιδιὰ ἀνεβασμένοι στὰ δέντρα μα-

ζεύουν τὰ μουρόφυλλα τὶς πρωινὲς καὶ τὶς ἀπογευματινὲς ὅρες, γιατὶ δὲν πρέπει νὰ είναι οὕτε δροσισμένα ἀπὸ τὴν νύχτα οὕτε ζεσταμένα ἀπὸ τὸ μεσημέρι. Ἄλλοι ὀδηγοῦν τ' ἄλογα φορτωμένα μὲ τὰ μουρόφυλλα μέσα σὲ σακκιὰ γιὰ τὸ χωριό, ποὺ βρίσκεται στοὺς πρόποδες τοῦ βουνοῦ. Τὰ παιδιὰ ἀρπάζουν τὴν εὐκαιρία ν' ἀνεβοῦν καὶ σὲ κάποιαν ἀγριομονιά, γιὰ νὰ φᾶν τὰ νοστιμώτατα μοῦρα τῆς. Οἱ μητέρες πολλὲς φορὲς τοὺς φωνάζουν νὰ μὴν παραφᾶν, γιατὶ θὰ γαλάσουν τὸ στομάχι τους. Καὶ τὸ τραγούδι ἀκούεται γαρούμενο, χωρὶς ἡ ἐργασία νὰ σταματάῃ οὕτε στιγμή.

Μέσα στὰ σπίτια δὲ βρίσκουν ήσυχία. Μόλις κατορθώνουν καὶ κοιμοῦνται λίγες ώρες τὴν νύχτα. Τὰ κουκούλια είναι τώρα «τῆς μεγάλης», ἔχουν δηλαδὴ ἀλλάξει τὸ τέταρτο καὶ τελευταῖο πουκάμισό τους. Ἀπὸ μικροσκοπικὰ μαμούδάκια, ποὺ πρωτοβγῆκαν ἀπὸ τὸν κουκούλοσπορο, είναι τώρα κάτι σκουλήκια σχεδὸν σὰν τὸ μικρὸ δάχτυλο τοῦ χεριοῦ. Κάθε ὀκταήμερο ἀλλαζαν κι ἀπὸ ἕνα πουκάμισό τους. Κι ἔτσι ἀπὸ μαμούδι ἔγιναν ἀσπράδι, δευτεράκι, τριτάκι, καὶ τώρα «τῆς μεγάλης». Στὴν ἀρχὴ μόνη ἡ γιαγιὰ ἐπαρκοῦσε νὰ μαζεύῃ τὰ μπουμπούκια καὶ νὰ τρέψῃ τὰ λίγα «καρτέλια», ὅπου είλαν βάλει τὸ μαμούδι. Σιγὰ σιγὰ ὅμως στήθηκαν οἱ «καλαμωτές», λίγες στὴν ἀρχὴ, ἐφτὰ τώρα γιὰ τὸ κάθε κουτὶ τὸν κουκούλοσπορο τῶν 25 γραμμαρίων.

Μερικὲς πολύμελεις οἰκογένειες τρέφουν καὶ πέντε καὶ ἔπτὰ κουτιὰ κουκούλοσπορο. Ἐχουν δηλαδὴ στήσει τριάντα πέντε ἢ σαράντα ἐννέα καλαμωτές. Καὶ γιὰ τὸ κάθε κουτὶ χρειάζονται ἑφτακάσιες ὡς ὀχτακάσιες ὀκάδες μουρόφυλλα. Κι ἀπὸ αὐτὰ οἱ πεντακάσιες καὶ ἑξακάσιες ὀκάδες θὰ ξοδευτοῦν τὸ τελευταῖο ὀκταήμερο. Ἐχουν δίκιο λοιπὸν οἱ κουκουλοτρόφοι νὰ λένε, πὼς «δὲν ἀδειάζουν νὰ φᾶνε ψωμέ». Μάζεμα

τῶν φύλλων, τέσσερα ταῖσματα τὸ εἰκοσιτετράριζο, διατήρηση τῆς καθαριότητας καὶ τῆς σταθερῆς θερμοκρασίας, τοὺς ἀπασχολοῦν ὅλη τὴ μέρα, πολλὲς ὕδρες τῇ νύχτᾳ.

"Αν σὲ καμὰ οἰκογένεια δὲν προσέχουν τὸ κουκούλι εἴτε ἀπὸ τεμπελιὰ εἴτε ἀπὸ ἄγνοια, πᾶν οἱ κόποι τους ζαμένοι. "Αν δὲν τὰ ἀραιώσουν ἀρκετὰ ἢ ἂν δὲ βγάλουν τὴν «ἀφουσιά», τὰ ὑπολείμματα δηλαδὴ τῆς τροφῆς τους, ξαφνικὰ τὰ βλέπουν νὰ ἀδιαθετοῦν καὶ σὲ λίγο νὰ κιτρινίζουν καὶ νὰ ψοφοῦν. "Αλλοίμονο στὴ νοικοκυρά, ποὺ θὰ ταΐσῃ τὸ κουκούλι τῆς μὲ νοτισμένα ἢ ἀναμμένα φύλλα. "Αν εἶναι δὲ καιρὸς ἀκατάστατος, μὲ τὸ κρύο πρέπει ν' ἀνάβῃ τὸ τζάκι καὶ νὰ θερμαίνη τὸ σπίτι, μὲ τὴ ζέστη πρέπει ν' ἀνοίγουν τὰ παράθυρα. "Αν εἶναι καλὸς δὲ καιρός, τότε εἶναι πιὸ ἀσφαλισμένη ἡ κουκουλοπαραγωγή.

Οἱ χωριάτες ἔχουν καὶ τὰ προγνωστικά τους γιὰ τὰ κουκούλια. Προσέχουν τὸν καιρὸν ἄλλοι τοῦ Εὐαγγελισμοῦ κι ἄλλοι τὴ Μεγάλη Παρασκευή. "Αν εἶναι ξαστεριὰ ἢ ἂν ταξιδεύουν τὰ σύννεφα στὸν οὐρανό, τὰ κουκούλια θὰ φᾶνε ὅλα τὰ φύλλα κι οἱ ἄνθρωποι θὰ τρέχουν σὺν τὰ σύννεφα νὰ τὰ μαζεύουν. Θὰ ἔχουν δηλαδὴ καλὴ κουκουλοπαραγωγή. "Αν διως εἶναι τὰ σύννεφα ἀκίνητα ἢ ἂν βρέχῃ, τὰ φύλλα θὰ μείνουν ἀφάγωτα κι οἱ ἄνθρωποι δὲ θὰ τρέχουν νὰ τὰ μαζέψουν. Θὰ ἔχουν δηλαδὴ κακὴ παραγωγή.

"Απὸ ἀρχετές μέρες ἔχουν μαζέψει ἀπὸ τὸ λόγγο τὸ «κλαδί», ἔνα εἶδος θυμαριοῦ. Τὸ ξέραναν, τίναξαν τὰ ξερά του φύλλα καὶ στοιβαγμένο τὸ ἔχουν ἔτοιμο γιὰ τὸ «κλάδωμα», ποὺ θὰ γίνη στὸ τέλος τοῦ ὁκταημέρου. Τότε θὰ τὸ βάλουν σὲ σταυρωτές σειρὲς ἀπὸ τὴ μὰ καλαμιωτὴ ώς τὴν ἄλλη, καθὼς εἶναι τοποθετημένες ἐπανωτὰ στὴ «στασιά». Τὰ σκουλίκια θὰ ἔχουν γίνει «μεταξάδες», δὲ θὰ ἔχουν πιὰ ὄρεξη γιὰ

φαῖκαὶ θ' ἀναζητοῦν θέση, γιὰ νὰ πλέξουν τὰ κουκούλια τους.

“Οταν ἀποτελειώσῃ τὸ «κλάδωμα», θὰ βάλουν αὐγὰ στὶς καλαμωτὲς καὶ θὰ φέξουν χαλίκια στὰ κεραμίδια. Αὐτὰ σημαίνουν, πῶς εὑχονται οἱ κουκουλοτρόφοι νὰ γίνουν τὰ κουκούλια μεγάλα σὰν αὐγὰ καὶ νὰ τρέξουν οἱ «μεταξάδες» νὰ ἀνέβουν στὸ κλαδί, δπως τρέχουν τὰ κατσίκια νὰ βοσκήσουν, δταν τὰ πετροβολήσῃ ὁ βοσκός. Γιατί, ἐνῶ πᾶνε δλα καλὰ ὡς

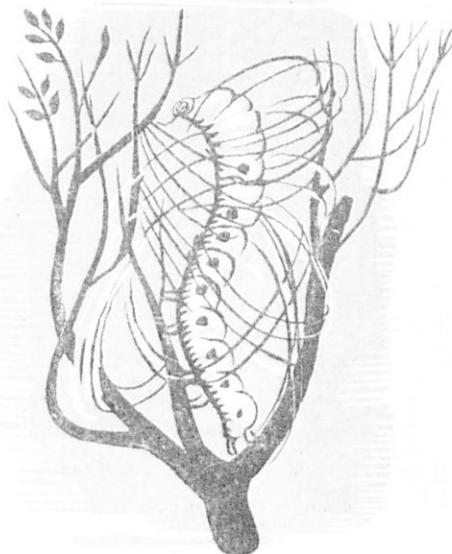
αὐτὴ τὴν ὥρα, καμιὰ φορὰ δυστυχῶς ἀρρωσταίνουν ξαφνικὰ οἱ «μεταξάδες» καὶ πᾶν κόποι κι ἔξοδα χαμένα.

Τί χαρὰ στὰ σπίτια καὶ σὲ ὅλο τὸ χωριό, δταν εἶναι πετυχημένα τὰ κουκούλια κι ἔρθη τὸ τρύγημα δέκα πέντε μέρες ἔπειτα ἀπὸ τὸ κλάδωμα. Τὴ μιὰ μέρα στὸ ἔνα σπίτι, τὴν ἄλλη στὸ ἄλλο, γέλια καὶ τραγούδια συνοδεύουν τὴν εύχαριστη καὶ ξεκούραστη τώρα ἐργασία τοῦ τρυγίματος. Οἱ νοικοκυραῖοι λογαριάζουν πόσες ὀκάδες θὰ πουλήσουν καὶ πόσα χρή-

ματα θὰ εἰσπράξουν. Οἱ νοικοκυρὲς σκέπτονται πόσες ὁργυὶς κουκουλάρικο ἥ μεταξωτὸ θὰ ὑφάνουν. Μικροὶ καὶ μεγάλοι θὰ φορέσουν ὠραῖα καλοκαιρινὰ ροῦχα καὶ τὰ κορίτσια θὰ φτιάξουν ὠραῖα σεντόνια κι ἐργόχειρα μὲ τὸ μετοξωτὸ πανί.

Πολλὰ χωρὶα τῆς Δυτικῆς Θράκης καὶ τῆς Πελοποννήσου ἔχουν τὰ κουκούλια γιὰ τὸ σπουδαιότερο εἰσόδημά τους. Καὶ στὴν Ἀθήνα ἀπὸ ἀρκετὰ χρόνια ἔχουν γίνει μερικὰ ἐργοστάσια μεταξωτῶν, ποὺ τὰ θαυμάζουν κι οἱ ἔνοι γιὰ τὴ στερεότητα καὶ τοὺς θαυμάσιους χρωματισμούς τους. Πολλοὶ Εὐρωπαῖοι κι Ἀμερικανοὶ περιηγηταί, δταν γυρίζουν στὶς πατρίδες τους, ἀγοράζουν Ἑλληνικὰ μεταξωτά. Τελευταῖα ἀρχισαν νὰ λειτουργοῦν στὴν πατρίδα μας καὶ σηροτροφικὲς σχολές, ὅπου μπορεῖ κανεὶς νὰ μάθῃ πῶς νὰ καλλιεργῇ ἐπιστημονικὰ τὰ κουκούλια. Κι ὅσοι κουκουλοτρόφοι φοιτοῦν σὲ τέτοιες σχολές εἶναι πιὸ ἀσφαλισμένοι, πῶς θὰ κερδίζουν κάπιε χρόνο περισσότερα χρήματα.

Γεώργιος Καλαματιανός

ΜΙΑ ΘΑΥΜΑΣΤΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Ἐργάτιδες. Εἴδατε ποτέ σας κυψέλη μὲ μέλισσες; Ἀκούσατε τὸ χαριτωμένο βόμβο τους; Τίς εἴδατε νὰ πηγαινοέρχωνται ἀκούραστες; Γευτήκατε τὸ προϊὸν τῆς ἐργασίας τους, ποὺ εἶναι γλυκὸ καὶ ἀρωματικό; Γνωρίζετε, ὅτι ὅλος αὐτὸς δικόσμος, ἡγεμόνας καὶ ἐργάτες, εἶναι ὅλοι γυναῖκες; Μάλιστα, γυναῖκες, ἐκτὸς τῶν ἀεργων κηφήνων!

Πρωὶ πρωὶ οἱ ἐργάτιδες, 80-100 χιλιάδες ἀπὸ κάθε γόνιμη κυψέλη, χωρὶς καμιὰ προσταγὴ ἀνωτέρου, χωρὶς ἀγου-

ροξυπνήματα καὶ φωνές, θὰ βγοῦν στὸ ἔργο· μαζεύουν ἀπὸ τὰ ἄνθη τὴ γύρη νὰ κάμουν τὶς κερῆθρες, τοὺς χυμοὺς νὰ κάμουν τὸ μέλι.

Γρίες ἀκόμη, μὲ φτερὰ σκισμένα καὶ σῶμα μαδημένο, ἔργαζονται μόνο διάνατος σταματᾶ τὴν ἐργασία, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἔρχεται ἵαφνικός, χωρὶς ἀρρώστιες, χωρὶς πόνους, χωρὶς βάσανα, ὅπως ἔρχεται σὲ δλους τοὺς δικαίους.

Ἡ ἐργασία τους ἔχει μεθοδικότητα καὶ τάξη. Ἀνάλογα μὲ τὴν ἡλικία τους καὶ τὴν πείρα τους ἔργαζεται ἡ κάθημε μιά. Οἱ μικρὲς καὶ ἀνήλικες ἀναλαμβάνουν τὴν καθαριότητα τοῦ σπιτιοῦ καὶ τὴν ἀνατροφὴν τῶν παιδιῶν. Ἐπειτα, μόλις μεγαλώσουν λίγο, θὰ φέρουν νερό, κατόπι γύρη, καὶ τέλος οἱ πολύπειρες τὸ μέλι. Ἀλλὰ καὶ πόσες πεθαίνουν τὴν ὕδρα τοῦ καθήκοντος! Ἀλλες τὶς τῷων τὰ πουλιά, ποὺ τὶς βρίσκουν πολὺ νόστιμες, ἀλλες θανατώνει ἡ κακοκαιρία καὶ ἡ βροχή, ἐνῶ πετοῦν οἱ καημένες νὰ συλλέξουν τὰ πολύτιμα ὑλικά τους.

Ἡ κυψέλη μὲ τὶς κερῆθρες ἀλπ. εἶναι θαῦμα σοφῶν ὑπολογισμῶν, ποὺ μόνο πολὺ σοφοὶ ἀρχιτέκτονες καὶ μηχανικοὶ μποροῦν νὰ σχεδιάσουν. Ἀλλὰ ποὺν γτίσουν, θὰ κάμουν μὰ γενικὴ καθαριότητα, ποὺ θὰ τὴν ἔγγλευε καὶ ἡ καλύτερη νοικοκυρά. Θὰ σκουπίσουν τὸ πάτωμα, θὰ πετάξουν δηλαδὴ ἔξω, τὸ ἔνα κατόπιν τοῦ ἄλλου, φτερά, ἔνλαράκια, χώματα, ἄμμο, ψόφια ἢ ζωντανὰ ζωύφια. Ἀνθρώπινο σπίτι μπορεῖ νὰ είναι ἀκάθαρτο, κυψέλη ποτέ!

Ἄν τύχῃ καὶ δὲν τοὺς φανῇ κατάλληλο τὸ ἔδαφος, τότε θὰ τὸ στρώσουν μὲ ἔνα παχὺ στρῶμα ἀπὸ κερί, ποὺ θὰ γοησιμεύσῃ ὡς ἀπομονωτικό, γιὰ ν' ἀσφαλιστοῦν, καὶ τότε θὰ οἰκοδομήσουν.

Τὸ γτίσιμο καὶ ἡ διαιρεση τοῦ σπιτιοῦ θὰ γίνουν σύμφω-

να μὲ τὶς ἀνάγκες, ποὺ ἔχουν, καὶ τὰ πρόσωπα, ποὺ θὰ διαμείνουν. Ξεχωριστοὶ βασιλικοὶ θάλαμοι γιὰ τὸν ἄρχοντα τῆς κυψέλης, θάλαμοι γιὰ τὶς βασιλοπούλες, θάλαμοι γιὰ τὰ παιδιά, χωριστὰ γιὰ τὰ ἀρσενικά, χωριστὰ γιὰ τὰ θηλυκά, θάλαμοι γιὰ τὶς ἐργάτιδες. Μήπως λησμονήσαμε τίποτε; "Α, ναὶ τὶς ἀποθῆκες τοῦ σπιτιοῦ. Μὴν ἀνησυχῆτε δύμως· ἔχει προβλέψει δι μηχανικὸς καὶ γι' αὐτές, ποὺ θὰ χτιστοῦν!"

"Ολες οἱ πράξεις τους σὲ ἔνα μόνο σκοπὸν ἀποβλέπουν, πῶς δηλαδὴ θὰ ἔξυπηρετήσουν καλύτερα τὴν κοινωνία τους, τὴν πατρίδα τους. Χάριν αὐτῶν θυσιάζονται καὶ θυσιάζουν τὰ πάντα.

"Αν π.χ. κανένα ζῶο, ποντικός, σαλίγκαρος κλπ. μπῆ στὴν κυψέλη, καὶ ἀν οἱ θυσίες εἰναι μεγάλες, δι παρείσακτος ὅπωσδήποτε θὰ φονευθῇ. Ἀλλὰ τί θὰ γίνη ἔνα τόσο μεγάλο σῶμα, ποὺ δὲν μποροῦν νὰ τὸ ἀπορρίψουν; Ἀπλούστατα τὸ τυλίγουν μὲ ἔνα παχὺ κάλυμμα ἀπὸ κερί, γιὰ νὰ μὴ φέρῃ ἀρρώστιες μὲ τὴν ἀποσύνθεσή του!

"Η Σπαρτιατικὴ πολιτεία, ὅπως ξέρουμε, ηθελε στρατιῶτες, γιὰ νὰ υπηρετήσουν τὴν πατρίδα, καὶ γι' αὐτὸ τοὺς ἀνικάνους τοὺς ἔριχνε στὸ βάραθρο. Η κοινωνία τῶν μελισσῶν ἀπαιτεῖ νὰ ἐργάζωνται ὅλοι γιὰ τὴν κοινὴ εὐτυχία· γι' αὐτὸ — ποιός ξέρει μὲ πόση λύπη τους! — δὲν τρέφουν αἴσθημα οἴκτου γιὰ τοὺς ἀγοράστους στὴν ἀδελφότητά τους. "Ετσι βλέπομε, ὅταν μιὰ μέλισσα γεννηθῇ ἀνύκανη γιὰ ἐργασία ἢ πληγωθῆ βαριά, νὰ ἔχουν τὴ μεγάλη σκληρότητα, τὴ δικαιολογημένη ἀπὸ τοὺς νόμους τους, νὰ τὴ φίχουν ἔξω ἀπὸ τὴν κυψέλη νὰ πεθάνῃ. Τὴν ἵδια τύχη ᔹχουν καὶ οἱ ὀκνηροὶ κηφῆνες σὲ ἐποχὴ πείνας.

Καὶ δύμως οἱ σκληρὲς μέλισσες πρὸς τοὺς ἀγοράστους τῆς

ζωῆς, εἶναι πολὺ στοργικές γιὰ τοὺς ἔργαζομένους, ποὺ εἶναι χρήσιμοι στὴν κοινωνία. Ἐὰν π.χ. συλληφθῇ μιὰ μέλισσα ἀπὸ ἔντομο ἢ τὴν ἀπειλῆ κάποιος κίνδυνος, θὰ τρέξουν ὅλες νὰ τὴ βοηθήσουν. Χωρὶς νὰ συλλογιστοῦν τὸ δικό τους κίνδυνο, χύνονται ἐπάνω στὸν ἔχθρο, μὲ θυσία τῆς δικῆς τους ζωῆς, νὰ σώσουν τὴ συνεργάτιδά τους.

Μὲ τὸν ἕδιο φανατισμὸ καὶ αὐτοθυσία θὰ τρέξουν ὅλες ἀπὸ κάθε μακρινὸ ἄνθος, νὰ ὑπερασπίσουν τὴν κυψέλη, ὅταν κινδυνεύῃ. "Αλλες θὰ θυσιάσουν τὴ ζωή τους, θὰ χτυπηθοῦν, θὰ κεντρώσουν, θὰ πεθάνουν" εἶναι οἱ στρατιῶτες τῆς μικρῆς πατρίδας τους· ἄλλες θὰ μποῦν μέσα, θὰ γεμίσουν τὸ στομάχι τους μὲ μέλι, γιὰ νὰ τὸ γλιτώσουν ἀπὸ τὸν ἔχθρο· εἶναι οἱ ἀποθηκάριοι, οἱ φύλακες τῶν ἀγαθῶν.

Τὸ ἕδιο δὲν κάνουν τάχα καὶ οἱ ἄνθρωποι σὲ παρόμοιες περιστάσεις; "Αλλοι πολεμοῦν στὸ μέτωπο ὡς στρατιῶτες, καὶ ἄλλοι, οἱ ἄμαχοι, φροντίζουν στὰ μετόπισθεν γιὰ τὴν παραγωγὴ τῶν ἀγαθῶν.

"Ολοι ὅμως ξέρομε, ὅτι οἱ ἄνθρωποι συνεννοοῦνται μεταξύ τους στὶς δύσκολες αὐτὲς στιγμὲς μὲ τὸ ορδιόφωνο, τὸν τηλέγραφο, τὶς καμπάνες τῶν ἐκκλησιῶν, τὶς ἐφημερίδες, καὶ σπεύδουν στὸν κίνδυνο τῆς πατρίδος. Ἀλλὰ πῶς συνεννοοῦνται οἱ μέλισσες; Αὐτὸς εἶναι ἔνα μυστήριο, ποὺ οἱ σοφοὶ ἀκόμη δὲν τὸ ἔλυσαν· τὰ παραδείγματα ὅμως, ποὺ εἰδαμε, καὶ ἀπειρα ἄλλα, βεβαιώνουν, ὅτι καὶ γιὰ τὰ δυσάρεστα καὶ γιὰ τὰ εὐχάριστα νέα οἱ μέλισσες ἔχουν τὸ δικό τους τηλέγραφο, ἀλάνθαστο καὶ ταχύτατο.

'Η βασίλισσα. Ή κοινωνία τῶν μελισσῶν εἶναι μητριαρχική, ὅπως τὰ παλιὰ τὰ χρόνια ἦταν μιὰ πολιτεία τῶν

Λοικῶν. Δηλαδὴ σ' ἔκείνη, τὴν παλιά, κυβερνοῦσαν οἱ μητέρες, οἱ γυναικες, σ' αὐτὴ τῶν μελισσῶν κυβερνᾶ ἡ γυναικα, μιὰ μόνο, ἡ μητέρα. Ὁ λαὸς τὴν λέει Μάνα, ἡ ἐπιστήμη βασίλισσα.

Ἡ βασίλισσα εἶναι ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀκμῆς σὲ μιὰ κυψέλῃ. Σὲ μιὰ μόνο μέρα τὴν ἄνοιξη μπορεῖ νὰ γεννήσῃ 4 γιλιάδες αύγα. "Αν τὰ ζυγίσωμε, τὸ βάρος τους εἶναι δυὸς καὶ τρεῖς φορές μεγαλύτερο ἀπὸ τὴν μητέρα, ποὺ τὰ γέννησε. Καὶ ἀκόμη εἶναι ἡ μόνη μάνα ἀπὸ δύο τὸ ζωικὸ βασίλειο, ποὺ ξέρει τί παιδιά θὰ κάνη, καὶ γι' αὐτὸς σὲ ἄλλο μέρος γεννᾶ τὰ θηλυκὰ καὶ σὲ ἄλλο τὰ ἀρσενικά !

Χωρὶς τὴν βασίλισσα τὸ μελίσσι δὲν μπορεῖ νὰ ξήσῃ. Σκορπίζεται καὶ χάνεται, δύπος οἱ λαὸι χωρὶς ἄξιο ἀρχηγό. Καὶ ὅταν τὴν χάσουν, οἱ θρῆνοι τῶν μελισσῶν εἶναι τόσο πολλοί, ποὺ εἶναι ἀδύνατο νὰ μὴ συγκινήσουν καὶ σκληρὸς ἀνθρώπος ἀκόμη. Οἱ θρῆνοι τους εἶναι ἵσοι μὲ τῶν παιδιῶν, ποὺ χάνουν τὴν μητέρα τους.

Τῇ γονιμότητα τῆς βασίλισσας, τὴν πολύτιμη στὴν ἀκμὴ τῆς κυψέλης, τῇ γνωρίζουν πολὺ καλὰ οἱ ὑπήκοοι της· γι' αὐτὸς μὲ κάθε τρόπῳ προσπαιθοῦν ἀπὸ εὐγνωμοσύνη νὰ τὴν περιποιηθοῦν καὶ νὰ τῆς δεῖξουν τὴν ἀγάπη τους.

Κανένας βασιλιάς, καὶ ὁ πιὸ ἔνδοξος, κανένας πρόεδρος δημοκρατίας, καὶ ὁ πιὸ ἐνανὸς καὶ ἀγαθός, δὲ δοκίμασε ἀπὸ τὸ λαό του τόση ἀφοσίωση. Στὸ βασίλειο τῶν μελισσῶν δὲν ὑπάρχουν δυσαρεστημένοι, ἀπειθεῖς πρὸς τοὺς νόμους, ἀναργυροί εἶναι οἱ πιὸ ἴδεώδεις ὑπήκοοι τοῦ κόσμου!

Πρῶτα πρῶτα τὰ ἀνάκτορα τῆς βασίλισσας εἶναι ἰδιαίτερα καὶ μεγαλοπρεπῆ. Μέσα στὶς γιλιάδες μέλισσες, δύλες τὴν ἀναγνωρίζουν ὀμέσως, τῆς ἀνοίγουν δρόμο νὰ περάσῃ καὶ

δείχνουν μεγάλο σεβασμό στὸ πέρασμά της. Ἄν τὴν πάρετε ἀπὸ τὴν κυψέλη καὶ τὴν ἔαναβάλετε ὑστερα ἀπὸ ὕδρες, τῆς γίνεται ἀληθινὴ ἀποθέωση. Μόνο τὰ «ζήτω» δὲν ἀκούονται, πού, ἀν ἔραμε τὴν γλῶσσα τῶν μελισσῶν, ἵσως νὰ τὰ ἀκούαμε.

Οταν θελήσῃ νὰ φάη, δλες σπεύδουν νὰ παραμερίσουν, γιὰ νὰ φτάσῃ μὲ δῆλη τὴν ἄνεσι τῆς στὶς κερῆθροες, τῆς προσφέρουν τὴν τροφὴ καὶ τὴν θωπεύουν μὲ τὶς κεραῖες τους, ὅπως γαϊδεύει ἡ μητέρα τὸ μωρό, ὅταν πίνη τὸ γάλα του!

Ακόμη καὶ ὅταν εἶναι γριά, ζαφωμένη καὶ ἀνάπτηρη, οἱ φρουροὶ τῆς θύρας της ποτὲ δὲ θ' ἀφήσουν νὰ μπῇ στὴν κυψέλη ἄλλη βασίλισσα. Καὶ ἀν μπῇ κρυψά, τότε ἀλλοίμονό της. Θὰ τὴν κλείσουν στὴ φυλακή, καὶ ἡ θύρα δὲ θ' ἀνοίξῃ, παρὰ ὅταν πεθάνῃ, γιὰ νὰ πετάξουν ἔξω τὸ πτῶμα τῆς!

Αλλὰ καὶ ἄν εἶναι τελείως πιὰ ἄγονη καὶ ἄχρονη γριά, καὶ ἄλλη νέα βασίλισσα τὴν ἀντικαταστήσῃ, πάλι δὲ θὰ τὴν ἐγκαταλείψουν. Τὴν ἀσφαλήζουν καὶ τὴ φρουροῦν ἀπὸ τὴν δομὴ καὶ τὸ μίσος τῆς ωμαλέας ἀντιξήλου τῆς.

Βασίλισσα καὶ μέλισσες ἐνώνει μιὰ τρυφερὴ ἀγάπη καὶ ἀφοσίωση, ποὺ ποτὲ δὲ θὰ δοῦμε σὲ ἄλλα ζῶα, λογικὰ καὶ ἄλογα. Ποτὲ ἡ βασίλισσα μάνα δὲ θὰ μεταχειριστῇ τὸ καμπυλωτὸ κεντρό της νὰ κτυπήσῃ τὸν ὑπέρκο ρού της, τὸ παιδί της· καὶ πάλι ποτὲ μέλισσα δὲ θὰ χρησιμοποιήσῃ τὸ ἴσιο κεντρό της νὰ πλήξῃ τὴν βασίλισσα, τὴν μάνα της !

Αποικίες. Η γονιμότητα τῆς βασίλισσας εἶναι, ὅπως εἴπαμε, πολὺ μεγάλη καὶ οἱ ὑπέρκοι πληθύνονται γρήγορα. Αλλὰ ὁ πληθυσμὸς αὐτὸς δὲ χωρεῖ φυσικὰ στὴν κυψέλην καὶ δημιουργεῖται τὴν γενέτην της, τὸν πολλαπλασιαστή. Γίνεται τότε κάτι ἀνάλογο μὲ ὅ,τι γινόταν στὴν ἀρχαία Ελλάδα. Γίνονται ἀποικίες!

’Αλλὰ ποιά διαφορά! Στὴν ἀρχαιότητα δὲν ὄδηγοῦσαν τοὺς ἀποίκους οἱ βασιλεῖς καὶ οἱ ἄρχοντες, ἐνῶ ἡ βασιλισσα ὁδηγεῖ πάντοτε ἡ ἴδια τὶς μέλισσες, γιὰ νὰ εἶναι βέβαιη γιὰ τὴν ἐπιτυχία.

”Ενα πρωινὸ τοῦ θέρους ἡ βασίλισσα, ἀκολουθούμενη ἀπὸ ἔνα μεγάλο πλῆθος ἀπὸ μέλισσες, ἐγκαταλείπει γιὰ πάντα τὴν οἰκογενειακὴ ἑστία, γιὰ νὰ βρῇ νέα. Καὶ αὐτὸ τὸ σμῆνος εἶναι τὸ σμάρι, ὅπως τὸ λέει ὁ λαός, τὸ ἐσμάριον τῶν ἀρχαίων. Ποῦ πηγαίνουν; Στὴν τύχη, ὅπου βροῦν καλύτερα.

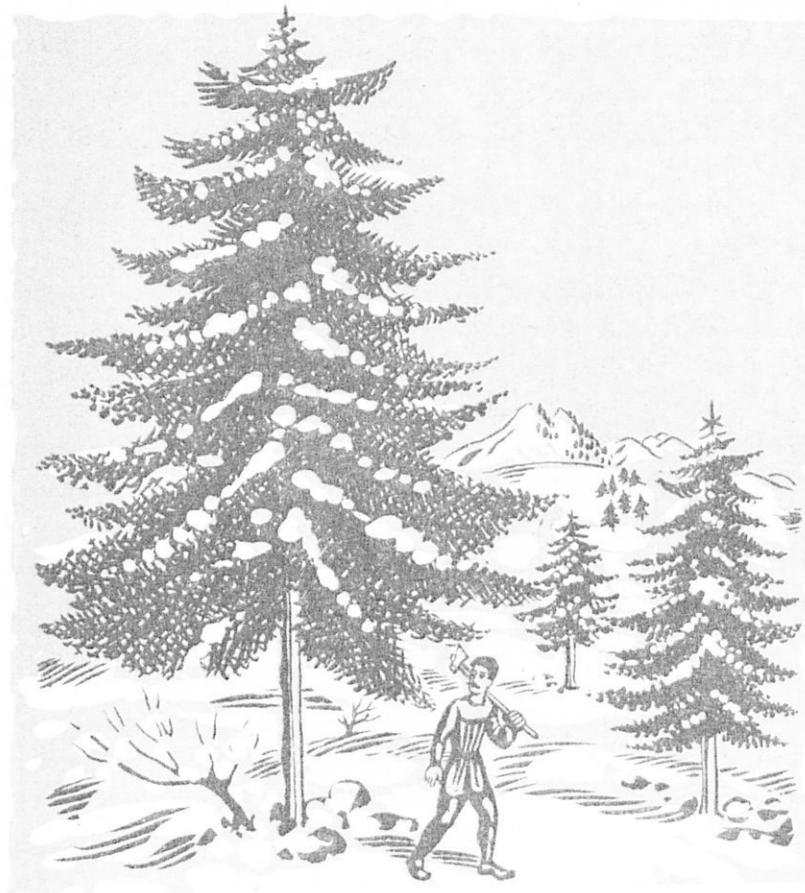
Θὰ συναντήσουν κάπου ἔνα δέντρο, καὶ ἡ κουρασμένη βασίλισσα, ποὺ δὲν εἶναι μαθημένη σὲ τέτοιες ἐκδρομές, θὰ καθίσῃ σ' ἔνα κλαδί του νὰ ἔκουραστῇ. Γύρω της σπεύδουν καὶ κολλοῦν οἱ ἄλλες μέλισσες καὶ ἔτσι σχηματίζεται ἔνας ὅγκος κρεμασμένος, ποὺ μοιάζει σὰ μεγάλο κυδώνι ἢ σὰν κοντόχονδρο σταφύλι.

”Αν τύχη καὶ δὲν δῆ κανεὶς τὸ σμῆνος καὶ τὸ πιάση, θὰ ἔναναφύγῃ αὐτό, γιὰ νὰ βρῇ καμιὰ κουφάλα ἢ καμιὰ σχισμὴ βράχου νὰ χτίσῃ τὴν νέα φωλιά του. ’Αλλὰ συνήθως κάποιος μελισσοκόμος θὰ περάσῃ ἀπ' ἐκεῖ, θὰ τὸ δῆ καὶ θὰ τρέξῃ νὰ φέρῃ ἔνα καλάθι, νὰ τοποθετήσῃ μέσα τὸ πολύτιμο δῶρο τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ τὸ βάλῃ ἔπειτα σὲ καινούργια κυψέλη.

Καὶ ἀρχίζει τώρα νέα ζωὴ, γεμάτη πάλι φιλοπονία, γονιμότητα, τάξη, στοργή, σεβασμό.

’Αλλὰ καὶ ἡ παλιὰ κυψέλη, ἡ μητρόπολις, δὲ μένει ἔρημη καὶ ἀπροστάτευτη. ’Η ἀγαθὴ βασίλισσα ἔχει προνοήσει καὶ γι' αὐτό. ”Έχει γεννήσει τὶς βασιλοπούλες, καὶ μιὰ ἀπ' αὐτές, ἡ πιὸ δυνατὴ καὶ ἄξια, θὰ νικήσῃ τὶς ἄλλες καὶ θ' ἀνεβῇ στὸ θρόνο τῆς βασιλισσας, προκισμένη μὲ ὅλες τὶς ἀρετὲς τῆς μάνας της, γιὰ νὰ διευθύνῃ τὴν θαυμαστὴ κοινωνία τῶν μελισσῶν.

N. A. Κοντόπουλος

ΤΙ ΔΙΗΓΕΙΤΑΙ ΕΝΑ ΕΛΑΤΟ

Στὴν πλαγιὰ τοῦ βουνοῦ γεννήθηκα μὲ πολλὰ ἄλλα ἀ-
δέρφια μου. Ἀπ' ὅλα δύμως μόνο δυὸς ξήσαμε. Δὲ θυμοῦμαι
τὶ ἀπόγιναν τ' ἄλλα, γιατὶ ἥμουν πολὺ μικρό. Μπορεῖ νὰ τὰ
ἔφαγαν ἢ νὰ τὰ πάτησαν τὰ πρόβατα, ὅταν ἦταν πολὺ μι-
κρά. Μπορεῖ νὰ τὰ ἔπνιξε καμιὰ νεροποντή. Θυμοῦμαι μόνο,

πώς έμένα μ' ἐποστάτευε ἔνας θάμνος ἀγκαθωτός. Μ' ἐκρατοῦσε φιλόστοργα στὴν ἀγκαλιά του σὰ μάνα τὸ μικρὸ τῆς. Αὐτὸς φαίνεται μὲ προφύλαξε ἀπὸ τὰ πρόβατα καὶ τὶς νεροποντές.

Καὶ μεγάλωνα καὶ ψήλωνα καὶ πέρασα τὸν προστάτη μου θάμνο.

Μεγάλωνα καὶ ψήλωνα καὶ ἡμον γενέσιμένο. Ο χειμώνας μὲ στόλιζε μὲ τὸ ἄγνὸ χιόνι του. Καὶ ὅταν ἔβγαινε δῆλος, κάθιε ἀκτίνα του γινόταν ἐπάνω στὸ χιόνι χίλια, μύρια διαμάντια. Καμιὰ βασίλισσα τοῦ κόσμου δὲ φόρεσε τόσα διαμάντια, ὅσα ἐγώ. Καὶ τὴ γλυκεὶα τὴν ἄνοιξη πολλὲς φορὲς δὲ κότσυφας καθόταν στὰ τρυφερὰ κλαδιά μου καὶ ξαπολούσε τὸ μουσικὸ κελάδημά του στὸν καθαρὸ οὐρανό.

Δίπλα μου ὑψωνόταν ἔνας πελώριος ἔλατος, ποὺ εἶδε νὰ περνοῦν ἀπὸ πάνω του ἑκατὸ χειμῶνες. Μὲ τὸ γιγάντειο ἀνάστημά του καὶ μὲ τὴν πυκνή του φυλλωσιὰ μὲ προφύλαγε ἀπ' τὸ βροιά. Καὶ πάρα πέρα ζοῦσε τ' ἀδερφάκι μου, τρυφερὸ κι εὔτυχισμένο σᾶν κι ἐμένα. "Οταν τ' ἀεράκι ἔπαιζε μὲ τὰ σουβλερὰ φύλλα μας, τραγουδούσαμε τὸ ἵδιο τραγούδι, μὰ δὲν μπορέσαμε ποτὲ ν' ἀνταμώσωμε τὰ κλαδιά μας καὶ νὰ φιληθοῦμε. "Οταν θὰ μεγαλώναμε σᾶν τὸν πατέρα μας, θὰ εἴμαστε αἰώνια ἀγκαλιασμένα κι εὐτυχισμένα.

Μεγάλωνα καὶ ψήλωνα καὶ ἡμον γενέσιμένο.

Μιὰ μέρα, ποὺ δὲ χειμώνας μὲ εἶχε στολίσει μὲ πυκνό, ἄγνὸ χιόνι κι δὲ ἡλιος ἔριγνε ἀπάνω μου σωρὸ τὰ διαμάντια, πλησίασε ἔνας ἀνθρωπος κρατώντας στὸ χέρι του ἔνα κοφτερὸ καὶ γυαλιστερὸ πρᾶγμα.

"Αθελα κάποιος κρύος φόβος μ' ἔπιασε, σᾶν κάτι κακὸ νὰ προαισθάνθηκα. Ο ἀνθρωπος αὐτὸς μιοῦ φάνηκε κακός. Αμέσως τίναξε μὲ δυνατὰ κι ἄγρια κτυπήματα τὰ διαμάντια

ἀπὸ πάνω μου, τσαλαπάτησε τὸ θάμνο, καὶ αἰσθάνθηκα τὸ κρύο σίδερο νὰ σχίζῃ τὸν τρυφερὸ κορμό μου.

Δὲ χρειάστηκε πολὺ κόπο. Μὲ τέσσερα πέντε κτυπήματα μὲ ἐσκότωσε. Δὲν ἔφυγε δικαὶος ἀμέσως οὕτε ἡ φρεσκάδα τῶν φύλλων μου, οὕτε ἡ μυρωδιά μου, ποὺ εἶναι σὰ βάλσαμο.

Μὲ ἄρπαξε ἀπ’ τὸ βουνό, ἀπ’ τὸν πατέρα μου, ἀπ’ τὸν ἀδερφό μου, καὶ μ’ ἔστησε ὁρθὸ σ’ ἔνα μεγάλο σαλόνι.

Ἄντι γιὰ χιόνια, ἅπλωσαν στὰ φύλλα μου βαμβάκι· κι ἀντὶ γιὰ διαμάντια, κρέμασαν ἀπ’ τὰ κλαριά μου κοῦκλες καὶ παιγνίδια.

Ἐνα βράδυ ἄναψαν μέσα στὸ σαλόνι πολλὰ φῶτα. Μὰ δὲν ἦταν τὰ φῶτα αὐτὰ οὔτε σὰ δυνατὸ φῶς τοῦ ἥλιου, οὔτε σὰ γλυκὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ. Γύρω μου μαζεύτηκαν πολλὰ παιδάκια καὶ τραγουδοῦσαν καὶ χόρευαν, μὰ τὰ τραγούδια τους δὲν ἦταν σὰν τὸ κελάδημα τοῦ κότουφα, οὔτε σὰν τὸ λάλημα τῆς φλογέρας τοῦ τσοπάνη. Οἱ ἀέρας ἦτανε ζεστὸς κι ἐμύριζε ἀλιώτικα. Οἱ μυρωδιὲς αὐτὲς δὲν ἦταν οὔτε σὰν τὴ μυρωδιὰ τὴ δική μας, οὔτε σὰν τὴ μυρωδιὰ τῶν ἀγριομενεζέδων, ποὺ ἀνθούσανε μέσα στὸ θάμνο κρυμμένοι.

“Ω! τί ζεστὸς καὶ τί ἀσφυκτικὸς ἀέρας! Ποῦ τὸ δροσερὸ ἀγεράκι τοῦ βουνοῦ καὶ ποῦ ὁ καθάριος βιοριάς!

‘Απὸ τὸ κλειστὸ τζάκι φαινόταν στὸν οὐρανὸ ἔνα ἀστεράκι. Αὐτὸ μόνο μοῦ θύμιζε τὴν παλιὰ ζωή μου στὸ δάσος. Έκεῖ τὴ νύχτα είχα συντροφιὰ τ’ ἀμέτρητα ἀστέρια τ’ οὐρανοῦ. Καὶ τ’ ἀστεράκι αὐτὸ φαινόταν σὰ νὰ μὲ παρηγοροῦσε στὸ θάνατό μου. Εύτυχισμένο ἀστέρι, εἶσαι πολὺ ψηλὰ καὶ δὲ σὲ φτάνει τὸ ἀνθρώπινο χέρι !

Τὰ παιδάκια τραγουδοῦσαν καὶ χόρευαν καὶ λαμπερὴ χαρὰ ἦταν στὰ πρόσωπά τους. Αὐτὰ τ’ ἀγαποῦσα καὶ τὸ είλγα παρηγοριά, ὅτι ὁ θάνατός μου τοὺς πρεξενοῦσε εὐτυχία. Δὲν

ἀγαποῦσα ὅμως καὶ τοὺς μεγάλους, ποὺ τριγύριζαν γύρω μου, γιατὶ ἡταν μεγάλοι σὰν κι αὐτόν, ποὺ μὲ σκότωσε στὸ δάσος.

Τέλος, ἤρθε μιὰ στιγμή, ποὺ μὲ γύμνωσαν ἀπ' τὰ στολίδια μου καὶ τὰ μοίρασαν στὰ παιδιά. Τὰ τραγούδια λίγο λίγο ἔπαψαν, οἱ ἄνθρωποι ἔνας ἔνας ἔφυγαν, τὰ φῶτα ἔσβησαν κι ἔμεινα δλομόναχο στὸ σαλόνι τὸ σκοτεινό.

Τὴν ἄλλη μέρα πρώτη βρέθηκα πεταμένο στὴν αὐλὴ μαζὶ μὲ τὰ σκουπίδια.

"Ἄχ, γιατί ὁ κακὸς ἄνθρωπος νᾶρθη στὸ δάσος καὶ νὰ μὲ κόψῃ; Γιατί νὰ μὲ χωρίσῃ ἀπ' τὸν πατέρα μου, ἀπὸ τὸν ἀδερφό μου, ἀπὸ τ' ἄλλα ἔλατα, ἀπ' τὸν κότσυφα, ἀπὸ τ' ἀγέρι τοῦ βουνοῦ;

Π. Παναγόπουλος

T A Δ A S H

Ἄγαπᾶτε τὰ ἄνθη, ἄγαπᾶτε τὰ δάση,
κάθε αἶγνὸ λουλουδάκι, κάθε πράσινο φύλλο!
Ποῦ καλύτερον ἄλλο θὲ νὰ βρῆτε στὴν πλάση
καὶ πιστότερο φίλο;

Μὲ δὲ λίγο νεράκι, λίγο χῶμα κι ἀγέρα,
ξεφυτρώνουν, βλαστάνουν καὶ τὸν κόσμο στολίζουν
καὶ σὲ μᾶς ὅ, τι ἔχουν καὶ σὲ μᾶς νύχτα μέρα
τὴ ζωὴ τους χαρίζουν.

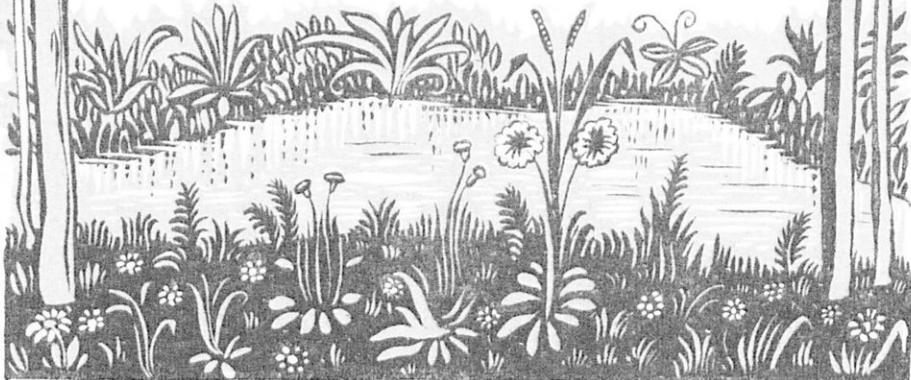

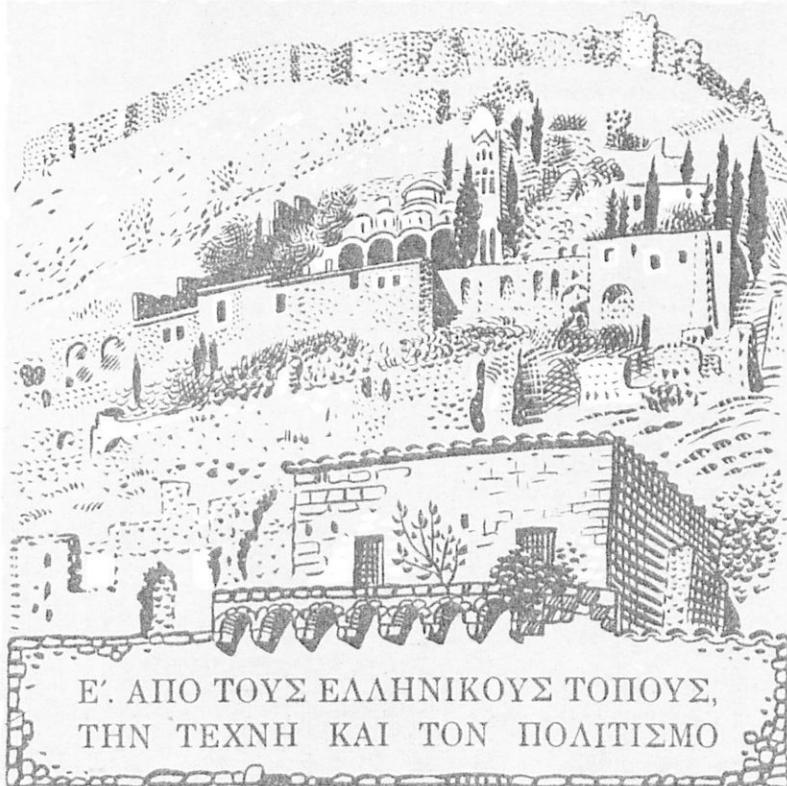
Ξεκουράζει τὰ μάτια τὸ γλυκό τους τὸ χρῶμα.
Μέσ' στοῦ ἥλιου τὴν λαύρα μᾶς δροσίζει· ή σκιά τους.
Οἱ καρποί τους μᾶς τρέφουν, δίνει σφρίγος στὸ σῶμα
τὸ ἄγνο ἄρωμά τους.

“Οταν μέσα στὰ δάση τὸ νερὸ μουρμουρίζει
καὶ γλυκὰ ψιθυρίζει μέσ' στὰ φύλλα ἡ αὔρα,
ἡ θλιψμένη ψυχή μας ἀνασαίνει, ἐλπίζει,
δὲν τὰ βλέπει ὅλα μαῦρα.

‘Αγαπᾶτε τὰ ἄνθη, ἀγαπᾶτε τὰ δάση,
κάθε ἀγνὸ λουκουδάκι, κάθε πράσινο φύλλο!
Ποῦ καλύτερον ἄλλο θὲ νὰ βρῆτε στὴν πλάση
καὶ πιστότερο φίλο;

N. Χατζηδάκης

Ε'. ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥΣ ΤΟΠΟΥΣ,
ΤΗΝ ΤΕΧΝΗ ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ

ΜΥΣΤΡΑΣ

Hιστορία του. Ό Μυστρᾶς είναι μιά στοιχειωμένη νεκρή πολιτεία, ποὺ στάθηκε ἀπὸ τὶς πλουσιώτερες καὶ ὄνομαστότερες στὰ τελευταῖα βυζαντινὰ χρόνια· σήμερα προβάλλει κάτω ἀπὸ τὸ γιγάντειο Ταῦγετο σὰ μισοσβησμένη ζωγραφιά.

Παίρνει κανεὶς ἀπὸ τὴ Σπάρτη τὸ δρόμο, ποὺ ἀκολουθεῖ τὴν κατάφυτη ἀκροποταμιὰ τοῦ Κνακίωνα, παραπόταμου

τοῦ Εύρωτα, καὶ ὑστερα ἀπὸ μιὰ ὥρα πορεία φτάνει στὸ νέο Μυστρᾶ.

Τὸ δλόδοσο αὐτὸ νέο χωριὸ εἶναι στὰ πόδια τοῦ βουνοῦ καὶ εἶναι χωμένο στὰ περιβόλια καὶ τὶς πορτοκαλιές, φορτωμένες ἄλλοτε χρυσοὺς καρποὺς καὶ ἄλλοτε μυροβόλα ἄνθη. Ἀφοῦ ἔχουν φαστῇ δ δόδοιπόρος στὸ γεροπλάτανο τῆς πλατείας καὶ πιῇ κρύο νεράκι ἀπὸ τὶς παλιὲς βρύσες, διαβαίνει τὸ λιθόγιτιστο μονότοξο γεφύρι τῆς ἄγριας ρεματιᾶς καὶ μπαίνει στὸ βυζαντινὸ Μυστρᾶ.

Ο Μυστρᾶς εἶναι ὀνομαστὸς γιὰ τὰ περίφημα βυζαντινὰ μνημεῖα του, ποὺ ἀπέκτησε στὰ χρόνια τῶν Κατακούνηνῶν καὶ τῶν Παλαιολόγων, καὶ γιατὶ ἔγινε κέντρο τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν.

Η Ἑλληνικὴ σοφία ἔλαμψε ἐδῶ σὲ δλη τῆς τὴ δόξα καὶ φώτισε ὅχι μόνο τὸν Ἑλληνικό, ἄλλὰ καὶ τὸν ἔξω κόσμο. Οἱ ὀνομαστότεροι σοφοί, ἴστορικοι καὶ λόγιοι συγκεντρώνονται στὰ χρόνια αὐτὰ στὴν ἀπόμερη αὐτὴ Ἑλληνικὴ γῆ.

Ἄλλὰ ἐπάνω ἀπὸ ὅλους διακρίνεται μιὰ ἴστορικὴ μορφή, ὁ φιλόσοφος Γεώργιος Γεμιστὸς ἢ Πλήθων, ἀπὸ ἓνα γειτονικὸ χωριό, τὴν Τρύπη, δ μεγαλοφυέστερος ἄνδρας τοῦ 15ου αἰώνα. Ἡταν δάσκαλος τοῦ Κωνσταντίνου Παλαιολόγου καὶ ἰδρυσε στὸν Μυστρᾶ τὴ νεοπλατωνικὴ Ἀκαδημία, ὅπου σύγναζαν οἱ σπουδαιότεροι δικοί μας καὶ ἔνοι ἄνδρες.

Η βυζαντινὴ πάλι τέχνη δημιούργησε περίφημα μνημεῖα, ποὺ ἔως σήμερα εἶναι θαυμαστά. Ἀπὸ τὰ πέρατα τῆς γῆς ἔρχονται νὰ τὰ ἐπισκεφθοῦν ὅσοι ἀγαποῦν τὴν ἀρχαιότητα καὶ τὴν τέχνη. Ἄλλὰ καὶ οἱ δικοί μας ἐπισκέπται δὲν εἶναι λιγότεροι· πηγαίνουν νὰ χαροῦν καὶ νὰ προσκυνήσουν ἓνα κομμάτι γῆς, ποὺ δόξασε καὶ δοξάζει τὴν Ἐλλάδα.

Χτίζονται τὰ χρόνια αὐτὰ οἱ ὁραιότερες ἐκκλησίες ἀπὸ τοὺς ἀρχοντες τοῦ τόπου καὶ ἔρχονται καλεσμένοι ἀπὸ τὸ Βυζάντιο, γιὰ νὰ τὶς ζωγραφίσουν, οἱ καλύτεροι ἀγιογράφοι.

Ἐτοι δημιουργεῖται σιγὰ σιγὰ στὸ Μυστρᾶ ἓνα καλλιτεχνικὸ ἔργαστήριο, ποὺ μαζὶ μὲ τὴν Κωνσταντινούπολη καὶ

τὸ "Αγιον" Ορος ἀπλώνει τὴ βυζαντινὴ ἀγιογραφικὴ τέχνη στὶς ἄλλες ἑλληνικὲς πόλεις καὶ στὰ μοναστήρια καὶ φτάνει ἕως τὴ Σερβία, τὴ Βουλγαρία καὶ τὴ Ρωσία ἀκόμη.

Δεσποτικὰ παλάτια καὶ σπίτια ἀρχοντικὰ γεμίζουν τέλος τὸ Μυστρᾶ, ὅπου συχνάζει ἡ ἑλληνικὴ καὶ ἔνη ἀριστοκρατία τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν μορφωμένων.

Οἱ ναοί. Τώρα πιὰ λίγα ἔχουν ἀπομείνει ἀπὸ τὰ παλιὰ μνημεῖα, γιὰ νὰ θυμίζουν τὰ περασμένα μεγαλεῖα: Οἱ ἐκκλησίες μὲ τοὺς γραφικοὺς τρούλλους, τὰ μισοερειπωμένα δεσποτικὰ ἀνάκτορα καὶ ἀρχοντόσπιτα, καὶ ἐπάνω στὴν κορυφὴ τὸ φρούριο τοῦ φράγκου Βιλλαρδουΐνου.

Σὲ κάθε βῆμα σου βλέπεις χαλάσματα, χαλάσματα, χαλάσματα!

Οἱ ἐκκλησίες τοῦ Μυστρᾶ εἶναι τὰ συγκινητικώτερα μνημεῖα τῆς περασμένης δόξας του. "Οσες στέκουν δῷμιες, μὲ ὅλες τὶς βλάβες ἀπὸ τὸ χρόνο, μαρτυροῦν πόσο μεγάλη ἦταν ἡ πνευματικὴ καὶ καλλιτεχνικὴ ἀκμὴ στὴ γωνία αὐτὴ τὶς θλιβερὲς μέρες, ποὺ ἔσβηνε τὸ Βυζάντιο.

Πόση χάρη καὶ τέχνη ἔχει ἡ ἔξωτερική τους ὅψη! Μὲ δόλο τὸν δύκο τους φαίνονται ἐλαφρὲς καὶ κομψές.

Οἱ ναοὶ στὸ ἐσωτερικὸ δὲν ἔχουν τώρα τὸν πλούσιο διάκοσμο οὔτε τὰ πολύτιμα ἀφερόματα, ποὺ τοὺς ἐστόλιζαν. Μένουν μόνο δῷμιοι οἱ ωραῖοι κίονες καὶ οἱ ἀψίδες, ποὺ στηρίζουν τὸν τρούλλο ἢ τὴ δευτερη̄ δροφή, ὅπου εἶναι ἀνάγκη σώζονται ἀκόμη καὶ οἱ τοιχογραφίες.

Ἄλλὰ ἡ ὑγρασία καὶ ὁ χρόνος ἔχουν φθείρει πολὺ τὶς ἀγιογραφίες. Καὶ δικαὶος ἡ ψυχὴ αἰσθάνεται ἐκεῖ μέσα δόλο τὸ μεγαλεῖο τοῦ Θεοῦ καὶ σκύβει εὐλαβής. Αἰσθάνεται σὰ ν' ἀνεβαίνῃ μυρωδιὰ λιβανωτοῦ καὶ συρτὲς βυζαντινὲς ψαλμῳδίες καὶ νομίζει, ὅτι ἀκούει τοῦ ἐσπερινοῦ τὰ σήμαντα νὰ καλοῦν τοὺς χριστιανοὺς σὲ προσευχὴ καὶ προσκύνημα!

Στὸ ναὸ τῆς Μητροπόλεως, τοῦ Ἅγιου Δημητρίου, στὸ δάπεδο, ἐμπρὸς στὸ ἵερό, ὑπάρχει ἔνας δικέφαλος ἀετὸς σὲ πλάκα σκαλισμένος. Ἐκεῖ ἐπάνω, καθὼς λέγουν, πατοῦσε ὁ τελευταῖος Κωνσταντῖνος, ὅταν τὸ 1449 τὸν ἐστεφάνωναν

αύτοκράτορα. Καὶ ὁ λογισμὸς γλυπτῷ στὰ μακρινὰ καὶ περασμένα τῆς δόξας τῆς ἑλληνικῆς.

Τὰ ἀνάκτορα. Σὲ μὰ προεξοχὴ στὰ βόρεια τοῦ Μυστρᾶ στέκουν τὰ δεσποτικὰ παλάτια τῶν Κατακούζηνῶν καὶ τῶν Παλαιολόγων, ποὺ φαίνονται, ὅτι κρατοῦνται ὅρθια ἀπὸ μὰ δύναμη ἀδρατη.

Ἡ μεγάλη αἴθουσα τοῦ θρόνου τῶν Παλαιολόγων — τὸ βυζαντινὸν Χρυσοτρόπικλινον — τριάντα τρία μέτρα μῆκος, μὲ τὰ ἀμέτρητα παραθυρα, μᾶς καταπλήσσει μὲ ὅλη τὴν ἐρημία τῆς. Στὸν τοῦχο φαίνεται ἀκόμη ἡ κόγχη, ὅπου ἦταν ὁ θρόνος, καὶ ἀπὸ ἐπάνω του τὰ σημάδια, ποὺ στήριζαν τὸ ἐπιστέγασμά του.

Πρὸς τὰ βόρεια τοῦ ἀνακτόρου ἔχει ωρίζουν ἀκόμη τὰ κοιλώματα, ἀπ’ ὅπου περνοῦσε, σὰ μέσα σὲ πλατεῖς σωλῆνες, ἡ ζέστη, ὅπως στὰ σημερινὰ καλοριφέρ, ὅταν ἀναβαν στὴ γραμμὴ τὰ τζάκια στὰ κάτω διαμερίσματα, γιὰ νὰ θεομαίνεται τὸ ἀπέραντο ἀνάκτορο.

Διπλὸς ὄγκειος. Τὸ θέαμα ἀπὸ ἐδῶ ἐπάνω εἶναι ὄνειρο σωστό. Πρὸς τὴ δύση ὑψώνονται χιονισμένες οἱ κορυφὲς τοῦ Ταῦγετου, ἐνῶ τὰ πλάγια του εἶναι σκεπασμένα μὲ βαθυπράσινα ἔλατα. Ἐμπρὸς καὶ ἀνατολικὰ τὸ ὁραμα τὸ μαγικὸ τῆς ὄλοπράσινης πεδιάδας τοῦ Εύρωτα, ποὺ τὸ κλείνει ἡ ὁροσειρὰ τοῦ Πάργωνα. Δὲ χορταίνει τὸ μάτι νὰ βλέπῃ ἀμπελῶνες, πορτοκαλεῶνες, ἔλαιῶνες!

Θαυμαωμένος ἀπὸ τὴν τόση ὁμορφιὰ γυρίζεις στὰ ἐρημικὰ καλάσματα καὶ ἄθελα ἔρχονται στὸ νοῦ σου οἱ χαμένες δόξες.

Προβάλλουν στὴ φαντασία σου ἀρματωμένοι ἐκλεκτοὶ βυζαντινοὶ στρατιῶτες, ποὺ ἀνεμίζουν σημαῖες μὲ χρυσοὺς δικέ-

φαλους ἀπὸ τὸ φρούριον ψηλὰ ἔως κάτω στὴν ὁραία πολιτεία καὶ περιμένουν τὸν αὐτοκράτορα.

Καὶ τότε προβαίνει ἀπὸ τὴν θύρα τῶν ἀνακτόρων ἐπιβλητικὸς δὲ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος. Στὴν οερὴ κεφαλὴ του φορεῖ τὸ βασιλικὸ τὸ στέμμα καὶ τὰ κόκκινα σανδάλια στὰ πόδια.

Ἄνεβαίνει στὸ ἀνυπόμονο ἄλογό του. Ἡ γειτονικὴ Σπάρτη καὶ δὲ Λεωνίδας μὲ τοὺς τριακόσιους τοῦ δείχνουν τὸν πλατὺν τὸ δρόμο τῆς θυσίας γιὰ τὴν πατρίδα!... Τὸν ἀκολουθεῖ μὲ τόλμη καὶ πίστη...

“Υστερα ἔρχεται τὸ σκοτάδι. Μαῦρο σύννεφο φθάνουν οἱ Τοῦρκοι· ἀνηφορίζουν καλπάζοντας ἔως τὸν Μυστρᾶ, ἐνῶ κεράκια τρεμοσθήνουν ἀκόμη ἐμπρὸς στὶς θλιμμένες εἰκόνες τῆς Παναγίας, καὶ στὰ “Αγια Βήματα καπνίζουν τὰ λιβανιστήρια.

«Ἡ Δέσποινα ταράχτηκε καὶ δάκρυσαν οἱ εἰκόνες!»

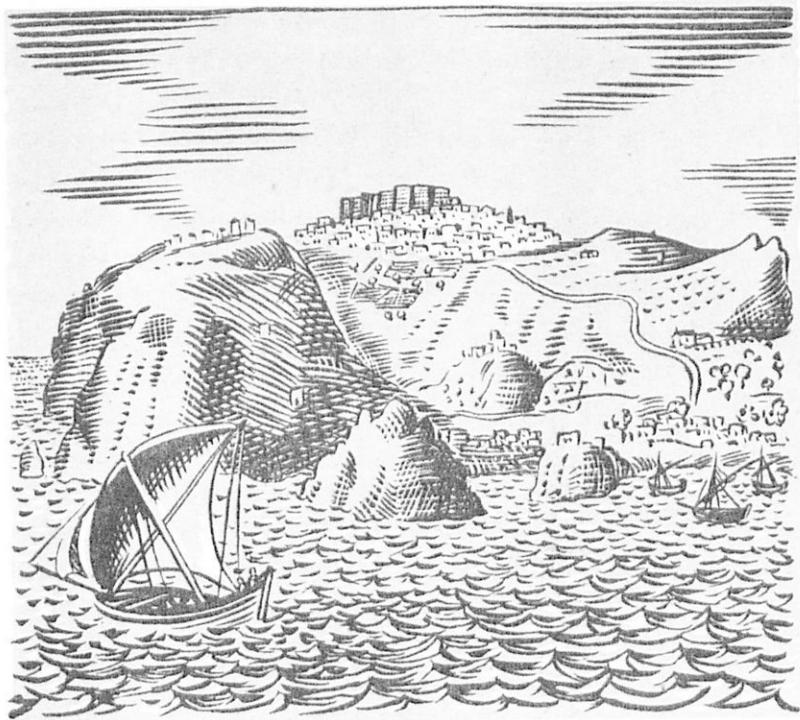
Καὶ τότε ἀκούστηκε μὲ βαθὺν καημὸν ἡ ἐλπίδα τοῦ γένους:

«Σώπασε, κυρὰ Δέσποινα, καὶ μὴ πολυδακρύζης· πάλι μὲ χρόνους, μὲ καιρούς, πάλι δικά σας εἶναι».

(Διασκευὴ ἀπὸ ‘Αθηνᾶς Ταρσούλη)

N. A. Κοντόπουλος

ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΠΑΤΜΟ

α. Ἡ ἐκδρομή μας.

Ἄπο τ' ἀκρογιάλια τῆς Ἰκαρίας χρόνια καὶ χρόνια τὴν ἀγνάντευα. Κάποτε θαρροῦσα, πώς ἔχωριζα τοὺς μαυροφορεμένους καλογέρους νὰ πηγαινοέρχωνται στὶς ταράτσες τοῦ μοναστηριοῦ της. Δέκα δύτω μύλια μόλις χωρίζουν τὰ δύο Ἑλληνικώτατα νησιά. Καὶ μιὰ βαρκούλα μὲ πανὶ θὰ μποροῦσε

μὲ γαλήνη νὰ μᾶς πάη προσκυνητάς μέσα σὲ λίγες ώρες. "Ετσι γινόταν, ποὶν πέση ή Πάτμος στὰ χέρια τῶν Ἰταλῶν.

"Η Πάτμος εἶναι τὸ βιορεινότερο ἀπὸ τὰ Δωδεκάνησά μας, ποὺ καὶ τ' ὅνομά τους ἀκόμη ἐνοχλοῦσε τὸν κατακτητή τους. Καὶ γι' αὐτὸ τὰ εἶχε ὀνομάσει « Ἰταλικὰ νησιὰ τοῦ Αἴγαίου ».

Τὸ περασμένο καλοκαίρι ἦταν γραφτό μου νὰ πατήσω τὰ ἄγια χώματά της. Μόλις ἔφτασα στὴν Ἰκαρία, πληροφορήθηκα, ὅτι μερικοὶ φίλοι προετοίμαζαν μὰ ἐκδρομὴ γιὰ τὴν Πάτμο. "Αλλο ποὺ δὲ γύρενα.

Στὶς 24 τοῦ Αὐγούστου 1946 ξεκινήσαμε. Πλέομε πρὸς τὰ ΝΑ. Ἀριστερά μας ἀπλώνεται ή Σάμος μὲ τὰ μικρασιατικὰ παράλια στὸ βάθος τοῦ δοϊζοντος. Πολὺ πιὸ κοντά μας, πρὸς τὴν ἕδια διεύθυνση, εἶναι οἱ Φοῦρνοι. Μόλις τοὺς προσπερνᾶμε, εἴμαστε στὰ μισὰ τοῦ ταξιδιοῦ καὶ μπαίνομε στὰ νερὰ τῆς Δωδεκανήσου. Τὸ πέλαγος μᾶς δροσίζει κάπως μέσα στὴ ζέστη τοῦ Αὐγούστου. Μὰ πιὸ πολὺ μᾶς δροσίζει ή ἀνέκφραστη χαρά, γιατὶ μπήκαμε στὰ πολυπόθητα νερὰ τῶν λεύτερων πιὰ νησιῶν μας.

"Απ' ἐδῶ καὶ κάτω, πρὸς τὸ νοτιά, μήλια πολλά, τὸ Αἴγαιο εἶναι τώρα πέρα γιὰ πέρα ἐλληνικό, ἀπὸ τὴν Πάτμο ως τὴ Ρόδο, κι αὖτις ἀκόμη πιὸ πέρα, ως τὴν Κύπρο μας. "Οσο κι ἀν ἀγωνίστηκαν νὰ τὴ μολύνουν τὴ θάλασσά μας τόσοι καὶ τόσοι κατακτητές, νά την σήμερα ἀμόλυντη, τόσο ἐλληνικὴ δσο ἦταν καὶ ποὶν ἀπὸ τρεῖς χιλιάδες χρόνια. Κι ἐμεῖς ἔχομε τὴ μεγάλη τύχη ν' ἀρμενίζωμε ἔπειτα ἀπὸ τόσων αἰώνων σκλαβιὰ πρὸς τὰ ἡλιόχαρα νησιά μας.

Τώρα πλησιάζουμε τὶς ἀκτὲς τῆς Πάτμου κι ἔτσι μποροῦμε νὰ περιεργαστοῦμε τὴν ἐδαφική της διαμόρφωση καὶ τὴ βλάστησή της. "Η γύμνια καὶ τὸ χαμηλό της ὑψος μᾶς θυμίζει τὴ Μύκονο, ἀν καὶ ξεχωρίζουμε σὲ λίγο μερικὲς μικρὲς δάσεις

μὲ ἀμπέλια καὶ συκιές. Παραπλέομε ἀπὸ τὸν ἔνα κολπίσκο στὸν ἄλλο, ποὺ μᾶς δίνουν τὴν ἐντύπωση μιᾶς δαντέλας μὲ πολλοὺς γύρους. "Οταν κάποτε ἀντικρύζουμε στὸ βάθος ἐνὸς κόλπου τὸ γραφικώτατο χωριό της, τὸν Κάμπο, ν' ἀπλώνεται σὲ μεγάλο μάχρος μέσα στὴν πρασινάδα τῶν ἀμπελιῶν καὶ τῶν δένδρων του, θαρροῦμε πώς βρισκόμαστε σὲ κάποιο ἀπὸ τὰ χωριὰ τῆς Σύρου μὲ τοὺς περίφημους κήπους.

"Ολοὶ καὶ πλησιάζομε στὸ μοναδικὸ λιμάνι τοῦ νησιοῦ, στὴ Σκάλα, χτισμένη στὸν πιὸ βαθὺ κόλπο καὶ πολὺ κοντά στὸν πιὸ στενὸ λαιμό του, ἐκεῖ ἀκριβῶς ὅπου δείχνει ὁ χάρτης τὴν Πάτμο σὰ δυὸ νησιὰ ἐνωμένα. "Ολοὶ μας καμαρώνουμε τὰ πεντακάθαρα νησιώτικα σπίτια.

Είχα θαυμάσει πολλὲς φορὲς ὡς τώρα τὴ λευκότητα καὶ τὴν καθαριότητα τῆς Μυκόνου καὶ θαρροῦσα πώς καμιὰ ἄλλη πόλη δὲν τὴν ἔπειρονάει. Κι ὅμως πιὸ ἀσπρηὶ καὶ πιὸ καθαρὴ εἶναι ἡ Πάτμος. "Ολα τὰ σπίτια της φρεσκοασπρισμένα κι οἱ αὐλές της καὶ τὰ πεζοδόδυμα κι οἱ ἄκρες τοῦ δρόμου της ἀκόμη, ποὺ ἐνώνει τὴ Σκάλα μὲ τὸ μοναστήρι καὶ τὴ Χώρα. Κανένα ἄλλο χρῶμα δὲν διακρίναμε ἀνάμεσα στὰ σπίτια ἐκτὸς ἀπὸ λίγη πρασινάδα ἐδῶ κι ἐκεῖ, κάπου ἔνα δέντρο, κάπου ἔνα μικρὸ περιβόλι.

β. Ἡ ύποδοχή μας ἀπὸ τοὺς κατοίκους.

Χαιρετηθήκαμε χαρούμενα μὲ δυὸ τρεῖς βαρκοῦλες, ποὺ πρωταπαντήσαμε στὸ λιμάνι. Κάμποσος κόσμος μαζεύτηκε στὴν προκυμαία. Στὰ μελαψά τους πρόσωπα διαβάζαμε μιὰ ευχάριστη ἔκπληξη. Εἴμαστε ἡ δεύτερη ἐκδρομή, ποὺ δεχόταν τὸ νησί τους ἀπὸ τὴ μητέρα Ἑλλάδα. Λίγες ἑβδομάδες μᾶς είχαν προλάβει οἱ Σαμιῶτες, ὅπως μᾶς είπαν, μόλις ἐβγήκαμε.

Γαϊδουράκια καὶ μουλάρια ἔτοιμα μᾶς προσφέρθηκαν σὲ

πολὺ χαμηλὴ τιμή, νὰ μᾶς ἀνεβάσουν στὸ μοναστήρι, ὅπου ἀποφασίσαμε νὰ περάσωμε τὴν νύχτα οἱ περισσότεροι. Καὶ νά σου, ἡ συνοδεία μας ἀνηφορίζει ἀκολουθώντας τὸν παλιὸ δρόμο, ὅλο πλακόστρωτο, γιὰ συντομία. Οἱ ἀγωγιάτες μας ἤταν ἡ εὐγένεια κι ἡ προθυμία προσωποποιημένη. Στεγνοὶ καὶ φτωχοντυμένοι, ἀλλὰ καὶ πλημμυρισμένοι χαρά, γιατὶ στὶς μέρες τους ἥρθε ἡ περιπόθητη ἐλευθερία, ποὺ τόσους αἰῶνες τὴν ὁνειρεύτηκαν οἱ πρόγονοί τους. Στοὺς διάσπορους τούχους τῶν σπιτιῶν γαλάζιες ἐπιγραφὲς μαρτυροῦσαν τὴν μεγάλη τους εὐτυχία: « Σᾶς περιμέναμε 34 χρόνια », « Ζήτω ἡ Ἐνωσις », « Καλῶς ἥρθατε, ἀδέρφια ». Πόσο ἀγνὸ διατήρησαν τὸν πατριωτισμὸ τους αὐτοὶ οἱ ἡμεροι νησιῶτες!

Προσπερνᾶμε τὸ σπήλαιο τῆς Ἀποκαλύψεως μὲ τὰ ἔρειπα τῆς περίφημης Πατμιάδος Σχολῆς, γιὰ νὰ τὸ ἐπισκεφθοῦμε τὴν ἄλλη μέρα στὸ γυρισμό μας ἀπὸ τὸ μοναστήρι. Καὶ φτάνομε στὴν εἰσοδο τοῦ κάστρου - μοναστηριοῦ μὲ τὸ ἡλιοβασίλεμα. Στὸ γενικό του σχέδιο εἶναι ἀπαράλλαγτο ὅπως τὸ πρωτόχτισε ὁ Ὅσιος Χριστόδουλος τὸν 11ον αἰῶνα μ. Χ. Οἱ καλόγεροι κοιτάζουν πῶς νὰ μᾶς εὐχαριστήσουν μὲ τὶς περιποιήσεις τους. Οἱ κοιτῶνες μᾶς περιμένουν ἔτοιμοι, γιατὶ στὸ μεταξὺ εἶχε τηλεφωνήσει ἡ Ἀστυνομία ἀπὸ τὴν Σκάλα.

γ. Ἡ ψρηφευτικὴ ζωὴ στὴν Πάτμο.

Νύχτα νύχτα μᾶς ξύπνησε ἡ ψαλμωδία τοῦ Ὅρθου, ἡ ὅποια ἔφτανε κατανυκτικὴ καὶ σὰν ἀπόκοσμη ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὴν ἐκκλησία τοῦ μοναστηριοῦ ὡς ἐπάνω στοὺς κοιτῶνες. Γιὰ χάρη δικῆ μας ὁ Ὅρθος ἀρχισε στὶς 3 τὴν νύχτα ἀντὶ στὶς 2, ποὺ εἶναι ἡ συνηθισμένη ὥρα, γιὰ νὰ μπορέσωμε νὰ παρακολουθήσωμε τὴ λειτουργία ἀπὸ τὶς 5 ἔως τὶς 8.30' τὸ πρωΐ. Ἔτσι μοῦ ἐδόθηκε ἡ εὐκαιρία πρώτη φορὰ νὰ ξήσω

τρεῖς ὅρες μέσα σ' ἓνα γνήσιο βυζαντινὸν περιβάλλον, μὲ παπάδες καὶ ψάλτες καλογέρους, μὲ τὸ καλογεροπαίδι κανονάρχον νὰ πηγαινοέρχεται ἀπὸ τὸν ἑνα ψάλτη στὸν ἄλλο, γιὰ νὰ τοῦ κανοναρχάν, μὲ τὴν ἀνόθευτη βυζαντινὴ μουσική, μακριὰ ἀπὸ τὴν ὄχλοβιοήν, ποὺ δὲ σ' ἀφήνει νὰ συγκεντρωθῆῃ. Ἡ πίστη ἡ πιὸ θερμὴ νιώθαμε νὰ μᾶς ἔξαγνίζῃ.

“Οσες ὅρες μᾶς ἀπέμεναν τὶς διαθέσαμε, γιὰ νὰ ἐπισκεψτοῦμε τὴν περίφημη Βιβλιοθήκη, τὸ ἀνεκτίμητο σκευοφυλάκιο, τὰ ἄλλα διαμερίσματα τοῦ μοναστηριοῦ καὶ τέλος τὸ Σπήλαιο τῆς Ἀποκαλύψεως. Θέλαμε νὰ προσέξωμε ὅλα τὰ κειμήλια κι ὅλους τοὺς θησαυροὺς τῆς τέχνης, τὰ δποῖα μὲ τόση στοργὴ κι ἀφοσίωση κατόρθωσαν νὰ σώσουν τόσες καὶ τόσες γενεὲς καλογήρων. Εἶναι θαῦμα πῶς κανένας ἀπὸ τοὺς τόσους ἐπιδρομεῖς δὲν ἀποτόλμησε τὴν παραμικρὴ ἱεροσυλία. Εἶναι λοιπὸν τόσο μεγάλη ἡ δύναμη τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὥστε ἀνάγκαζε καὶ τοὺς ἀλλοπίστους ἀκόμη ὅχι μονάχα νὰ σέβωνται, ἄλλὰ καὶ νὰ προστατεύουν πολλὲς φορὲς τὸ μοναστήρι του;

Ἡ Βιβλιοθήκη ἔχει σήμερα 735 χειρόγραφα καὶ 4500 παλιὰ ἔντυπα βιβλία. Ἀνάμεσα στὰ χειρόγραφα πολλὰ εἰναι πολυτιμότατα, ὅπως ὁ «πορφυροῦς κῶδιξ», χειρόγραφο μερικῶν κεφαλαίων τοῦ κατὰ Μᾶρκον Εὐαγγελίου τοῦ Ε΄ μ. Χ. αἰώνα, γραμμένο πιθανώτατα ἀπὸ τὸν καλλιγράφο αὐτοκράτορα Θεοδόσιο τὸ Μικρό. Πολλὰ χρυσόβουλλα, δηλαδὴ διατάγματα τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, διατάγματα Φράγκων βασιλέων κι Ἐνετῶν δόγηδων ἀκόμη καὶ φιρμάνια σουλτάνων φανερώνουν τὴ μεγάλη σημασία τοῦ μοναστηριοῦ γιὰ ὅλο τὸν κόσμο. Ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὸ σπουδαιότερο εἶναι τὸ χρυσόβουλλο τοῦ Ἀλεξίου Α΄, μὲ τὸ δποῖο δωρίζει τὸ νησὶ στὸν Ὁσιο Χριστόδουλο στὰ 1088 μ. Χ., γιὰ νὰ ἴδρυσῃ τὸ μοναστήρι τοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.

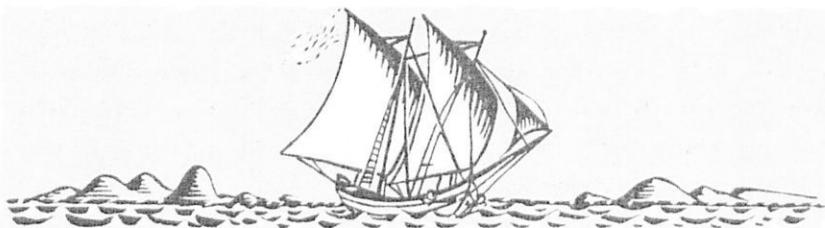
Απὸ τ' ἀφθονώτατα κειμήλια καὶ ἔργα τέχνης ἃς ἀναφέρωμε τὴν ἀλυσίδα τοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, μὲ τὴν δοῖα τὸν μετέφεραν δεμένο ἀπὸ τὴν Ρώμη στὴν Πάτμο, τὸ λείψανο τοῦ Ὁσίου Χριστοδούλου, τὸ μεγαλύτερο σωζόμενο Τίμιο Ξύλο σὲ σταυρό, δῶρο τοῦ Ἀλεξίου Α', καὶ μιὰ κανδήλα, δῶρο τοῦ Μωάμεθ Β'. Μονάχα ὁ Πανάγιος Τάφος, μᾶς εἴπαν οἱ καλόγεροι, ἔπερνάει τὸ μοναστήρι στὸν πλοῦτο.

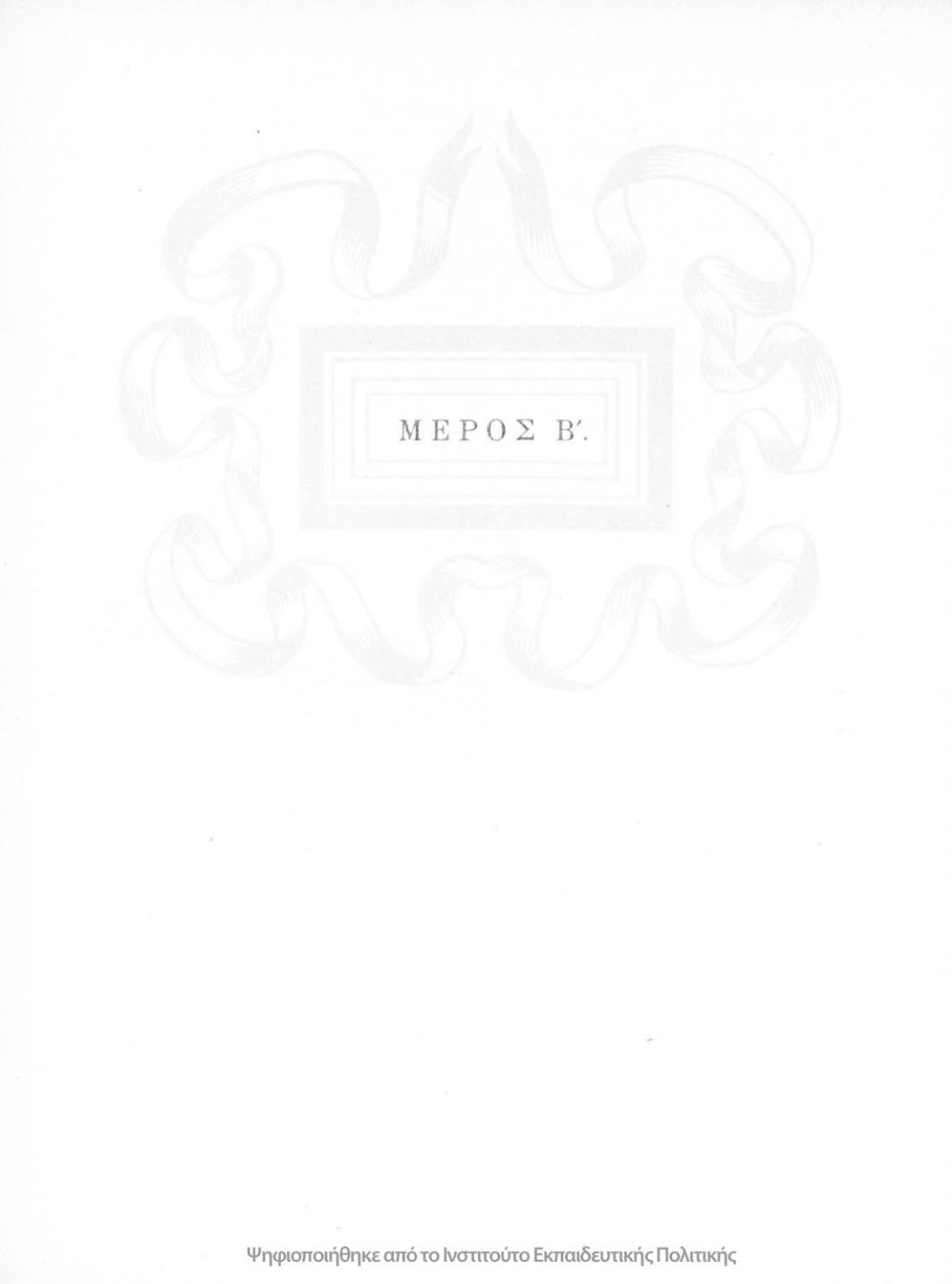
Ἄξιζει ν' ἀναφέρωμε πώς κάτω ἀπὸ τὸ τόσο μεγάλο μοναστήρι εἶναι ἡ στέρνα του, τόσο μεγάλη κι αὐτή, ποὺ ἐπαρκοῦσε γιὰ τοὺς διακόσιους καλογήρους τῆς παλαιότερης ἐποχῆς καὶ τοὺς πολλοὺς ἐπισκέπτες. Σὲ περασμένους αἰῶνες, ποὺ τὸ μοναστήρι ἦταν κοινόβιο, χορηγιμοποιοῦσε ἔνα φοῦρο μεγάλο σὰν ἄλώνι καὶ μία σκάφη σὰ μεγάλη βάρκα, ποὺ σώζονται ἀκόμη καὶ τὰ εἰδαμε.

Βιαστικοὶ περάσαμε ἀπὸ τὸ Σπύλαιο τῆς Ἀποκαλύψεως.

Νά, ἐδῶ ἡ θέση, δπου ἀλυσοδεμένος δ Εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης εἶδε τὸ δραμα τοῦ Θεοῦ μὲ τὸ ἔφτασφράγιστο βιβλίο, μὲ τὸ σάλπισμα τῶν ἑφτὰ ἀγγέλων, μὲ τὸ ἔφτακέφαλο θηρίο καὶ μὲ τὴ Δευτέρα παρουσία. Στοὺς τοίχους τῆς ἐκκλησίας ἀποσπάσματα καὶ εἰκόνες ἀπὸ τὴν Ἀποκάλυψη μᾶς ἔσαναζωντανεύοντα τὸ δραμα. Ἔνα ρίγος μᾶς συγκλονίζει, οἱ γυναῖκες δακρύζουν καὶ γονατίζουν. Στιγμὲς ἀλησμόντες γιὰ ὅλη τὴν ζωὴ μας.

Γεώργιος Καλαματανός

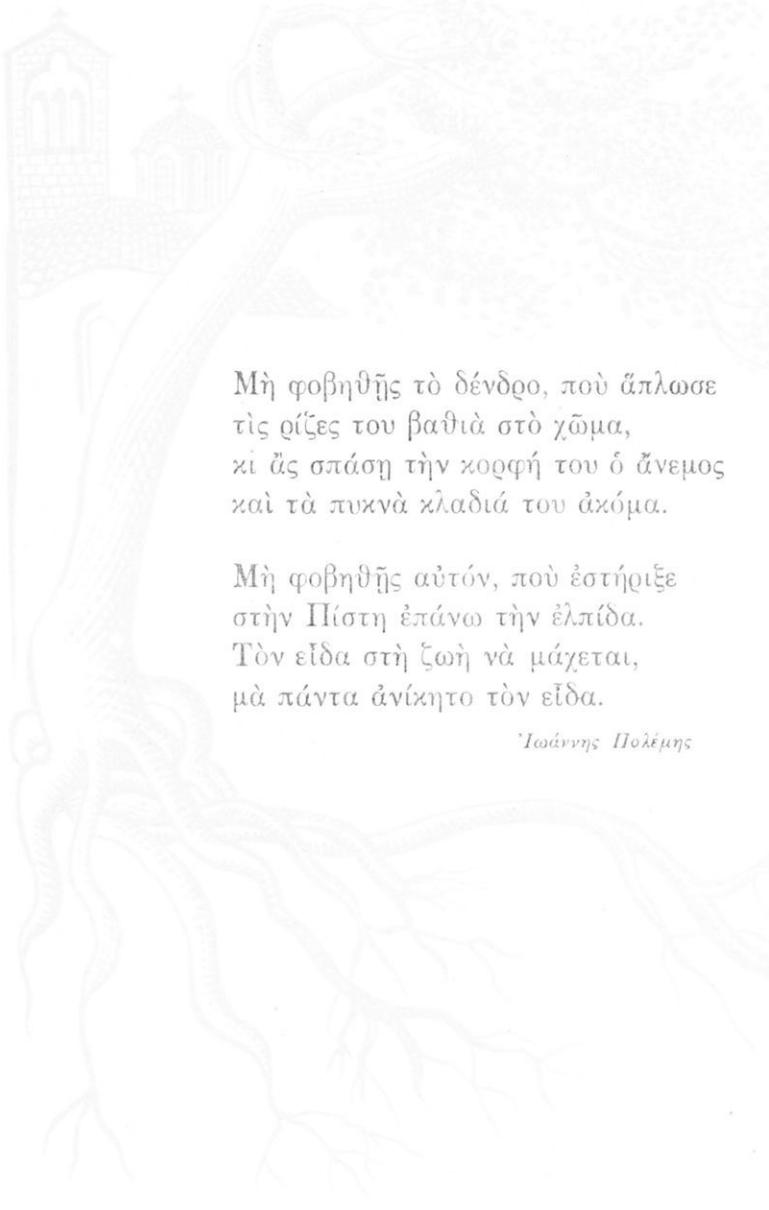
ΜΕΡΟΣ Β'.

A'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

H ΠΙΣΤΙΣ

Μὴ φοβηθῆς τὸ σπίτι, ποὺ ἄνοιξε
στὴ γῆ βαθιὰ τὰ θέμελά του,
κι ἂς ἔρθουν χῆλοι ἀνεμοστρόβιλοι
καὶ τὴ σκεπή του ἂς φένουν κάτου.

Μὴ φοβηθῆς τὸ δένδρο, ποὺ ἄπλωσε
τὶς φύες του βαθιὰ στὸ χῶμα,
κι ἂς σπάσῃ τὴν κορφή του ὁ ἄνεμος
καὶ τὰ πυκνὰ κλαδιά του ἀκόμα.

Μὴ φοβηθῆς αὐτόν, ποὺ ἐστίχριξε
στὴν Πίστη ἐπάνω τὴν ἐλπίδα.
Τὸν εἶδα στὴ ζωὴ νὰ μάχεται,
μὰ πάντα ἀνίκητο τὸν εἶδα.

Ίωάννης Πολέμης

Ο ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΠΡΟΣΤΑΤΗΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Βαθυτάτη ἡ τοῦ ἡ εὐσέβεια τῶν Θεσσαλονικέων πρὸς ὅλους τοὺς μάρτυρας τῆς πίστεως, τῶν δοπίων ἐφύλασσον καὶ ἐλάτρευν τὰ ἄγια λείψανα μὲ ἄγρυπνον εὐλάβειαν. Ἀλλ' ἀπελόως κατανυκτικὴ ἡ τοῦ ἡ λατρεία καὶ ἀκλόνητος ἡ εὐλάβεια καὶ ἡ πίστις τῶν πρὸς τὸν "Ἄγιον Δημήτριον.

‘Ο ύπερένδοξος προστάτης τῆς πόλεως ἦτο Θεοσαλονικεύς, υἱὸς εὐσεβέστατος εὐσεβῶν γονέων. Συλληφθεὶς δὲ Δημήτριος ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Μαξιμιανοῦ Γαλερίου τὸ 306 μ. Χ., διότι εἶχε μεγάλην φήμην εἰς τὸν λαὸν ὃς μοναδικὸς ἰατρός, ἐρρίφθη εἰς τὴν φυλακήν.

Κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον ἐτελοῦντο εἰς τὴν πόλιν ἀγῶνες, γιγαντόσωμος δὲ παλαιστής, ὄνομαζόμενος Λυαῖος, μὲ μεγάλην ἀλαζονείαν ἐπροκαλοῦσε τοὺς πολίτας καὶ ὅλους τοὺς κατέβαλλε. Τότε εἰς νεανίας, ὄνομαζόμενος Νέστωρ, ἔρχεται εἰς τὴν φυλακὴν καὶ ζητεῖ τὰς εὐχάς τοῦ Δημητρίου. ‘Ο “Αγιος εὐλογεῖ τὸν Νέστορα καὶ οὗτος ἔρχεται εἰς τὸ στάδιον, συμπλέκεται καὶ φονεύει τὸν Λυαῖον.

‘Ο αὐτοκράτωρ ἔλυπήθη σφόδρα καὶ διέταξεν ἀμέσως νὰ φονευθῇ ὁ Νέστωρ, δὲ Δημήτριος νὰ διαπερασθῇ εἰς τὴν πλευρὰν διὰ λογχῶν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν. Οὕτω καὶ ἐγένετο.

Τὸ μαρτύριον τοῦ Ἀγίου Δημητρίου κατέστη ὄνομαστὸν εἰς ὅλον τὸν Χριστιανικὸν κόσμον καὶ διετέλεσεν ἐπὶ αἰώνας αἰώνων «ὅ μέγας καὶ ὑπερένδοξος προστάτης, τὸ σέμνωμα καὶ διεργάτης τῆς πόλεως», ὅπως ἔλεγον οἱ παλαιοί. Εἰς πάντα, δὲ ποτοῖς εἶχεν ἀνάγκην καὶ ἦτο ἀξιος, παρεῖχεν ἀμέσως τὴν βοήθειάν του. Ἄλλοτε ίάτρευεν ὅσους προσηγορεύοντο εἰς τὸ ἄγιον λείψανόν του, ἄλλοτε ἐνεφανίζετο εἰς τὸν ὑπνον καὶ ἐθεραπεύεν ὅσους δὲν εἶχον δυνηθῆ νὰ θεραπεύσουν οἱ σπουδαιότεροι ὅχι μόνον τῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ ὅλης τῆς χώρας ἰατροί. Ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἀγίου ἦτο πηγὴ πάσης ἰατρείας, ἦτο τὸ «κοινὸν ἰατρεῖον» τῶν Χριστιανῶν.

Ἡ ἴδιαιτέρα χάρις τοῦ Ἀγίου Δημητρίου ἦσαν τὰ «μεῖα μύρα» αὐτοῦ, τὰ δποῖα παρεῖχον τὴν ὑγείαν καὶ τὴν ζωήν. Ἀπὸ τὸ ἄγιον λείψανον ἀνέβλινξεν ἀδιακόπως «ἀκένωτος πη-

γὴ θείων μύρων», ἡ δποία ἐγέμιζε τὴν μυροδόχον λάρνακα.
Διὰ τοῦτο ὁ Ἀγιος ἐκαλεῖτο Μυροβλήτης.

Οταν βάρβαροι ἐπιδρομεῖς ἐκνούσιεσαν τὴν Θεσσαλονίκην, κατέβαλον, ἀπὸ φθόνον διὰ τὴν ἀφθονίαν τῶν μύρων, μέγαν ἀγῶνα, διὰ νὰ κενώσουν μὲ κάδους καὶ μὲ λέβητας τὴν θείαν λάρνακα ἀπὸ τὰ ἄγια μύρα, ἀλλὰ δὲν κατώρθωντο νὰ τὰ στειρεύσουν. Ἐνόμιζες, ὅτι ἀνεβίλυζον ἀστείρευτα « ἀπὸ πηγὴν ἀκένωτον ἢ ἀπὸ ἀβυσσον ». Καὶ αὐτοὶ οἱ βάρβαροι ἐθεώρουν θαῦμα ὅσα ἔβλεπον, ἐλάμβανον καὶ αὐτοὶ ἀπὸ τὸ ἄγιον μύρον πρὸς θεραπείαν καὶ ἔμενον κατάπληκτοι διὰ τὴν γάριν, τὴν δποίαν ἔλαβε παρὰ τοῦ Θεοῦ ὁ Χριστομάρτυς.

Εἰς ὅλον τὸν κόσμον τῆς Χριστιανοσύνης ἦτο ὀνομαστὴ ἡ χάρις τοῦ Ἅγίου λειψάνου καὶ οἱ ἄλλοι ὁρθόδοξοι λαοὶ ἐξήλευντον τὴν ἐντυχίαν τῶν κατοίκων τῆς Θεσσαλονίκης. Πλῆθος ἀμέτοητον εὐσεβῶν προσκυνητῶν ἐσπευδεῖν εἰς τὸν ἄγιον τάφον τοῦ Μεγαλομάρτυρος νὰ ἵκετεύσῃ καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν θεραπείαν του ἀπὸ παντὸς εἰδους ἀσθενείας. « Οπως τὴν ἀμμον τῆς θαλάσσης, οὕτω δυσκόλως θὰ ἥδυνασο νὰ ἀριθμήσῃς καὶ τὰς θαυματουργίας του. Ἀκόμη καὶ οἱ αὐτοκράτορές μας τοῦ Βυζαντίου συχνὰ ἥρχοντο νὰ προσκυνήσουν τὸ ἄγιον λείφανον, νὰ ζητήσουν ἰατρείαν ἢ νὰ ἵκετεύσουν τὴν βοήθειάν του κατὰ τῶν ἐχθρῶν.

Δὲν ἦτο μόνον θαυματουργὸς ἰατρὸς καὶ τῶν σωματικῶν καὶ τῶν ψυχικῶν νόσων τῶν εὐσεβῶν ὁ Ἀγιος Δημήτριος· ἦτο καὶ ὁ προστάτης ὁ ὑπερένδοξος τῆς ἀγαπητῆς του πατρίδος. Εἰς διαφόρους περιστάσεις ἐσωσεν αὐτὴν ἀπὸ πολλὰ μεγάλα δεινά, ἀπὸ πεῖναν, ἀπὸ ἀσθενείας, ἀπὸ ἐμφυλίους σπαραγμούς. Ἡ ἐνδοξοτέρα δὲ βοήθειά του ἦτο ἡ ὑπ' αὐτοῦ σωτηρία τῆς πόλεως ἀπὸ τὰς φοβερὰς ἐπιδρομὰς τῶν βαρβάρων.

Ἡτο ὁ Ἀγιος Δημήτριος « δ κηδεμών, δ ὑπέρμαχος, δ πο-

λιοῦχος, δ σωτὴρ τῆς πόλεως ». "Οταν κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς δυστύχίας καὶ τοῦ τρόμου ἐκ τῶν ἐχθρῶν ἔβλεπον οἱ κάτοικοι τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Μεγαλομάρτυρος, ὅλοι ἐλάμβανον θάρρος καὶ πεποίθησιν, ὅτι δ Ἀγιος αὐτῶν θὰ ὑπερήσπιζε καὶ θὰ ἔσωζε τὴν πατρίδα του. Πῶς ἦτο δυνατὸν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πόλιν του δ Ἀγιος Δημήτριος; Μήπως δὲν ἐγνώριζον οἱ κάτοικοι, ὅτι καὶ εἰς αὐτὸν τὸν ἄγγελον, δ ὅποιος ἐστάλη παρὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τὸν ἐκάλει νὰ ἀφήσῃ τὴν καταδικασμένην εἰς καταστροφὴν πόλιν, δ Ἀγιος εἶχεν ἀποκριθῆ :

« Σύ, Δέσποτα, μὲ διέταξες νὰ κατοικῶ ἐδῶ μετὰ τῶν δούλων Σου. Πῶς λοιπὸν ἡμπορῶ νὰ τοὺς ἐγκαταλείψω εἰς τόσον μεγάλην ἀνάγκην καὶ μὲ ποῖον πρόσωπον ἡμπορῶ νὰ ἴδω τὴν καταστροφὴν τῆς πατρίδος μου; » Η θὰ σωθῶ καὶ ἐγὼ μὲ αὐτοὺς ἢ θ' ἀποθάνω μαζί των ».

Διὰ τὴν ἀγρυπνον αὐτὴν προστασίαν τῆς πόλεώς του ἤτο ἀπέραντος ἡ εὐγνωμοσύνη, βαθυτάτη ἡ λατρεία, ἀκλόνητος ἡ πίστις τῶν κατοίκων αὐτῆς πρὸς τὸν μέγαν καὶ ὑπερένδοξον κηδεμόνα καὶ πολιούχον. Συγκινητικὰ εἶναι τὰ ἅπειρα δείγματα τῆς λατρείας ταύτης καὶ μὲ κάθε τρόπον ἡ εὐσέβεια τῶν πολιτῶν ἐζήτησε νὰ διαιωνίσῃ τὴν μνῆμή του μαρτυρίου καὶ τῶν θαυμάτων τοῦ Ἀγίου καὶ τὴν λογοτεχνίαν καὶ μὲ τὴν τέχνην. Μὲ ἅπειρον εὐλάβειαν ἐδιαβάζοντο παλαιὰ βιβλία, εἰς τὰ ὅποια ἐγράφησαν, μὲ τοὺς πολέμους τῶν Σλαύων, τὸ μαρτύριον καὶ τὰ θαύματα τοῦ καλλινίκου μάρτυρος.

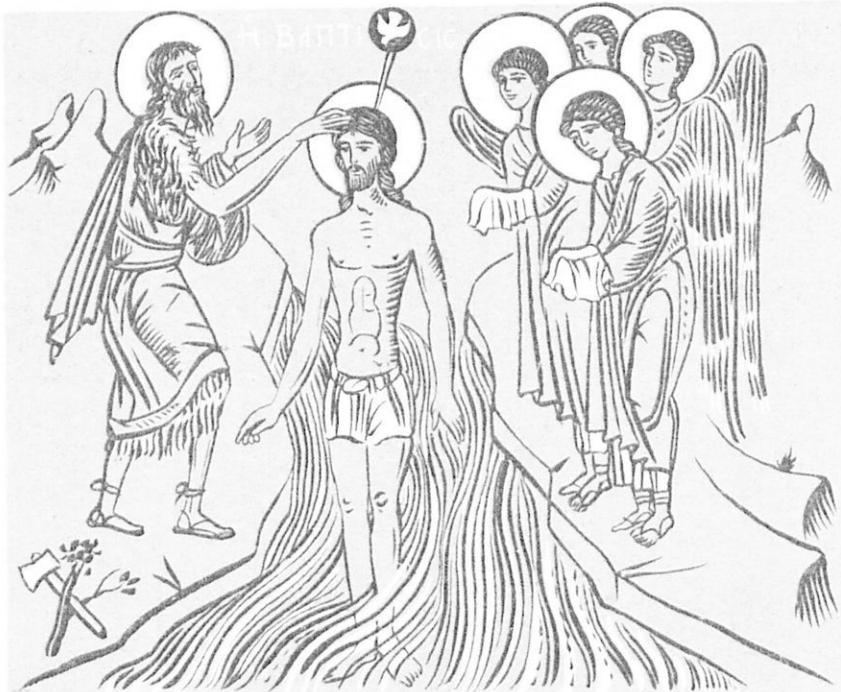
Καὶ μὲ τὴν τέχνην ἐξέμνησεν ἡ εὐσέβεια τῶν περασμένων αἰώνων τὸν ὑπερένδοξον Μεγαλομάρτυρα. Μὲ ωραιότατα ψηφιδωτὰ καὶ τοιχογραφίας ἐξεικόνισαν εἰς τοὺς τοίχους τῶν ἐκκλησιῶν τὸν βίον καὶ τὸ μαρτύριον καὶ τὰ θαύματα τοῦ Ἀγίου Δημητρίου. Καὶ σήμερον ἀκόμη εἰς τὴν Θεσσαλονίκην θαυμάζομεν τὴν μεγαλοπρεπὴ ἐκκλησίαν, τὴν μίαν σωζομένην

ἀπὸ τὰς τρεῖς, τὰς ὅποίας ἀνήγειρεν εἰς τιμὴν τοῦ ὑπερενδόξου προστάτου τῆς πόλεως ἡ θερμὴ λατρεία τῶν κατοίκων.

(Διασκευὴ)

·Αδαμάντιος ·Άδαμαντίου

ΘΕΟΦΑΝΕΙΑ

‘Ο ἄγιασμὸς τῶν ὑδάτων. ‘Ο παπα - Χαράλαμπος, μὲ τὰ ἀσημένια μαλλιά καὶ γένεια καὶ τὸ σεβάσμιον πρόσωπον, εἶχε τελέσει εὐλαβῶς τὴν λειτουργίαν τῶν Φώτων. Εἶχεν ἀγιάσει μὲ τὸν Σταυρὸν τὸ ὑδωρ καὶ μὲ αὐτὸ τὸ ποίμνιον του.

‘Η λειτουργία εἶχε πλέον τελειώσει, ἀλλὰ τὸ ἔργον τοῦ ἀγαθοῦ ιερέως δὲν εἶχεν ἀκόμη λήξει. ”Ἐπρεπε νὰ φέρῃ εἰς τέλος καὶ μίαν ἀλλήν ιερὰν συνήθειαν τοῦ τόπου: Νὰ ἀγιάσῃ τὰ νερά καὶ τὰ κτήματα.

Μὲ τὸν Σταυρὸν καὶ τὸ βιβλίον τῶν εὐχῶν εἰς τὰς χεῖρας ἔξεκίνησε διὰ τὸν μικρὸν ποταμὸν τοῦ χωρίου ἐκύλιε τὰ ἥσυ-

χα νερά του δχι καὶ πολὺ μακρὰν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν. Τὸν ἡ-
κολούθησαν δλοι οἱ ἐκκλησιαζόμενοι. "Αν κανείς, καθυστερη-
μένος δι' οίονδήποτε λόγον, ενρίσκετο εἰς τὸν δρόμον, ἥκο-
λουθεὶ καὶ ἐκεῖνος σταυροκοπούμενος.

"Ο ἥλιος εἶχεν ἀνυψωθῆ ἀρκετὰ εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ εἶχε
διαλύσει τὴν πρωινὴν δύμχλην. Η ἡμέρα, ἄν καὶ ἦτο ἡ καρ-
δία τοῦ χειμῶνος, ἦτο γλυκυτάτη, ὡς ἡμέρα ἀνοιξεως.

"Οταν ἔφθασαν εἰς τὴν γέφυραν τοῦ ποταμοῦ, δὲ ιερεὺς
κατέβη τὴν μαλακὴν δχθην ἔως τὰ καθαρὰ νερά του. Ἀφῆ-
ρεσε τὸ καλυμματύχιον του, ἐστράφη πρὸς ἀνατολάς, προσβλέ-
πων τὰ οὐράνια, ἔκαμε τὸν σταυρόν του καὶ ἤρχισε τὴν ευ-
χῆν...

— «Μέγας εἰ, Κύριε, καὶ θαυμαστὰ τὰ ἔργα σου καὶ οὐδεὶς
λόγος ἔξαρκέσει πρὸς ὑμνον τῶν θαυμασίων σου...»

— "Επειτα ἔσκυψε καὶ ἱγίασε διὰ τοῦ Σταυροῦ τρεῖς φορᾶς
τὰ κρυστάλλινα ἐκεῖνα νερὰ ψάλλων:

«Ἐν Ἰορδάνῃ βαπτιζομένου σου, Κύριε...»

Οἱ χωρικοὶ ἀπὸ τὰς δύο δχθας μὲ τὰ ἕορτάσιμά των ἐν-
δύματα, ποὺ ἔλαμπεν ἡ λευκὴ φρουστανέλα τῶν γερόντων, ἐ-
καμαν καὶ ἐκεῖνοι τὸν σταυρόν των καὶ συνώδευσαν σιγὰ
σιγὰ τὸ τροπάριον τῆς ἡμέρας...

— "Ο ιερεὺς, ἀφοῦ ἐτελείωσε τὸν ἀγιασμὸν τῶν ὑδάτων, ἀ-
νέβη εἰς τὴν δχθην. Ἀπὸ ἓν μικρὸν ὑψωμα αὐτῆς ἐστράφη
πρὸς τοὺς Χριστιανούς, ἔφερεν εἰς τὴν μνήμην του τὰ δλίγα
γράμματά του — εἶχε τελειώσει τὴν Β' τάξιν τοῦ τετραταξίου
γυμνασίου — καὶ εἶπεν:

— "Άδελφοι Χριστιανοί, ώσαν σήμερα δὲ ἐρημίτης Ἰωάν-
νης, μὲ ζέρια ποὺ ἔτρεμαν ἀπὸ φόβου καὶ συγκίνησιν, ἐβάπτι-
σε τὸν Χριστὸν εἰς τὰ νερὰ τοῦ Ἰορδάνου.

Ποῖος Χριστιανὸς δὲν ἔνθυμεῖται τὸ θαῦμα; Τὰ νερὰ τοῦ ποταμοῦ ἥλλαξαν τὸ ρεῦμά των καὶ ἐγύρισαν πρὸς τὰ ὄπίσω, ὅταν εἶδαν νὰ εἰσέρχεται εἰς αὐτὰ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ μὲ σῶμα ἀνθρώπινον. Τὸ Ἀγιον Πνεῦμα καταβαίνει ἀπὸ τὸν οὐρανόν, ὡσὰν λευκὴ περιστερά, καὶ πτερυγίζει γύρω καὶ ἐπάνω ἀπὸ τὸν Αυτῷωτὴν τοῦ κόσμου...

Ἡ ἐκκλησία μας εἰς ἀνάμνησιν τοῦ ἱεροῦ ἔκείνου βαπτίσματος ἀγιάζει σήμερον μὲ τὸν Σταυρὸν τὴν θάλασσαν, τὰς λίμνας, τὰ ποτάμια, τὰ πηγάδια· τὰ ἀγιάζει ὅλα. Μὲ τὴν Χάριν τοῦ Θεοῦ τὰ νερὰ γίνονται λουτρὰ ἰαματικά, ποὺ μᾶς καθαρίζουν ἀπὸ τὰς ἀμαρτίας. Τὰ οὐράνια εὐλογοῦν ἀκόμη σήμερα τὰ σπαρτά μας, τὰ δένδρα μας, τὰ ἀμπέλια μας...

Τὴν ὥραν ἔκείνην ὁ παπα-Χαράλαμπος δὲν ἦτο εἰς ταπεινὸς ἀνθρωπος· ἦτο εῖς ἐμπνευσμένος προφήτης, ὁ ὃποῖς μετέδιδε ἀπὸ τὴν ἴδικήν του πίστιν καὶ ἐξωγόνει τὴν ψυχὴν τοῦ ποιμνίου του.

Ἄγιασμὸς τῶν κτημάτων. Τὸ ἔργον τοῦ ἱερέως δὲν ἐτελείωσεν οὔτε ἐδῶ. Ἀκολουθούμενος τώρα ἀπὸ τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν οἰκογενειῶν, ἄνδρας καὶ γυναῖκας, καὶ ἀπὸ ὅσους ἄλλους ἥθελον, ἐσυνέχει τὴν πορείαν του.

Ἐφθασαν εἰς τὸ μέσον τῶν σταφιδοκτημάτων. Ἐκεῖ ἐστάθη. Μὲ τὸ βλέμμα του ἐνηγκαλίσθη ὅλην ἔκείνην τὴν πεδινὴν ἔκτασιν καὶ ἔπειτα μὲ κλώνους βασιλικοῦ ἐσκόρπισεν ἀπὸ τὸ γεμάτον μὲ ἡγιασμένον ὑδωρ χάλκινον δοχεῖον ορανίδας δεξιὰ ἀριστερά, ἀνω καὶ κάτω. Ἀπὸ τὰ χεῖλη του ἀνέβαινε θερμὴ αὐτοσχέδιος προσευχὴ πρὸς τὸν Θεόν νὰ δώσῃ πολλοὺς καρπούς...

Ἀφοῦ ἔγινεν ὁ ἀγιασμὸς τῶν ἀμπέλων καὶ τῶν σταφίδων, ὁ ἱερεὺς μὲ τὴν ἀκολουθίαν του ἐσυνέχει τὸν δρόμον του.

"Εφθασαν τέλος εις τοὺς ἀγρούς, οἱ ὅποιοι ἀπλώνονται ἐπάνω εις κυματιστοὺς λόφους.

"Ω, τὸν ἀπλοῦκὸν καὶ θεοσεβέστατον παπα - Χαράλαμπον! Ασκεπής, εὐθυτενής, σεβάσμιος, ἀνέπεμψε μὲ γλυκεῖαν φωνὴν καὶ ἔδω τὰς ὀλίγας καὶ ώραίας εὐχάς του καὶ ηὐλόγησε καὶ ἡγίασε τὰ σπαρτά. Οἱ χωρικοὶ μὲ κατάνυξιν καὶ σιωπὴν παρηκολούθησαν τὸν ἄγιασμὸν τῶν ἀγρῶν των.

Τὰ φυλλαράκια τοῦ πρωίμου σίτου ἐδέχθησαν μὲ εὐγνωμοσύνην τὴν ἡγιασμένην δρόσον· καὶ ὁ ἀνεμος ἐλαφρὸς τὰ ἔκλινε ταπεινὰ πρὸς τὴν γῆν, ώς νὰ προσεκύνουν ἐκείνην τὴν στιγμὴν τὴν Χάριν τοῦ ἄγιασματος.

Τὴν ὥραν ἐκείνην ἀνέβαινον ὑψηλὰ πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὰ πρωινὰ κελαδήματα τῶν κορυδαλλῶν, ώς εὐχαριστήριος ὕμνος ὅλης τῆς πλάσεως πρὸς τὸν Δημιουργὸν καὶ Πλάστην αὐτῆς.

— Καλὴ σοδειά, χωριανοί! Καὶ τοῦ χρόνου! ηὔχήθη, ἀφοῦ ἐτελείωσε τὸ ἔργον του, ὁ ἀγαθὸς ιερεύς.

— Εὐχαριστοῦμε, παππούλη! Νὰ ζαίρεσαι τὴν ιερωσύνη σου! ἀπήγνησαν οἱ χωρικοί.

"Ἐπειτα ἐφίλησαν τὸν Σταυρὸν καὶ τὴν δεξιὰν τοῦ ιερέως καὶ ἔχοντες αὐτὸν εἰς τὸ μέσον ἐπέστρεψαν εὐχαριστημένοι καὶ ζαίροντες εἰς τὸ χωρίον των. Η γῆ των, τὴν ὅποιαν είχαν κληρονομήσει ἀπὸ πατέρα πρὸς πάππον, εἶχεν εὐλογηθῆ ἄλλην μίαν φοράν.

Γεμάτοι τώρα ἔλπίδας θὰ συνεχίσουν μὲ νέας δυνάμεις καὶ θάρρος τὸν σκληρόν, ἀλλὰ εὐλογημένον ἀγῶνα τῆς ζωῆς.

N. A. Kortópoulos

B!

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΝ

Η ΑΓΙΑ ΣΟΦΙΑ

Η φημισμένη ἐκκλησία. Η Ἅγια Σοφία εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, δηλαδὴ δ ναὸς τῆς Σοφίας τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἡ μεγαλυτέρα καὶ ἡ πλέον φημισμένη ἐκκλησία, ποὺ οἰκοδόμησαν οἱ βυζαντινοὶ πρόγονοί μας.

Τὴν ἀνέγερσίν της ἥρχισεν δ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς εἰς τὰ 532 μ.Χ., καὶ διὰ νὰ ἀποπερατωθῇ, ἔχοειάσθησαν ἐξ ὀλόκληρα ἔτη, ἀν ἀφαιρέσῃ κανεὶς μόνον εἴκοσιν ἡμέρας.

‘Ο έξαιρετος αὐτὸς βασιλεὺς ἐφιλοτιμήθη νὰ τὴν κοσμήσῃ μὲ δότι πολυτελὲς καὶ πολύτιμον ὑπῆρχε τότε εἰς τὸν κόσμον καὶ ἐδαπάνησε μυθικὰ ποσὰ διὰ τὴν ἐποχήν του χάριν τούτου.

Τὸ μέγα ἔργον ἔχετέλεσαν δύο σπουδαῖοι ἀρχιτέκτονες, ὁ Ἀνθέμιος καὶ ὁ Ἰσίδωρος, τέκνα καὶ οἱ δύο τῆς Ἑλληνικῆς Ἰωνίας. Οὗτοι ὑπελόγισαν καὶ τὴν τελευταίαν ἀρχιτεκτονικὴν λεπτομέρειαν μὲ τολμηροὺς καὶ σοφοὺς ὑπολογισμοὺς καὶ τῆς ἐδώρησαν εἰς κομψότητα καὶ τέχνην τὴν χάριν τῆς ὠραίας πατρίδος των.

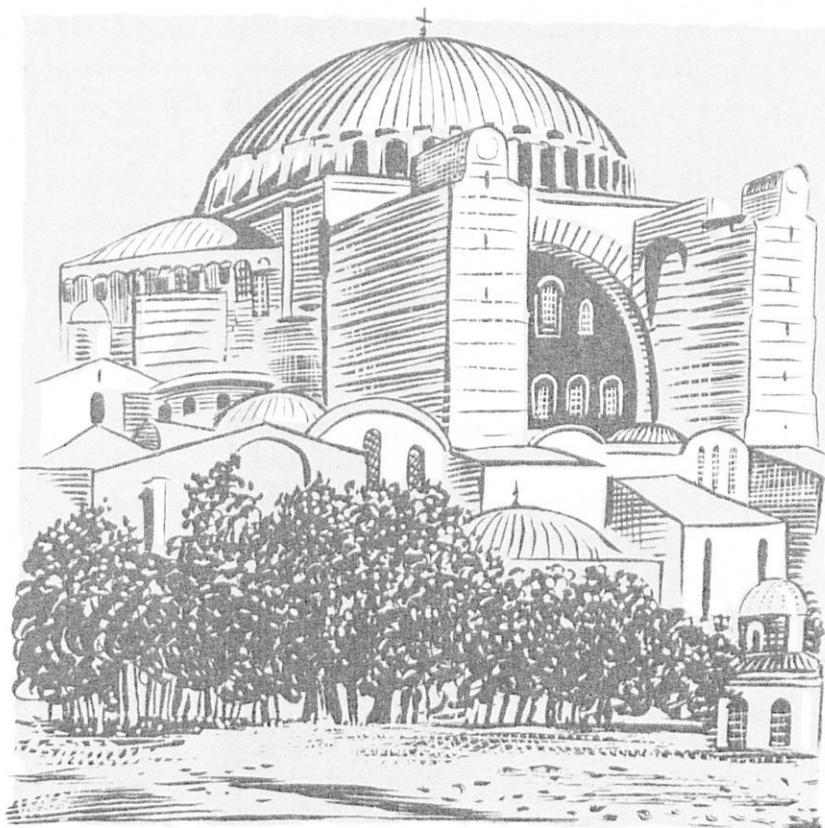
Ἡ Μεγάλη Ἐκκλησία, ὅπως ἔλεγον οἱ βυζαντινοὶ τὴν Ἀγίαν Σοφίαν, εἶναι ωραῖος καὶ μεγαλοπρεπὲς ναός, πραγματικὸν καλλιτέχνημα, καὶ τὸ τελειότερον οἰκοδόμημα τῆς τέχνης τοῦ Βυζαντίου.

Ἐπὶ γύμνα ἦτο ἡτο ἡ Μητρόπολις τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ τὸ θρησκευτικὸν κέντρον τῆς Αὐτοκρατορίας καὶ ἡ ζωὴ τῆς εἶναι στενὰ συνδεδεμένη μὲ τὴν ξωὴν καὶ τὴν ίστορίαν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἐκεῖ μέσα ἥρχιζε κάθε θρησκευτικόν, πολιτικὸν καὶ πολεμικὸν γεγονὸς καὶ εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν ἔπαιρνε τέλος. Εἰς αὐτὴν ἔγινεν, δλίγας ωραῖς πρὸ τῆς ἀλώσεως, καὶ ἡ ἀληθινότης τελευταία λειτουργία, ἡ ὅποια ἤναψε τὴν λαμπάδα τῆς ἐλπίδος διὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Ἐθνους.

Τέχνη καὶ κάλλος. Τὸ ἔξωτερικὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας δὲν φανερώνει τίποτε ἀπὸ τὸ κάλλος καὶ τὴν τέχνην της. Εἶναι πτήσιον φορτωμένον μὲ τοίχους, ποὺ τὸ περιτριγυρίζουν, καὶ εἰς τὴν κορυφήν του κάθεται βαρὺς ὁ τρούλλος, εἰς ὄψος 50 μέτρων ἀπὸ τὴν γῆν.

Ἄλλα μία βυζαντινὴ ἔκκλησία δὲν κρίνεται ἀπὸ τὸ ἔξωτερικόν, ὅπως ὁ ἀρχαῖος ναός. “Ολοι οἱ θησαυροὶ εἶναι ἐντὸς

αὐτῆς διότι ἔκει μέσα συγκεντρώνονται οἱ χριστιανοί, ἔκει γίνεται ἀπὸ τὸν ιερέα ἡ λειτουργία. Δι’ αὐτὸν ἐπρεπε νὰ εἰσέλθῃς εἰς τὴν Ἀγίαν Σοφίαν, διὰ νὰ ἀπολαύσῃς τὴν τέχνην της, διὰ νὰ χαρῆς τὴν μαγείαν τῆς εὐμορφιᾶς της.

"Ἄσ καμωμεν λοιπὸν ἔως ἔκει μίαν εὐσεβῆ ἐπίσκεψιν.

'Ἐπάνω ἀπὸ τὴν ἐσωτερικὴν θύραν τοῦ νάρθηκος ἔβλεπες ώραιοτάτην ψηφιδωτὴν εἰκόνα. 'Ο Λυτρωτὴς μὲ κατάλευκον μετάξινον μανδύαν κάθεται εἰς τὸν θρόνον του' εἰς τὰ πόδια

του γονατισμένος ό αύτοκράτωρ μὲ τὴν βασιλικὴν πορφύραν προσεύχεται ταπεινός. Ἀπὸ τὴν πρώτην στιγμὴν ό ἄνθρωπος αἰσθάνεται τὴν θείαν δύναμιν καὶ αἰωνιότητα.

Οταν διέβαινες τὴν θύραν, θὰ ἔμενες θαμβωμένος ἀπὸ τὰς μακρὰς σειρὰς τῶν κιόνων ὑψώνοντο ἄλλοι ἀπὸ πράσινα καὶ ἄλλοι ἀπὸ πορφυρένια μάρμαρα καὶ ἥσαν στεφανωμένοι μὲ λευκὰ κιονόκρανα, ποὺ εἶχον δαντελλωτὰ σκαλίσματα. Καμπυλόγραμμοι ἀψίδες ἦνωνον ἀνὰ δύο τοὺς κίονας μὲ πολλὴν γάριν.

Εἰς τὸ μέσον ἀκριβῶς τοῦ ναοῦ τέσσαρες μεγάλοι στῦλοι, μὲ τὰς ἀρμονικὰς ἀψίδας, αἱ ὅποῖαι τοὺς ἦνωνον, δέχονται τὸν μεγάλον καὶ βαρὺν θόλον, τὸν τρούλλον. Καὶ ὅμως αὐτὸς φαίνεται, ωσὰν νὰ κρέμεται ἐλαφρὸν ἐλαφρὸν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν ἀπὸ ἀόρατον χρυσῆν ἀλυσιν!

Φῶς, πολὺ φῶς, περιχύνεται ἀπὸ παντοῦ. Ο κολοσσαῖος ναός, παρὰ τὸν ὅγκον του, φαίνεται ἐλαφρὸς μὲ τὴν ἀρμονίαν τοῦ φωτὸς καὶ τῶν χρωμάτων, τὴν γάριν τῶν χραμμῶν καὶ τὸν ἀπαστράπτοντα πλούσιον στολισμόν.

Κάτω ἀπὸ τὸν θόλον, ὑψωμένος ὡς πύργος ἀπὸ πολύχρωμα μάρμαρα, λάμπει χρυσοποιίκιλτος ὁ ἄμβων, τὸν δόποιον ἐδόξασαν μεγάλοι ἱεράρχαι, ὅπως ὁ Φότιος· λάμπει καὶ ὁ βασιλικὸς θρόνος, τὸν δόποιον ἐτίμησαν ὁ Ηράκλειος, ὁ Βουλγαροκτόνος καὶ τόσοι ἄλλοι αὐτοκράτορες.

Αντικρὺ ἀπὸ τὴν εἰσοδον, εἰς τὸ ἱερόν, καὶ ἐπάνω εἰς τὴν Ἀγίαν Τράπεζαν, λαμποκοποῦν τὰ ὀλόχρωσα Εὐαγγέλια μὲ τὰ πολύτιμα πετράδια καὶ τὰ χρυσᾶ σκεύη· λάμπουν καὶ τὰ πολύχρωμα μάρμαρα τοῦ τέμπλου καὶ τὰ κρεμασμένα εἰς αὐτὸ το πολύτιμα ἀφιερώματα τῶν πιστῶν.

Οπου καὶ νὰ στρέψῃς τοὺς δόφθαλμούς, θὰ ἴδῃς παντοῦ

δραίας ψηφιδωτὰς εἰκόνας τῆς Πίστεως, ἀπὸ μωσαϊκὰ χρυσᾶ
ἢ βαθυγάλαζα, τὰ δύοια φεγγοβιολοῦν.

Σειραὶ ἀπὸ πολυελαίους μὲ ἀργυροδεμένα κρύσταλλα ἥ-
νωνον κάτω ἀπὸ τὰς τολμηρὰς ἀψίδας τοὺς κίονας, τὸν ἔνα
μὲ τὸν ἄλλον, καὶ ἔχοντα τὸ φῶς των, ποὺ ἡνώνετο μὲ τὸ φῶς
τῶν ἀναριθμήτων χρυσῶν κανδηλῶν. Καὶ τὰ πολύχρωμα μάρ-
μαρα μὲ τὰ δραῖα κυματιστὰ νερὰ ἀποτελοῦν μίαν ἔγχρωμον
ἀρμονίαν καὶ ἀστράπτον, ἄλλα ἐπάνω εἰς τοὺς κίονας καὶ
ἄλλα κάτω εἰς τὸ δάπεδον.

Γαλάζια, πράσινα, σμαράγδινα, κόκκινα, κίτρινα, ροδό-
χροα, λευκὰ μάρμαρα ἀπὸ χιλίους τόπους καὶ χιλια λατομεῖα,
ἀποτελοῦν πολυανθισμένον κῆπον καὶ λαμποκοποῦν τὰ χρώ-
ματά των καὶ φέγγει ὅλος ὁ ναός.

Καὶ ἀπὸ τὰ εἴκοσι τέσσαρα μεγάλα παράθυρα τοῦ θόλου
καὶ τὰ ἄλλα ἀδέλφια των τοῦ κτηρίου καταβαίνει τὴν ἡμέραν
καὶ περιχύνεται εἰς ὅλον τὸν ναὸν ἄφθονον τὸ φῶς· φωτίζει
τὴν λαμπρὰν καὶ δραίαν διακόσμησιν, καὶ νομίζεις, ὅτι ἡ
Ἄγια Σοφία εἶναι εἰς ὅλοφώτεινος ἥλιος, ποὺ ἐκπέμπει μυ-
ρίας ἀκτίνας καὶ μυρίας λάμψεις!

Κατοικία Ὅψιστου. Τί μεγαλεῖον δὲν ἔνέπνεεν δ
χῶρος τοῦ ναοῦ! Ὁ ἐπισκέπτης τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας μὲ
τὴν φαντασίαν του ἀς ἀνάψῃ τώρα τοὺς μεγάλους πολυε-
λαίους καὶ τὰς ἀναριθμήτους κανδήλας, ἀς ἐνθυμηθῆ τὰς
θαυμασίας πομπὰς καὶ λειτουργίας, τὰς στέψεις, τὰς συνόδους,
καὶ τότε θὰ ἔννοήσῃ τί ἦτο ἡ Ἅγια Σοφία!

Ο χριστιανός, λέγει κάποιος βυζαντινὸς χρονογράφος, γῆ-
σθάνετο, ὅτι δὲ Κύριος εἶναι κάπου ἔκει πλησίον καὶ ὅτι εὐχα-
ρίστως παραμένει εἰς τὸν ναὸν τοῦτον, τὸν δποῖον δὲ ἀνθρω-
πος οἰκοδόμησεν δῶς κατοικίαν τοῦ Ὅψιστου.

N. A. Κοντόπουλος

Ο ΕΚΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΡΩΣΩΝ

Οι Ρωσοί ήσαν είδωλολάτραι μέχρι του δεκάτου αιώνος μ.Χ. Μόλις κατά τό έτος 955 μ.Χ. ή βασιλισσά των "Ολγα ἀπεφάσισε νὰ ἀσπασθῇ, πρώτη αὐτή, τὸν Χριστιανισμόν. Διὰ τοῦτο ἐπεσκέφθη τὴν Κωνσταντινούπολιν, διὰ νὰ παρακαλέσῃ τὸν "Ελλῆνα αὐτοκράτορα Κωνσταντίνον Ζ' τὸν Πορφυρογέννητον νὰ γίνῃ ἀνάδοχος κατὰ τὴν βάπτισίν της.

"Ο αὐτοκράτωρ καὶ ἡ αὐτοκράτειρα ὥργάνωσαν εἰς τὰ ἀνάκτορα λαμπρὰν ὑποδοχὴν εἰς τὴν "Ολγαν. Ἐπίσημα γεύματα παρετέθησαν πρὸς τιμὴν της, εἰς τὰ ὅποια παρεκάθησαν, ἐκτὸς τῆς αὐτοκρατορικῆς οἰκογενείας καὶ τῆς φιλοξενουμένης, ἡ ἀκολουθία αὐτῆς καὶ οἱ ἀνώτεροι ἀξιωματοῦχοι τοῦ κράτους. Μετὰ δὲ τὰ γεύματα ὁ Κωνσταντῖνος ἔδιδε πλουσιούροχα δῶρα εἰς τὴν "Ολγαν καὶ εἰς πάντα τὰ μέλη τῆς ἀκολουθίας της.

Μετά τινας ἡμέρας ἡ "Ολγα εἰς ἡλικίαν ἐξήκοντα ἐτῶν ἐ-

βαπτίσμη εἰς τὴν Κονσταντινούπολιν. Ὁ ἀνάδοχος τὴν ὡνόμασεν Ἐλένην. "Οταν δὲ ἀνεχώρησεν ἐπιστρέφουσα εἰς τὴν πατρίδα της, ἐκάλεσεν "Ἐλληνας ιεραποστόλους, διὰ νὰ κηρύξουν τὸν Χριστιανισμὸν εἰς τοὺς ὑπηκόους της. Δὲν ἐπρόφθασεν ὅμως νὰ συμπληρώσῃ τὸ θεάρεστον ἔργον της κατὰ τὸ βραχὺ ὑπόλοιπον διάστημα τοῦ βίου της.

Τὸ ἔργον τῆς "Ολγας συνεπλήρωσε μετά τινα ἔτη δ ἔγγονός της Μέγας Βλαδίμηρος, ὁ δοῖος ἡσπάσθη τὸν Χριστιανισμὸν κατὰ πολὺ περίεργον τρόπον. Ἐπειδὴ δὲν κατεδέχετο νὰ παρακαλέσῃ τὸν αὐτοκράτορα τοῦ Βυζαντίου Βασίλειον Β' τὸν Βουλγαροκτόνον νὰ τὸν βαπτίσῃ, ἀπεφάσισε νὰ κατακτήσῃ τὴν νέαν θρησκείαν διὰ πολεμικῶν κατορθωμάτων. Τόσον πολὺ εἶχε παρεξηγήσει δ ἄξεστος καὶ ὑπερόπτης ἐκεῖνος βασιλεὺς τὴν θρησκείαν τῆς ἀγάπης.

Πρὸς ἐπιτυχίαν λοιπὸν τοῦ σκοποῦ του κατὰ τὸ ἔτος 988 ἐπετέθη μετὰ μεγάλης στρατιωτικῆς δυνάμεως κατὰ τῆς πόλεως Χερσῶνος, ἡ δοῖα κατωκεῖτο κατὰ τὸ πλεῖστον ὑπὸ Ἐλλήνων καὶ ἀνῆκεν εἰς τὸ Βυζάντιον. Καὶ ἐπειδὴ δ τότε αὐτοκράτωρ, ἀπησχολημένος μὲ τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Βουλγάρων, δὲν ἦδυνθη νὰ ἀποστείλῃ ἐνισχύσεις, ἡ πόλις κατελήφθη. Μετὰ τὸ κατόρθωμα αὐτὸ δ Βλαδίμηρος ἐζήτησεν εἰς γάμον τὴν ἀδελφὴν τοῦ αὐτοκράτορος "Ανναν.

Ἡ αἴτησις τοῦ Βλαδιμήρου ἔγινεν ἀποδεκτὴ ὑπὸ δύο δορυφόρων, πρῶτον νὰ βαπτισθῇ Χριστιανὸς καὶ δεύτερον νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὸ κράτος τοῦ Βυζαντίου τὴν Χερσῶνα. Τοιουτοῦ τρόπως διὰ πρώτην φορὰν Ρῶσος βασιλεὺς ἐννυμφεύθη Ἐλληνίδα βασιλόπαιδα καὶ συνεδέθη διὰ συμμαχίας μὲ τὸν αὐτοκράτορα.

"Οταν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους του,

τὸ Κίεβον, δὲ Χριστιανὸς πλέον Βλαδίμηρος ἀπεφάσισε νὰ ὑποχρεώσῃ τοὺς ὑπηκόους του νὰ ἀσπασθοῦν καὶ αὐτοὶ τὸν Χριστιανισμόν. Διέταξε λοιπὸν νὰ φιθοῦν τὰ εἰδωλα εἰς τὸν ποταμὸν Βορυσθένην, τὸν σημερινὸν Δνείπερον, καὶ προεκῆργε τὸ ὑποχρεωτικὸν βάπτισμα πάντων τῶν Ρώσων, ἐλευθέρων καὶ δούλων.

* Ήτο πράγματι θαυμάσιον τὸ θέαμα κατὰ τὴν δρισθεῖσαν ἡμέραν τοῦ βαπτίσματος. Ὁ βασιλεὺς συνοδευόμενος ὑπὸ πολλῶν Ἑλλήνων ἰερέων, οἱ δποῖοι θὰ ἔτελουν τὸ ἱερὸν μυστήριον, ἐνεφανίσθη εἰς τὴν ὅχθην τοῦ ποταμοῦ. Τότε, μόλις ἐδόθη τὸ σύνθημα, πλῆθος ἀναρρίθμητον ἀνθρώπων πάσης ἡλικίας καὶ τῶν δύο φύλων εἰσῆλθεν εἰς τὸ ὄδωρο. Καὶ οἱ Ἱερεῖς ἀνεγίνωσκον τὰς εὐχὰς τοῦ βαπτίσματος καὶ ἔψαλλον ὕμνους εἰς δόξαν τοῦ Θεοῦ.

Μετὰ τὴν τελετὴν οἱ Ἑλληνες ἵερεις ἐκάλεσαν πάντας τοὺς κατοίκους τοῦ Κιέβου Χριστιανούς.

Οὐ Βλαδίμηρος ἦν αγκάσθη βεβαίως νὰ μεταχειρισθῇ καὶ τὴν βίαν ἐναντίον μέρους τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ἀπεράντου χώρας του, τὸ δποῖον ἐδυστρόπει νὰ ἀποδεχθῇ τὸν Χριστιανισμόν. Καὶ μετὰ τὸν θάνατόν του μέχρι τοῦ 1200 μ.Χ. ἀρκετοὶ Ρῶσοι παρέμειναν εἰδωλολάτραι. Ὁπωσδήποτε δῆμος δικαίως θεωρεῖται ὅτι αὐτὸς ἔξεχριστιάνισε τὸν λαόν του.

Η Ὁρθόδοξος Ρωσικὴ Ἐκκλησία, τιμῶσα τὰς μεγάλας ὑπηρεσίας τῶν βασιλέων Ὅλγας καὶ Βλαδιμήρου, ἔταξεν αὐτοὺς μεταξὺ τῶν Ἅγιων. Τὸ δὲ Κίεβον θεωρεῖται ἔκτοτε ἡ Ἱερὰ πόλις τῶν Ρώσων.

Γεώργιος Καλαματιανός

Ο ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Β' ΕΙΣ ΑΘΗΝΑΣ

Ἡ πορεία του. Νέος δὲ Βασιλειος ἤρχισε τοὺς ἀγῶνας του ἐναντίον τῶν Βουλγάρων. Χωρὶς νὰ τὸν σταματήσῃ ποτὲ καὶ χωρὶς νὰ κουρασθῇ ποτέ, ὡς νὰ ἥτο χαλύβδινος, τοὺς ἔξηκολούμθησε, μέχρις δὲν ἐγήρασε καὶ μόνον τότε, τὸ 1018 μ.Χ., κατώρθωσε νὰ δαμάσῃ τὸ σκληρὸν καὶ πολεμικὸν τοῦτο Ἔθνος.

“Ολα τὰ βουλγαρικὰ φρούρια, τὸ ἐν μετὰ τὸ ἄλλο, εἶχον παραδοθῆ ὁ τελευταῖος τσάρος εἶχε φονευθῆ ἢ τσαρίνα μὲ τοὺς τρεῖς υἱούς της καὶ τὰς ἔξι θυγατέρας της εἶχε πέσει εἰς τοὺς πόδας τοῦ νικητοῦ εἰς τὴν Ἀχρίδα, τὴν μητρόπολιν τῆς Βουλγαρίας, διὰ νὰ ζητήσῃ τὴν ἐπιείκειάν του.

‘Η νίκη ἦτο πλήρης καὶ δριστική. Βουλγαρικὸν κράτος δὲν υπῆρχε πλέον!

’Αντὶ ὅμως νὰ ἐπιστρέψῃ ὁ γηραιὸς πολεμιστὴς μέσφε Θεσσαλονίκης εἰς τὴν πρωτεύουσαν, διὰ νὰ ἀναπαυθῇ ἐπὶ τέλους, αὐτὸς ἤκολούθησε τὴν πρὸς νότον ὁδόν. Τί ἔξήτει; Διατί τόσοι νέοι κόποι;

’Ασφαλῶς ἥθελεν ὁ αὐτοκράτωρ νὰ ἐπισκεφθῇ τὰς νοτίας ἐπαρχίας, διὰ νὰ δώσῃ μόνος του τὰς ὀδηγίας εἰς τὰς διαφόρους ἀρχὰς πᾶς νὰ φροντίσουν διὰ τὴν ἀνάρρωσιν τῆς κατεστραμμένης ἀπὸ τὰς συνεχεῖς βουλγαρικὰς ἐπιδρομὰς χώρας. ’Αλλὰ πρὸ παντὸς ἥθελε νὰ ἐπισκεφθῇ τὰς Ἀθήνας.

”Οταν ἔφθασεν εἰς Θεσσαλίαν, ἡ πορεία του μετεβλήθη εἰς ἀληθινὸν θρίαμβον. Οἱ ἀγρόται, φαιδροὶ καὶ ἄδοντες, προσήρχοντο εἰς τὸν δρόμον του κατὰ πλήθη, διὰ νὰ ἐπευφημήσουν τὸν ἀπεσταλμένον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ βασιλέα, ὁ ὃποῖος τοὺς ἀπῆλλαξεν ἀπὸ τὸν μισητὸν ἔχθρόν του λοιποῦ θὰ ἔσπειρον καὶ θὰ ἐθέριζον χωρὸς τὸν φόβον τῆς καταστροφῆς τοῦ κόπου των!

Διερχόμενος ἔπειτα τὸν Σπερχειὸν ἐστάθη νὰ θαυμάσῃ τὸ πεδίον τῆς μάχης, ὅπου πρὸ 24 ἔτῶν ὁ στρατηγός του Νικηφόρος Ούρανὸς ἥψανισεν εἰς μίαν νύκτα διλόκληρον Βουλγαρῆν στρατιὰν καὶ ἔσωσε τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὸν ἄγριον τσάρον Σαμουήλ. Καὶ ἐκεῖθεν, ἀφοῦ ἐπέρασε τὴν Φωκίδα, τὴν Λοκρίδα καὶ τὴν Βοιωτίαν, ἔφθασε καὶ ἐστάθμευσεν εἰς τὰς Ἀθήνας.

Τὸ προσκύνημα. Αἱ Ἀθῆναι τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχον σχεδὸν λησμονηθῆνες· ἥσαν μία μικρὰ ἐπαρχιακὴ πόλις τῆς ἀπεράντου βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Ἡ μετάβασις ὅμως τοῦ

Βασιλείου ἵτο μεγάλη τιμὴ δι’ αὐτὴν καὶ φανερώνει, ὅτι δὲν εἶχε σβήσει ἀκόμη ἢ δόξα της.

‘Ο πολεμιστὴς αὐτοκράτωρ ἐνόει καλῶς, ὅτι αἱ νῖκαι του εἰχον ἐκμηδενίσει τὸν βουλγαρικὸν κόσμον καὶ ἐπομένως εἰχον φέρει τὴν νίκην εἰς τὸν ἑλληνικόν, τὸν ἑλληνισμὸν ὀλόκληρον.

Τὰς Ἀθῆνας λοιπόν, ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ ἑλληνισμοῦ, ἥλθε νὰ ἐπισκεφθῇ καὶ νὰ τιμήσῃ ὁ Ἐλλην βασιλεύς· διότι καμμία ἄλλη πόλις τῆς Ἑλλάδος δὲν εἶχε τὴν φήμην καὶ τὴν δόξαν τῶν Ἀθηνῶν.

‘Αλλὰ ὁ βασιλεὺς εἶχε καὶ ἄλλον λόγον νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν πόλιν.

Μετὰ τὰς Βλαχέρνας τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅπου ἔλατρεύετο ἡ θαυματουργὸς Ὁδηγήτρια Θεοτόκος, εἰς τὴν καρδίαν τῆς Παναγίας ἤσαν αἱ Ἀθῆναι. ‘Η Παναγία «ἡ Ἀθηνιώτισσα» δὲν ἦτο μόνον προστάτις τῆς πόλεως· ἦτο καὶ ἐδῶ θαυματουργός.

Δι’ αὐτὸν αἱ Ἀθῆναι ἔθεωροῦντο οἱ πόλις καὶ ἡ Παναγία ἡ Ἀθηναία ἦτο οἱερώτατον προσκύνημα· ὅχι μόνον οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ ἄλλοι ὁρθόδοξοι τῆς Ἀνατολῆς, ἀλλὰ καὶ οἱ μὴ ὁρθόδοξοι χριστιανοὶ τῆς Δύσεως καὶ τοῦ Βορρᾶ ἥροντο νὰ παρακαλέσουν τὴν Χάριν της.

Ναὸς τῆς Παναγίας ἦτο ὁ Παρθενών, ὁ δποῖος ἦτο ἀκόμη ἀκέραιος καὶ εἶχεν ὅλον τὸ ἀρχαῖον κάλλος· τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ περιφήμου μνημείου εἶχε μεταβληθῆ εἰς λαμπρὸν ναὸν τῆς Θεομήτορος.

Τὴν Παναγίαν λοιπὸν τὴν Ἀθηνιώτισσαν ἥλθε νὰ προσκυνήσῃ ὁ εὐσεβὴς Βασιλεὺς.

Αἱ Ἀθῆναι ἔγιναν διπλοῦν προσκύνημα, διὰ τὴν δόξαν των, διὰ τὴν πίστιν των.

‘Η λησμονημένη πόλις, δταν ἔξύπνησεν, είδε παλαιάς ήμέρας δόξης. Τὰ αὐτοκρατορικὰ τάγματα, σκονισμένα ἀκόμη ἀπὸ τὸν πόλεμον καὶ τὴν πορείαν, παρετάχθησαν μεγαλοπρεπῶς· αἱ σημαῖαι τῶν μὲ τὸν δικέφαλον, ὑπερήφανοι διὰ τὰς τόσας νίκας, ἐκυμάτιζον εἰς ὑψηλοὺς κοντοὺς χαιρετίζουσαι τὰς Ἀθήνας. Καὶ ὁ δαφνοστεφανωμένος βασιλεὺς παρέλαβε τὸν στρατόν του καὶ ἀνῆλθε μετ’ αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν.

‘Η Ἀκρόπολις, ὁ ἐνδοξότερος λόφος τοῦ κόσμου, ἐλαμπρούνθη μὲ τὴν παρουσίαν τοῦ ἐνδοξοτέρου ἀνδρὸς τοῦ Βυζαντίου. Καὶ ὁ Παρθενών, ἡ καρδία τῆς Ἑλλάδος, εἶδε διὰ πρώτην φορὰν συγκεντρωμένα εἰς τὸν οἴρον βράχον τὰ ἐκλεκτότερα τέκνα ὅλου τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀπὸ τὰ βάθη τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἔως τὴν βορειοτάτην Μακεδονίαν καὶ τὴν νοτιωτάτην Κρήτην, τὰ ὅποια ἀπετέλουν τὰ παλαιάμαχα τάγματα τοῦ Βασιλείου. Τί εὐλογημένη εὐκαιρία!

‘Ο ἐπίσκοπος Ἀθηνῶν ὑπεδέχθη πρὸ τῶν πυλῶν τοῦ Παρθενῶνος τὸν νικητὴν τῶν Βουλγάρων. Πέριξ τοῦ γηραιοῦ αὐτοκράτορος ἦσαν συγκεντρωμένοι οἱ πρόκριτοι καὶ ὅλαι αἱ ἀρχαὶ τῶν Ἀθηνῶν, διοικητικαί, δικαστικαί, ἐκκλησιαστικαί, καθὼς καὶ ὅλης τῆς βορείου Ἑλλάδος καὶ τῆς Πελοποννήσου.

‘Ο λόφος τῆς Ἀκροπόλεως ἥκουσε τότε τοὺς πλέον θερμοὺς καὶ συγκινητικοὺς λόγους εὐγνωμοσύνης ὑπηκόων πρὸς τὸν ἄρχοντα, τὸν λυτρωτὴν τῆς πατρίδος ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς· κάθε λόγον συνώδευνον ζωηρόταται ἐπευφημίαι τοῦ λαοῦ καὶ τῶν προκρίτων.

‘Ο Βασίλειος εἰσῆλθεν ἔπειτα εἰς τὸν ναόν, κατάφωτον ἀπὸ τὰ ἀναρίθμητα φῶτα, καὶ ἐγονάτισε πρὸ τῆς θαυματουργοῦ εἰκόνος τῆς Παναγίας, διὰ νὰ προσφέρῃ τὰς εὐχαριστίας του διὰ τὴν νίκην.

‘Αλλὰ δὲν ἡρκέσθη μόνον εἰς ἀπλᾶς εὐχαριστίας· καὶ μὲ
ἔργα ἔδειξε τὴν εὐγνωμοσύνην του.

* Ήτο ἀρχαιότατον ἔθιμον νὰ ἀφιερώνεται ἐν μέρος τῶν
λαφύρων εἰς τὸν Θεόν. Καὶ διὰ Παρθενῶν ἐδέχθη δύο φοράς
τὰ ἀφιερώματα δύο γενναίων τέκνων τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὰ δι-
ποῖα κατὰ σύμπτωσιν ἥσαν Μακεδόνες.

Ο ‘Αλέξανδρος, πρὸ 1350 περίπου ἐτῶν, ἔστειλεν ἀπὸ τὰ
λάφυρα τῆς νίκης του τριακοσίας περσικὰς πανοπλίας ν’ ἀναρ-
τηθοῦν εἰς τὸν Παρθενῶνα, ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς· ἐξεδήλωνε
τοιουτοτρόπως τὴν εὐγνωμοσύνην του πρὸς τοὺς θεούς.

Καὶ διὰ Βασιλείου δὲν ύστερησεν. Αἱ εὐσεβεῖς αὐτοκρατο-
ρικαὶ χεῖρές του ἐπλούτισαν τὸν Παρθενῶνα, ναὸν τῆς Πανα-
γίας τῷρα, μὲ ἀνεκτίμητα κειμήλια, λάφυρα ἀπὸ τὸ βασιλικὸν
βουλγαρικὸν θησαυροφυλάκιον τῆς Ἀχείδος.

Αφθονα ἥσαν τὰ προσφερθέντα δῶρα, ὅπως ἀναφέρουν
οἱ ιστορικοί. Μία χρυσῇ περιστερά, σύμβολον τοῦ ἀγίου πνεύ-
ματος, ἀνηρτήθη ὑπερόπλω τῆς Ἀγίας Τραπέζης. Εἴς χρυσοῦς
λύχνος, ἀριστούργημα τέχνης, ἔκαιεν ἀκοίμητος, δις κανδήλα,
εἰς τὴν Παναγίαν τὴν Ἀθηνιώτισσαν.

Μὲ βασιλικὴν δαπάνην ἐπεσκευάσθησαν ὅλοι οἱ ναοὶ τῆς
πόλεως· καὶ διὰ τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα τὸ ταμεῖον τοῦ βασιλέως
ἐφρόντισε μὲ γενναιοδωρίαν. Ἀσφαλῶς αἱ ψυχαὶ τῶν νικη-
τῶν τοῦ Μαραθῶνος καὶ τῆς Σαλαμῖνος ὁμιλησαν εἰς τὴν
ψυχὴν τοῦ νικητοῦ τῶν Βουλγάρων!...

Τὸ προσκύνημα τοῦ Βασιλείου εἰς τὴν Παναγίαν μὲ ὀ-
ραίους στίχους ὑμηνησε καὶ διὰ ποιητὴς Δροσίνης:

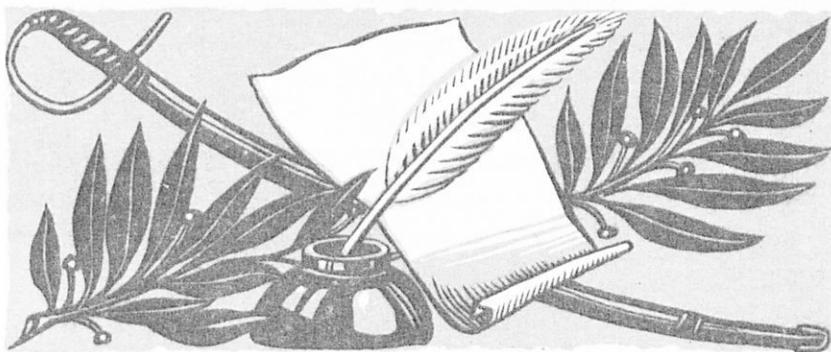
Βαριά, ἀπ’ τὴν σαραντάχρονη καβάλλα σκουριασμένα,
τῶν Προπυλαίων τὰ μάρμαρα πατώντας ἀνδρειωμένα,

τοῦ Βασιλιᾶ προσκυνητῆ βροντοῦν τὰ φτερνιστήρια.
 Στὴν Παναγιὰ Ἀθηνιώτισσα φέρνει τὰ νικητήρια:
 Τὸ περιστέρι τὸ χρυσό, ποὺ τὰ φτερὰ ζυγίζει
 κι ἀνασαλεύει κρεμαστὸ χωρὶς νὰ φτερουγίζῃ,
 καὶ τὸ χρυσό, μονόφωτο, θαυματουργὸ καντήλι,
 πούχει τὸ λάδι του ἀσωστο κι ἄκαγο τὸ φιτίλι...

‘Ο Βασίλειος, ἀφοῦ ἔξεπλήρωσε πλέον τὸν σκοπόν του, ἀ-
 πέπλευσε μὲ τὰ στρατεύματά του ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ διὰ τὴν
 βασιλίδα πόλιν ἐκεῖ τὸν ἀνέμενεν ὁ λαμπρὸς καὶ δίκαιος
 θρίαμβος τοῦ νικητοῦ...

N. A. Κοντόπουλος

ΟΙ ΠΡΩΤΕΡΓΑΤΑΙ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

[Είναι έκτος πάσης ἀμφισβήτησεως, ὅτι ἡ νωμένη ἡ Ἑλλὰς ἐπετέλεσε ωάματα, εἰς οίανδήποτε κρίσιμον καμπῆν τῆς μακραίωνος ιστορίας της καὶ ἂν εὑρέθη.

Δεῖγμα τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἑνώσεως ἀποτελοῦν τὰ κατωτέρω διαγγέλματα τοῦ Πρωθυπουργοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου καὶ τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου, οἵ διοι συνειργάζοντο μὲ ἀπόλυτον σύμπνοιαν καὶ ἀλληλοκατανόησιν κατὰ τοὺς Βαλκανικοὺς πολέμους, συγκεχριμένως δὲ κατὰ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον τοῦ 1913.]

**Α'. Ἀπὸ τὸ διάγγελμα τοῦ Ἐλευθ. Βενιζέλου
ἐπὶ τῇ ἑνάρξει τοῦ πολέμου.**

Εἰς νέον ἀγῶνα μᾶς καλεῖ ἡ πατρίς. Ἐνῷ συνεμαχήσαμεν μὲ ἄλλα Χριστιανικὰ κράτη, διὰ νὰ ἀπελευθερώσωμεν πάσχοντας ἀδελφούς μας καὶ ηύτυχήσαμεν νὰ ἴδωμεν τὸν ἀγώνα μας στεφανούμενον ὑπὸ τῆς νύκης, ἀπληστος ἡ σύμμαχος Βουλγαρία, ἀρνηθεῖσα πᾶσαν συνεννόησιν, ἐπεζήτησε νὰ σφε-

τερισθῆ μόνη αὐτὴ τοὺς καρποὺς τῆς κοινῆς νίκης, χωρὶς ν' ἀναγνωρίζῃ εἰς τὸν ἄλλον μήτε ἐθνολογικὰ δικαιώματα, μήτε τίποτε...

Ἐνώπιον τῆς ἀχαρακτηρίστου ταύτης συμπεριφορᾶς τὸ καθῆκον τῶν λοιπῶν συμμάχων ἥτο σαφῶς διαγεγραμμένον. Ἐπεβάλλετο εἰς αὐτὸὺς νὰ ἀμυνθῶσι κατὰ τῆς τέως συμμάχου.

Ο ἑλληνικὸς λαὸς ἐν στενῇ μετὰ τούτων ἀλληλεγγύῃ καὶ ἔχων πεποίθησιν εἰς τὴν ἴερότητα τοῦ σκοποῦ, ἀναλαμβάνει τὰ δπλα εἰς νέον ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἐστιῶν ἀγῶνα.

Ο ἑλληνικὸς στρατὸς τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης, ὁ ἀναδείξας μεγαλυτέραν τὴν Ἑλλάδα, καλεῖται νὰ συνεχίσῃ τοὺς τιμημένους ἀγῶνας του καὶ νὰ σώσῃ τοὺς μόλις ἀπελευθερωθέντας ἀδελφούς του ἀπὸ τῆς ἐπαπειλουμένης νέας καὶ πλέον δεινῆς δουλείας.

Τὸ ἑλληνικὸν ἔθνος στηριζόμενον μὲ ἐδραίαν πεποίθησιν εἰς τὴν ἰσχὺν τοῦ δικαίου του καὶ τὸν ἡρωισμὸν τοῦ στρατοῦ, ὁ ὅποιος ἐλάμπουνε τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα καὶ ἀνεβίβασε τὴν Ἑλλάδα εἰς τὸ ὑψος τῶν ἡρωικῶν παραδόσεων καὶ τῆς περιλάμπρου αὐτῆς ἴστορίας, δὲν θὰ φεισθῇ καὶ πάλιν οὐδεμιᾶς θυσίας πρὸς εὐόδωσιν καὶ τοῦ νέου ἀγῶνος, ὁ ὅποιος συμπληρώνει καὶ ἔξασφαλίζει τὸ ἀπελευθερωτικὸν ἔργον τοῦ πρώτου.

Ζήτω τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος.

Ο Πρωθυπουργός

Ἐλευθέριος Βενιζέλος

**Β'. Ἀπὸ τὸ διάγγελμα τοῦ Βασιλέως Κωνσταντίνου
έπὶ τῇ εύτυχεῖ λήξει τοῦ πολέμου.**

Ἄξιωματικοί, Υπαξιωματικοί, Στρατιῶται καὶ Ναῦται.

Σεῖς εἰσθε οἱ ἔργάται τῆς μεγαλινθείσης Νέας Ἑλλάδος. Τὸ αἷμά σας, οἱ κόποι σας, οἱ ἀγῶνες σας, αἱ στερήσεις σας, ἡ ἀνδρεία σας καὶ ἡ καρτερία σας ἔκαμαν τὴν Πατρίδα μας μεγάλην. Ὁχι δὲ μόνον μεγάλην, ἀλλὰ καὶ τιμημένην καὶ σεβαστὴν καὶ ἐνδοξὸν εἰς ὅλον τὸν κόσμον. Λυποῦμαι, διότι πολλοί, πάμπολλοι ἀπὸ τοὺς ἀνδρείους συμμαχητάς μου δὲν θ' ἀκούσουν τοὺς λόγους μου τούτους. Ἀλλὰ τὸ αἷμά των δὲν ἐχύθη ἐπὶ ματαίφ. Αἰωνία ἡ μνῆμη τῶν πεσόντων ἡρώων μας!

Εἰς σᾶς τοὺς ἐπιζῶντας ἐκφράζω τὸν θαυμασμόν μου διὰ τὰ κατορθώματά σας καὶ τὴν ὑπερηφάνειάν μου, διότι ἡγούμαι τοιούτου στρατοῦ καὶ τοιούτου στόλου. Λιέταξα, ὅπως δοθοῦν μετάλλια εἰς πάντας, ὅσοι συμμετέσχον εἰς τοὺς δύο πολέμους. Ἀλλὰ ὑπεράνω παντὸς μεταλλίου καὶ ὑπεράνω πάσης ἀμοιβῆς εἴμαι βέβαιος, ὅτι εἰς τὴν καρδίαν ἐκάστου προέχει ὡς ἀρίστη ἀμοιβὴ τὸ συναίσθημα, ὅτι ἔκαμε τὴν Ἑλλάδα μεγάλην!

Ἀλλὰ τὸ ἔργον μας δὲν ἐτελείωσε. Πρέπει ἡ Ἑλλάς μας νὰ γίνῃ ἰσχυρά, ἵσχυροτάτη. Θὰ ἔργασθω ἀνενδότως διὰ τὸν σκοπὸν αὐτόν. Ὅσοι μείνετε ὑπὸ τὰς σημαίας θὰ μὲ συντρέξετε μὲ τὴν αὐτὴν ἀφοσίωσιν, ὅπως καὶ εἰς τὰ πεδία τῶν μαχῶν. Ὅσοι δὲ ἐπιστρέψετε εἰς τὸν οἶκόν σας, μαζὶ μὲ τὸ συναίσθημα τῆς ὑπερηφανείας διὰ τοὺς θριάμβους σας, νὰ μεταφέρετε καὶ νὰ διαδώσετε τὴν ἄκαμπτον ἀπόφασιν ὅλων μας νὰ κάμιωμεν Ἑλλάδα πολεμικῶς ἵσχυροτάτην, σεβαστὴν εἰς τοὺς φίλους τῆς καὶ τρομερὰν εἰς τοὺς ἐχθρούς της.

Ζήτω ὁ Ἑλληνικὸς Στρατός! Ζήτω ὁ Ἑλληνικὸς στόλος!

Λιμπούνοβον 26 - 7 - 13

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Β.

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΣΤΡΑΤΟΝ ΜΑΣ

*Αφῆκες κάθε χώρα μακρινή και κάθε γῆ,
ποὺ τῆς ζωῆς ὁ πόλεμος σ' ἐκράτει,
κι ἐπάνω στῶν ὀκεανῶν τὰ πλάτη
ἔτρεξες στῆς Πατρίδος τὴν κραυγήν.

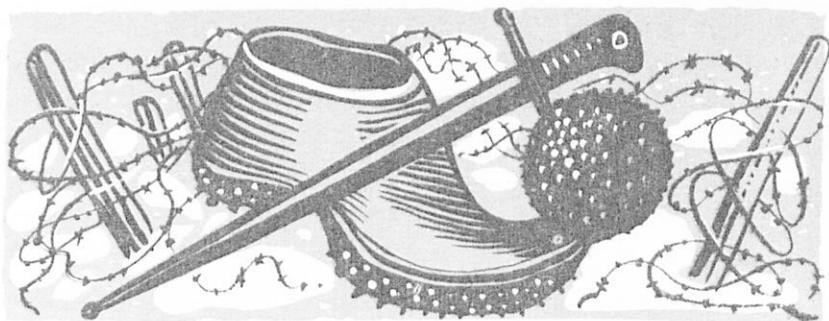
*Ηρθες ἀπὸ τὴν Ρούμελη και τὸ Μοριά,
μέσ' ἀπὸ τὰ λαγκάδια σου τ' ἀγαπημένα,
ἡρθες ἀπ' τὰ νησιὰ τὰ μυροβολημένα,
ποὺ λούζονται στὸ κῦμα τοῦ βιοῖᾶ.

*Ηρθες! Καὶ μὲ τὸ χέρι σου τὸ στιβαρό,
ποὺ ἀκούραστο τὴν γῆ δργῶνει,
ποὺ στὴν παλάμη του στενάζει τὸ τιμόνι,
φουχτώνεις τ' ὅπλο τὸ ίερό.

Σὰν τὴν ἀνεμοζάλη, σὰν τὴν ἀστραπή,
γκρεμίζεις τῆς σκλαβιᾶς τὸ καταχθόνιο χτήριο
και θεμελιώνεις μ' ἀσμα νικητήριο
τῆς λευθεριᾶς τὸν πύργο τὸν φωτολαμπῆ.

Χαῖρε νεότης, ποὺ ἀνασύρεις τολμηρὴ
τὸ καταπέτασμα τοῦ χρόνου τὸ βαρὺ
κι ἀνοίγεις ἔξαφνα στὰ θαμπωμένα μας τὰ μάτια
κατάφωτα τοῦ μέλλοντος παλάτια.

*Αριστομένης Προβελέγγιος

ΔΙΑΤΙ ΕΠΟΛΕΜΕΙ

Ίανουάριος τοῦ 1941. Βαρὺς χειμώνας είχεν ἐνσκήψει κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο εἰς τὴν γῆν. Ή χιῶν ἐκάλυπτε τὰ πάντα εἰς τὰ ὅρη τῆς Ἀλβανίας καὶ τὸ ψῦχος είχε καταβῆ περισσότερον ἀπὸ 10 βαθμοὺς κάτω τοῦ μηδενός.

Ο λόγος μας εύρισκετο εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν καὶ είχεν ἀναλάβει τὴν φρούρησιν τοῦ μετώπου ἐπάνω εἰς ἓν ἀπὸ τὰ ὑψώματα τοῦ Μπογδαδέτς. Καὶ ἡ ὄμάς μας, μὲ τὸν λοχίαν Στυλιανόν, ἐν γενναῖον παλληκάρι ἀπὸ τὴν Μυτιλήνην, ἐπὶ κεφαλῆς, ἐκάστην ἐσπέραν ἔστηνεν ἐνέδραν εἰς τὸ πλέον προχωρημένον σημεῖον τοῦ τομέως μας, τριάκοντα-τεσσαράκοντα μέτρα πλησίον τῶν προφυλακῶν τοῦ ἐχθροῦ.

Ημεθα οἱ πλέον σκληραγωγημένοι στρατιῶται τῆς διμοιρίας. Εἴχομεν λάβει μέρος εἰς τὴν μάχην τοῦ Ιβάν - Μοράβα, εἴχομεν παρελάσει ὑπερήφανοι νικηταὶ μέσα ἀπὸ τὰς κεντρικὰς ὁδοὺς τῆς Κορυτσᾶς καὶ ἥμεθα ἐκ τῶν ὀλίγων, τοὺς διποίους δὲν είχον ἀρχίσει ἀκόμη νὰ δεκατίζουν αἱ διάφοροι ἀσθένειαι καὶ τὰ κρυοπαγήματα. Δι' αὐτὸν εἴχομεν καὶ τὴν προτίμησιν εἰς πᾶσαν ἐπικίνδυνον ἀποστολήν.

Ο λοχαγὸς ἦτο βέβαιος διὰ τὴν ἐπιτυχίαν μας. Καὶ ἡμεῖς

έκαμπωναμεν ! Ή καρδία μας ἐδονεῖτο ἀπὸ ἐθνικὸν παλμὸν καὶ τὰ στήθη μας ἐπληροῦντο ἀπὸ ὑπεροφάνειαν, δτε μὲ τ' ἀντίσκηνα καὶ τὰ κλινοσκεπάσματα ἐπ' ὅμου, ἀμύλητοι, ψύχραιμοι, μὲ τὰ ὅπλα εἰς τὰς χεῖρας, τοὺς ὁφθαλμοὺς ἐμπρός καὶ τὰ ὤτα ὅρθάνοικτα ἐγλυστρούσαμεν ἀθορύβως ὥσπερ σκιαὶ ἐντὸς τοῦ σκότους καὶ ἐφθάνομεν εἰς τὰς θέσεις μας.

Παραφωνίαν εἰς τὴν ὄμάδα μας ἀπετέλει ὁ Στρατῆς, μονογενῆς υἱὸς μᾶς χήρας, ὁ δοποῖος τίποτε ἄλλο ἐκτὸς τῆς μητρός του καὶ τοῦ ἑαυτοῦ του δὲν εἶχε κατὰ νοῦν. "Ηοχετο πάντοτε μὲ ἀποθυμίαν μαζί μας καὶ δὲν ἔπανε καθ' ὄδὸν νὰ σιγοψιθυρίζῃ.

— Τί τὰ θέλεις, κύριε διδάσκαλε, ἀπετόλμησε νὰ εἴπῃ μίαν νύκτα, ἐκεῖ ὅπου δεὶς πλησίον τοῦ ἄλλου ἐφυλάσσομεν εἰς τὴν ἐνέδραν. Δὲν καταλαμβάνω, διατί νὰ γίνεται αὐτὸς διόλεμος, διατί νὰ ὑποφέρωμεν καὶ νὰ σκοτωνώμεθα... Δὲν βλέπω τὸν λόγον. Τί θὰ ἐγίνετο, ἐὰν ἀφίναμεν τοὺς Ἰταλοὺς νὰ περάσουν εἰς τὴν Ἑλλάδα...

— Σσούτ ! Σιωπή ! μὴ προχωρῆς, βλάσφημε, τοῦ ἐφώναξα πλήρης ὀργῆς. Ἐὰν ἥμεθα πάρα πίσω...

Δὲν ἐπρόλαβα νὰ συνεχίσω. Ἡ φωνή μου, χωρὶς νὰ θέλω, εἶχεν ἀκουσθῆ ἀπὸ τὸν Ἰταλὸν σκοπὸν καὶ ἡ πανήγυρις ἥρχισεν.

'Επυροβόλησεν διὸ Ἰταλός, ἀπηντήσαμεν ἥμεῖς, ἐξεσηκώθησαν ἐχθρικὰ καὶ ἴδια μας φυλάκια, ἥκολούθησαν οἱ διπλανοὶ λόχοι, ὀλόκληρος διὸ τομεὺς ἥναψε. Μάλινχερ, πολυβόλα, χειροβομβίδες, δλμοι, κανόνια ἔχαλοῦσαν τὸν κόσμον. Ο κρότος τῶν τυφεκίων, διὸ ἀντίλαλος ἀπὸ τὰς χαράδρας, ἐν συνέχεις βραχνὸν βουητὸν καὶ αἱ λάμψεις τῶν πυροβόλων ἔδιδον εἰς τὰς χιονισμένας κορυφὰς τῶν ὁρέων ἐν διαφορετικὸν θέαμα, φαντασμαγορικόν, φρικτόν, τραγικόν !

Ἐπυροβολούσαμεν καρφωμένοι εἰς τὰς θέσεις μας καὶ ἐ-
ποσπαθούσαμεν, μέσα εἰς τὰς ὕβρεις καὶ τὸ καταιγιστικὸν
πῦρ, τὸ ὅποιον δι' ὅλων τῶν ὅπλων του εἶχεν ἔξαπολύσει ἐ-
ναντίον μας ὁ ἔχθρός, νὰ ἐννοήσωμεν τὴν δύναμιν τοῦ ἀπέ-
ναντί μας φυλακίου. Καὶ μετ' ὅλιγην ὥραν, ὡς συμβαίνει
συνήθως εἰς τὸν πόλεμον, τὸ μέτωπον ἡσύχασεν.

Ἐπλησίαζε νὰ φωτίσῃ. Τὰ ἀστρα ἔσβησαν ἔνα - ἔνα εἰς τὸν
οὐρανὸν καὶ ἔν αἱμυδρὸν φῶς, ἐνισχυμένον ἀπὸ τὴν ἀνταύγειαν
τῆς χιόνος, ἔξεχύνετο εἰς τὴν πλάσιν.

— Διδάσκαλε, τί λέγεις; ἀκούω μίαν σιγανήν φωνήν. Τοὺς
αἰφνιδιάζομεν τοὺς μακαρονάδες; Όλιγοι εἶναι.

Ἔτοι ὁ λογίας, ὁ ὅποιος ἐμὲ συνεβουλεύετο πάντοτε, δσά-
κις ἐλάμβανε τὰς τολμηρὰς ἀποφάσεις του.

— Ἐμπρός! ἀπήντησα χωρὶς δισταγμόν.

Συνενοήθημεν ὁ εἰς μετὰ τοῦ ἄλλου καὶ ἐσύρθημεν ἐμ-
πρός, κρυπτόμενοι ὅπισθεν τῶν κορμῶν τῶν δένδρων, τὰ ὅ-
ποια θὰ ἐνόμιζε κανείς, δτὶ ή Θεία Πρόνοια ἐπὶ τούτῳ εἶχε
φυτεύσει ἑκεῖ, διὰ νὰ διευκολύνουν τὸ ἔργον μας.

Τὰ ὅπλα « ἐφ' ὅπλου λόγχην » καὶ τὰς χειροβομβίδας ἔτοι-
μους. Ἐπλησίασαμεν. Μία φωνὴ « ἀέρα! ἀέρα! » ἀντίχησεν εἰς
τὸν δρῖζοντα καὶ ἄλλαι χειροβομβίδες ἔπεσαν εἰς τὸ ἔχθρικὸν
συρματόπλεγμα καὶ ἄλλαι ἔξω καὶ γύρω ἀπὸ τὸ φυλάκιον. Δὲν
ἐπρόφθασαν νὰ κινηθοῦν οἱ Ἰταλοὶ καὶ αἱ λόγχαι μας τοὺς
εἶχον περιζώσει.

— Ψηλὰ τὰ χέρια — πόσον εἶχον συνηθίσει εἰς αὐτὸ οἱ
Ἰταλοί! — ἀφοπλισμὸς καὶ ἔρευνα. Δύο - τρεῖς ἐφύλασσον τοὺς
Ἰταλοὺς καὶ οἱ ἄλλοι ἀνεξητούσαμεν κανὲν τηλέφωνον, κανέ-
να κώδικα, διαταγάς, ἵσως καὶ τρόφιμα. Εἴχομεν μάλιστα
πολλὴν ἀνάγκην ἀπὸ τὰ τελευταῖα, διότι εἰς τὸ ὄψος, ὅπου εὑρι-
σκόμεθα, μὲ μεγάλην δυσκολίαν ἔφευγαν τὰ μεταγωγικά μας.

“Ολοι ἡρευνούσαμεν ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Στρατῆν. Αὐτὸς εἶχε τοὺς ὄφθαλμους καρφωμένους εἰς τὸ χῶμα καὶ ἔβλεπεν. Εἰς μίαν στιγμὴν ἔκυψεν. Ἐπῆρε κάτι, τὸ ἐκοίτυξε, τὸ ἐξανακοίταξε, μὲ κόπον συγκρατῶν τὰ νεῦρά του, μ’ ἐπλησίασε καὶ δεικνύων τοῦτο :

— Βλέπεις, κύριε διδάσκαλε, μοῦ εἶπε μὲ δειλὴν καὶ ἐντροπαλήν φωνῆν.

‘Ητο ἐν κάρτ- ποστάλ, τὸ ὅποῖον παρίστανε τὸν Παρθενῶνα. Εἰς τὴν κορυφήν του ἦτο ζωγραφισμένη κυματίζουσα μία Ἰταλικὴ σημαία καὶ κάτω ἐγράφετο λατινιστί: «Ζῆτω ἡ Ἰταλικὴ Αὔτοκρατορία».

— Τὸ βλέπεις τώρα; γνωίζω περισσότερον θυμιωμένος πρὸς αὐτόν. Τὸ εἶδες μὲ τὰ μάτια σου, τί θὰ ἐγίνετο, ἀν ἀφίναμεν τοὺς Ἰταλοὺς νὰ περάσουν εἰς τὴν Ἑλλάδα; Μήπως ἀντιλαμβάνεσαι, τί ἄλλο θὰ ἐγίνετο;

‘Ο Στρατῆς εἶχε γίνει κάτωχρος. Ἔτρεμε. Καὶ ἔτρεμε διὰ δύο λόγους· ἀπὸ τὸν θυμὸν καὶ ἀπὸ τὴν ἐντροπήν του. Τὸν ἐλυπήθην.

— “Εχεις καιρόν, εἶπον εἰς αὐτὸν μὲ συμπάθειαν, νὰ δείξης εἰς τὸ μέλλον, δτι ἐκατάλαβες, διατί γίνεται αὐτὸς ὁ πόλεμος, διατί ὑποφέρομεν καὶ διατί σκοτωνόμεθα.

“Εως δτου ἐπιστρέψωμεν εἰς τὸν λόχον καὶ παραδώσωμεν τοὺς αἱχμαλώτους — καὶ ἡθέλομεν δλοι νὰ παρευρισκώμεθα εἰς τὴν παράδοσιν —, φοβεροὶ πόνοι ἐσούβλιζον τὰ πόδια μου ἔως τὰ κόκκαλα.

“Ἐπαθον κρυοπαγήματα καὶ διετάχθη ἡ διακόμισίς μου εἰς τὸ νοσοκομεῖον. Ἀπὸ τὸ ὀρεινὸν χειρουργεῖον, εἰς τὴν Κορυτσάν, εἰς τὴν Φλώριναν. Παρέμεινα ἔκει ἔνα μῆνα, δπότε οἱ ἰατροὶ μοῦ ἐπέτρεψαν νὰ περιπατήσω. Ἐπῆγα κατ’

εύθειαν εἰς τὴν διπλανὴν αἴθουσαν, ὅπου, καθὼς εἶχον πληροφορηθῆ, εἰς τραυματίας δὲν ἔκαμνε τίποτε ἄλλο, παρὰ νὰ κοιτάξῃ διαρκῶς μίαν φωτογραφίαν καὶ νὰ σιγοφιθυρίζῃ.

Εἶχον δέσει τὴν κεφαλήν του μ' ἐπιδέσμους καὶ δὲν ἐφαννοντο εἰμὴ τὰ μάτια, ἡ μύτη καὶ τὸ στόμα του. Ἐπλησίασα. Τὰ μάτια τοῦ πληγωμένου ἐστυλώθησαν ἐπάνω μου. Μ' ἔκοιταζον πολλὴν ὥραν. Αἱ χεῖρες του ἐξηκολούθουν νὰ κρατοῦν τὴν φωτογραφίαν.

*Εξαφνα τὸ κορμί του ἀνεσκίρτησε.

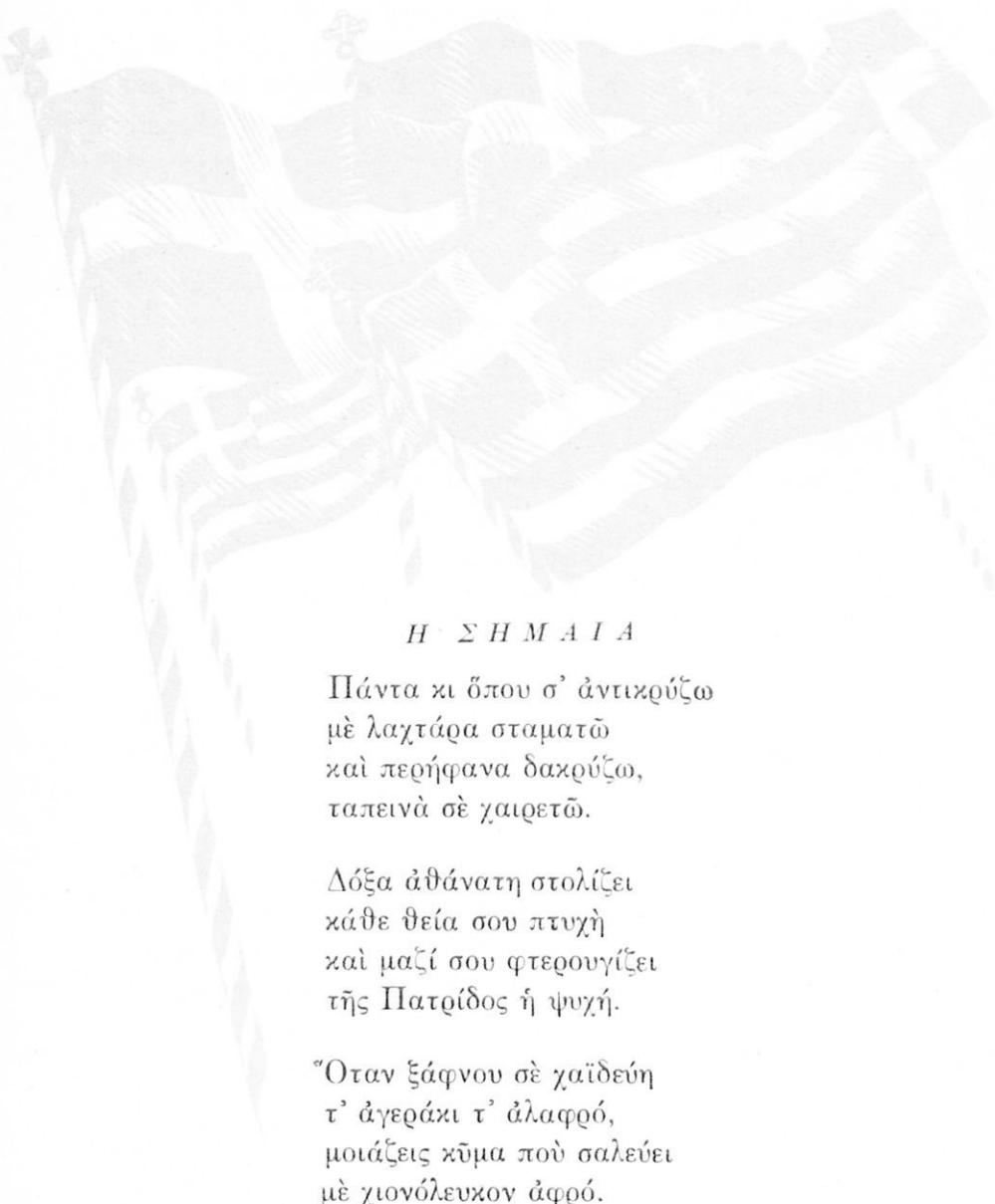
— Πόσο σ' ἐπεριμένα . . . Ἐσὺ δὲν εἶσαι, κύριε διδάσκαλε; ἐτραύλισε. Σ' ἔξητοῦσα... Ἡθελα νὰ συναντηθῶμεν... Νὰ μὲ συγχωρήσῃς... Καὶ νὰ σ' εὐχαριστήσω, διότι ἔγινες αἴτια νὰ κάμω τὸ καθηκόν μου.

*Ητο δ Στρατῆς. Καὶ ἡ φωτογραφία ἦτο ἡ ἴδια ἔκείνη τοῦ Παρθενῶνος, τὴν δποίαν εἶχεν εὔρει ἐντροπιασμένην εἰς τὸ ἔχθρικὸν φυλάκιον καὶ τὴν δποίαν, ἀφοῦ εἶχεν ἐπιμελῶς καθαρίσει, ἐφύλασσεν ώς φυλακτὸν εἰς τοὺς κύριους του. Εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ Παρθενῶνος ἐκυμάτιζεν ὑπερηφάνως ἡ Ἑλληνικὴ γαλανόλευκος καὶ ὑπὸ κάτω ἦτο γραμμένον τὸ «ΟΧΙ», ἡ λέξις, ἡ δποία κατήντησε θρῦλος καὶ σύμβολον διὰ τὴν ἀδάμαστον φυλήν μας.

Ναί. Ο Στρατῆς, δ ὁποῖος δλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἀναχώρησίν μου διὰ τὸ νοσοκομεῖον ἔλαβε τὴν ἄδειαν τοῦ λοχαγοῦ καὶ μόνος του ἔνα βράδυ ἔκαμεν αἰφνιδιασμὸν εἰς ἓν φυλάκιον, ἥρπασε τὸ ἔχθρικὸν πολυβόλον καὶ ἐπιστρέφων ἐκτυπήθη ἀπὸ θραῦσμα βλήματος δλμου καὶ ἐπληγώθη.

*Ἐγνώριζεν ἥδη, διατί ἐπολέμει καὶ τὸ ἔδειξε τόσον καλῶς!

Θεόδωρος Γιαννόπουλος

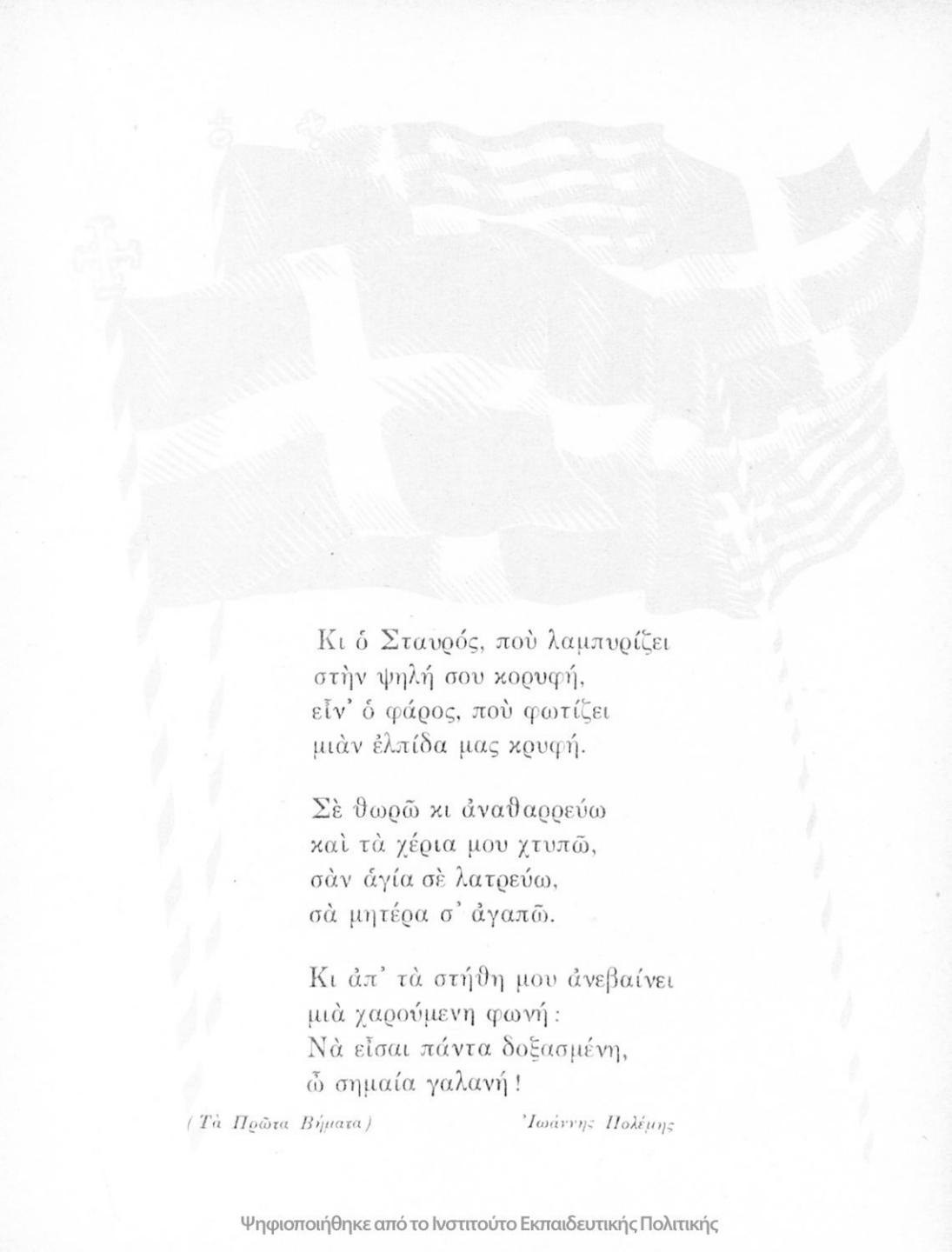

H Σ H M A I A

Πάντα κι ὅπου σ' ἀντικρύζω
μὲ λαχτάρα σταματῶ
καὶ περήφανα δακρύζω,
ταπεινὰ σὲ χαιρετῶ.

Δόξα ἀθάνατη στολίζει
κάθε θεία σου πτυχὴ
καὶ μαζί σου φτερουγίζει
τῆς Πατρίδος ἡ ψυχή.

”Οταν ξάφνου σὲ χαιδεύη
τ’ ἀγεράκι τ’ ἀλαφρό,
μοιάζεις κῦμα ποὺ σαλεύει
μὲ χιονόλευκον ἀφρό.

Κι δέ Σταυρός, ποὺ λαμπυρίζει
στὴν ψηλή σου κορυφή,
εἶν' δέ φάρος, ποὺ φωτίζει
μιὰν ἐλπίδα μας κρυφή.

Σὲ θωρῶ κι ἀναθαρρεύω
καὶ τὰ χέρια μου χτυπῶ,
σὰν ἄγια σὲ λατρεύω,
σὰ μητέρα σ' ἀγαπῶ.

Κι ἀπ' τὰ στήθη μου ἀνεβαίνει
μιὰ χαρούμενη φωνή:
Νὰ εἴσαι πάντα δοξασμένη,
ὅση μαία γαλανή !

(Τὰ Πρῶτα Βήματα)

Ιωάννης Πολέμης

22

Γ'.

ΑΠΟ THN ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

M A N N A

Mάννα » κράζει τὸ παιδάκι,
« μάννα » ὁ νιός καὶ « μάν-
[να » ὁ γέρος,
« μάννα » ἀκοῦς σὲ κάθε μέρος.
"Α, τί ὅνομα γλυκό.

Τὴ χαρά σου καὶ τὴ λύπη
μὲ τὴ μάννα τὴ μοιράζεις,
ποθητὰ τὴν ἀγκαλιάζεις,
δὲν τῆς κρύβεις μυστικό.

Είς τὸν κόσμον ἄλλο πλάσμα
δὲ θὰ βρῆς νὰ σὲ μαντεύῃ,
σὰν τὴ μάννα, ποὺ λατρεύει,
σὰν τὴ μάννα, ποὺ πονεῖ.

Τὴν ύγειά της, τὴ ζωή της,
ὅλα ἡ μάννα τ' ἀφηφάει
γιὰ τὸ τέκνο, π' ἀγαπάει,
γιὰ τὸ τέκνο, ποὺ φιλεῖ.

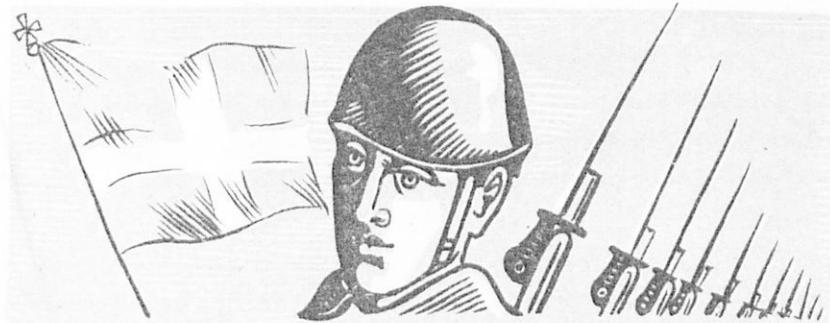
“Οπου τρέχεις, πάντα ἡ μάννα
μὲ τὸ νοῦ σὲ συντροφεύει,
σὲ προσμένει, σὲ γυρεύει
μ' ἀνυπόμονη καρδιά.

Κι ἂν σκληρὸς ἐσὺ φαρμάκια
τὴν ποτίζης τὴν καημένη,
πάντα ἡ μάννα σ' ἀπανταίνει
μὲ δλόθερμα φιλιά.

Δυστυχὴς ὅποιος τὴ χάνει !
‘Ο καημὸς εἶναι μεγάλος.
Σὰν τὴ μάννα δὲν εἶναι ἄλλος
εἰς τὸν κόσμο θησαυρός.

Κι ὅποιος μάννα πλιὰ δὲν ἔχει,
« μάννα » κράζει στ' ὄνειρό του,
πάντα « μάννα » στὸν καημό του
εἶναι δι μόνος στεναγμός.

Γεώργιος Μαρινέλλης

Ο ΔΕΚΑΝΕΥΣ ΜΑΣ

‘Ο μικρός. — ‘Ο λόχος νὰ είναι ἔτοιμος πρὸς ἐκκίνησιν ! διέταξεν δὲ λοχαγός.

Ἐντὸς πέντε λεπτῶν ἔξεινήσαμεν. Ποῦ ἐπηγαίνομεν; Εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν νὰ μετρηθῶμεν καὶ πάλιν μὲ τοὺς Ἰταλούς; Ως ἐφεδρεία; Κανεὶς μας δὲν ἐγνώριζεν.

Ἐνῶ ἐβαδίζομεν, εἰς μίαν καμπὴν τοῦ δρόμου, διετάχθη ὀλιγόλεπτος ἀνάπαυσις. Ἐξαφνα προβάλλει ἀπὸ τὰ ἀριστερά, ἀπὸ δὲν μονοπάτι, εἰς μικρός, δέκα - δώδεκα ἑτῶν.

Τὸ πρόσωπόν του ἐφαίνετο φοβισμένον τὰ μαλλάκια του, ποὺ δὲν είχον σκοῦφον νὰ τὰ συγκρατοῦν, ἐπιπτον ἀκατάστατα εἰς τὸ μέτωπον. Τὰ ἐνδύματά του πτωχικὰ καὶ βρεγμένα, τὰ ὑποδήματά του τόσον μεγάλα, ποὺ καὶ τὰ δύο πόδια του ἐχωροῦσαν εἰς τὸ ἔν. Ἀπὸ τὸν ὅμον του εἶχε κρεμάσει ἔνα σάκκον, « τράστο », μεγάλον καὶ βαρύν διὰ τὴν ἡλικίαν του καὶ δὲν ὅμος του ἀπὸ τὸ βάρος ἐκλινεν, ἐνῷ δὲ σάκκος ἥγγιζε σχεδὸν τὴν γῆν.

— Ποῦ πηγαίνεις, παιδί μου; τὸν ἡρώτησεν δὲ δεκανεύς μας.

— Σπίτι μου.

— Καὶ ποῦ είναι τὸ σπίτι σου; Τί κάνεις ἐδῶ;

Μὲ δάκρυα εἰς τοὺς ὄφθαλμοὺς ἔξήγησεν ὁ μικρός, ὅτι τὸν εἶχε στείλει ἡ μητέρα του εἰς τὸ γειτονικὸν χωρίον νὰ πάρῃ ὀλίγον ἄλευρον δανεικὸν ἀπὸ μίαν θείαν του. Ἀλλά, ἔλεγε, πλησιάζει νὰ νυκτώσῃ καὶ φοβεῖται, διότι εἰς τὸ βουνὸν εἶναι λύκοι...

‘Ο δεκανεὺς ἐπῆρε πλησίον του τὸ παιδί, τὸ ἐθώπευσεν, ἦνοιεῖ τὸ σακκίδιόν του, ἔκοψεν ἐν τεμάχιον κουραμάνας, τοῦ τὸ ἔδωσε, καθὼς καὶ μίαν φούκταν σταφίδος καὶ ἐν πακέτον σῦκα.

— ‘Ασφαλῶς ὁ δεκανεύς, ἐσκέφθημεν, θὰ μείνῃ τὸ βράδυ νηστικὸς πρὸς χάριν τοῦ μικροῦ.

‘Ο μικρὸς ἐσήκωσε τὰ ματάκια του καὶ ἔβλεπε μὲ εὐγνωμοσύνην τὸν ἀρροσδόκητον προστάτην.

— ‘Εχεις πατέρα, παιδί μου; τὸ ἡρώτησεν ὁ δεκανεύς.

— Ναί!

— Καὶ τί δουλειὰ κάνει;

— Εἶναι στρατιώτης· πολεμᾷ τοὺς Ἰταλούς.

‘Ο δεκανεὺς τὸ ἐθώπευσε πάλιν, τὸ ἔκοιταξε μὲ βλέμμα στοργικόν, ἀλλὰ δὲν τὸ ἡρώτησε πλέον.

“Ολοι ἐγνωρίζομεν τὸν δεκανέα. Ἡτο ἄνθρωπος καλόκαρδος, ἀλλὰ ὀλιγομίλητος· δι’ αὐτὸν πολλοὶ τὸν ἐθεώρουν ώς παράξενον. Ποτὲ δὲν τὸν εἴδομεν νὰ ἔξιδεύσῃ χρήματα καὶ ἀπὸ δι, τι ἐφαίνετο ἡτο πτωχός. Ἐν τούτοις ἡτο τὸ καλύτερον παλληκάρι τοῦ λόχου. Πρῶτος ἐργίπτετο εἰς τὴν μάχην καὶ πρῶτος ἀνέβαινεν εἰς τὸ ἐχθρικὸν χαράκωμα. Δι’ αὐτὸν καὶ ὁ λοχαγὸς εἶχε προτείνει νὰ παρασημοφορηθῇ « ἐπ’ ἀνδραγαθίᾳ ».

Προστατευόμενος. Εἰς μίαν στιγμὴν βλέπομεν τὸν δεκανέα νὰ παίρνῃ τὸν μικρὸν ἀπὸ τὴν χεῖρα καὶ νὰ παρουσιάζεται εἰς τὸν λοχαγόν. Τί τοῦ εἶπεν; Ποίαν ἀπάντησιν

έλαβεν; Δὲν γνωρίζομεν. "Οταν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν θέσιν του, ἐκράτει πάλιν τὸν μικρὸν ἀπὸ τὴν χεῖρα.

"Επειτα ἀπὸ ὀλίγον ἔξεκινήσαμεν· ἀλλ' ἀντὶ ν' ἀκολουθήσωμεν τὸν δημόσιον δρόμον, ἀνέβημεν δεξιὰ πρὸς τὸ βουνὸν ἀπὸ τὸ μονοπάτι.

'Ο δεκανεύς, συντροφευόμενος ἀπὸ τὸν μικρόν, χωρὶς οὕτε τώρα νὰ τοῦ ἀφῆσῃ τὴν χεῖρα, ἐβάδιζεν εἰς τὴν θέσιν του. Εἶχεν δόμως προσθέσει εἰς τὸ βάρος τοῦ στρατιωτικοῦ του φορτίου καὶ τὸ βάρος τοῦ σάκκου τοῦ μικροῦ. Πολλοὶ στρατιῶται προσεφέρομενοι νὰ τὸν ἔλαφρωσουν, ἀλλὰ μὲ κανένα τρόπον δὲν ἐδέχθη. Ἐνόμιζεν, ὅτι τίποτε δὲν τὸν ἐβάρυνεν.

Δεκανεὺς καὶ μικρὸς ἐβάδιζον ὁ εἰς πλησίον τοῦ ἄλλου, χωρὶς οὕτε λέξιν ν' ἀνταλλάξουν. Μόνον τὰ βλέμματά των συνηντῶντο, τὰ ὅποια ἔλεγον πολλά.

Ἐις τὸ πρῶτον χωρίον, ὅπου ἐφθάσαμεν, ἦτο καὶ ἡ πτωχὴ καλύβη τοῦ μικροῦ, ἡ οἰκία του. 'Ο παράξενος δεκανεὺς ἐξήγαγε τότε ἀπὸ τὸ χιτώνιόν του ἓν σημειωματάριον. Μέσα εἰς αὐτὸν εἶχεν ἔν, μόνον ἔν, πηντηκοντάδραχμον· φαίνεται, ὅτι δὲν εἶχεν ἄλλα χρήματα. Τὸ ἐπῆρε καὶ τὸ ἔδωσεν εἰς τὸν μικρὸν λέγων:

— Νὰ τὸ δώσῃς στὴ μάννα σου!
— Εὐχαριστῶ! ἐψιθύρισε τὸ παιδί· καὶ τὰ μάτια του ἐδάχρυσαν.

— Καὶ νὰ γίνης καλὸς ἄνθρωπος καὶ καλὸς "Ελλην!" Ακοῦς; προσέθεσεν ὁ δεκανεύς.

— Ακούω! Εὐχαριστῶ!

— Καληγύκτα λοιπόν!

Καὶ ἔσκυψε καὶ ἐφίλησεν εἰς τὰ μάτια τὸν μικρόν.

— Καληγύκτα! εἶπε καὶ τὸ παιδί· καὶ ἔφυγεν.

Μόλις συνεκρατήσαμεν τὰ δάκρυά μας βλέποντες τὴν τρυφερότητα τοῦ γενναίου στρατιώτου.

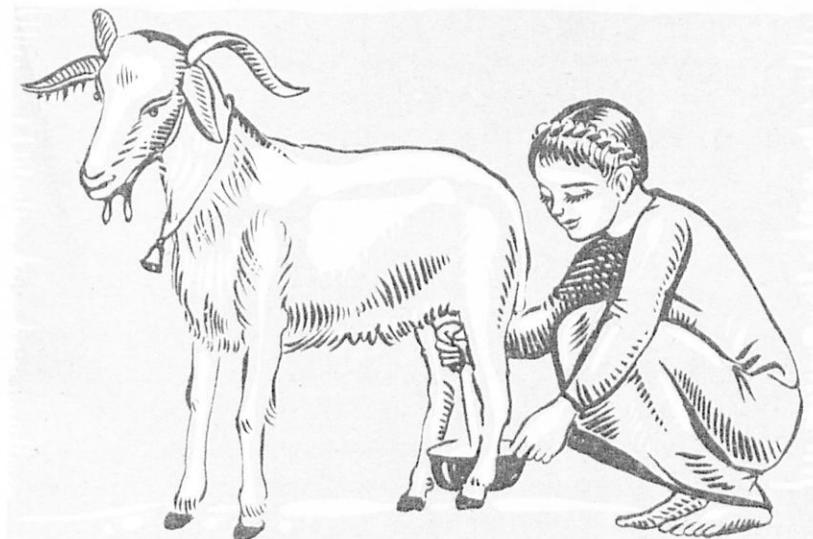
‘Ο δεκανεύς, μόλις ἔψυγεν ὁ μικρός, ὡς νὰ ἥθελε νὰ ἐλαφρώσῃ ἀπὸ τὸ βάρος, τὸ ὄποιον τοῦ ἐπίεῖε τὰ στήθη, ἐγύρισε καὶ μᾶς εἶπεν:

— Εἴμαι καὶ ἐγὼ πατέρας, συνάδελφοι. Ἐχω ἔνα παιδί σὰν τὸν μικρό. Ἡμπορεῖ νὰ τὸ εῦρῃ κανεὶς στὸ δρόμο κλαμένο καὶ νηστικό...

Δὲν ἥδυνήθη νὰ συνεχίσῃ· εἰς λυγμὸς διέκοψε τὸν λόγον του. Ἀρκετὴν ὥραν, ἐνῷ ἔξηκολούθει ἡ πορεία μας, τὰ μάτια τοῦ δεκανέως ἤσαν ὑγρὰ ἀπὸ τὰ δάκρυα. Κάπου μακράν, εἰς κάποιαν γωνίαν τῆς Ἑλλάδος, ἔβλεπε τὴν πτωχικήν του οἰκίαν, τοὺς ἀγαπημένους του, τὸ παιδί του!

N. A. Κονιόπονλος

Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΜΗΤΕΡΑ ΓΗΝ

Είς μίαν πτωχὴν συνοικίαν τοῦ Πειραιῶς ἔζη ἀπὸ ἀρκετῶν ἐτῶν μία ἐργατικὴ οἰκογένεια, ἡ ὁποία κατίγετο ἀπὸ τὴν Μάνην. Ὁ πάτήρ, τεσσαρακοντούτης ἥδη, ἦτο ἐργάτης εἰς τὸν Ὀργανισμὸν Λιμένος Πειραιῶς καὶ ἐλάμβανεν ἐν μικρὸν ἡμερομίσθιον, μὲ τὸ δοποῖον κατώρθωνε νὰ συντηρῇ τὴν σύζυγόν του καὶ τὰ πέντε ἀνήλικα τέκνα του, τρεῖς νίοὺς καὶ δύο θυγατέρας. Καὶ εἶχον μὲν ἑκεῖ κάτω εἰς τὴν ἴδιαιτέραν πατρίδα των μερικὰ κτήματα, αὐτὰ δικαιούμενα σχεδὸν ἀκαλλιέργητα. Μόνον δύο ἔως τρία δοχεῖα ἔλαιον καὶ ὀλίγας ἔλαιας ελέγχον ώς ἐτήσιον εἰσόδημα. Καὶ δικαιούμενα συνετηρεῖτο παλαιότερον ἡ πολυμελῆς πατρικὴ οἰκογένεια τοῦ Δρακούλη. Αὐτὸς ἦτο τὸ ὄνομα τοῦ πατρός.

Κατὰ τὸν πρῶτον χειμῶνα τῆς γερμανοῖταλικῆς κατοχῆς ὁ Δρακούλης εὑρέθη αἴφνιδίως ἀνευ ἐργασίας. Ἡ ζωὴ εἰς τὸν

λιμένα είχε πλέον νεκρωθῆ. Καὶ ἡ πεῖνα εἰσῆλθεν ἀπειλητικὴ εἰς οἰκίας πολὺ εὐπορωτέρας. Η σωματικὴ ἔξαντλησις τῶν Ἀθηναίων καὶ Πειραιωτῶν μὲ τὴν πάροδον τῶν ἡμερῶν ἐγίνετο πλέον καταφανής. Ἐνόμιζε κανεὶς ὅτι συνήντα εἰς τὰς δόδους βαρέως ἀσθενεῖς, οἱ δύοιοι μόλις είχον ἐγερθῆ. Η πτωχὴ ἐργατικὴ οἰκογένεια ἐκρατεῖτο εἰς τὴν ζωὴν γάρις εἰς τὸ ὄλγον ἔλαιον, τὸ δύοιον ὅμως θὰ ἐτελείωνε μετ' ὄλγον. Η δυστυχὴς μήτηρ ἔσταζεν ὄλγα δράμα εἰς τὰ βραστὰ χόρτα, τὴν λαχανίδα, ἡ δύοια ἐπὶ μῆνας ἀπετέλεσε τὸ κυριώτερον φαγητὸν τῶν περισσοτέρων Ἀθηναίων καὶ Πειραιωτῶν.

— Κυριακούλα, δὲν είναι ζωὴ αὐτή. Ἡρχισαν οἱ θάνατοι ἐκ πείνης καὶ πολὺ φοβοῦμαι ὅτι θὰ αὐξάνωνται διαρκῶς, ὅσον προχωρεῖ ὁ χειμών. Βεβαίως οἱ σύμμαχοί μας καὶ ὁ Διεθνὴς Ἐρυθρὸς Σταυρὸς μᾶς ὑπόσχονται διὰ τοῦ φαδιοφώνου ὅτι ταχέως θὰ μᾶς βοηθήσουν. Ἄλλὰ φοβοῦμαι ὅτι πολλοὺς δὲν θὰ μᾶς προφθάσουν πλέον. Εἰδες πόσον ἔχουν ἀδυνατίσει τὰ παιδιά μας; Δι' αὐτὸν ἥρχισα νὰ σκέπτωμαι σοβαρῶς νὰ μετοικήσωμεν ὅλοι εἰς τὸ χωρίον μας. Τί λέγεις καὶ σύ;

— Ὁ, τι σὲ φωτίσῃ ὁ Θεός καὶ ἡ Παναγία, Δρακούλη, ἀπῆντησεν ἡ καλὴ σύζυγος, ἡ δύοια οὐδέποτε διεφώνει μὲ τὸν σύζυγόν της. Τὸν ἔβλεπε πόσον ἦτο ἀφωσιωμένος εἰς τὴν συντήρησιν τῆς οἰκογενείας των καὶ εἶχεν ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν ὁρθὴν σκέψιν του.

Καὶ ἡ ἀπόφασις ἔλήφθη. Μὲ μεγάλας ταλαιπωρίας ἐπὶ τετραήμερον ἔφθασαν δι' ἡμικατεστραμμένου αὐτοκινήτου εἰς τὸ χωρίον των. Ἐκεῖ ἐτακτοποίησαν προχείρως τὴν ἀπὸ δεκαετηρίδων ἀκατοίκητον οἰκίαν των καὶ ἥρχισαν νὰ ἐπιδίδωνται εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν κτημάτων των.

Η ζωὴ τῆς οἰκογενείας εἰς τὸ χωρίον των κατ' ἀρχὰς ἦτο πολὺ δύσκολος. Ὁλίγον κατ' ὄλγον ὅμως ἥρχισε νὰ καλυτε-

ορεύη. Ἡ ἐσοδεία τοῦ ἔλαιοκάρπου κατὰ τὸ ἔτος ἔκεινο ὑπῆρξε καλή. Μὲ ἀνταλλαγὴν ἔλαιου ἡγόρασαν μίαν αἶγα, ἥ ὅποια τοὺς ἔξησφάλισεν ὀλίγον γάλα. Ἀντῆλλαξαν καὶ μερικὰ ἐνδύματά των μὲ ὀλίγην κριθήν, τὴν δποίαν ἐσπειραν εἰς τὸ εὐφορώτερον κτῆμά των. Ἐκαλλιέργησαν καὶ τὸν λαχανόκηπόν των. Οἱ συγγενεῖς των τοὺς ἔβοήθησαν, ὅσον ἡδύναντο. Τοὺς ἐδώρησαν καὶ πέντε ὅρνιθας, αἵ ὅποιαι ἔδιδον τὰ ὡά των εἰς τὰ δύο μικρότερα τέκνα των. Ὁ πατήρ, ἥ μήτηρ καὶ οἱ δύο μεγαλύτεροι υἱοί — δέκα πέντε καὶ δέκα τριῶν ἔτῶν — εἰργάσθησαν καὶ μὲ ἡμερομίσθιον εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ ἔλαιοκάρπου. Μὲ τὸ ἔλαιον τῆς ἀμοιβῆς των ὁ πατήρ ἐπρομηθεύθη δι’ ἀνταλλαγῆς μερικὰς ὀκάδας γεωμήλων, τὰ δποῖα ἀντικαθίστων τὸν ἄρτον κατὰ τὴν μαύρην ἔκείνην ἐποχήν. Καὶ μὲ ὀλας ὅμως τὰς στεργήσεις ἥ ζωὴ των δὲν εἶχε σύγκρισιν μὲ τὴν ζωὴν τῶν κατοίκων τῶν μεγαλοπόλεων.

Μὲ τὴν πάροδον τῶν μηνῶν ἡ κατάστασίς των συνεχῶς ἐβελτιώνετο. Ἡγόρασαν καὶ δευτέραν αἶγα καὶ ἄλλας ὅρνιθας. Ἡ σπορά των τοὺς ἔξησφάλισε καὶ ὀλίγον ἄρτον, τὸν δποῖον είχον καιρὸν νὰ δοκιμάσουν. Ἐπὶ τέλους ἔφθασε καὶ ἥ βοήθεια τῶν συμμάχων καὶ τοῦ Διεθνοῦς Ἐρυθροῦ Σταυροῦ, εἰς τὴν δποίαν ὀφείλομεν ὅλοι τὴν σωτηρίαν μας ἀπὸ τὸν ἐκ πείνης θάνατον. Καὶ ἥ πτωχὴ ἐργατικὴ οἰκογένεια μαζὶ μὲ ὅλους τοὺς "Ελληνας ἀνέμενε μετ' ἀνυπομονησίας τὴν ἡμέραν τῆς ἐθνικῆς ἀπολυτρώσεως.

Ἐν τῷ μεταξὺ εἰργάζοντο καθημερινῶς, διὰ νὰ ἔξασφαλίσουν καλυτέραν διατροφήν. Τώρα τὸ ρόδινον χρῶμα τῆς ὑγείας ἐπανῆλθεν εἰς τὰ πρόσωπα ὅλων. Ἡ συνεχὴς ἐργασία εἰς τὸ ὑπαιθρον καὶ ἡ καλυτέρευσις τῆς τροφῆς εἶχε πολὺ δυναμώσει τὰ πρὸν ἔξησθενημένα σώματά των.

— Κυριακούλα, ποίαν γνώμην ἔχεις διὰ τὴν ἀγροτικὴν ζωήν;

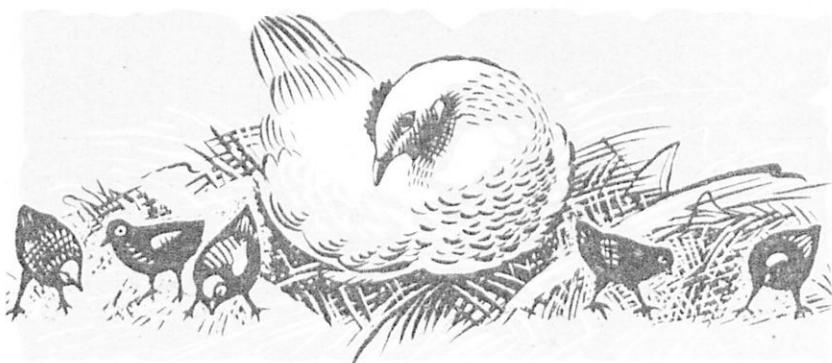
Δὲν εἶναι καλυτέρα ἀπὸ τὴν ζωὴν μας εἰς τὸν Πειραιᾶ; ἡρώ-
τησε τὴν σύζυγόν του μίαν ἡμέραν τοῦ δευτέρου χειμῶνος ὁ
Δρακούλης.

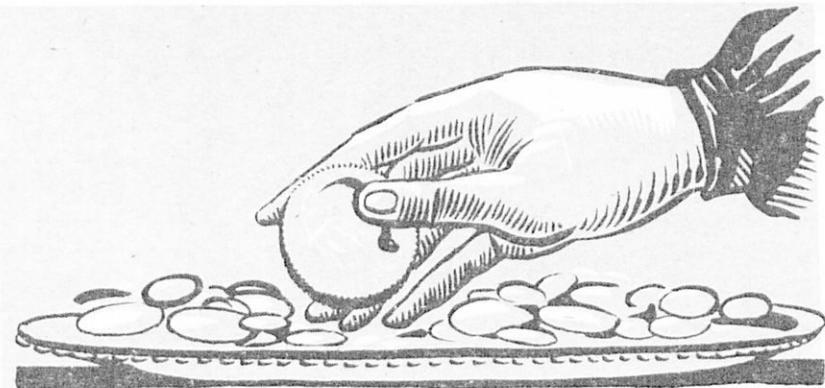
— Ἐγώ, ὅπως γνωρίζεις, πάντοτε τὴν ἐπροτίμων. Καὶ τώρα
βλέπω ὅτι μὲ τὴν μικράν μας περιουσίαν καὶ μὲ τὴν προσω-
πικήν μας ἐργασίαν θὰ ἡμποδοῦμεν νὰ ζῶμεν ἐδῶ μὲ μεγα-
λυτέραν οἰκονομικὴν ἄνεσιν. Καὶ τὰ παιδιά μας, ὅσα θέλουν
νὰ μιρρφωθοῦν περισσότερον, εἶναι εὔκολον νὰ φοιτήσουν εἰς
τὸ γυμνάσιον τῆς Ἀρεοπόλεως.

Οἱ σύζυγοι, πρὸν λάβουν τὴν δριστικὴν ἀπόφασιν διὰ τὴν
μόνιμον ἐγκατάστασίν των εἰς τὸ χωρίον, ἐκάθισαν καὶ ὑπε-
λόγισαν τὰ πιθανὰ ἔσοδα καὶ ἔξοδά των. Καὶ πρὸς μεγάλην
των ἐκπληξίν εἶδον ὅτι ὡς ἀγρόται θὰ είχον περισσότερα ἔσο-
δα καὶ ὀλιγώτερα ἔξοδα. Καὶ ἡ ἐργασία τοῦ Δρακούλη δὲν θὰ
ἡτο τόσον κοπιαστικὴ εἰς τοὺς ἀγρούς, ὅσον ἡτο εἰς τὸν λι-
μένα τοῦ Πειραιῶς.

Ἡ ἀπόφασις τῶν γονέων ἐλήφθη καὶ ἀνεκοινώθη εἰς τὰ
téκνα των, τὰ δόποια ἐξεδήλωσαν μεγάλην χαράν. Εἶχον πλέον
ἀγαπήσει τὸ πατρικόν των χωρίον καὶ τὴν τόσον εὐχάριστον
ζωὴν του.

Γεώργιος Καλαματιανός

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΚΑΡΔΙΑ

Οι κάτοικοι μιᾶς μικρᾶς κωμοπόλεως ύποφέρουν τὰ πάνδεινα. Αἱ γεωργικαὶ ἐργασίαι ἀπετύγχανον πάντοτε ἔνεκα τῆς ἀνομβρίας. Ἐργασίαι δὲ ἄλλαι, ἵνα προσπορισθοῦν τὰ ἀπαιτούμενα διὰ νὰ ζήσουν, δὲν ὑπῆρχον. Ἡ πεῖνα ἐμάστιζε τοὺς δυστυχεῖς ἀνθρώπους. Οἱ γεωργοὶ ἴδιως ἐκινδύνευον νὰ ἀποθάνουν ἐκ πείνης. Ἡτο λοιπὸν ἀπόλυτος ἀνάγκη νὰ τύχουν βοηθείας ἀπὸ τοὺς εὐποροῦντας κατοίκους τῆς κωμοπόλεως. Ο ἐφημέριος ὡμίλησεν ἀπὸ τὸν ἀμβωνα πρὸς τοὺς ἐνορίτας τον περὶ ἐλεημοσύνης καὶ τοὺς συνεβούλευσε νὰ συνδράμουν τοὺς δυστυχεῖς ἔκαστος κατὰ δύναμιν.

Μετὰ τὴν διμιλίαν τοῦ ἰερέως πολλοὶ προσῆλθον συγκινηθέντες καὶ προσέφερον τὸν ὅβιολόν των. Μεταξὺ αὐτῶν παρετήρησεν ὁ ἰερεὺς καὶ νεάνιδα τυφλήν, πάμπτωχον, νὰ ὀδηγῆται πλησίον του καὶ νὰ προσφέρῃ ποσὸν ἀνώτερον ἀπὸ πάντα ἄλλον.

—”Οχι, κόρη μου, εἶπεν εἰς αὐτὴν ὁ ἰερεὺς, ὡς πτωχὴ καὶ ἀόμματος, σὺ ἡ ἴδια εἶσαι ἀξία ἐλεημοσύνης. Δὲν εἴναι ὀρθὸν σὺ νὰ προσφέρῃς. ”Αν δὲ ἐπιμένῃς νὰ συνδράμης, δέχομαι τὸ

ημισυ τῆς προσφορᾶς σου, διότι εἶναι μεγάλη ὀλόκληρος.

— Εἶναι ἀληθές, πάτερ, ἀπήντησεν ἡ νεᾶνις, ὅτι εἴμαι δυστυχῆς τυφλή, ἀλλὰ πτωχὴ δὲν είμαι. Εἰς τὸ σχολεῖον τῶν τυφλῶν, ὃπου ἐσπούδασα, ὅταν ἔχασα τὸ φῶς μου, ἔμαθον νὰ πλέκω καλάθια. Τώρα, δόξα τῷ Θεῷ, διὰ τῆς ἐργασίας μου κερδίζω τὰ ἀναγκαῖα εἰς ἐμέ. Ἐργάζομαι εἰς τὸ σκότος καὶ τὴν νύκτα δὲν μοῦ χρειάζεται φῶς. Ή δὲ προσφορά μου εἶναι ἡ οἰκονομία μου ἐκ τοῦ λύγνου. Παρακαλῶ λοιπὸν νὰ τὴν δεχθῆτε. Γνωρίζω πόσον ὑποφέρουν οἱ πτωχοί! Ποὺν μάθω νὰ πλέκω καλάθια, ἐγύριζον νυχθμερόν ζητοῦσα ἐλεημοσύνην. Δὲν θὰ λησμονήσω ποτὲ τὰς περιφρονήσεις τῶν διαβατῶν καὶ τοὺς πικρούς των λόγους. Μόνον δὲ Θεός καὶ ἐγὼ γνωρίζομεν πόσον ἐβασανίσθην κατὰ τὰς ψυχρὰς ἔκείνας νύκτας. Ἡμίγυμνος καὶ ἀνυπόδητος, τρέμουσα καὶ πεινῶσα, διηρχόμην αὐτὰς ἀυπνος εἰς τὰς δημοσίας ὁδούς. Η καρδία μου ςλαίει, δσάκις περὶ τῶν πτωχῶν ἀκούω' παρηγορεῖται δὲ καὶ εὐφραίνεται, δσάκις δύναμαι νὰ τοῖς προσφέρω μικρὰν βοήθειαν.

“Απαντες ἐθαύμασαν τὴν χριστιανικὴν ἀρετὴν τῆς τυφλῆς νεάνιδος. Ὁ δὲ ἰερεύς, ἐνῷ πάντες ἥπόρουν καὶ ἐθαύμαζον τὴν τυφλήν, ἐφώναξεν :

— Ἰδού, φίλτατοι ἀδελφοί, διατί ὁ Ἰησοῦς μᾶς εἶπεν: «ὅτι τῶν πτωχῶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν!».

Τὸ παράδειγμα τῆς ἀομάτου κόρης καὶ οἱ κατανυκτικοὶ τοῦ ἱερέως λόγοι ἔκαμαν τοὺς παρευρεθέντας νὰ συμπαθήσουν τοὺς πτωχούς. Ἀμέσως αἱ συνεισφοραὶ ἐπολλαπλασιάσθησαν καὶ οἱ πτωχοὶ τῆς πόλεως ἔξικονομήθησαν. Ήλύόγονον δὲ ὅλοι τοὺς εὐεργέτας των καὶ πρὸ πάντων τὴν τυφλήν νεάνιδα.

(Διασκενή)

Αέων Μελᾶς

H EΛΕΗΜΟΣΥΝΗ

Σὲ μιὰ γωνιὰ καθίζει μοναχὸς
κι ὁλημερὶς γυρεύει ἐλεημοσύνῃ.
Εἰν' ἄρρωστος καὶ γέρος καὶ φτωχός.
Πολλοὶ περνοῦν, κανένας δὲν τοῦ δίνει.

Κι ἀποκοιμήθη ὁ γέρος φανερὰ
κι ὁ ὑπνος φέρνει ὅνειρο, ἀπὸ κεῖνα
ποὺ βλέπουν οἵ φτωχοὶ καμιὰ φορά,
μ' ὅλη τὴν φτώχεια, μ' ὅλη τῶν τὴν πεῖνα.

Τοῦ φάνηκε — τί ὅνειρο γλυκό! —
πῶς πρόβαλε μιὰ νέα καμαρωμένη,
βασίλισσα μὲ στέμμα εὐγενικό,
μὲ σύννεφο χρυσὸ τριγυρισμένη...

Κρατοῦσ' ἀπὸ τὸ χέρι ἔνα παιδί,
παιδὶ ξανθό, παιδὶ καλοντυμένο·
ἥρθε μπροστά του, στέκει νὰ τὸν δῆ...
καὶ τὸ παιδὶ τὸν εἶδε λυπημένο.

Κι ἔκεī ποὺ θαμπωμένος τὴν θωρεῖ,
ποὺ σὰν αὐτὴ δὲν εἶδε καμιὰν ἄλλη,
σιμά του τὸ παιδάκι προχωρεῖ,
τοῦ δίνει κάτι τι καὶ φεύγει πάλι.

καὶ τότε γέρνει ἡ νιὰ τὴν κεφαλὴ^ν
καὶ παίρνει τὸ παιδί στὴν ἀγκαλιά της
καὶ τὸ φιλεῖ καὶ πάλι τὸ φιλεῖ
καὶ τὸ χρυσώνουν τὰ χρυσὰ φιλιά της.

- Ποιά εἶσαι σύ; τὴλ οώτησε ὁ φτωχός.
- Ἐγὼ εἴμαι ἡ κυρὰ - Ἐλεημοσύνη·
εἶπε, καὶ φεύγει· μένει μοναχὸς
κι ἐξύπνησε καὶ τ' ὅνειρό του σβήνει.

Ἐξύπνησε καὶ γύρισε νὰ ἴδῃ
κι ἐγύρισε καὶ εἶδε στὸ πλευρό του
τὸ ἔδιο ἔκεινο τὸ ξανθὸ παιδί,
ποὺ ἔβλεπε χρυσὸ μέσο στ' ὅνειρό του.

- Σῦρε, φτωχέ, κι ἀγόρασε ψωμὶ^ν
νὰ φᾶς καὶ σὺ καὶ τὰ παιδιά σου.
- Παιδί μου, ὁ Θεὸς κάθε τιμῆ,
κάθε καλὸ νὰ δίνη στὴν καρδιά σου !

(*Χειμώνανθοι*)

Ιωάννης Πολέμης

ΕΙΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ ΕΥΕΡΓΕΤΗΣ ΤΕΣΣΑΡΩΝ ΧΩΡΙΩΝ

Α'. 'Ο νέος διδάσκαλος.

Εἰς ἐν χωρίον τῆς Ἑλλάδος πρὸ δεκαετίας περίπου διώρισθη νέος διδάσκαλος, τὸν ὃποῖον μὲ πολλὴν χαρὰν ὑπεδέχθησαν οἱ κάτοικοι.

'Εφιλοξενεῖτο κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας εἰς τὴν οἰκίαν ἀγαθοῦ χωρικοῦ. 'Έκεī δὲ ἐκάστην ἐσπέραν συνηθροίζοντο οἱ γείτονες καὶ συνωμήλουν μετὰ τοῦ διδασκάλου περὶ διαφόρων ζητημάτων τοῦ χωρίου των.

— Δυστυχῶς, κύριε διδάσκαλε, λέγει εἰς γέρων χωρικός, ἥλθατε εἰς ἐποχὴν παρακμῆς καὶ δυστυχίας τοῦ χωρίου μας.

— Ποία εἶναι ἡ δυστυχία σας; ἡρώτησεν ὁ διδάσκαλος.

— Εἴδατε τὴν μεγάλην πεδιάδα μας; οἱ καρποί της ἥδυναντο νὰ θρέψουν πλουσίως τὸ χωρίον μας καὶ τὰ τρία ἄλλα γειτονικὰ χωρία· καὶ ὅμως σήμερον οἱ καρποί της εἶναι μηδαμινοί.

— Διατί γίνεται αὐτό; μήπως δὲν καλλιεργεῖται ἡ πεδιάς;

— Βεβαίως δὲν καλλιεργεῖται δπως ἄλλοτε, διότι, ἔκτὸς

τῶν ἄλλων κακῶν, ἀπὸ δὲ λίγων ἐτῶν ἔχομεν καὶ ἑλώδεις πυρετούς, τοὺς δόποίους ἄλλοτε δὲν εἶχομεν· ἔνεκα τούτου λοιπὸν ἡ ἐργασία ἥλαττώθη. 'Αλλ' ὅπωσδήποτε καλλιεργεῖται. Τὸ κακὸν εἶναι, ὅτι δὲν παράγει.

— 'Ενῷ ἄλλοτε παρῆγε! Ποῦ ἀποδίδετε τὴν αἰτίαν;

— Ποῖος γνωρίζει; "Ισως διότι μερικαὶ ἐκ τῶν πέριξ πηγῶν ἐστείρευσαν, ἄλλων δὲ τὸ ὄδωρο ἥλαττώθη.

— "Ωστε ἐστείρευσαν καὶ πηγαί; δὲν πίπτουν βροχαὶ καὶ χιόνες ώς ἄλλοτε;

— 'Ολιγότεραι, ἄλλὰ πίπτουν. Τὸ δυσάρεστον εἶναι, ὅτι ἀπὸ τὰς βροχὰς καὶ τὰς χιόνας ἔχομεν κατ' ἔτος καταστροφάς· διότι συγηματίζονται χείμαρροι, οἱ δόποιοι παρασύρουν τὰ χώματα τῶν καλλιεργημένων κτημάτων, ἐκριζώνουν δένδρα καὶ κορηνίζουν τοὺς ἀγροτικοὺς οἰκίσκους. Εὔτύχημα δὲ εἶναι, ὅτι δὲν διευθύνονται πρὸς τὸ χωρίον.

— 'Αρχίζω ν' ἀνακαλύπτω τὴν αἰτίαν ὄλων τῶν κακῶν, εἴπεν ὁ διδάσκαλος. Δὲν μοῦ λέγετε, σᾶς παρακαλῶ, οἵ πυρετοὶ ἀπὸ πόσων ἐτῶν βασανίζουν τὸ χωρίον;

— Ἀπὸ 30 ἐτῶν περίπου.

— Εχετε λιμνάζοντα ὕδατα;

— Εχομεν πάντοτε εἰς τὰ χαμηλότερα μέρη τῆς πεδιάδος, ἐνῷ παραδόξως αἱ πηγαὶ ἐστείρευσαν! Τί ἀλλόκοτα πράγματα!

— Καθόλου ἀλλόκοτα, τούναντίον φυσικώτατα! Ἐνόησα πλέον τί συμβαίνει. Στοιχηματίζω ὅτι πρὸ 40 ή 50 ἐτῶν εἰς τὸ κατάγυμνον ὄρος, τὸ ἄνωθεν τοῦ χωρίου, θὰ ὑπῆρχε δάσος, τὸ δόποιον ἐκάη ἥ κατεστράφη ἀπὸ τοὺς ὑλοτόμους.

— Πράγματι, ὑπῆρχε δάσος ἀπέραντον, εἶπεν ὁ γέρων, ἐντὸς τοῦ δόποίου ἐκυνήγουν κατὰ τὴν νεότητά μου πέρδικας,

δορκάδας, λαγωούς, ἀλώπεκας καὶ ἄλλα, ἔκοπτον δὲ καὶ ξύλα.
'Αλλὰ πῶς τὸ γνωρίζετε; Σᾶς τὸ εἶπε κανείς;

— "Οχι, ἀλλὰ τὸ ἐνόησα ἐκ τῶν κακῶν, τὰ δοῦλα μοῦ εἴπετε,
ὅτι συμβαίνουν ἐνταῦθα. Ἡ ἀφορία τῆς πεδιάδος, ἡ στεί-
ρευσις τῶν πηγῶν, οἱ χείμαρροι, τὰ λιμνάζοντα ὕδατα καὶ οἱ
ἐκ τούτων πυρετοὶ εἶναι ἀποτελέσματα τῆς καταστροφῆς τοῦ
δάσους. Εἶμαι βέβαιος ὅτι καὶ τὸ κλῖμα θὰ μετεβλήθη· θὰ
εἶναι πολλὴ θερμότης τὸ θέρος καὶ πολὺ ψῦχος τὸν χειμῶνα.

— Περίεργον! ἀνεφώνησαν οἱ χωρικοί. Τόσην δύναμιν ἔχουν
τὰ δάση;

— Καὶ ἀκόμη μεγαλυτέραν! εἶπεν διδάσκαλος. Θὰ ἐκ-
πλαγῆτε, φίλοι μου, ὅταν μάθετε τὰς μεγάλας ώφελείας τῶν
δασῶν.

— Θὰ μᾶς ὑποχρεώσετε, κύριε διδάσκαλε, νὰ μᾶς φωτίσετε
εἰς τὸ ζήτημα αὐτό.

— Πολὺ εὐχαρίστως, εἶπεν διδάσκαλος καὶ προσέθεσεν:

‘Απὸ τὰ δένδρα τῶν δασῶν πίπτουν φύλλα, τὰ δοῦλα σή-
πονται καὶ μεταβάλλονται εἰς λίπασμα.

Μέρος τοῦ λιπάσματος τούτου μένει εἰς αὐτὸ τὸ δάσος
καὶ λιπαίνει τὰ δένδρα, μέρος δὲ παρασύρεται ἀπὸ τὰς βρο-
χάς, κατέρχεται καὶ λιπαίνει τὰ πεδινὰ μέρη.

‘Η λίπασης αὕτη τῆς πεδιάδος σας ἔλειψε μετὰ τὴν κα-
ταστροφὴν τοῦ δάσους καὶ ἐπῆλθεν ἡ ἀφορία.

‘Επρεπεν ὅμως νὰ λιπαίνεται δι’ ἄλλων λιπασμάτων, ἀ-
φοῦ ἔλειψεν ἡ ἀδάπανος λίπασης ἐκ τοῦ δάσους.

— Εβαρυνόμεθα τὴν δαπάνην καὶ τοὺς κόπους, εἶπον οἱ
χωρικοί.

— Τότε μὴ παραπονῆσθε διὰ τὴν ἀφορίαν.

— Άλλὰ ποίαν σχέσιν ἔχουν τὰ δάση πρὸς τὸ ὕδωρ τῶν
πηγῶν;

— Τὸ ὑδωρ τῶν πηγῶν ἔξερχεται ἐκ τῆς γῆς. Πῶς εὐδίσκεται ἐκεῖ; Μέρος τοῦ ὑδατος τῶν βροχῶν καὶ τῶν χιόνων διαπερᾶ τὸ ἔδαφος καὶ συναθροίζεται ἐντὸς τῆς γῆς. Τὸ ὑδωρ τοῦτο λαμβάνει διαφόρους κατευθύνσεις. "Οπου δὲ εὗρῃ μαλακὸν τὸ ἔδαφος, διατρυπᾷ αὐτὸ καὶ ἔξερχεται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν καὶ τότε σχηματίζεται πηγή. "Οταν ἡ πηγὴ παύσῃ, σημαίνει ὅτι ἐντὸς τῆς γῆς τὸ ὑδωρ ἔξελιπε.

Τὰ δάση τώρα ἀφ' ἐνὸς μὲν προκαλοῦν περισσοτέρας βροχὰς καὶ χιόνας, ἀφ' ἑτέρου δὲ διευκολύνονταν τὴν ἀπορρόφησιν τοῦ ὑδατος ὑπὸ τοῦ ἔδαφους. Ἡ ἀπορρόφησις γίνεται, διότι τὸ ὑδωρ παραμένει περισσότερον χρόνον ἐπὶ τοῦ δασικοῦ ἔδαφους, τὸ δὲ ἐπὶ τοῦ ἔδαφους τούτου παχὺ στρῶμα τῶν φύλλων ἀπορροφᾷ ὡς σπόγγος τὸ ὑδωρ. Τὸ ὑδωρ σιγὰ σιγὰ διαπερᾶ τὸ ἔδαφος καὶ κατέρχεται ἐντός. Ἐὰν δικαστὴν ἤσαν τὰ φύλλα νὰ τὸ συγκρατήσουν, θὰ ἔξεφευγε ταχέως ἐκ τῆς ἐπιφανείας, χωρὶς νὰ ἀπορροφηθῇ ἀπὸ τὸ ἔδαφος.

— Οἱ χείμαρροι πάλιν ποίαν σχέσιν ἔχουν πρὸς τὰ δάση;

— Οἱ κορμοὶ τῶν δένδρων καὶ τὰ φυλλώματα τῶν θάμνων, τὰ δοποῖα συναντᾶ τὸ κατερχόμενον ὑδωρ, τὸ διασκορπίζουν καὶ τοιουτοτρόπως κατέρχεται ἥσυχότερον, χωρὶς νὰ συσσωρεύεται καὶ νὰ σχηματίζῃ χειμάρρους.

Οἱ χείμαρροι καταστρέφουν δύο ἔδαφη, τὸ ἐπικλινές, τὸ δοποῖον ἀπογυμνοῦσι, καὶ τὸ πεδινόν, τὸ δοποῖον κατακαλύπτουν.

Παραλείπω τὰς ἄλλας καταστροφάς, τὰς δοποίας προξενοῦν: τὰς πλημμύρας τῶν ποταμῶν, τὴν κατακρήμνισιν τῶν οἰκιῶν, τὸν πνιγμὸν ζώων καὶ ἀνθρώπων καὶ ἄλλας.

Αλλὰ καὶ τὰ ἔλη ἔνεκα τῆς ἐλλείψεως τῶν δασῶν σχηματίζονται. Τὸ ὑδωρ, τὸ δοποῖον θὰ ἀπερροφᾶτο ὑπὸ τοῦ δασι-

κοῦ ἐδάφους, δὲν δύναται πλέον νὰ παραμείνῃ, ἀλλὰ κατέρχεται ὡς χείμαρρος καὶ καταλαμβάνει τὰ γαμηλὰ ἐδάφη, ὅπου λιμνάζει καὶ προκαλεῖ τοὺς ἑλώδεις πυρετούς.

Ἡ καταστροφὴ τῶν δασῶν ἔφερε καὶ τοῦ κλίματος τὴν μεταβολήν. Εἶμαι βέβαιος ὅτι, ὅταν ὑπῆρχε τὸ δάσος, οὔτε τὸ ψῦχος τοῦ χειμῶνος ἦτο ὅσον εἶναι σήμερον, οὔτε ἡ θερμότης τοῦ θέρους, οὔτε οἱ ἄνεμοι ἥσαν τόσον σφοδροί.

Τὸ γυμνὸν ἐδαφος, ἵδιως αἱ πέτραι, εἶναι σώματα εὐθεῷ μαγιά, ἀπορροφοῦν εὐκόλως τὴν θερμότητα. Τὰ δένδρα ὅμως εἶναι δυσθεῷ μαγιά, ἥτοι ἀπορροφοῦν δλίγην θερμότητα, δλιγωτέραν ἐκείνης, τὴν ὅποιαν θὰ ἀπερρόφα τὸ ἐδαφος, ἀν ἦτο γυμνόν. Ἐπομένως ὁ ἐκ τῶν δασῶν ἀλλοὶ εἶναι δροσερώτερος τὸ θέρος.

Ἄλλ' εἶναι συγχρόνως καὶ θερμότερος τὸν χειμῶνα, διότι τὰ δένδρα ναὶ μὲν ἀπορροφοῦν δλίγην θερμότητα, ἀλλὰ διατηροῦν αὐτὴν περισσότερον χρόνον, ὅπως ὅλα τὰ δυσθερμαγωγὰ σώματα.

Οἱ ἀλλοὶ τῶν γυμνῶν μερῶν εἶναι ψυχρότερος τὸν χειμῶνα, διότι εἶναι εὐθερμαγωγά, διὰ τοῦτο δὲ ἀπορροφοῦν μὲν πολλὴν θερμότητα, ἐφ' ὅσον θερμαίνονται ὑπὸ τοῦ ἥλιου, ἀλλ' εὐθὺς ἀποβάλλουν ταύτην, ὅταν παύσουν θερμαινόμενα.

Οἱ ἄνεμοι εἶναι μετριώτεροι εἰς τὰ δασώδη μέρη, διότι ἀνακόπτεται ἡ ὅρμή των ἀπὸ τοὺς κορμοὺς καὶ τὰ φυλλώματα, ὡς καὶ ἡ ὅρμὴ τοῦ ὄντος.

Ως βλέπετε, κύριοι, εἴπεν ὁ διδάσκαλος, πάντα τὰ κακὰ προηλθον ἐκ τῆς καταστροφῆς τοῦ δάσους.

— Αὐτὸς εἶναι βέβαιον, ἀπεκρίθη ὁ γέρων, διότι πρὸ 40 ἑτῶν οὐδὲν τοιοῦτον κακὸν ὑπῆρχεν εἰς τὸ χωρίον μας, οὐδὲ εἰς τὰ γειτονικά.

Ἄφ' ὅτου ὁ κατηραμένος ἐκεῖνος ἀνθρωπος πρὸ 15 ἑτῶν

ηναψε πῦρ καὶ ἐκάη τὸ δάσος, πάντα τὰ κακὰ συνεσωρεύμησαν. Ἀλλ᾽ εἶναι ἀνάγκη, κύριε διδάσκαλε, οἱ λόγοι σας νὰ ἀκουσθοῦν ἀπὸ ὅλους τοὺς κατοίκους.

— Ἀκριβῶς σκέπτομαι τὴν προσεχῆ Κυριακὴν νὰ δμιλήσω εἰς τὴν ἐκκλησίαν διὰ τὸ ξήτημα τοῦτο.

Β'. Τὸ κήρυγμα τοῦ διδασκάλου.

Τὴν ἐπομένην Κυριακὴν ὁ διδάσκαλος, κατὰ τὴν ὑπόσχεσίν του, δμιλησεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν περὶ τῶν συμβάντων κακῶν ἔνεκα τῆς καταστροφῆς τοῦ δάσους. Κατόπιν προσέθεσεν:

— Ἄν θέλετε, κύριοι, ὑγείαν καὶ πλοῦτον, γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν, ὕδωρ καὶ δροσερὸν ἀέρα, ἀγαπήσατε τὰ δάση! Χώρα, τῆς δοπίας καθημερινῶς τὰ δάση ἐλαττοῦνται, ἀντὶ νὰ αὐξάνωνται, βαδίζει πρὸς τὴν καταστροφήν.

Ἄλλὰ πλὴν τῆς ὑγείας καὶ τόσων ἄλλων ἀγαθῶν, ὅσα τὰ δάση παρέχουν εἰς ἡμᾶς, παρέχουν ἀκόμη καὶ ξύλα διὰ τὰς διαφόρους ἡμῶν ἀνάγκας καὶ καρποὺς χρησιμωτάτους: τὰ βαλανίδια, τὰ ξυλοκέρατα, τὰ κάστανα, καθὼς καὶ πολυτίμους φλοιοὺς καὶ ορητίνας, ἐκ τῶν δοπίων πολλὰ χρήματα δύνανται νὰ εἰσπράττουν οἱ κάτοικοι τῶν χωρίων σας.

Ανάγκη πᾶσα νὰ ἀναδασθῇ τὸ δόρος.

Οἱ ὑπάρχοντες θάμινοι ἔντὸς ὀλιγίστων ἐτῶν θὰ γίνουν δένδρα, ἃν παύσετε νὰ ὁδηγῆτε τὰς αἰγάς σας πρὸς βισκήν εἰς τὸ δόρος.

Τὰ ὠραιότερα μέρη δύνανται νὰ πυκνωθοῦν διὰ σπορᾶς δασικῶν δένδρων. Ποῖα δένδρα χρειάζονται, θὰ ὑποδείξῃ εἰς ἡμᾶς εἰς φίλος μου δασοκόμος.

Καλὸν μάλιστα εἶναι αἱ αἴγες νὰ ἀντικατασταθοῦν διὰ προβάτων. Τὸ πολὺ δύναται νὰ κρατήσῃ ἔκαστη οἰκογένεια

μίαν ή δύο έξ αυτῶν, αἱ δποῖαι ὅμως νὰ μὴ πλησιάζουν εἰς τὸ δάσος.

Τοιουτορόπως μετὰ 5-6 ἔτη θὰ ἔχωμεν τὸ πρῶτον εὔεργέτημα, τὸ ὡραῖον καὶ εὐεργετικὸν πράσινον χρῶμα.

Μετὰ δέκα ἔτη τὰ δένδρα θὰ δίδουν καρπούς, τὸ ὄντω τῶν πηγῶν θὰ αὐξηθῇ, τὸ ψῦχος καὶ δικαύσιον θὰ ἐλαττωθοῦν καὶ ή γονιμότης τῆς πεδιάδος θὰ ἐπανέλθῃ.

Μετὰ εἴκοσιν ἔτη τὸ δάσος θὰ εἶναι εἰς τὴν ἀκμήν του.

"Αν τὸ δρός δὲν είχεν ἀπογυμνωθῆ, ή ἀνάπτυξις τοῦ δάσους θὰ ἐγίνετο ταχύτερον.

Τίποτε δὲν ἀπαιτοῦν παρ' ἡμῶν τὰ δάση, εἰ μὴ μόνον νὰ μὴ τὰ βλάπτωμεν! Βλάπτοντες τὰ δάση τιμωρούμεθα σκληρῶς!

Πρέπει ὅμως νὰ γίνῃ καὶ κάτι ἄλλο: νὰ ἀποξηρανθοῦν τὰ ἔλη.

Τὰ εἶδον καὶ νομίζω, δτι ή ἀποξήρανσις αὐτῶν δὲν εἶναι δύσκολος. Εἰς μερικὰ ἔξ αυτῶν θ' ἀνοίξωμεν τάφρους καὶ εἰς αὐτὰς θὰ ἀποστραγγισθῇ τὸ ὄντω. Αἱ τάφροι πρέπει νὰ φθάσουν μέχρι τῆς κατωφερείας καὶ ἐκεῖ τὸ ὄντω διασκορπίζεται. Τὰ ἄλλα ἔλη εἶναι μικρὰ κοιλώματα, τὰ δποῖα θὰ γεμίσωμεν μὲ χῶμα.

Θὰ ἔξετάσωμεν πόθεν εἶναι δυνατὸν νὰ συλλέξωμεν χῶμα καὶ ἄμμον, ἄλλὰ καὶ δλίγην ἀσβεστον. Ἐκ τῆς ἀναμείξεως αὐτῶν μὲ τὸ ἔδαφος θὰ βελτιώθῃ ή ποιότης τῆς γῆς.

Πρὸιν προβῶμεν εἰς τὴν ἀποστράγγισιν τῶν ἔλῶν διὰ τῶν τάφρων, πρέπει νὰ ρίψωμεν εἰς τὴν ἐπιφάνειάν των δλύγην ἀσβεστον. Ἐκ ταύτης θὰ ἔχωμεν διπλῆν ὡφέλειαν. Πρῶτον θὰ καταστρέψῃ τὰ μιάσματα, τὰ δποῖα θὰ μολύνουν τὸν ἀέρα κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς ἀφαιρέσεως τοῦ ὄντα. "Επειτα θὰ βελτιώσῃ τὴν ποιότητα τοῦ ἔδαφους χάριν τῆς καλλιεργείας.

Εύχομαι, εἴπεν εἰς τὸ τέλος ὁ διδάσκαλος, ὁ Υψιστος νὰ βοηθήσῃ ἡμᾶς νὰ κατορθώσωμεν τὸ δύσκολον αὐτὸ ἔργον.

Γ'. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ὁμιλίας τοῦ διδασκάλου.

Οἱ λόγοι τοῦ διδασκάλου ἔκαμον βαθυτάτην ἐντύπωσιν εἰς τοὺς χωρικούς, διότι πρώτην φορὰν ἤκουσαν τόσον ὠφέλιμον διδασκαλίαν.

Μετὰ τὸ πέρας τῆς θείας λειτουργίας καὶ καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν οὐδεμίᾳ ἄλλη ἤκουέτο διμιλία· ὅλοι ἐσκέπτοντο πῶς θὰ κατορθωθοῦν ὅσα εἴπεν ὁ διδάσκαλος.

Ἄπεφθασίσθη τὴν ἐπομένην Κυριακὴν νὰ προσκληθοῦν οἱ κάτοικοι καὶ τῶν λοιπῶν χωρίων καὶ νὰ γίνη συλλαλητήριον, διὰ νὰ ζητηθῇ ἡ συνδρομὴ τῆς Κυβερνήσεως εἰς τὸ ἔργον.

'Αλλὰ φρονίμως εἰς ἑκ τῶν κατοίκων ἀντέτεινεν εἰς τοῦτο.

— Τὰ συλλαλητήρια, εἶπεν, εἶναι καλὰ καὶ ἀρμόδιουν εἰς ἐλευθέρους πολίτας, ζητοῦντας παρὰ τοῦ Κράτους ὅρθα καὶ κοινωφελῆ πράγματα. 'Αλλὰ ἂς διολογήσωμεν, κύριοι, διε τοὺς τόπουν μας γίνεται κατάχρησις συλλαλητηρίων, εἰς τὰ δποῖα σπανίως ἀκούονται φρόνιμοι λόγοι! Διὰ τοῦτο ἔχασαν τὴν ἀξίαν των.

Καλύτερον εἶναι νὰ βασισθῶμεν εἰς τὰς δυνάμεις μας! Μόνον οἱ ἀνίκανοι καὶ οἱ ὀκνηροὶ θέλουν νὰ φροντίζουν ἄλλοι περὶ αὐτῶν! Ωραῖον θὰ ἦτο νὰ ἀποξηρανθοῦν τὰ ἔλη ἀπὸ ἄλλους καὶ ήμεις νὰ συνεζητοῦμεν εἰς τὰ καφενεῖα! Ωραία θὰ ἦτο ἡ ἀναδάσωσις, ἀρκεῖ νὰ μὴ ἐργασθῶμεν δι' αὐτήν!

Προτείνω, κύριοι, τὸ ἔργον νὰ ἐκτελεσθῇ δι' ἐράνουν καὶ τῆς ἀτομικῆς ἐργασίας τῶν κατοίκων τῶν τεσσάρων χωρίων τοῦ δήμου μας. Εἶμεθα περίπου 800 οἰκογένειαι. 'Αν ἀφαιρέσωμεν 200, αἱ ὅποιαι δὲν δύνανται νὰ δώσουν χρηματικὴν βο-

ήθειαν, μένουν 600 δυνάμεινα νὰ προσφέρουν ἀνὰ 10.000. Οὗτω συναθροίζομεν ἐξ ἑκατομμύρια δραχμῶν, διὰ τῶν δοποίων δυνάμεθα νὰ κατορθώσωμεν θαύματα! Δι' αὐτῶν δυνάμεθα νὰ προσκαλέσωμεν δασοκόμον καὶ γεωπόνον, νὰ ἀγοράσωμεν σπόρους δένδρων καὶ μικρὰ φυτὰ χάριν τῆς ἀναδασώσεως καὶ ἀσβεστον διὰ τὴν ἀποξήρανσιν τῶν ἔλαιων. Τὰ ἄλλα δυνάμεθα νὰ τὰ ἔκτελέσωμεν διὰ τῆς ἴδιας ἡμῶν ἐργασίας.

*Ας σχηματισθῇ ἐπιτροπὴ ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ Δημάρχου, τοῦ Εἰρηνοδίκου, τοῦ Διδασκάλου καὶ ἑνὸς γέροντος ἐξ ἑκάστου χωρίου, ήτις νὰ συλλέξῃ καὶ διαχειρισθῇ τὰ χρήματα.

Θὰ δρίσῃ φύλακας ἐκ τῶν νέων τοῦ χωρίου ἀμίσθιους. Οὗτοι ἐκ περιτροπῆς δὲν θὰ ἐπιτρέπουν τὴν αἰγιοβοσκὴν καὶ θὰ ἐπιτηροῦν τοὺς ἔντονούς, ὥστε νὰ κόπτουν θάμνους, οὐχὶ δὲ τὰ δενδρύλλια, τὰ δοῖα θὰ γίνουν δένδρα

*Η ἐργασία — ἐξηκολούθησεν ὁ γέρων χωρικὸς — θὰ ἔκτεληται ὑπὸ πάντων κατὰ τὰς Κυριακὰς καὶ ἑορτάς.

*Ανδρες, γυναικες καὶ παιδία θὰ περατώσωμεν τὸ ἔργον, ἐὰν ἐργασθῶμεν δέκα ἑορτασίμους ἡμέρας ἀπὸ τοῦ Ὁκτωβρίου μέχρι τοῦ Μαρτίου.

*Αν μείνῃ ὑπόλοιπον, ἔκτελεῖται κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος.

Τοιουτορόπως θὰ ἔκτελεσθῇ τὸ ἔργον ταχέως ἀνευ δαπάνης τοῦ Δημοσίου.

Σκεφθῆτε, κύριοι, ὅτι ἑκάστη οἰκογένεια ἐξ ἡμῶν θὰ δαπανήσῃ 10.000 δραχμῶν, ποσὸν δηλαδὴ ἀσήμαντον, τὸ δοποῖον δύναται νὰ οἰκονομήσῃ ἐκ τῶν καθημερινῶν της ἐξόδων.

*Η ἀτομικὴ ἡμῶν ἐργασία δὲν πρέπει νὰ ὑπολογισθῇ, διότι δὲν θὰ ἐργασθῶμεν ἡμέρας ἐργασίμους. Μετὰ τὴν θείαν λειτουργίαν, ἀντὶ νὰ διευθυνθῶμεν εἰς τὰ καπηλεῖα, διευθυνόμεθα εἰς ἐργασίαν κοινωφελῆ, ἡθικήν, χριστιανικήν, τὴν δοποίαν ὁ Θεὸς θὰ εὐλογήσῃ.

Καὶ ὅμως ἡ τόσον ἐλαφρὰ δι᾽ ἡμᾶς δαπάνη καὶ ἐργασία εἰς τὸ δημόσιον θὰ ἐστοίχιζε μεγάλα ποσά. Διότι θὰ ἔχοιεί-
ζετο νὰ καταβληθοῦν χιλιάδες ἡμερομισθίων, νὰ πληρωθοῦν
μηχανικοί, νὰ κερδίσουν οἱ ἐργολάβοι κλπ.

Οἱ πολῖται πρέπει νὰ θεωροῦν τὸ δημόσιον χρῆμα ὡς
ἴδικόν των.

Οἱ λόγοι τοῦ ὅμιλήσαντος ἔπεισαν ὅλους τοὺς χωρικούς.
“Οσα εἰπεν ἐφηρμόσθησαν καὶ ἐπέτυχον!

Παρῆλθον ἀπὸ τότε δέκα ἔτη καὶ τὰ χωρία ἐκεῖνα μετέ-
βαλον ὄψιν.

Ἡ ἐπιτυχία τῆς πρώτης ἐκείνης ἐργασίας παρεκίνησε τοὺς
χωρικοὺς νὰ ἐκτελέσουν καὶ ἄλλα κοινωφελῆ ἐργα.

Ἐκάλεσαν γεωπόνον, ὅστις ἐδίδαξεν εἰς αὐτοὺς πλεῖστα
εἶδη καλλιεργείας· ἀκόμη δὲ κτηνοτροφίαν, μελισσοκομίαν καὶ
σηροτροφίαν, εἰς τὴν ὁποίαν καταγίνονται μετὰ ζήλου αἱ γυ-
ναικες.

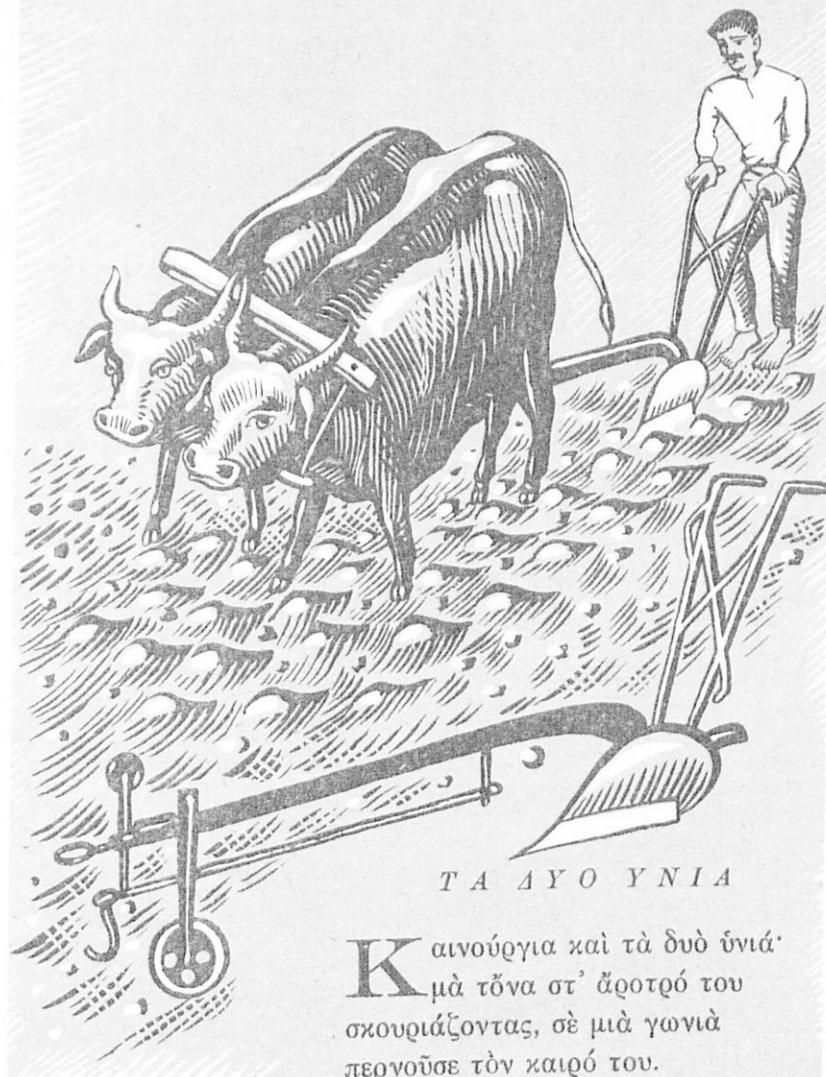
Ἐκτὸς ὅμιως τῆς ὠφελείας αὐτῆς ἀνεπτύχθη καὶ ἡ ἀγάπη
καὶ ἡ ἀλληλοβοήθεια μεταξὺ τῶν χωρικῶν.

Τὰς ἀσθενείας καὶ τὴν πεῖναν διεδέχθη ἡ χαρὰ καὶ ἡ εὐ-
τυχία. Τὰ νοσογόνα ἔλη διεδέχθησαν αἱ δροσεραὶ πηγαὶ καὶ
τὰ διαυγῆ ρυάκια καὶ τὸ ἄρωμα τοῦ δάσους! Τὸ ἔλεεινὸν
κόσμον βατράχων διεδέχθη τὸ κελάδημα τῆς ἀηδόνος!

Δ'

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΦΥΣΙΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΓΡΟΤΙΚΗΝ ΖΩΗΝ

T A Δ Y O Y N I A

Kαινούργια καὶ τὰ δυὸ ννιά·
μὰ τόνα στ' ἄροτρό του
σκουριάζοντας, σὲ μιὰ γωνιὰ
περνοῦσε τὸν καιρό του.

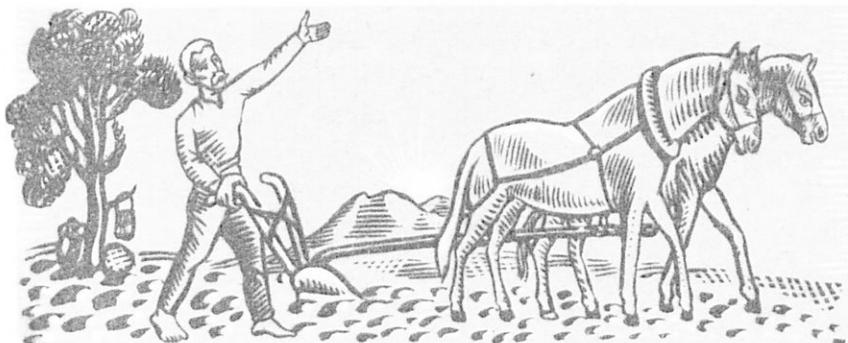
Τὸ δεύτερο ὅμως σὰν ὑνὶ
δόλοήμερα ἀλετῷζει
καὶ μὲ τὴν ὄψη του στιλπνὴ
λαμποκοπάει, σπιθίζει.

Τοῦ κράζει τότε τ' ὀκνηρὸ
στὸν τοῖχο ἀκουμπισμένο :
— Πῶς εἶσαι τόσο λαμπερό,
σὰ νᾶσαι ἀσημωμένο ;

Μήπως δὲν ἥσουνα καὶ σὺ
μὲ σίδερο πλασμένο ;
Ποιά μοῖρα τάχατε χρυσὴ
σὲ βρῆκε. σκουριασμένο

καὶ στὴ χρυσή της ἀγκαλιὰ
σοῦδωκε τέτοιο χρῶμα ;
— Τὴ λὲν τὴ μοῖρα μου : Δουλειά,
τὴν ἀγκαλιά της : Χῶμα !

Γιάννης Περγιαλίτης

ΤΟ ΟΡΓΩΜΑ

‘Ο Πανάγος. ‘Ο ήλιος λάμπει ἐπάνω ἀπὸ τὰ βρεγμένα χωράφια καὶ τὰ φρεσκοπλυμένα πεῦκα. Τοὺς χαμογελᾶ ὡς παλαιὸς βασιλεὺς εὐχαριστημένος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους του.

‘Απὸ ἀπέναντι ἡ θάλασσα στέλλει τὴν μυρωμένην ἄλμην της νὰ ἔνωθῇ μὲ τὸ ἄρωμα τῶν μύρων καὶ τῶν σχίνων. Μέσα εἰς τὴν γαλήνην τῆς ἔξοχῆς φλῶροι, καρδερίναι καὶ σπίνοι, καθισμένοι εἰς τοὺς κλώνους τῶν θάμνων, δοκιμάζουν νέα κελαδήματα. Καὶ πέραν, εἰς τὰ πλάγια τοῦ βουνοῦ, διβοσκὸς βόσκει τὰ πρόβατά του καὶ παῖζει τὴν φλογέραν του.

‘Ο κὺρος Πανάγος φθάνει εἰς τὸν ἀγρόν του μὲ τὰ δύο ἀλογά του, τὸν Ψαρῆν καὶ τὸν Ντορῆν, καὶ μὲ τὸ ἄροτρον. ‘Αφίνει εἰς τὴν ρίζαν τοῦ πεύκου, ποὺ ὑψώνεται εἰς τὸ μέσον τοῦ ἀγροῦ, τὸ σακκίδιον μὲ τὸ λιτὸν φαγητόν του, τὴν στάμναν μὲ τὸ νερὸν καὶ τὸν σάκκον μὲ τὴν τροφὴν τῶν ζώων. Δίπλα ἔχαπλώνεται ὁ σκύλος, μὲ τὸ ωγύχος ἀνάμεσα ἀπὸ τοὺς δύο πόδας του, ἀγρυπνος φρουρὸς τῶν ἀγαθῶν τοῦ κυρίου του.

Πρὸιν ἀρχίσῃ τὸ ἔργον ὁ Πανάγος, ἀφαιρεῖ τὸν σκοῦφόν του καὶ κοιτάζει πρὸς τὰ οὐράνια κατὰ τὴν ἀνατολήν. Παρα-

τηρεῖ μὲν θάρρος, ώσταν νὰ βλέπῃ παλαιὸν φύλον καὶ γνώμιμον ἐκεῖ ὑψηλὰ εἰς τὸν οὐρανόν. Κάμνει τρεῖς φορὰς τὸν σταυρόν του καὶ τὰ χεῖλη του ψιθυρίζουν μὲ συγκίνησιν τὴν ἀφελῆ προσευχήν του:

— Εὔλογημένος δ ἔρχόμενος!... Καὶ τοποθετεῖ πάλιν τὸν σκοῦφον εἰς τὴν ἀσημένιαν κεφαλήν του.

Ἐρευνᾷ ἔπειτα μὲν τὸ βλέμμα τὴν παλαιὰν γραμμὴν τῶν αὐλάκων τοῦ ἀγροῦ, διὰ νὰ δργώσῃ τώρα σταυρωτά, καὶ ἀρπάζει τὴν χειρολαβὴν τοῦ ἀρότρου μὲ τὴν στιβαρὰν χεῖρά του.

— "Ελα, Ψαρῆ μου! "Ελα, Ντορῆ μου! "Αἰντε, πουλιά μου!.. Δίδει τὸ σύνθημα εἰς τοὺς δύο συντρόφους του μὲ τόντον πολὺ φιλικὸν καὶ ἀρχίζει τὸ ἔργον του.

Τὸ ἔργον του. Τὰ δύο ζῷα, φιλότιμα καὶ ψυχωμένα, προχωροῦν μὲ κόπον. "Οπισθέν των τὸ ὑνίον ἀναποδογυρίζει τοὺς βώλους καὶ αὐλακώνει βαθέως τὴν γῆν.

Κάθε τόσον δ Πανάγιος κοιτάζει ὅπισθ τὰ αὐλάκια, ποὺ ἀφίνει τὸ ἀροτρόν του, ἐνῷ ἡ φωνή του γλυκεῖα ἐνθαρρύνει τὰ ζῷα:

— "Ελα, Ντορῆ μου! "Αἰντε, Ψαρῆ μου!..

Τὰ δύο ἄλογα προχωροῦν, ἐνῷ λάμπουν ἀπὸ τὸν ἴδρωτα, τὸν δποῖον χύνουν.

Πόσον θαυμάζω τὸ μέγα ἔργον τοῦ κὺρο Πανάγου! Μοῦ φαίνεται ἔξαφνα, δτι δ γέρων μεγαλώνει καὶ δτι ἐγγίζει τὸν θόλον τοῦ οὐρανοῦ· ὅλα τὰ ἄλλα φαίνονται μικρὰ ἐμπρὸς εἰς αὐτόν. Μικρὰ εἶναι ἡ πολιτεία ἐκεῖ πέραν μὲ τοὺς θορύβους της· μικροὶ οἱ κύριοι καὶ αἱ κυρίαι, ποὺ περνοῦν αὐτὴν τὴν στιγμὴν μὲ τὰ αὐτοκίνητα συζητοῦντες· μικροὶ καὶ οἱ ἀργόσχολοι, ποὺ πηγαίνουν περίπατον εἰς τὴν ἔξοχήν.

Μόνον δ γέρων γεωργὸς εἶναι πράγματι μεγάλος. Ο ἥλι-

ος χρυσώνει τὸ ἴδρωμένον καὶ ψημένον μέτωπόν του· ὁ πρωτινὸς ἀὴρ εἰσέρχεται ἀπὸ τὸ ἀνοικτὸν εἰς τὸ στῆθος ὑποκάμπον του καὶ θωπεύει τὸ γεροδεμένον σῶμά του.

Καὶ αὐτὸς ἐπαναλαμβάνει συγχά :

— "Ελα, Ψαρῆ μου! "Ελα, Ντορῆ μου! "Αιντε πουλλιά μου!

Τὸ ὑψηλὸν πεῦκον τὸν καρτερεῖ τὴν μεσημβρίαν. Θὰ καθίσῃ εἰς τὴν σκιάν του, θὰ φάγῃ καὶ θὰ κατακλιθῇ ὀλίγον ν' ἀναπαυθῇ· ώς στρῶμα καὶ προσκέφαλον θὰ ἔχῃ μυρωμένους κλάδους ἀπὸ σχῖνα. Καὶ ὅταν γλυκὰ γλυκὰ θὰ ἔλθῃ ὁ ὥπνος, θὰ ἀπλωθῇ ἐμπρὸς εἰς τοὺς ὄφθαλμούς του ὀλόξανθο ὄνειρο ἀπὸ στάχυα, τὰ ὁποῖα κυματίζουν μεστωμένα.

Στέκω νὰ τὸν θαυμάσω ἀκόμη μίαν φοράν... Γυρίζει καὶ μὲ βλέπει ἀποκαλύπτομαι.

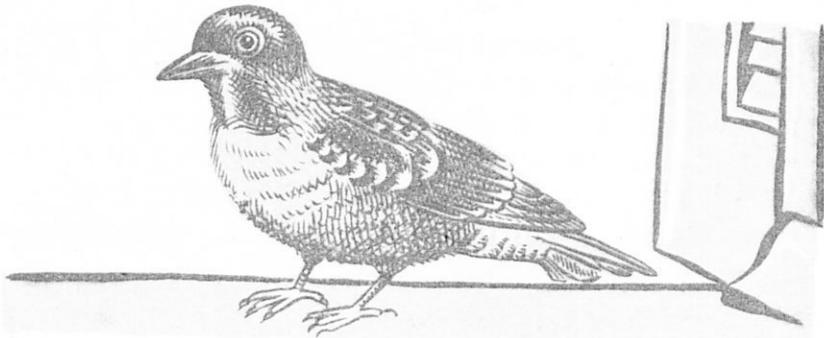
— Γειά σου! μοῦ λέγει μὲ ἀφέλειαν, νομίζων ὅτι τὸν καλημερίζω.

. Ἄλλὰ αὐτὸ δὲν ἦτο μία ἀπλῆ καλημέρα. Ἡτο ὁ βαθὺς σεβασμὸς πρὸς τὸν θεῖον γέροντα, τὸν ἐργάτην τῆς γῆς· εἶχον ἀποκαλυφθῆ, ὅπως ἀποκαλυπτόμεθα εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

(Διασκευὴ N. A. Κοντοπούλου)

Σπῆρος Μελᾶς

ΜΙΑ ΕΠΙΣΚΕΨΙΣ

Τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς χρονιᾶς ἥκουσα ἔνα μικρὸν θόρυβον, ώς νὰ ἔρριπτον λιθάρια εἰς τὴν ὅλον τοῦ παραθύρου. Στρέφομαι καὶ βλέπω ἔνα σπουργίτην καθήμενον εἰς τὸ κατώφλιον τοῦ παραθύρου. Ἐγγόριζα ἀπὸ ἀναγνώσεις, διτὶ τὰ πτηνὰ κάμνον τοιαύτας ἐπισκέψεις μὲ τὴν χιονιάν, ἀλλὰ τὰς ἐθεώρουν ἀδυνάτους εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἄλλ’ ἀληθῶς αὐτὸς μοῦ ἐκτύπησε μὲ τὸ ράμφος του τὸ παράθυρο;... Δὲν ἔμεινα πολλὴν ὅραν μὲ τὴν ἀμφιβολίαν αὐτήν διότι ἥκουσα νέον φάμφισμα εἰς τὸ παράθυρον. Καὶ τὸ πρᾶγμα μὲ συνεκίνησεν. Ὁ καημένος ὁ σπουργίτης μὲ ἐθεώρει ώς ἀνίκανον νὰ τοῦ κάμω κακόν.

Ἐπλησίασα σιγὰ σιγὰ εἰς τὸ παράθυρον. Ὁ σπουργίτης, ἀφοῦ ἐτίναξε τὰ πτερά του, ἔκαμε μικρὸν κίνημα πρὸς τὰ διπίσω. Ἐπειτα ἐστάθη καὶ μὲ παρετήρησε μὲ τὴν δυνατὴν περιέργειαν, τὴν ὅποιαν ἔχει κάποτε τὸ βλέμμα τῶν πτηνῶν. Ἀπεῖχα ἀπὸ τὸ παράθυρον δύο βῆματα. Ὁ σπουργίτης ἔξηκολούθει νὰ μὲ παρατηρῇ. Ἐπειτα ἔκαμε κίνημα τῆς κεφαλῆς ώς χαιρετισμόν. Ἄλλ’ ὅταν ἔφθασα εἰς τὸ παράθυρον καὶ ἤπλωσα τὸ χέρι πρὸς τὸν σύρτην, ὁ σπουργίτης ἐπέταξεν. Ἀδύνατον νὰ πιστεύσῃ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην ἀγαθότητα.

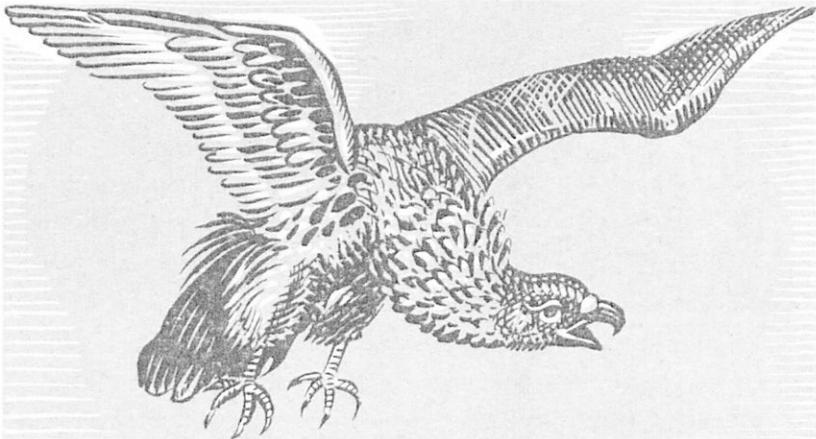
"Ερριψα ψύχουλα εἰς τὸ μάρμαρον τοῦ παραθύρου, τὸ ὄποιον ἐκαθάρισα ἀπὸ τὸ χιόνι, καὶ ἔκλεισα τὸ παράθυρον· μετ' ὀλίγον εἶδον τὸν σπουδγίτην νὰ ἐπανῆλθῃ εἰς τὸ παράθυρον καὶ ν' ἀρχίσῃ νὰ τρώγῃ λαμάργως τὰ ψυχία. Ἀφοῦ δὲ ἐτελείωσεν, ἐκαμε νέον χαιρετισμόν· ἐπειτα ἐρράμφισε τὴν ὕαλον καὶ ἐκίνει δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τὴν κεφαλήν. Ἄλλ' ὅταν ἐπλησίασα ν' ἀνοίξω, ἐπέταξε πάλιν φοβισμένος.

"Ἐρριψα νέα ψυχία εἰς τὸ μάρμαρον τοῦ παραθύρου, ἐρριψα καὶ ἄλλα εἰς τὸ πάτωμα ὑπὸ τὸ παράθυρον καὶ ἐκάθισα εἰς τὸ βάθος τοῦ δωματίου, ἀφήσας ἀνοικτὸν τὸ παράθυρον. Δὲν ἐπέρασαν πολλὰ λεπτά καὶ ὁ σπουδγίτης ἐπανῆλθε. Μετὰ διαφόρους δὲ δισταγμοὺς ἐπῆδησε καὶ μέσα εἰς τὸ δωμάτιον καὶ ἔξηκολούθησε νὰ τρώγῃ τὰ σκορπισμένα εἰς τὸ πάτωμα ψυχία· ἥτο δῆμος ἀνήσυχος πάντοτε καὶ ἔτοιμος νὰ πετάξῃ. Ἐπειτα μὲ ἐν πτερούγισμα ἀνέβη εἰς τὸ γραφεῖον μου καὶ ἐκεῖθεν ἐστράφη καὶ μὲ παρετήρει. Μὲ παρετήρει σχεδὸν πέντε λεπτά. Καὶ μοῦ ἐφάνη δὲ τι εἰς τὰ μάτια του ὑπῆρχε μία λάμψις χαρᾶς. Ἄλλὰ μόλις ἐκινήθην, ἐπέταξε καὶ δὲν ἐπανῆλθε πλέον. Οὕτε καὶ ἐγὼ ἡδυνάμην νὰ ἔχω τὸ παράθυρον περισσότερον ἀνοικτόν.

"Ἐπερίμενα τὴν ἐπομένην, ἐπερίμενα καὶ τὴν μεθεπομένην ν' ἀκούσω τὸ ράμφισμά του εἰς τὸ παράθυρον. Ἐπεθύμουν νὰ συνεχίσωμεν τὰς σχέσεις μας, νὰ γίνωμεν φίλοι. Τὰ στρουθία, ἐκτὸς τοῦ δὲ τῶν ἔχουν τὴν χάριν ὅλων τῶν μικρῶν πτηνῶν, ἐνθυμίζουν καὶ τὴν πραότητα καὶ ἀγαθότητα. Ἐκείνου, δοτις συχνὰ τὰ ἀνέφερεν εἰς τὰς παραβολάς του. Ἄλλὰ δὲν ἦλθε.

(Λιασκενή Λ. Κ.)

I. Κονδυλάκης

Ο ΑΕΤΟΣ

Πῶς δὲ παμπόνηρος αὐτὸς κατώρθωσε νὰ γελάσῃ τὴν Βυζαντινὴν Αύτοκρατορίαν καὶ τὴν δημοτικὴν ποίησιν, ὅτι εἶναι δὲ μᾶλλον ὑπερῷφανος πολίτης τοῦ πτερωτοῦ κόσμου;

“Ολαι σχεδὸν αἱ λεηλατικαὶ ἐπιχειρήσεις τοῦ ἀποτελοῦν τὴν ἀνωτέραν μορφὴν τῆς ζωικῆς πονηρίας. Διὰ τὴν καταδίωξιν τοῦ λαγοῦ ἔχει τὴν ἔξης μέθοδον: Καταρτίζει ἐταιρείαν, ἡ ὁποία μοιράζει τοὺς ρόλους τῆς κατὰ τὸ κυνηγετικὸν σύστημα. Οἱ μὲν ἐκτελοῦν καθήκοντα λαγωνικῶν, οἱ δὲ κυνηγοῦν. Τὰ λαγωνικὰ εἰσέρχονται εἰς τὸ δάσος καὶ γαυγίζουν, οἱ δὲ κυνηγοὶ καταλαμβάνουν τὰς ὑψηλοτέρας θέσεις τοῦ δάσους, τὰ λεγόμενα καρτέρια, δόποθεν δὲ ἀτυχῆς λαγὸς ἔχει τὴν συνήθειαν νὰ διέρχεται, ὅταν καταδιώκεται.

‘Η συνήθειά του αὐτὴ εἶναι ἐντελῶς ἡλιθία. Τὸ μόνον προφυλακτικὸν ὅπλον του εἶναι ἡ ἀκοή του. Διὰ νὰ κατορθώνῃ λοιπὸν νὰ πληροφορῇται τί τοῦ γίνεται, μόλις ἀντιληφθῇ ὅτι εὑρίσκεται ὑπὸ καταδίωξιν, διευθύνεται πρὸς τὰ καρτέρια. ’Εκεῖ τὸν περιμένουν οἱ ἀετοὶ — ὅπως ἄλλως τε καὶ οἱ

κυνηγοί — καὶ τὸν ἀρπάζουν μὲ τὰ νύχια των. Ὡς μόνη διαφορά, τὴν δούλαν ἔχουν ἀπὸ τοὺς κυνηγούς, εἶναι ὅτι οἱ τελευταῖοι μεταχειρίζονται ὅπλα. Ποιος ἔκλεψε τὸ σύστημα ἀπὸ τὸν ἄλλον, αὐτὸς εἶναι ζῆτημα τῆς ἴστορίας τοῦ κυνηγίου.

Ὑπάρχουν ὅμως καὶ λαγοί, οἱ δοποῖ, ἀφοῦ ἀπέκτησαν πικρὰν πεῖραν, κινδυνεύσαντες πολλάκις εἰς τὰ καρτέρια, ἐγκατέλειψαν τὴν τακτικὴν αὐτὴν καί, ἅμα ἀκούουν γαυγίσματα, κρύβονται εἰς τὶς τοῦφες, πρᾶγμα τὸ δοποῖον δὲν τὸ κάνουν, ὅταν ἀντιληφθοῦν κυνηγετικὰ σκυλιά, διότι γνωρίζουν ὅτι αὐτὰ τοὺς « παίρνουν τὸν τορόν των », δηλαδὴ μυρίζονται τὰ ἔχνη των. Διὰ τοὺς ἀετοὺς ὅμως εἶναι βέβαιον ὅτι στεροῦνται τῆς ὁσφραντικῆς δυνάμεως καί, ἅμα τοὺς ἀκούουν, χώνονται εἰς τὶς τοῦφες.

Διὰ πολλοὺς κτηνοτροφικοὺς ὀρεινοὺς πληθυσμοὺς ὁ ἀετὸς εἶναι βάσανον ὃσον καὶ ὁ λύκος. Ἐπέρχονται κατὰ τῶν ποιμνίων καὶ θημάζουν τὰ πρόβατα. Τὰ μὲν μικρὰ τὰ σηκώνουν μὲ τὰ νύχια των, διὰ τὰ μεγάλα δὲ πρόβατα, ὅπως καὶ τὰ δαμάλια, ἄλογα καὶ τραγιά, ἔχουν τὴν ἔξης μέθοδον: Κάθονται εἰς τὸν ορέρχον τοῦ θύματος, βυθίζουν τὰ νύχια των εἰς τὸν λαιμόν του, φέρουν τὰ πτερά των εἰς τὰ μάτια του, τὰ κλείνουν, ὥστε νὰ μὴ βλέπουν καθόλου, καὶ ἔπειτα ἀρχίζουν νὰ κτυποῦν τὸ μέτωπόν του μὲ τὸ ράμφος των. Ἐκεῖνο παραλογίζει ἀπὸ τοὺς πόνους καὶ ὅρμῃ νὰ φύγῃ. Ἄλλ’ ὅπως εἶναι θεότυφλον, γλυστρῷ εἰς κάποιον κρημνὸν καὶ γίνεται κομμάτια. Τότε ὁ ἀετὸς κάθεται καὶ τρώγει τὴν λείαν του.

Πρὸ δὲ λίγων ἑτῶν ἐγκατεστάθησαν εἰς ἓνα κρημνὸν τοῦ χωρίου μας ζεύγη ἀετῶν καὶ μᾶς ἐσήκωναν κάθε ήμέραν δεκαπέντε-εἴκοσι ἀρνιά. Οἱ χωριανοὶ συνῆλθον καὶ τοὺς ἐπεκήρυξαν πρὸς πέντε πρόβατα τὸν ἓνα. Πέντε - ἕξ νέοι ἀνέλαβον τὸ ἔργον τοῦ Ἡρακλέους. Ἐκαμαν ἔταιρείαν καί, ἀφοῦ ἐπῆ-

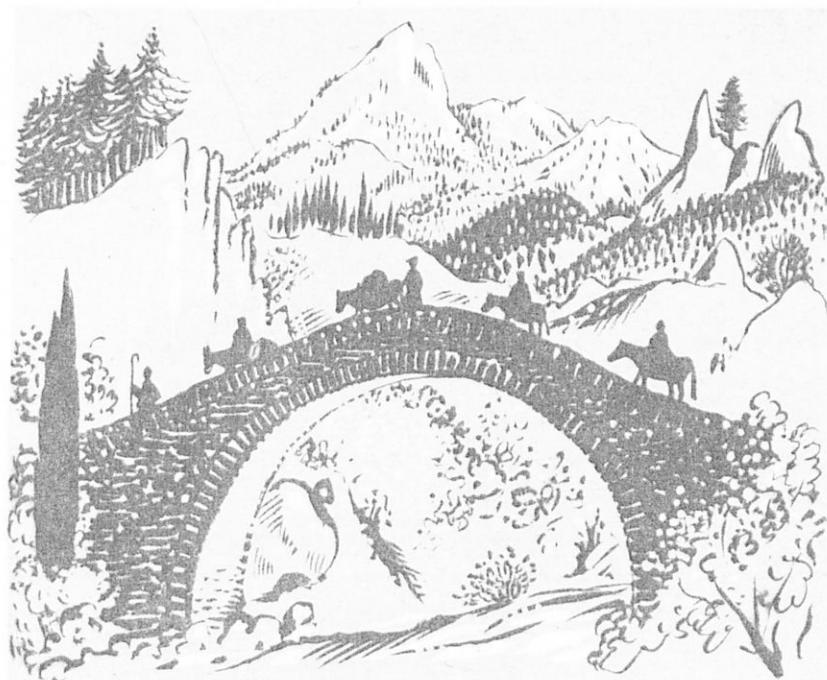
γαν ἐπάνω ἀπὸ τὸν κρημνόν, ἐκρέμασαν ἔνα διὰ κλήρου μὲ δαυλοὺς εἰς τὰ χέρια νὰ βάλῃ φωτιὰ εἰς τὰς φωλεάς των. Τὴν πρώτην ἡμέραν ἡ ἀπόπειρα ἀπέτυχεν. Οἱ ἀετοὶ ἔτυχεν νὰ γυρίζουν ἐκείνην τὴν ὅραν καὶ ἐπέπεσαν ὡς θηρία ἐπάνω εἰς τὸν πυροπληγήν, τὸν ὅποῖον ἐτόρμαξαν νὰ σώσουν οἱ σύντροφοί του.

Τὴν ἄλλην ἑβδομάδα ὁ κρεμασθεὶς κατώρθωσε νὰ φύψῃ φωτιὰ μέσα εἰς τὰς φωλεάς, αἱ ὅποιαι ἦσαν γεμάται νεοσσούς. Οἱ ἀετοὶ ἔφθασαν, ἀφοῦ πλέον ἥρχισαν νὰ καίωνται αἱ φωλεαί των.

Οἱ παρευρεθέντες περιγράφουν ἐν σπαρακτικὸν θέαμα. Ἐτουφέκιζον ἀπὸ ἐπάνω τοὺς ἀετούς, ἀλλ’ ἐκεῖνοι ὠρμοῦσαν εἰς τὴν φωτιάν, διὰ νὰ σώσουν τὰ μικρά των, καὶ ἄλλοι ἐκαίοντο μαζί των, ἄλλοι ἐκαψαλίζοντο καὶ ἐπιπτὸν δίχως πτερὰ κάτω εἰς τὸν βράχον. Ὅσοι ἐγλύτωσαν, ἔφυγαν καὶ δὲν ἔξαναγύρισαν εἰς τὰ μέρη μας. Ἀπὸ τότε εἴμεθα πλέον ἥσυχοι. Ὅσον διὰ φλογέρες — τὸ πτερὸν τοῦ ἀετοῦ γίνεται ἡ γλυκυτέρα φλογέρα — ἔχομεν ὑλικὰ ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Πέρυσι μόνον μᾶς ἐπεσκέφθησαν δύο - τρεῖς, ἐσήκωσαν μερικὰ ἀρνιά, καὶ τὸ τελευταῖον θῦμά των ἦτο ἔνα σκυλί τοῦ κυνηγίου. Τὸ ἥρπασαν, ἐνῷ ἐκυνηγοῦσεν ἔνα λαγόν. Νὰ τὸ ἔξελαβον διὰ λαγὸν ἢ νὰ τὸ ἐτιμώρησαν, διότι ἐπενέβαινεν εἰς τὰ καθήκοντά των;

Στέφανος Γρανίτος

Ε'. ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΛΗΝΙΚΟΥΣ ΤΟΠΟΥΣ,
THN ΤΕΧΝΗΝ KAI TON ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΝ
Η ΑΝΟΙΞΙΣ ΕΙΣ ΤΑ ΘΕΣΣΑΛΙΚΑ ΒΟΥΝΑ

Ἐκάστην ἄνοιξιν, ὅταν ἡ χιὼν ἀρχῆς νὰ διαλύεται ἐπὶ¹
τῶν κορυφῶν τῆς Πίνδου, ἔκτακτος ζωὴ καὶ κίνησις ἀρχῆς
εἰς τὰς ὑψηλὰς ἐκείνας ὁρεινὰς τοποθεσίας.

Ἄρκετοι κάτοικοι ὁρεινῶν τινων χωρίων μεταναστεύουν
τὸ φθινόπωρον καὶ μένουν τὸν χειμῶνα ἐντὸς τῆς Θεσσαλί-
κῆς πεδιάδος· μόνον ὀλίγαι οἰκογένειαι μένουν ώς φύλακες
τῶν χωρίων, ὅπου ἡ ἀφθονος χιὼν τοὺς παραχώνει ἐπὶ πολ-

λὰς ἔβδομάδας καὶ κάποτε ἐπὶ ὀλοκλήρους μῆνας ἐντὸς τῶν μικρῶν, ἀλλὰ στερεῶν οἰκιῶν των. Ἐκεῖ ἀπομεμονωμένοι, περονοῦν τὸν χειμῶνα παρὰ τὴν ἐστίαν, ἐνῷ ἔξω σφυρίζει ὁ βιορρᾶς καὶ ἀναστενάζουν καὶ βογγοῦν τὰ πελώρια δένδρα τῶν δασῶν, σειόμενα ἀπὸ σφοδρὸν ἄνεμον. Μὲ πόσην χαρὰν οἱ φυλακισμένοι αὐτοὶ χαιρετοῦν τὸν καθαρὸν οὐρανὸν καὶ τὸν θερμὸν ἥλιον τοῦ Ἀπριλίου! . . .

Ἐντὸς ὀλίγου φθάνουν ἀπὸ τὴν πεδιάδα καὶ οἱ κάτω διαχειμάσαντες συγχωριανοί των. Αἱ οἰκίαι ἐπισκευάζονται καὶ καθαρίζονται, οἱ πέριξ χωροὶ καθαρίζονται, καλλιεργοῦνται καὶ μεταβάλλονται εἰς θαλεροὺς κήπους. Ἄλλοι ἀρχίζουν τὴν καλλιέργειαν τῶν φασολίων, τοῦ ἀραβοσίτου καὶ κάπου κάπου καὶ τῶν γεωμήλων.

Ἡ γεωργία τῶν ὁρεινῶν τόπων δὲν εἶναι ἐπικερδής, διότι τὸ κλῖμα εἶναι ψυχρὸν καὶ οἱ καρποὶ βραδύτατα ὀριμάζουν ἀλλ’ εἰς μερικοὺς προσηλίους τόπους οἱ χωρικοὶ καλλιεργοῦν μὲν ἐπιμονὴν τοὺς μικροὺς ἀγρούς των καὶ τοὺς ποτίζοντας μὲν ὕδατα τῶν ἀφθόνων πηγῶν καὶ ωντάνων. Πολλοὶ ἀσχολοῦνται εἰς ἐργασίας δασικὰς καὶ ἀντηχεῖ εἰς τὰ δάση ὁ πέλεκυς τῶν ὑλοτόμων. Ἅφοιζοντες καταρράκται κινοῦν τὸν νεροπόριονα καὶ ἐκ τῶν κορμῶν τῆς ἐλάτης καὶ τῆς ὁξυᾶς γίνονται αἱ χονδραὶ ἐκεῖναι σανίδες, αἱ φημιζόμεναι διὰ τὴν στερεότητά των.

Οἱ Ἀσπροὶ ποταμὸι (’Αχελῶος) διαρρέει τὴν δασώδη ἐκείνην ὁρεινὴν Θεσσαλίαν, τὴν καλομένην ἔξι αὐτοῦ Ἀσπροπόταμον, καὶ μὲ τὰ ἀφοίζοντα ὕδατά του μετακομίζει τοὺς βαρὸς ὅγκους τῆς ξυλείας μέχρι τῶν ἐκβολῶν του. Νὰ τὸ ἐφαντάζοντο ποτὲ τὰ πελώρια ταῦτα δένδρα, ὅτι οἱ κορμοί των θὰ ἐταξίδευν μέχρι τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου; Νὰ ἐφαντάζοντο, ὅτι εἰς τὰ ἐργοστάσια Πατρῶν θὰ μετεβάλλοντο εἰς

κομψὰ σταφιδοκιβώτια, δτὶ θὰ ἐδέχοντο εἰς τὴν ἀγκάλην των τὴν γλυκεῖαν σταφίδα καὶ θὰ ἐταξίδευνον χάριν αὐτῆς εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης;

’Αλλ’ οἱ περισσότεροι κάτοικοι τῶν βουνῶν τῆς Θεσσαλίας εἶναι οἱ βλαχοποιμένες κτηνοτρόφοι. Μόλις ἀρχίσουν νὰ διαλύωνται αἱ χιώνες, ἀναφαίνεται ἄφθονος χλόη καὶ πρασινίζουν αἱ κοιλάδες καὶ αἱ κορυφαὶ τῶν ὄρέων. Τότε οἱ βλαχοποιμένες ἔγαταλείπουν τὰς πεδιάδας, ὅπου είχον διαχειμάσει τὰ ποίμνια των, καὶ ἀναβαίνουν εἰς τὰ ὅρη.

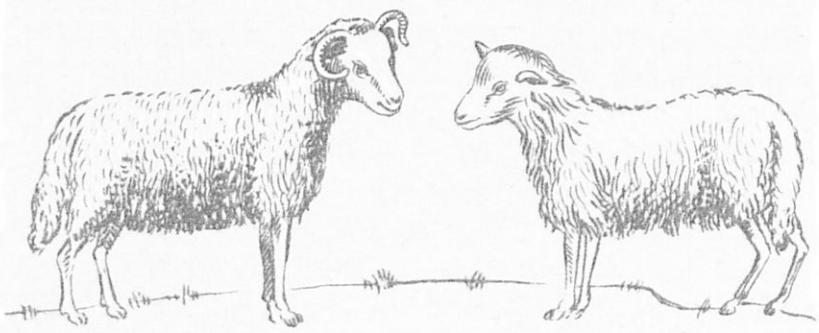
Τὸ πρόβατον, τὸ νυσταλέον καὶ ἀποκοιμισμένον τοῦτο ζῷον, ἀλλάσσει καὶ αὐτὸ κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτήν. Γίνεται ζωηρότερον, εὐκινητότερον, ὑψώνει τὴν κεφαλήν του καὶ μὲ λάμποντα βλέψιματα στρέφεται πρὸς τὰ βουνά. Μὲ μεγάλην προθυμίαν τὰ πρόβατα ἀναβαίνουν εἰς τὰ βουνά.

Ἐκ τῶν κτηνοτρόφων πολλοὶ δὲν ἔχουν χωρία μὲ μονίμους κατοικίας, ἀλλὰ περιφέρονται μὲ τὰ ποίμνια των ὡς σκηνῆται. Ἐνοικιάζουν πολλοὶ μαζὶ μεγάλας ὀρεινὰς περιφερείας καὶ ἐκεῖ στήνουν ἐκάστην ἄνοιξιν τὰς σκηνάς των ἢ κατασκευάζουν μικρὰς προσχέρους καλύβας ἐκ κλάδων.

Οσοι ἔχουν ταξίδεύσει ἀνὰ τὰ ὅρη γνωρίζουν βεβαίως τὴν φιλοξενίαν τῶν βλαχοποιμένων. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, μὲ δλην τὴν πτωχείαν των, θυσιάζουν τὸν καλύτερον ἀμνόν, τὸ ὄραιότερον γάλα, τὴν παχυτέραν γιαούρτην. Στρώνουν διὰ τὸν ξένον πυκνομάλλους θερμὰς κουβέρτας, τὰς ὁποίας ὑφαίνουν αἱ γυναικές των.

(Λιαοκενή Δ. Κ.)

P. Αημητριάδης

ΤΟ ΠΑΘΗΜΑ ΑΣ ΜΑΣ ΓΙΝΗ ΤΟΥΛΑΧΙΣΤΟΝ ΜΑΘΗΜΑ

Ἐπὶ τέλους! Μετ' ἀπουσίαν δεκαετίας ὄλοκλήρου ἐπεσκεπτόμην τὸν παρελθόντα Ἰούλιον τὸ χωρίον μου, τὸ ὅποιον εὑρίσκεται ἐπί τινος λοφοσειρᾶς τοῦ Μαινάλου εἰς τὴν Κεντρικὴν Πελοπόννησον.

Μὲ πόσην χαρὰν μετέβαινον ἐκεῖ, διὰ νὰ παραμείνω ὀλίγας ἡμέρας πλησίον τῶν συγγενῶν μου, οἱ ὅποιοι τόσον μὲ ἥγαπων, καὶ διὰ ν' ἀναπνεύσω ἀμόλυντον καὶ καθαρὸν τὸν ἀέρα τῆς φύσεως! Εἶχον νοσταλγήσει καὶ τὰ δύο ἀπὸ πολλῶν ἔτῶν.

“Οσοι ἔζησαν καὶ ἐμεγάλωσαν εἰς τοιοῦτον περιβάλλον, αὐτοὶ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐκτιμήσουν περισσότερον τὸν πόθον ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἦναγκάσθησαν νὰ στερηθοῦν τοὺς πολυτίμους συγγενεῖς των καὶ τὰς φυσικὰς καλλονὰς τῆς ἴδιαιτέρας πατρίδος των. Διότι ἡ ἀγάπη τῶν ἀπλούκων χωρικῶν εἶναι τόσον ἀγνή καὶ ἀνεπιτήδευτος, δσον ἀγνή καὶ ἀνεπιτήδευτος εἶναι ἡ φύσις, ἐν μέσῳ τῆς δοπίας οὗτοι ζοῦν.

Μαζὶ μὲ ἄλλους χωρικούς, τοὺς ὄποιους συνήντησα εἰς τὸ τέρμα τοῦ αὐτοκινητοδόμου, μίαν ὥραν πρὸ τοῦ χωρίου μας,

ξέβαδίζομεν πεξῇ καὶ ἐπλησιάζομεν νὰ φθάσωμεν εἰς αὐτό, δῆτε τὴν ἀκοήν μου ἔπληξαν κρωγμοὶ ὅρνεων.

Ἐξεπλάγην! Οὐδέποτε ἐνεθυμήθην νὰ ὑπῆρχον ὅρνεα εἰς τὴν περιφέρειάν μας· ἐγνώριζον μάλιστα ὅτι αὐτὰ διαμένουν μόνον εἰς πολὺ ὑψηλὰ μέρη τῆς πατρίδος μας.

Ἡρώτησα λοιπὸν μὲ ἀπορίαν, πῶς συμβαίνει τοῦτο, καὶ ἔλαβον τὴν ἀπάντησιν :

— Δὲν γνωρίζεις, κύριε διδάσκαλε, ὅτι « τ' ὅρνιο στὸ ψοφίμι πηγαίνει; »

— Ἀκριβῶς διότι τὸ γνωρίζω, μοῦ φαίνεται παράξενον. Εἶχομεν ἐδῶ τόσον πολλὰ ψοφίμια, ὥστε νὰ μαζευθοῦν τὰ ὅρνεα;

— "Αχ! κύριε διδάσκαλε, ἀπήντησαν δύμοφώνως ἥδη δλοι οἱ συγχωριανοί μου. Ἡ συμφορά, ή δποία μαστίζει τὸ χωρίον μας, δὲν λέγεται. Πρὸ τοιῶν ἐβδομάδων περίπου ἔχει πέσει φοβερὸν θανατικὸν εἰς τὰ ζῷα μας, πρὸ παντὸς εἰς τὰ πρόβατα καὶ τὰς αἴγας. Ἐγέμισαν αἱ χαράδραι πτώματα. Καὶ ἐν πρᾶγμα περίεργον! Καθὼς τὸ ζῷον βόσκει ήσυχως, καταλαμβάνεται αἰφνιδίως ἀπὸ ἀδιαθεσίαν. Δὲν τρώγει, δὲν μηρυκάζει, ἀναπνέει μὲ δυσκολίαν, ή κοιλία του ἐξογκώνεται, πίπτει εἰς τὸ ἔδαφος καὶ ἐντὸς 10 λεπτῶν, μέχρι τὸ πολὺ τεσσάρων ὡρῶν, ἀποθνήσκει.

Συνεργία τοῦ σατανᾶ, κύριε διδάσκαλε. Τίποτε ἄλλο!

Ποῦ εἶναι τὸ ποίμνιον τοῦ γέρο - Κώστα, τοῦ ὄποιου τὰ κουδούνια ἐγέμιζαν φαράγγια καὶ λόγγους; Ποῦ εἶναι τοῦ θείου σου τοῦ Ἀντωνίου, ποῦ εἶναι τῶν ἄλλων; Ἐρήμαξεν δ τόπος! Μᾶς ἐγκατέλειψεν ὁ Θεὸς καὶ ἔμεινε μόνος του ὁ σατανᾶς, νὰ γλεντοκοπᾷ εἰς βάρος μας.

Ἐκίνησαν τὰς κεφαλάς των ἀπὸ ἀπελπισίαν, ἐκίνησα καὶ

έγω τὴν ἴδικήν μου ἀπὸ οἰκτον καὶ θλῖψιν διὰ τὴν ἔξακολούθησιν τῆς ἐπιμόνου ἰσχυρογνωμοσύνης των.

Ἐπανάληψις τρομερά, διελογίσθην, τῆς καταστροφῆς τὴν δόποιαν πρὸ πολλῶν ἐτῶν ὑπέστησαν οἱ ἴδιοι ἐκ τοῦ μικροβίου τοῦ ἄνθρακος. Ἐνεθυμηθῆν δτι, ὅτε καὶ τότε ἀπέθνησκον σωρηδὸν κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον τὰ ζῷά των, οὗτοι ἀπέδιδον μετὰ πείσματος τὸν θάνατόν των εἰς κάποιαν ἐπέμβασιν τοῦ σατανᾶ καὶ ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἡθέλησαν νὰ συμμορφωθοῦν πρὸς τὰς συμβούλας καὶ ὑποδείξεις τῶν ἀνεπτυγμένων κατοίκων τοῦ χωρίου μας.

Καὶ ἄφιναν τὰ πτώματα εἰς τοὺς ἀγροὺς καὶ ἐτριγύριζον, χωρὶς κοιδούνια, τὰ ποίμνια, ἀκριβῶς τὸ μεσονύκτιον, πέριξ τοῦ χωρίου τρεῖς φοράς, διὰ νὰ διώξουν τὸν διάβολον, ἀλλὰ τίποτε. Τὸ μικρόβιον, ἄτρωτον καὶ ἀσυγκίνητον ἀπὸ τὸν διαφόρους ἔξορκισμούς, τοὺς δόποιους τοῦ ἔκαμνον, ἔξηκολούθησε τὸ τρομερὸν ἔργον του, μέχρις ὅτου ἐθανάτωσε τὰ 70 % περίπου ὅλων τῶν ζώων τῆς περιφερείας.

Παρ’ ὅλην τὴν κούρασιν τὴν δόποιαν ἥσθιανόμην ἐκ τοῦ ταξιδίου, ἀντὶ νὰ ὑπάγω εἰς τὴν οἰκίαν μου, κατηγύρνθην εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ χωρίου, ὅπου εὔρον συγκεντρωμένους τοὺς κατοίκους νὰ συζητοῦν περίλυποι διὰ τὰς ἀπωλείας τῆς ἡμέρας. Τόσα τοῦ Μελετίου, τόσα τοῦ Ἀνδρέου, τόσα τῶν ἄλλων... Πραγματικὴ πανωλεύρια.

Ἀντηλλάξαμεν τοὺς καθιερωμένους χαιρετισμοὺς καὶ ἡρωτήθην διὰ τὰ νέα τῆς ἑβδομάδος. Ἀσφαλῶς κάτι θὰ είχον νὰ εἴπω εἰς τὸ ἀπόκεντρον χωρίον, ἐφ’ ὅσον προηρχόμην ἀπὸ τὴν πρωτεύουσαν.

— Τὰ νέα τῆς ἑβδομάδος διὰ σᾶς, εἶπον, είναι ἡ συμφορά, ἡ ὁποία σᾶς εὔρε. Καὶ τὸ χειρότερον ὁ τρόπος, μὲ τὸν ὁποῖον προσπαθεῖτε ν’ ἀπαλλαγῆτε ἀπὸ αὐτήν. Ὁ καιρὸς « δὲν

μᾶς παίρνει », διὰ ν' ἀρχίσωμεν συζήτησιν. Αὔριον - μεθαύριον θ' ἀκούσετε πολλά. Τώρα εἶναι ἀνάγκη νὰ τηλεφωνήσωμεν ἀμέσως εἰς τὴν Νομαρχίαν, διὰ νὰ ἔλθῃ τὸ ταχύτερον ἐδῶ ὁ κτηνίατρος νὰ ἐμβολιάσῃ τὰ ὑπόλοιπα ζῷά σας. Ἐλπίζω, τὰ περισσότερα θὰ σωθοῦν.

— Αφήσατέ τα αὐτά, κύριε διδάσκαλε, ἀντέτειναν μερικοί. Πράγματα, τὰ δποῖα γνωρίζομεν ἀπὸ πάππου - προσπάππου, δὲν χρειάζονται ἄλλην ἔξήγησιν.

— Τί νὰ τοῦ κάμῃ τοῦ «ἔξ» ἀπὸ δῶ » ὁ κτηνίατρος; Φεύγει αὐτὸς μὲ τὰ ἐμβόλια; Ἐδῶ μᾶς κατηράσθη ὁ Θεός... τί νὰ κάμωμεν ἡμεῖς;

— Ὁ Θεός δὲν καταρᾶται κανένα. Ἐνδιαφέρεται καὶ πονεῖ διὰ τὰ πλάσματά του περισσότερον καὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Ἀλλὰ πρέπει καὶ ἡμεῖς νὰ μὴ μένωμεν μὲ ἐσταυρωμένας τὰς χεῖρας. Ἐπάθαμεν κάτι· νὰ ἐργασθῶμεν ἀμέσως μὲ δλας μας τὰς δυνάμεις, διὰ νὰ τὸ ἀποφύγωμεν, παρακαλοῦντες συγχρόνως καὶ τὸν Θεόν, δπως μᾶς βιοηθήσῃ.

Ξεχγάτε τὸ φητὸν τῶν προγόνων μας « Σὺν Ἀθηνᾷ καὶ χεῖρα κίνει »;

Μετὰ δύο ἡμέρας, παρὰ τὴν θέλησιν τῶν περισσοτέρων ποιμένων, ὁ κτηνίατρος ἥλθε.

— Σπεύσατε, ἥτο ἡ πρώτη λέξις, τὴν δποίαν ἀπηύθυνε πρὸς τοὺς χωρικούς. Σπεύσατε νὰ καύσετε ἀμέσως τὰ πτώματα τῶν ἀποθανόντων ζώων. Καὶ προσέξατε νὰ μὴ ἀκουμβιῶν ἐπάνω σας, διότι θὰ προσβληθῆτε καὶ σεῖς ἀπὸ τὴν μόλυνσιν. Εἶναι ἀνάγκη νὰ ἔξολοθρευθῇ τελείως τὸ μικρόβιον, διότι ἄλλως δὲν πρόκειται νὰ ξήσῃ ζῷον εἰς αὐτὴν τὴν περιφέρειαν.

— Δὲν εἶναι εὐκολώτερον νὰ θάψωμεν τὰ πτώματα ἀντὶ νὰ τὰ καίωμεν; ἐπρότειναν μερικοί.

— Εὐκολώτερον ἡμπορεῖ νὰ εἶναι, δχι ὅμως καὶ ὀρθόν. Τὸ

μικρόβιον τοῦ ἄνθρακος ξῆ ύπὸ τὴν γῆν ὀλόκληρα ἔτη. Οἱ σκάληκες, οἱ ὁποῖοι τρώγουν αὐτό, ἔξερχονται εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς γῆς καὶ διὰ τῶν χόρτων τὸ μεταδίδουν εἰς τὰ ζῷα. Ἐπομένως μὲ τὴν ταφὴν τῶν ζῷων τὸ μικρόβιον τοῦ ἄνθρακος δὲν ἔξαλείφεται.

Ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας συνεχίσθη ὁ ἐμβολιασμὸς τῶν ζῷων. Οἱ χωρικοὶ παρηκολούθουν μετὰ πολλῆς δυσπιστίας τὴν σχετικὴν ἐργασίαν καὶ δὲν παρέλειπον εὔκαιρίαν, διὰ νὰ ἐκφράσουν τὴν ἀμφιβολίαν των, ὅτε ἔβλεπον καὶ μετὰ τὸν ἐμβολιασμὸν πολλὰ ν' ἀποθνήσκουν. Ἐπρεπεν, ως ἐλεγον, ἂν εἴναι ζήτημα τῆς ἐπιστήμης, « νὰ κοπῇ τὸ κακὸ μὲ τὸ μαχαίρι », εὐθὺς ὡς ἐπάτησε τὸν πόδα του εἰς τὸ χωρίον ὁ κτηνίατρος.

Ἄλλ' ἦτο δυνατὸν τὸ ἐμβόλιον νὰ προλαμβάνῃ τὰ ζῷα, τὰ ὅποια εἶχον ἥδη προσβληθῆ ἀπὸ τὸ μικρόβιον;

Ἐχρειάσθη πολλῶν ἡμερῶν συζήτησις, διὰ νὰ τὸ ἐννοήσουν. Καὶ τὸ ἐνόησαν καὶ ἐπείσθησαν, ὅτι ἔζων εἰς πυκνότατον σκότος ἀμαθείας καὶ προλήψεων, ὅτε μετὰ δέκα περίπου ἡμέρας, ἀφοῦ ἔκαμον ὅλα ὅσα παρήγγειλεν εἰς αὐτοὺς ὁ Ἰατρός, τὸ κακὸν ἐκόπη πράγματι « μὲ τὸ μαχαίρι ».

— Κοιτάξετε, συνεζήτουν ἀργότερον μεταξύ των. Τί ἐπάθαμεν, διὰ νὰ ἔξακολουθῶμεν νὰ ἐπιμένωμεν εἰς τὰς περιέργους προλήψεις μας, ἐνῷ ἡ ἐπιστήμη εὑρίσκεται τόσον κοντά μας. Καὶ ἦτο ἀνάγκη νὰ ἔλθῃ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας ἄνθρωπος ἐδῶ νὰ μᾶς ἐπιβάλῃ, διὰ τῆς βίας σχεδόν, νὰ σώσωμεν τὰ ζῷά μας καὶ τὸν ἑαυτόν μας.

“Ας εἴναι ὅμως! Τὸ πάθημα ἀς μᾶς γίνῃ τούλαχιστον μάθημα διὰ τὸ μέλλον.

Θεόδωρος Γιαννόπουλος

ΤΑ ΕΡΓΑ ΤΗΣ ΛΙΜΝΗΣ ΚΩΠΑΪΔΟΣ

Τὰ ἔργα τῶν ἀρχαίων. Ἡ Κωπαΐς δὲν ἦτο ποτὲ πραγματικὴ λίμνη· ἦτο μόνον ἐν βαθύτατον ἔλος ἀπὸ 260 χιλιάδες στρέμματα καὶ τὴν ἐπιφάνειάν του ἐκάλυπτεν ἐν ἀπέραντον δάσος ἀπὸ πυκνοὺς καλαμῖνας. Πολλοὶ ἐπίστενον, ὅτι μέσα ἔκει, ἀπὸ τὰ βάθη τῆς γῆς, πηγάζουν ἄφθονα ὕδατα· ἡ ἀποξήρανσις δμως ἀπέδειξεν ὅτι αὐτὸ δὲν ἦτο ἀληθές.

Τέσσαρες ποταμοὶ χύνουν τὰ νερά των εἰς τὴν Κωπαΐδα καὶ σχηματίζουν τὸ ἔλος. Ὁ Κηφισός, ἡ Ἔρκυνα, ὁ Κοράλιος καὶ ὁ Μέλας ποταμός.

Τὰ ἀποξηραντικὰ ἔργα, τὰ ὅποια ἔγιναν ἐδῶ εἰς τὴν ἐποχὴν μας, δὲν εἶναι τὰ πρῶτα. Εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν, καὶ πρὸ τῆς καθόδου τῶν Δωριέων, οἱ Μινύαι, οἱ ὅποιοι κατώκουν εἰς τὴν Βοιωτίαν, ἔξετέλεσαν εἰς τὴν Κωπαΐδα μεγάλα ἔργα· τὰ ἔφερεν εἰς φῶς ἡ σημερινὴ ἀποξήρανσις.

Τὰ ἔργα αὐτὰ τὰ ἀποτελοῦν μακραὶ λεωφόροι ἐπάνω εἰς τὴν λίμνην ἀπὸ πελωρίους λίθους καὶ τὴν διασχίζουν πρὸς

δλα τὰ μέρη. Αἱ λεωφόροι αὐταὶ ἥσαν ἐπιχωματωμέναι καὶ ἐσχημάτιζον ἐπάνω των μὲ τὰ χώματα μεγάλα αὐλάκια, τὰ ὅποια μετέφερον εἰς ἀκίνδυνον μέρος τὰ νερὰ τῆς λίμνης.

Μὲ τὴν φαντασίαν μας ἄσ εἴλθωμεν διὰ μίαν στιγμὴν εἰς τὴν ἐποχὴν ἔκεινην. Τὰ μηχανικὰ μέσα εἶναι πενιχρὰ καὶ ἡ φύσις εἶναι δυνατή· χρειάζεται σκληρὰ μάχη νὰ ὑποχωρήσῃ. Καὶ ὅμως οἱ Μινύαι ἀρχίζουν τὰ ἔργα. Οἱ πυρετοὶ τοῦ ἔλους θεριζοῦν ώσταν στάχνα τοὺς ἔργατας καὶ μηχανικούς. Ὁ ἀνθρωπος ποτίζει μὲ ἴδωτα καὶ δάκρυα τὸ χῶμα, ποὺ θὰ σπείρῃ, ἀλλὰ δὲν ἀπογοητεύεται.

Ἐργάζεται ἀδιακόπως, ἐπινοεῖ κάτι νέον, διὰ νὰ νικήσῃ τὴν φύσιν. Ἡ θέλησίς του εἰς τὸ τέλος νικᾶ. Ἄν λοιπὸν σκεφθῶμεν ὅλας αὐτὰς τὰς δυσκολίας καὶ θυσίας, πῶς νὰ μὴ θαυμάσωμεν τὰ μισοκατεστραμμένα αὐτὰ λαμπρὰ ἔργα τῶν Μινυῶν;

Ἄργύτερον κατέβησαν εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ ἐγκατεστάθησαν νέοι λαοί· οἱ Μινύαι συνεχωνεύθησαν μὲ αὐτοὺς ἢ ἐξηφανίσθησαν· τὰ ἔργα ἐγκατελείφθησαν καὶ κατεστράφησαν ἀπὸ τὸν χρόνον καὶ τὴν φύσιν. Εἰς τοὺς ιστορικοὺς χρόνους ἡ περιοχὴ εἶναι καὶ πάλιν λίμνη· μόνον ἐπάνω εἰς μίαν μικρὰν νήσον ζῇ ἡ πόλις Κωπαί, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐπῆρεν ἡ λίμνη τὸ ὄνομά της Κωπαῖς.

Ἡμπορεῖ βέβαια τὰ ἔργα τῶν Μινυῶν νὰ κατεστράφησαν, ἀλλὰ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα δὲν ἀποθνήσκει. Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ἐσκέφθη νὰ γίνουν νέα ἔργα, τὰ ὅποια ἔξετέλεσεν ὁ μηχανικὸς Κράτης. Αἱ ἔργασίαι μὲ τὴν πρόοδον τοῦ πολιτισμοῦ γίνονται τώρα μὲ περισσοτέραν σοφίαν καὶ τέχνην.

Τὰ ἔργα αὐτὰ ὅχι μόνον δὲν εἶναι κατώτερα ἀπὸ τὰ σημερινά, ἀλλὰ καὶ ωδήγησαν — ἵσως σᾶς φανῇ ἀπίστευτον —

νεωτέρους ξένους μηχανικούς νὰ τὰ μμηθοῦν καὶ νὰ ἐκτελέσουν παρόμοια! Ἡ σημερινὴ σῆραγξ, ἡ ὅποια διοχετεύει τὰ ὄντα, φαίνεται μηδαμινή, ἀν τὴν συγκρίνωμεν μὲ τὴν παλαιὰν διώρυγα, ποὺ ἐλάξευσεν δὲ Κράτης διὰ τὸν ἕδιον σκοπὸν ἐπάνω εἰς τὸν σκληρὸν βράχον.

Σημερινὰ ἔργα. Τὰ ἔργα τοῦ Ἀλεξάνδρου είχον τὴν ἰδίαν τύχην μὲ τὰ ἔργα τῶν Μινυῶν δι’ ἴδιους λόγους. Ἀλλὰ ἥλθεν ἡ σημερινὴ ἐπιστήμη καὶ ἔκαμε ἔργον τέλειον καὶ ἰσχυρόν, διὰ τὸ ὅποιον τῆς χρεωστοῦμεν εὐγνωμοσύνην καὶ θαυμασμόν.

Οἱ μηχανικοὶ τῆς Ἐπαιρείας τῆς Κωπαΐδος ἐδάμασαν πρῶτον τοὺς ποταμούς, οἵ δοποὶ σχηματίζουν τὸ ἔλος. Τοὺς τρεῖς πρώτους τοὺς παραλαμβάνοντι διάφοροι διώρυγες, τοὺς συγκεντρώνουν εἰς τὴν Μεγάλην Διώρυγα καὶ τοὺς ἀναγκάζουν νὰ περάσουν ταπεινοὶ καὶ ἀβλαβεῖς μέσα εἰς σκοτεινὴν σῆραγγα. “Οταν ἔξελθουν ἀπὸ αὐτήν, χύνονται εἰς τὴν λίμνην Ὑλίκην· ἀπὸ αὐτήν, ὅταν γεμίζῃ, χύνονται εἰς τὴν Παραλίμνην καὶ ἔκειθεν εἰς τὸν Εύβοϊκὸν κόλπον.

Ἡ ύπομονή, ἡ ἐπιμονὴ καὶ ἡ σοφία τοῦ ἀνθρώπου ἐδάμασεν ἐπὶ τέλους τὴν Κωπαΐδα. Τὸ ἔλος ἔγινε γόνιμος γῇ καὶ παρεδόθη εἰς τὴν καλλιέργειαν. Ἀπέραντοι ἐκτάσεις καλλιεργοῦνται τώρα μὲ σιτηρὰ καὶ βάμβακα, τὰ δοποῖα φέρουν ἀφθονον πλοῦτον εἰς τοὺς γύρω κατοίκους καὶ εἰς δλόκληρον τὴν χώραν μας. Ἐκεῖ ὅπου ἄλλοτε ἐβασίλευον οἱ θανατηφόροι ἑλώδεις πυρετοί, τώρα βασιλεύουν ἡ ὑγεία, ἡ ἐργασία, ἡ χαρά.

(Διασκευὴ ἀπὸ Ἐμ. Λυκούδηρ)

N. A. Κοντόπουλος

8

ΠΙΝΑΞ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΚΑΤΑ ΣΥΛΛΟΓΑΣ

Ι. Έκ τῆς βραβευθείσης συλλογῆς Ν. Α. Κοντοπούλου.	Σελίς
1. Τὸ ἄγιο φυλακτό, Στ. Δάφνη	9
2. Ἡ προσευχὴ τοῦ πληγωμένου τῆς Πίνδου (<i>ποίημα</i>), Τ. Μωραΐτινη .	15
3. Ὁ Ἡράκλειος καὶ οἱ δυὸς τελετές, Ν. Α. Κοντοπούλου	16
4. Τὰ Χριστούγεννα τῶν ὁρφανῶν, Ν. Α. Κοντοπούλου	25
5. Ὁ Ἀσκληπιός, Ἀλεξάνδρας Δέλτα (<i>διασκευὴ Ν. Α. Κοντοπούλου</i>) .	31
6. Τὸ Βυζάντιο, Ν. Α. Κοντοπούλου	38
7. Τὸ ναυτόπουλο, Ν. Α. Κοντοπούλου (<i>κατὰ Κ. Ράδον</i>)	46
8. Κοφτὴ Πέτρα, Πηγελόπης Δέλτα (<i>διασκευὴ Ν. Α. Κοντοπούλου</i>) .	51
9. Διγενής Ἀζρίτας, Ν. Α. Κοντοπούλου	57
10. Ὁ Φλαντανέλας, Ἀλεξάνδρας Παπαδοπούλου	65
11. Ἡ μεγάλη κληρονομία, Ν. Α. Κοντοπούλου	69
12. Τῆς Ἄγια - Σοφίας (<i>ποίημα</i>), Δημοτικὸν	77
13. Ὁ μικρὸς Ἀζρίτης, Ν. Α. Κοντοπούλου	100
14. "Υμνος εἰς τὴν ἐλευθερίαν (<i>ποίημα</i>), Δ. Σολωμοῦ	106
15. Ἡ γιαγιά μὲ τὰ ἐγγόνια, Ἀλεξάνδρας Παπαδοπούλου (<i>διασκευὴ Ν. Α. Κοντοπούλου</i>)	113
16. "Ἐξαμα τὸ καθῆκόν μου (<i>διασκευὴ Ν. Α. Κοντοπούλου</i>)	122
17. Ὁ Γραμματικὸς τοῦ χωριοῦ, Ν. Α. Κοντοπούλου	127
18. Οἱ χωριανοὶ (<i>ποίημα</i>), Γ. Ἀθάνα	133
19. Μία θαυμαστὴ κοινωνία, Ν. Α. Κοντοπούλου	140
20. Μυστρᾶς (<i>διασκευὴ ἀπὸ Ἀθηνᾶς Ταρσούλη</i>)	153
21. Ἡ πίστις (<i>ποίημα</i>), Ι. Πολέμη	167
22. Θεοφάνεια, Ν. Α. Κοντοπούλου	174
23. Ἡ Ἅγια Σοφία, Ν. Α. Κοντοπούλου	179
24. Ὁ Βασιλεῖος Β' εἰς Ἀθήνας, Ν. Α. Κοντοπούλου	187
25. Πρὸς τὸν Στρατόν μας (<i>ποίημα</i>), Ἀρ. Προβελεγγίου	196
26. Ἡ Σημαία (<i>ποίημα</i>), Ι. Πολέμη	202
27. Μάνα (<i>ποίημα</i>), Γ. Μαρτινέλλη	205
28. Ὁ Δεκανεύς μας, Ν. Α. Κοντοπούλου	207
29. Ἡ ἐλεημοσύνη (<i>ποίημα</i>), Ι. Πολέμη	217
30. Τὸ δρυομία, Σπ. Μελᾶ (<i>διασκευὴ Ν. Α. Κοντοπούλου</i>)	231
31. Τὰ ἔργα τῆς Λίμνης Κισσαΐδος (<i>διασκευὴ ἀπὸ Ἐμ. Λυκούδην</i>)	247

II. Έκ της βραβευθείσης συλλογής Δ. Κοντογιάννη.

	Σελίς
1. 'Ο Έπισκοπος Συνέσιος (κατά Παπαδηγόπουλον)	42
2. 'Ο δροκός τοῦ Στρατιώτη, Δημ. Κοντογιάννη	78
3. Τί διηγεῖται ἔνα ἔλατο, Π. Παναγοπούλου	147
4. Τὰ δάση (ποίημα), Ν. Χατζηδάκη	151
6. Εἰς διδάσκαλος εὐεργέτης τεσσάρων χωρίων	219
7. Μία ἐπίσκεψις, I. Κονδυλάκη (διασκευὴ Δ. Κ.)	234
8. 'Η ἄνοιξις εἰς τὰ Θεσσαλικά βουνά, Ρ. Δημητριάδη (διασκευὴ Δ.Κ.)	239

III. Έκ της βραβευθείσης συλλογῆς Γ. Καλαματιανοῦ - Θ. Γιαννοπούλου

1. "Ολα προσεύχονται (ποίημα), 'Αχ. Παράσκου	7
2. Τὸ «δχι» τῆς 28ης Ὁκτωβρίου 1940, Γ. Καλαματιανοῦ	85
3. Οἱ Κρητικοπούλες, Γ. Καλαματιανοῦ	91
4. Οἱ "Ελληνες στὸ "Ελ· Ἀλαμέϊν, Γ. Καλαματιανοῦ	97
5. Πατέρας καὶ παιδία (ποίημα), Γ. Περγιαλίτη	111
6. Τὸ γάλα τοῦ Κωστάκη, Γ. Καλαματιανοῦ	118
7. Οἱ μεταξοσώληκες, Γ. Καλαματιανοῦ	135
8. Προσκύνημα στὴν ἐλεύθερη Πάτμο, Γ. Καλαματιανοῦ	159
9. 'Ο "Αγ. Δημήτριος, προστάτης τῆς Θεσσαλονίκης, 'Αδ. Ἀδαμαντίου .	169
10. 'Ο ἐκχριστιανισμὸς τῶν Ρώσων, Γ. Καλαματιανοῦ	184
11. Οἱ πρωτεργάται τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος	193
12. Διατί ἐπολέμει	197
13. 'Η ἐπιστροφὴ εἰς τὴν μητέρα γῆν, Γ. Καλαματιανοῦ	211
14. Χριστιανικὴ καρδία, Λ. Μελᾶ (διασκευὴ)	215
15. Τὰ δυὸ ὄντια (ποίημα), Γ. Περγιαλίτη	229
16. 'Ο Ἀετός, Στ. Γρανίτσα	236
17. Τὸ πάθημα ἃς μᾶς γίνη τούλάχιστον μάθημα, Θ. Γιαννοπούλου .	242

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

Α'. ΑΠΟ ΤΗ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΖΩΗ

	Σελίς
1. "Όλα προσεύχονται (ποίημα), Άχ. Παράσχου	7
2. Τὸ ἅγιο φυλακτό, Στ. Δάφνη	9
3. Ἡ προσευχὴ τοῦ πληγωμένου τῆς Πίνδου (ποίημα), Τ: Μωραΐτινη .	15
4. Ὁ Ἡράκλειος καὶ οἱ δυὸς τελετές, Ν. Α. Κοντοπούλου	16
5. Τὰ Χριστούγεννα τῶν ὁρφανῶν, Ν. Α. Κοντοπούλου	25

Β'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ

1. Ὁ Ασκληπιός, Ἀλεξάνδρας Δέλτα (διασκενή Ν. Α. Κοντοπούλου)	31
2. Τὸ Βυζάντιο, Ν. Α. Κοντοπούλου	38
3. Ὁ Ἐπίσκοπος Συνέσιος (κατὰ Παπαρρηγόπουλον)	42
4. Τὸ ναυτόπουλο, Ν. Α. Κοντοπούλου (κατὰ Κ. Ράδον)	46
5. Κορητή Πέτρα, Πηγελόπης Δέλτα (διασκενή Ν. Α. Κοντοπούλου)	51
6. Διγενῆς Ἀρρίτας, Ν. Α. Κοντοπούλου	57
7. Ὁ Φλαντανελάς, Ἀλεξάνδρας Παπαδοπούλου	65
8. Ἡ μεγάλη ψληρονομία, Ν. Α. Κοντοπούλου	69
9. Τῆς Ἅγια - Σοφιᾶς (ποίημα), Δημοτικὸν	77
10. Ὁ δόρος τοῦ Στρατιώτη, Δημ. Κοντογάννη	78
11. Τὸ «ὅχι» τῆς 28ης Οκτωβρίου 1940, Γ. Καλαματιανοῦ	85
12. Οἱ Κρητικούλες, Γ. Καλαματιανοῦ	91
13. Οἱ "Ἐλλήνες στὸ Ἐλ-Ἀλαμέιν, Γ. Καλαματιανοῦ	97
14. Ὁ μικρός Ἀρρίτης, Ν. Α. Κοντοπούλου	100
15. "Υμνος εἰς τὴν ἐλευθερίαν (ποίημα), Δ. Σολωμοῦ	106

Γ'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΖΩΗ

1. Πατέρας καὶ παιδία (ποίημα), Γ. Περγιαλίτη	111
2. Ἡ γιαγιά μὲ τὰ ἔγγροντα, Ἀλεξάνδρας Παπαδοπούλου (διασκενή Ν. Α. Κοντοπούλου)	113
3. Τὸ γάλα τοῦ Κωστάκη, Γ. Καλαματιανοῦ	118
4. "Ἐκαμα τὸ καθῆκόν μου (διασκενή Ν. Α. Κοντοπούλου)	122
5. Ὁ Γραμματιζός τοῦ χωριοῦ, Ν. Α. Κοντοπούλου	127
6. Οἱ χωριανοὶ (ποίημα), Γ. Ἀθάνα	133

Δ'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΖΩΗ

1. Οἱ μεταξοσκόληκες, Γ. Καλαματιανοῦ	135
---	-----

	Σελίς
2. Μία θαυμαστή κοινωνία, Ν. Α. Κοντοπούλου	140
3. Τί διηγείται ένα έλατο, Π. Πανεγοπούλου	147
4. Τὰ δάση (ποίημα), Ν. Χατζηδάκη	151
Ε'. ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥΣ ΤΟΠΟΥΣ, ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ	
1. Μυστρᾶς (διασκευή από 'Αθηνάς Ταφσούλη)	153
2. Προσκύνημα στήν έλευθερη Ηάτμο, Γ. Καλαματιανοῦ	159
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ	
Α'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΝ ΖΩΗΝ	
1. 'Η πίστις (ποίημα), I. Πολέμη	167
2. 'Ο "Άγ. Δημήτριος, προστάτης τῆς Θεσσαλονίκης, Άδ. 'Άδαμαντίου .	169
3. Θεοφάνεια, Ν. Α. Κοντοπούλου	174
Β'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑΝ	
1. 'Η 'Αγία Σοφία, Ν. Α. Κοντοπούλου	179
2. 'Ο ἐκχριστιανισμὸς τῶν Ρώσων, Γ. Καλαματιανοῦ	184
3. 'Ο Βασίλειος Β' εἰς 'Αθήνας, Ν. Α. Κοντοπούλου	187
4. Οἱ πρωτεργάται τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος	193
5. Ήρός τὸν Στρατόν μας (ποίημα), 'Αρ. Προβελεγγίου	196
6. Διατί ἐπολέμει	197
7. 'Η Σημαία (ποίημα), I. Πολέμη	202
Γ'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΝ ΖΩΗΝ	
1. Μάνα (ποίημα), Γ. Μαρτινέλλη	205
2. 'Ο Δεκανεύς μας, Ν. Α. Κοντοπούλου	207
3. 'Η ἐπιστροφὴ εἰς τὴν μητέρα γῆν, Γ. Καλαματιανοῦ	211
4. Χριστιανικὴ καρδία, Λ. Μελά (διασκευή)	215
5. 'Η ἐλεημοσύνη (ποίημα), I. Πολέμη	217
6. Εἰς διδάσκαλος εὐεργέτης τεσσάρων χωρίων	219
Δ'. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗΝ ΦΥΣΙΝ ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΓΡΟΤΙΚΗΝ ΖΩΗΝ	
1. Τὰ δυοῦ ὑνιά (ποίημα), Γ. Περγιαλίτη	229
2. Τὸ ὄργωμα, Σπ. Μελά (διασκευή N. Α. Κοντοπούλου)	231
3. Μία ἐπίσκεψις, I. Κονδυλάκη (διασκευή Δ. Κ.)	234
4. 'Ο 'Αετός, Στ. Γρανίτσα	236
Ε'. ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥΣ ΤΟΠΟΥΣ, ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΝ	
1. 'Η ἀνοιξις εἰς τὰ Θεσσαλικὰ βουνά, P. Δημητριάδη (διασκευὴ Δ.Κ.) .	239
2. Τὸ πάθημα ἡς μᾶς γίνη τούλαχιστον μάθημα, Θ. Γιαννοπούλου .	242
3. Τὰ ἔργα τῆς Λίμνης Κωπαΐδος, Ν. Α. Κοντοπούλου (διασκευὴ ἀπὸ 'Εμ. Αυκούδην)	247

¹Επιμελητής έκδόσεως καὶ υπεύθυνος ἐπὶ τοῦ ἐλέγχου τῶν δοκιμῶν ὁ φιλόλογος
Μ. Ε. ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ Γ' 1952 (VII) ΑΝΤΙΤΥΠΑ 150.000
ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΙΣ ΣΠΥΡΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
ΕΚΤΥΠΩΣΙΣ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ
ΓΡΑΦΙΚΑΙ ΤΕΧΝΑΙ «ΑΣΠΙΩΤΗ - ΕΛΚΑ» Α.Ε.

Τὰ ἀντίτυπα τοῦ βιβλίου φέρουν τὸ κάτωθι βιβλιόσημον εἰς ἀπόδειξιν τῆς γνησιότητος αὐτῶν.

Ἄντιτυπον στερεούμενον τοῦ βιβλιοσήμου τούτου θεωρεῖται κλεφίτυπον.
Ο διαθέτων, πωλῶν ἢ χρησιμοποιῶν αὐτὸν διώκεται κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 7 τοῦ νόμου 1129 τῆς 15/21 Μαρτίου 1946 (Ἐφ. Κυβ. 1946 A 108).

PRINTED IN U.S.A. BY THE AMERICAN REPRODUCTION COMPANY

